

ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ & ΓΕΩΡΓΙΑΣ
ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ: ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ & ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΣΤΑΔΙΩΝ ΤΟΥ ΚΥΚΛΟΥ ΖΩΗΣ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΘΗΡΑΪΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ-SANTOWINES

Αικατερίνη Δ. Βενιζέλου

Επιβλέπων: Κωνσταντίνος Ηλιόπουλος, Αναπληρωτής Ερευνητής ΙΝΑΓΡΟΚ (ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ)

Αθήνα, Φεβρουάριος 2015

ΓΕΩΠΟΝΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ & ΓΕΩΡΓΙΑΣ
ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟ ΤΜΗΜΑ: ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ & ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΤΡΟΦΙΜΩΝ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΣΤΑΔΙΩΝ ΤΟΥ ΚΥΚΛΟΥ ΖΩΗΣ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΘΗΡΑΪΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ-SANTOWINES

Αικατερίνη Δ. Βενιζέλου

Επιβλέπων: Κωνσταντίνος Ηλιόπουλος, Αναπληρωτής Ερευνητής ΙΝΑΓΡΟΚ (ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ)

Αθήνα, Φεβρουάριος 2015

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

**ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΣΤΑΔΙΩΝ ΤΟΥ ΚΥΚΛΟΥ ΖΩΗΣ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ
ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΘΗΡΑΪΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ-SANTOWINES**

Αικατερίνη Δ. Βενιζέλου

ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

Κωνσταντίνος Ηλιόπουλος, Αναπληρωτής Ερευνητής ΙΝΑΓΡΟΚ (ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ) (επιβλέπων)
Στέλιος Ροζάκης, Αναπλ. Καθηγητής ΓΠΑ
Παναγιώτης Αρτίκης, Αναπλ. Καθηγητής Πανεπιστημίου Πειραιώς

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας ερευνητικής εργασίας είναι η μελέτη των σταδίων του κύκλου ζωής της Ένωσης Συνεταιρισμών Θηραϊκών Προϊόντων. Η ανάλυση βασίζεται στο μοντέλο των Cook και Burress (2009) σύμφωνα με το οποίο ο κύκλος ζωής ενός αγροτικού συνεταιρισμού διακρίνεται σε πέντε στάδια. Από τη μελέτη του αρχαιικού υλικού της Ένωσης Συνεταιρισμών Θηραϊκών Προϊόντων διερευνώνται τα αίτια που εξ' αρχής οδήγησαν στην δημιουργία της, εκτιμάται η επίδραση του ιδρυτικού νόμου της ένωσης στον οργανωτικό της σχεδιασμό και αναζητείτε το στάδιο του κύκλου ζωής στο οποίο βρίσκεται σήμερα.

Λέξεις κλειδιά: κύκλος ζωής παραδοσιακών αγροτικών συνεταιρισμών, απόλυτα αναγκαστικοί αγροτικοί συνεταιρισμοί, πρόβλημα ομηρίας, απόκλιση των συμφερόντων και των προτιμήσεων των μελών

LIFE CYCLE OF THE UNION OF SANTORINI COOPERATIVES

ABSTRACT

The purpose of this thesis is to study the stages of the life cycle of the Union of Santorini Cooperatives. The analysis is based on the cooperative life cycle framework (Cook and Burrell, 2009) according to which the life cycle of an agricultural cooperative is divided into five stages. Through the study of the archival data of the Union of Santorini Cooperatives, is sought to investigate the reason why the cooperative created at first place, the effect of its founding law in its governance structure and its current stage of the life cycle.

Key words: cooperative life cycle framework, mandatory agricultural cooperatives, hold-up problem, heterogeneity of interests

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα καταρχήν να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου, κ. Κωνσταντίνο Ηλιόπουλο, Αναπληρωτή Ερευνητή και Διευθυντή του Ινστιτούτου Αγροτικής Οικονομίας και Κοινωνιολογίας (ΙΝΑΓΡΟΚ), για την καθοδήγηση, την άμεση και ουσιαστική βοήθεια του, τον αμέριστο χρόνο που μου αφιέρωσε και τις λεπτομερείς παρατηρήσεις του. Επίσης, ευχαριστώ τα υπόλοιπα μέλη της εξεταστικής επιτροπής της διπλωματικής μου μελέτης, τον κ. Στέλιο Ροζάκη, Αναπληρωτή Καθηγητή του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών και τον κ. Παναγιώτη Αρτίκη, Αναπληρωτή Καθηγητή του Πανεπιστημίου Πειραιώς, για τις πολύτιμες υποδείξεις τους.

Ευχαριστώ θερμά το Διοικητικό Συμβούλιο και ειδικά τον πρόεδρο της Ένωσης Συνεταιρισμών Θηραϊκών Προϊόντων, κ. Μάρκο Καφούρο, που ενέκριναν την πρόσβαση μου στο αρχειακό υλικό της ένωσης, χωρίς το οποίο η διπλωματική μελέτη δεν θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί.

Επιπλέον, ευχαριστώ ιδιαίτερα το Γενικό Διευθυντή της Ένωσης Συνεταιρισμών Θηραϊκών Προϊόντων, κ. Ματθαίο Δημόπουλο, ο οποίος ήταν πάντα διαθέσιμος και πρόθυμος να μου προσφέρει οποιαδήποτε πληροφορία χρειαζόμουν για τις ανάγκες της εκπόνησης της μελέτης μου.

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ. Ελευθέριο Συρίγο και τον κ. Χριστόφορο Ζώρζο για τις συνεντεύξεις που μου παραχώρησαν και επίσης τον Προϊστάμενο του Γεωτεχνικού Τμήματος της Ένωσης Συνεταιρισμών Θηραϊκών Προϊόντων, κ. Χρήστο Αλεξανδρή για τη βοήθεια του στην κατανόηση κάποιων από των στοιχείων που συλλέχτηκαν.

Έπειτα θα ήθελα να ευχαριστήσω τους εργαζομένους των γραφείων διοίκησης της Ένωσης Συνεταιρισμών Θηραϊκών Προϊόντων, και ειδικά την κα. Αθηνά Αϊβαλιώτη, τον κ. Νικόλαο Σουλιώτη και τον κ. Χρήστο Ζώρζο, για τη βοήθεια που μου πρόσφεραν κατά την αναζήτηση του έντυπου αρχειακού υλικού στους χώρους της ένωσης.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου, τους φίλους μου και τον Βλάση που μου συμπαραστάθηκαν κατά τη διάρκεια των προπτυχιακών και μεταπτυχιακών μου σπουδών.

Την παρούσα εργασία την αφιερώνω στον πατέρα μου.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	iv
ABSTRACT.....	v
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	vi
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	1
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	3
ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΟΙ & ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΟΙ ΑΓΡΟΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ.....	3
2.1 Εισαγωγή	3
2.2 Ορισμός και Αρχές των Εθελοντικών Συνεταιρισμών	3
2.2.1 Εθελοντικοί Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα.....	5
2.3 Αναγκαστικοί Συνεταιρισμοί.....	11
2.3.1 Σχετικά Αναγκαστικοί Συνεταιρισμοί.....	12
2.3.2 Απόλυτα Αναγκαστικοί Συνεταιρισμοί της Ελλάδας.....	14
2.3.2.1 Υφιστάμενοι Απόλυτα Αναγκαστικοί Αγροτικοί Συνεταιρισμοί	16
2.3.2.2 Το Ενδεχόμενο Άρσης της Αναγκαστικότητας των Απόλυτα Αναγκαστικών Συνεταιρισμών της Ελλάδας.....	18
2.3.3 Σύγκριση Σχετικά Αναγκαστικών Αγροτικών Συνεταιρισμών & Απόλυτα Αναγκαστικών Αγροτικών Συνεταιρισμών.....	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	24
ΕΝΩΣΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΘΗΡΑΪΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ	24
3.1 Εισαγωγή	24
3.2 Οινοποιεία της Σαντορίνης	24
3.3 Ένωση Συνεταιρισμών Θηραϊκών Προϊόντων	27
3.3.1 Δομή.....	29
3.3.2 Εγκαταστάσεις	29
3.3.3 Προϊόντα & Αγορές	31
3.3.4 Μέλη	32

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	36
ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ & ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	36
4.1 Εισαγωγή	36
4.2 Ο Κύκλος Ζωής των Αγροτικών Συνεταιρισμών σε Συνάρτηση με την Υγεία του Συνεταιρισμού και το Χρόνο.....	38
4.2.1 Στάδιο 1: Οικονομική Αιτιολόγηση	42
4.2.1.1 Κόστη Συναλλαγής και Ιδιοκτησιακά Κόστη.....	43
4.2.1.2 Ισχύς στην Αγορά	46
4.2.1.2.1 Ισχύς των εμπορικών εταίρων των παραγωγών στην αγορά πώλησης των αγροτικών τους προϊόντων.....	47
4.2.1.2.2 Ισχύς των εμπορικών εταίρων στην αγορά προμήθειας γεωργικών εισροών	49
4.2.1.3 Ασύμμετρη Πληροφόρηση	49
4.2.1.4 Υπηρεσίες σε Έλλειψη.....	50
4.2.1.5 Μείωση Ρίσκου & Αβεβαιότητα.....	51
4.2.2 Στάδιο 2: Οργανωτικός Σχεδιασμός.....	53
4.2.3 Στάδιο 3: Ανάπτυξη, Δόξα & Απόκλιση Συμφερόντων και Προτιμήσεων των μελών.....	55
4.2.3.1 Αλλαγή της Σύνθεσης των Μελών, Διεύρυνση των Δραστηριοτήτων του Συνεταιρισμού & Επιπτώσεις	56
4.2.3.2 Προβλήματα Προσέλκυσης Κεφαλαίων & Προβλήματα Συλλογικής Λήψης Αποφάσεων στους Παραδοσιακούς Αγροτικούς Συνεταιρισμούς.....	58
4.2.3.2.1 Προβλήματα Προσέλκυσης Κεφαλαίων	60
4.2.3.2.2 Προβλήματα Λήψης Συλλογικών Αποφάσεων	63
4.2.3.3 Κόστος Εκπροσώπησης στους Παραδοσιακούς Αγροτικούς Συνεταιρισμούς.....	66
4.2.3.4 Στρατηγικές Τρίτου Σταδίου.....	68
4.2.4 Στάδιο 4: Αναγνώριση και Ενδοσκόπηση.....	73
4.2.5 Στάδιο 5: Επιλογή.....	74
4.2.5.1 Έξοδος	75

4.2.5.2	Ριζική Αναδιαμόρφωση	75
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	79
	ΔΕΙΓΜΑ, ΔΕΔΟΜΕΝΑ & ΜΕΘΟΔΟΙ	79
5.1	Εισαγωγή	79
5.2	Ερευνητικές Μέθοδοι και Συλλογή Δεδομένων	79
5.2.1	Συμμετοχική Παρατήρηση & Τεχνικές που Χρησιμοποιήθηκαν.....	80
5.2.2	Συγκριτική Ιστορική Μέθοδος & Τεχνικές που Χρησιμοποιήθηκαν.....	81
5.3	Ανάλυση Δεδομένων	82
5.3.1	Παράμετροι της Υγείας της ΕΣΘΠ	83
5.3.1.1	Βαθμός Εξυπηρέτησης του Σκοπού της ΕΣΘΠ.....	84
5.3.1.2	Αφοσίωση Αμπελοκαλλιεργητών στην ΕΣΘΠ.....	86
5.3.1.1	Επίδοση στην Αγορά (Market Performance).....	87
5.3.1.2	Χρηματοοικονομική Επίδοση (Financial Performance).....	88
5.3.2	Παραγοντική Ανάλυση Δεδομένων.....	93
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6	96
	ΚΥΚΛΟΣ ΖΩΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΘΗΡΑΪΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ & ΕΛΕΓΧΟΣ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	96
6.1	Εισαγωγή	96
6.2	Πρώτο Στάδιο: Οικονομική Αιτιολόγηση	97
6.2.1	Αίτια Δημιουργίας και Ιστορική Πορεία του Ταμείου Αμύνης της Οινοπαραγωγής Θήρας και Θηρασιάς	97
6.2.2	Αίτια Δημιουργίας της Ένωσης Συνεταιρισμών Θηραϊκών Προϊόντων & Έλεγχος Υποθέσεων Πρώτου Σταδίου	102
6.3	Δεύτερο Στάδιο: Οργανωτικός Σχεδιασμός.....	106
6.4	Τρίτο Στάδιο: Ανάπτυξη, Δόξα, Απόκλιση Προτιμήσεων & Συμφερόντων..	109
6.4.1	Πρώτη περίοδος: 1948-1955	109
6.4.1.1	Τροποποίηση του Ν. 359/1947	110
6.4.1.1.1	Αναγκαστικός Χαρακτήρας ΕΣΘΠ	113
6.4.1.2	Προκλήσεις της περιόδου 1947-1951	116

6.4.1.2.1	Οι νέες οινοποιητικές εγκαταστάσεις στα Φηρά.....	119
6.4.1.2.2	Το κονσερβοποιείο “ΣΑΝΤΟ” στο Μονόλιθο	119
6.4.2	Δεύτερη περίοδος: 1955-1981	121
6.4.3	Τρίτη περίοδος: 1982 έως σήμερα.....	126
6.4.3.1	1982 έως 2006.....	127
6.4.3.1.1	Έρευνα & Ανάπτυξη	133
6.4.3.2	2007 έως σήμερα	135
6.4.3.3	Πολιτική Καθορισμού Τιμών Παραγωγού	137
6.4.3.4	Εξέλιξη Ανταγωνισμού Οινοποιείου SantoWines & Ιδιωτικών Οινοποιείων της Νήσου 1985-2014	141
6.4.3.5	Δανειοδότηση 1985-2013 & Ρευστότητα 1998-2013.....	145
6.4.4	Έλεγχος Υποθέσεων Τρίτου Σταδίου.....	148
6.4.4.1	Υπόθεση 5.....	148
6.4.4.2	Υπόθεση 6.....	150
6.4.4.3	Υπόθεση 7.....	153
6.5	Τέταρτο Στάδιο: Αναγνώριση & Ενδοσκόπηση και Πέμπτο Στάδιο: Έξοδος.....	154
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7	160
	ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΔΙΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ.....	160
7.1	Εισαγωγή	160
7.2	Μήτρα Συσχετίσεων	160
7.3	Διερευνητική Παραγοντική Ανάλυση	163
	ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8	169
	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ & ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	169
8.1	Εισαγωγή	169
8.2	Προσαρμογή του Πλαισίου του Κύκλου Ζωής των Αγροτικών Συνεταιρισμών στην ΕΣΘΠ	169
8.3	Υγεία της ΕΣΘΠ	171
8.4	Προτάσεις για Μελλοντική Έρευνα	172
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	174

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ	174
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ	178
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	188
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α	188
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β	194

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1. Χαρακτηριστικά προϊόντων ανά περιοχή δραστηριοποίησης των απόλυτα αναγκαστικών αγροτικών συνεταιρισμών της Ελλάδας.....	16
Πίνακας 2. Αριθμός μελών & σκοπός απόλυτα αναγκαστικών αγροτικών συνεταιρισμών της Ελλάδας.....	18
Πίνακας 3. Σύγκριση Συμβουλίων Εμπορίας Αγροτικών Προϊόντων με ΕΟΣΣ, ΕΜΧ & Αναγκαστικό Συνεταιρισμό Κροκοπαρωγών Κοζάνης.....	21
Πίνακας 4. Καλλιεργούμενα στρέμματα αμπέλου & ίδια παραγωγή σταφυλιών ανά οινοποιείο το (2014).....	26
Πίνακας 5. Μέσος κλήρος παραγωγών-μελών της ΕΣΘΠ ανά καλλιέργεια.....	33
Πίνακας 6. Χαρακτηριστικά των ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων στους παραδοσιακούς αγροτικούς συνεταιρισμούς.....	59
Πίνακας 7. Νέα προϊόντα και νέες συσκευασίες υπαρχόντων προϊόντων της ΕΣΘΠ που εισήχθησαν στην αγορά την περίοδο (1992-2013).....	88
Πίνακας 8. Χρηματοοικονομικοί δείκτες & τρόπος υπολογισμού τους.....	91
Πίνακας 9. Μέση ετήσια παραγωγή ανά καλλιέργεια στη νήσο Θήρα και Θηρασιά (1947).....	103
Πίνακας 10. Έλεγχος υποθέσεων πρώτου σταδίου του κύκλου ζωής της ΕΣΘΠ.....	106
Πίνακας 11. Έλεγχος Υπόθεσης Δεύτερου Σταδίου του Κύκλου Ζωής της ΕΣΘΠ..	107
Πίνακας 12. Ποσοστό παραγωγής σταφυλιών επί της συνολικής παραγωγής λευκών σταφυλιών της νήσου που παραδόθηκε στην ΕΣΘΠ την περίοδο (1951-1954).....	114
Πίνακας 13. Ποσοστό παραγωγής νωπής τομάτας που παραδόθηκε στην ΕΣΘΠ την περίοδο (1952-1954).....	114
Πίνακας 14. Καλλιεργούμενα Στρέμματα ανά Φυτικό Είδος (1960).....	123
Πίνακας 15. Τροποποιήσεις Καταστατικού ΕΣΘΠ (1955-1982).....	126
Πίνακας 16. Τροποποιήσεις καταστατικού ΕΣΘΠ έπειτα από πρωτοβουλία της Γενικής Συνέλευσης (1982-2006).....	132
Πίνακας 17. Τροποποιήσεις καταστατικού ΕΣΘΠ μετά από την ψήφιση κάποιου νόμου ή νομοσχεδίου (1982-2006).....	133
Πίνακας 18. Ερευνητικά προγράμματα στα οποία η ΕΣΘΠ συμμετείχε & προϋπολογισμός αυτών (2002-2008).....	134
Πίνακας 19. Τιμές Παραγωγού Θηραϊκών Γεωργικών Προϊόντων (2007-2014).....	141
Πίνακας 20. Τυπική Απόκλιση των Ποσοστών Παραλαβής Λευκών & Ερυθρών Σταφυλιών ανά οινοποιείο.....	145
Πίνακας 21. Έλεγχος Υποθέσεων Τρίτου Σταδίου του Κύκλου Ζωής της ΕΣΘΠ.....	154

Πίνακας 22. Έλεγχος Υποθέσεων Τέταρτου και Πέμπτου Σταδίου του Κύκλου Ζωής της ΕΣΘΠ.....	158
Πίνακας 23. Μήτρα συσχετίσεων μεταβλητών υγείας ΕΣΘΠ (1992-2013).....	162
Πίνακας 24. Πίνακας διασποράς	165
Πίνακας 25. Μήτρα μοτίβου.....	166

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1. Θήρα & Θηρασιά και το οινοποιείο SantoWines της Ένωσης Συνεταιρισμών Θηραϊκών Προϊόντων.....	27
Εικόνα 2. Το Οινοποιείο SantoWines & το Οινοτουριστικό Κέντρο.....	30
Εικόνα 3. Αριθμός Φυσικών Μελών ΕΣΘΠ ανά Αναγκαστικό Συνεταιρισμό Θηραϊκών Γεωργικών Προϊόντων το 1947.....	105
Εικόνα 4. Σύστημα Διακυβέρνησης ΕΣΘΠ έως το 2003	108

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1. Σύνθεση φυσικών μελών-παραγωγών της ΕΣΘΠ ανάλογα με τα καλλιεργούμενα είδη (2014).....	33
Διάγραμμα 2. Βασικό πλαίσιο του κύκλου ζωής των αγροτικών συνεταιρισμών των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής (basic life cycle framework).....	41
Διάγραμμα 3. Σύγκριση τιμής παραγωγού για λευκά σταφύλια ΕΣΘΠ και της μέσης τιμής παραγωγού υπόλοιπης Ελλάδας για ΠΟΠ σταφύλια (1992-2013).....	140
Διάγραμμα 4. Ετήσιο Ποσοστό Λευκών Σταφυλιών επί της Συνολικής Παραγωγής της Νήσου που παραδόθηκε στην ΕΣΘΠ (1992-2014).....	142
Διάγραμμα 5. Δείκτης Ίδια Κεφάλαια/Σύνολο Ενεργητικού, ΕΣΘΠ (1985-2013)...	146
Διάγραμμα 6. Δείκτης Φερεγγυότητας Μακροχρόνιες Υποχρεώσεις/Ίδια Κεφάλαια ΕΣΘΠ (1985-2013).....	146
Διάγραμμα 7. Δείκτες Ρευστότητας ΕΣΘΠ (1998-2013).....	147
Διάγραμμα 8. Μεταβολή της σύνθεσης των φυσικών μελών της ΕΣΘΠ ως προς τα καλλιεργούμενα είδη (2011-2014).....	151
Διάγραμμα 9. Συμμετοχή Φυσικών Μελών στην εκλογή μελών του διοικητικού συμβουλίου των ΑΣΘΓΠ και των αντιπροσώπων αυτών στην ΕΣΘΠ (1990-2013)	152
Διάγραμμα 10. Σύνθεση μελών ΕΣΘΠ βάσει των ποσοτήτων παράδοσης λευκών σταφυλιών την περίοδο (2011-2014).....	156
Διάγραμμα 11. Αναπαράσταση ιδιοτιμών	164

*“Ο ανταγωνισμός είναι το καύσιμο της ανθρώπινης προόδου, αλλά ο συνεργατισμός
είναι αυτός που κάνει το ταξίδι να αξίζει”*

Edgar Parnell, 1995

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Κατά την εξέλιξη ενός αγροτικού συνεταιρισμού στο χρόνο, οι ευκαιρίες και οι απειλές του εξωτερικού του περιβάλλοντος καθώς και τα συμφέροντα και οι προτιμήσεις των μελών του μεταβάλλονται. Δεδομένων αυτών, είναι αναγκαίο ο συνεταιρισμός να προσαρμόζει τις στρατηγικές που υιοθετεί, σε κάθε στάδιο του κύκλου ζωής του, ώστε να εξασφαλίζει την επιβίωση και την ανάπτυξη του στο χρόνο.

Η παρούσα εργασία χρησιμοποιώντας ως γνώμονα το μοντέλο του κύκλου ζωής των Cook και Burress (2009) και ως εργαλείο το αρχαικό υλικό της Ένωσης Συνεταιρισμών Θηραϊκών Προϊόντων, το οποίο δεν έχει μελετηθεί ξανά στο παρελθόν, επιδιώκει να περιγράψει και να εξηγήσει τα χαρακτηριστικά κάθε σταδίου του κύκλου ζωής του εν λόγω αναγκαστικού δευτεροβάθμιου συνεταιρισμού. Συντοίς άλλους, επιχειρεί να σκιαγραφήσει τις επιχειρηματικές και ανταγωνιστικές στρατηγικές που ο συνεταιρισμός εφάρμοζε και εφαρμόζει και να προσδιορίσει, στο βαθμό που τα δεδομένα το επιτρέπουν, τις μεταβλητές της υγείας του.

Ειδικότερα, στο δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας ορίζονται οι έννοιες του εθελοντικού και του αναγκαστικού συνεταιρισμού, παρουσιάζεται συνοπτικά το νομοθετικό πλαίσιο των ελληνικών αγροτικών συνεταιρισμών από το 1915 έως σήμερα, και παραθέτονται βασικά χαρακτηριστικά των τεσσάρων απόλυτα αναγκαστικών αγροτικών συνεταιρισμών της Ελλάδας.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στη δομή, στις εγκαταστάσεις, στα προϊόντα της ένωσης και στις αγορές διάθεσης τους, ενώ περιγράφεται λεπτομερώς το προφίλ του μέσου παραγωγού-μέλους της.

Στο επόμενο κεφάλαιο παρουσιάζεται αναλυτικά το πλαίσιο του κύκλου ζωής των αγροτικών συνεταιρισμών όπως προτάθηκε από τους Cook και Burress (2009) και συμπληρώθηκε από τους Πίορουλος και Cook (2013) και από τρέχουσα έρευνα των

ίδιων ερευνητών. Επιπλέον, διατυπώνονται οι υποθέσεις της έρευνας βάσει των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων κάθε σταδίου του κύκλου ζωής.

Ακολουθως, περιγράφονται οι μέθοδοι της ποιοτικής έρευνας που χρησιμοποιήθηκαν για τη συλλογή των δεδομένων της μελέτης και ορίζονται οι 17 μεταβλητές που υπολογίστηκαν προκειμένου να προσδιοριστεί η έννοια της υγείας της Ένωσης Συνεταιρισμών Θηραϊκών Προϊόντων.

Στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζονται με λεπτομέρεια τα στάδια του κύκλου ζωής της ένωσης, τα γεγονότα τα οποία εκτυλίχθηκαν στη διάρκεια αυτών καθώς και οι στρατηγικές που ο συνεταιρισμός εφαρμόζει από τα πρώτα έτη της επιχειρηματικής του ανάπτυξης μέχρι σήμερα. Μετά την ολοκλήρωση κάθε σταδίου πραγματοποιείται ο έλεγχος των υποθέσεων της έρευνας.

Στο έβδομο κεφάλαιο παρατίθενται τα αποτελέσματα της Διερευνητικής Ανάλυσης Παραγόντων. Παρόλο που ο αριθμός των ετών, για τα οποία εφαρμόστηκε η μέθοδος ήταν περιορισμένος, εξήχθησαν κάποια ενδιαφέροντα αποτελέσματα τα οποία όμως πρέπει να διερευνηθούν περαιτέρω.

Όλα τα παραπάνω, συνθέτουν εν κατακλείδι το όγδοο κεφάλαιο, στο οποίο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της μελέτης και οι προτάσεις για μελλοντική έρευνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΟΙ & ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΟΙ ΑΓΡΟΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

2.1 Εισαγωγή

Το συνεταιριστικό κίνημα εμφανίστηκε το 19^ο αιώνα αρχικά στην Ευρώπη (Μεγάλη Βρετανία και Γαλλία) και αργότερα στη Βόρεια Αμερική στα πλαίσια της εξελισσόμενης βιομηχανικής επανάστασης. Ο συνεταιρισμός που αποτέλεσε τη βάση του σύγχρονου συνεταιριστικού κινήματος ιδρύθηκε το 1844 από 28 εργαζόμενους των εργοστασίων βαμβακιού στην πόλη Ροτσντέιλ της Αγγλίας λαμβάνοντας την επωνυμία “Rochdale Society of Equitable Pionners”. Οι άθλιες συνθήκες εργασίας, οι χαμηλοί μισθοί και οι υψηλές τιμές των ειδών πρώτης ανάγκης οδήγησαν στη δημιουργία ενός καταναλωτικού συνεταιρισμού του οποίου οι αρχές συνεργασίας παρέχουν μέχρι σήμερα τα θεμέλια των αρχών υπό τις οποίες λειτουργούν οι συνεταιρισμοί ανά τον κόσμο.

Ανάμεσα στις δέκα αρχές συνεργασίας υπάγονταν η αρχή “κάθε μέλος μίας ψήφος” καθώς και η ισότητα των φύλων για τα μέλη, στοιχεία πρωτοποριακά για την εποχή δεδομένου ότι οι γυναίκες απέκτησαν πλήρες δικαίωμα ψήφου στις δημοτικές και βουλευτικές εκλογές της Μεγάλης Βρετανίας το 1928.

Σήμερα, περίπου ένα δισεκατομμύριο άτομα είναι μέλη συνεταιρισμών, με τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής να σημειώνουν τον υψηλότερο αριθμό μελών παγκοσμίως και την Ιταλία να αποτελεί την πρώτη ευρωπαϊκή χώρα που αριθμεί 22, 5 εκατομμύρια μέλη (ICA, 2014).

2.2 Ορισμός και Αρχές των Εθελοντικών Συνεταιρισμών

Στη βιβλιογραφία εντοπίζεται μία πληθώρα ορισμών της έννοιας του συνεταιρισμού (Babcock, 1935; Campbell, 1957; Lambert, 1963; Centner, 1988, Parnell, 1995). Ωστόσο δύο ορισμοί είναι ευρέως διαδεδομένοι.

Η Διεθνής Συνεταιριστική Ένωση (International Cooperative Alliance-ICA) ορίζει ως συνεταιρισμό “μία αυτόνομη ένωση προσώπων που συγκροτείται εθελοντικά για την αντιμετώπιση κοινών οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών αναγκών και επιδιώξεων τους διαμέσου μιας συνιδιόκτητης και δημοκρατικά διοικούμενης επιχείρησης” (ICA, 1995).

Οι επτά διεθνώς αναγνωρισμένες αρχές συνεργασίας είναι:

- Η εθελοντική και ελεύθερη συμμετοχή
- Η δημοκρατική διοίκηση εκ μέρους των μελών
- Η οικονομική συμμετοχή των μελών.
- Η αυτονομία και ανεξαρτησία
- Η εκπαίδευση, πρακτική εξάσκηση και πληροφόρηση των μελών, των αιρετών μελών της διοίκησης, των διευθυντικών στελεχών και των υπαλλήλων
- Η συνεργασία μεταξύ των συνεταιρισμών
- Το ενδιαφέρον για την κοινότητα

Ένας πιο ευέλικτος ορισμός της έννοιας του συνεταιρισμού υιοθετείται από το Υπουργείο Γεωργίας των Ηνωμένων Πολιτειών (United States Department of Agriculture-USDA) σύμφωνα με τον οποίο “ο συνεταιρισμός είναι μία επιχείρηση που ανήκει στους χρήστες της, ελέγχεται από τους χρήστες της και λειτουργεί για να προσφέρει οφέλη στους χρήστες της”.

Ο ορισμός αυτός εσωκλείει το τρίπτυχο των αρχών “user-owner, user-control, user-benefitted”. Τα άτομα που χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες του συνεταιρισμού είναι και οι ιδιοκτήτες αυτού. Κατέχουν τα περιουσιακά του στοιχεία και είναι υποχρεωμένοι να τον χρηματοδοτούν για να ενισχύουν την περαιτέρω ανάπτυξη του. Ως ιδιοκτήτες τα μέλη είναι υπεύθυνα για τον έλεγχο των δραστηριοτήτων του, ο οποίος ασκείται άμεσα μέσω της ψηφοφορίας για τη λήψη σημαντικών αποφάσεων όπως για παράδειγμα μακροχρόνιων επενδύσεων, και έμμεσα μέσω των εκλεγμένων αντιπροσώπων-μελών του Διοικητικού Συμβουλίου. Στην πλειονότητα των συνεταιρισμών των χωρών της Νότιας Ευρώπης (π.χ. Ελλάδα, Ιταλία) σε κάθε μέλος αντιστοιχεί μία ψήφος ανεξάρτητα από το ποσό του συνεταιριστικού κεφαλαίου που έχει επενδύσει στο συνεταιρισμό (Chaddad and Pliopoulos, 2013). Αντίθετα, σε συνεταιρισμούς των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής και των χωρών της Βόρειας Ευρώπης (π.χ. Δανία) κυρίαρχο σύστημα ψηφοφορίας είναι η αναλογική ψηφοφορία

βάσει της οποίας ο αριθμός των ψήφων ανά μέλος εξαρτάται από τον “όγκο” των συναλλαγών του με το συνεταιρισμό (Chaddad and Πιορούλος, 2013). Στα πλαίσια της αναλογικής ψηφοφορίας υπάρχει ένα ανώτατο όριο ψήφων που κάθε μέλος μπορεί να διαθέτει. Σε αυτούς τους συνεταιρισμούς τα μέλη μοιράζονται τα οφέλη, τα ανακύπτοντα κόστη και την έκθεση στο ρίσκο αναλογικά με την χρήση των υπηρεσιών του συνεταιρισμού (Donald, 1997).

2.2.1 Εθελοντικοί Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα

Ο πρώτος αγροτικός συνεταιρισμός του σύγχρονου ελληνικού κράτους ιδρύθηκε το 1900 στον Αλμυρό Βόλου λαμβάνοντας την επωνυμία “Μετοχικών Γεωργικών Ταμείων Αλληλοβοήθειας” (Παπαγεωργίου, 2007). Αποτέλεσε την αφετηρία της ανάπτυξης του συνεταιριστικού κινήματος στην ύπαιθρο, η οποία και επήλθε μετά την ψήφιση του πρώτου νόμου “περί συνεταιρισμών” το 1915 (Ν. 602/1915). Βάσει αυτού ως συνεταιρισμός οριζόταν:

“η εταιρεία η οποία είχε κεφάλαιο μεταβλητό, αποτελούνταν από συνεταίρους των οποίων ο αριθμός ήταν, επίσης, μεταβλητός και επιδίωκε με τη συνεργασία των συνεταίρων την προαγωγή της ιδιωτικής οικονομίας καθενός από αυτούς”

Για τη σύσταση του συνεταιρισμού απαιτούνταν 7 ιδρυτικά μέλη τα οποία όφειλαν να συνυπογράψουν το καταστατικό και να το καταθέσουν για έγκριση στο Υπουργείο της Εθνικής Οικονομίας. Την περίοδο εκείνη η κυβέρνηση θεωρούσε τους συνεταιρισμούς ως ένα εργαλείο πολιτικής ικανό να αντιμετωπίσει α) τις αποτυχίες της αγοράς που οφείλονταν στην ασύμμετρη πληροφόρηση και στην υψηλή διαπραγματευτική δύναμη των χονδρέμπορων αγροτικών προϊόντων, β) την τοκογλυφία, γ) τα προβλήματα της αγροτικής εκπαίδευσης και της γενικότερης δυσπραγίας τους αγροτικού κόσμου που ήταν απόρροια των Βαλκανικών Πολέμων (Πιορούλος, 2000; Κλήμης 1985). Κατά το έτος ψήφισης του νόμου “περί συνεταιρισμών” ιδρύθηκαν 150 συνεταιρισμοί. Μέχρι το 1922 ο αριθμός τους έφτασε τους 1815 ενώ την επόμενη τριετία ξεπέρασε τους 2000. Σημειώνεται δε, ότι κατά το 1931 εντοπίζονταν στη χώρα 3967 ενεργοί συνεταιρισμοί και 85 ενώσεις συνεταιρισμών. Το 79% αυτών ήταν πιστωτικοί, το 6,8% προμηθευτικοί και το 9,3% συνεταιρισμοί εμπορίας αγροτικών προϊόντων (Πιορούλος 2000). Η συμβολή των αγροτικών συνεταιρισμών στην ευημερία του αγροτικού κόσμου προκάλεσε τις αντιδράσεις βιομηχάνων, μεσαζόντων και ιδιοκτητών κεφαλαιουχικών επιχειρήσεων

που άσκησαν πιέσεις στην κυβέρνηση προκειμένου να περιορίσει την ελευθερία της επιχειρηματικής δράσης των συνεταιρισμών. Αποτέλεσμα των πιέσεων ήταν οι συνεχείς τροποποιήσεις του Ν. 602/1915 που έως το 1970 είχαν φτάσει τις 946 (Πιορούλος 2000; Λαμπροπούλου-Δημητριάδου, 1995). Η άμεση παρέμβαση των εκάστοτε κυβερνήσεων της περιόδου στη δομή, την οργάνωση και τη διακυβέρνηση των συνεταιρισμών είχε ως συνέπεια μεγάλος μέρος αυτών να “λησμονήσει” τους αρχικούς στόχους και τα κίνητρα που είχαν οδηγήσει στη δημιουργία τους (Πιορούλος and Valentinov, 2012).

Την περίοδο της στρατιωτικής δικτατορίας 1967-1974, στην προσπάθεια του καθεστώτος να αυξήσει την επιρροή του στο συνεταιριστικό κίνημα μέσω της αλλαγής των διοικήσεων των συνεταιρισμών και των διευθυντικών στελεχών, μεσολάβησε το Νομοθετικό Διάταγμα 227/1973 “περί γεωργικών συνεταιρισμών” που οδηγούσε σε αναγκαστικές συγχωνεύσεις συνεταιρισμών που δραστηριοποιούνταν στην ίδια κοινότητα, ή ενώσεων που λειτουργούσαν στον ίδιο νομό. Εντούτοις, με το άρθρο 1 του Νομοθετικού Διατάγματος 357/1974 το Νομοθετικό Διάταγμα 227/1973 καταργήθηκε πριν ακόμη εφαρμοστεί.

Το νομοθετικό πλαίσιο των ελληνικών αγροτικών συνεταιρισμών άλλαξε ριζικά με το Ν. 921/1979 “περί γεωργικών συνεταιρισμών” σύμφωνα με τον οποίο:

“γεωργικός συνεταιρισμός ήταν μία ιδιότυπη εταιρεία που αποτελούνταν από πρόσωπα ασχολούμενα κατά κύριο ή δευτερεύον επάγγελμα με τη γεωργία, είχε μεταβλητό κεφάλαιο και αριθμό μελών και αποσκοπούσε, με την ισότιμη συνεργασία και αμοιβαία βοήθεια των συνεταιριών, στην εξυπηρέτηση και προαγωγή της ιδιωτικής τους οικονομίας. Ο γεωργικός συνεταιρισμός αποβλέπει ακόμη και στην εξύψωση του κοινωνικού, επαγγελματικού και πολιτιστικού επιπέδου των μελών του, ως γεωργών”.

Τρία χρόνια αργότερα, στα πλαίσια της εισόδου της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και της διακυβέρνησης της από το Πανελλήνιο Σοσιαλιστικό Κίνημα (ΠΑ.ΣΟ.Κ.) ο Ν. 921/1979¹ αντικαταστήθηκε από το Ν. 1257/1982 “Για την αποκατάσταση της δημοκρατικής λειτουργίας των συνεταιριστικών οργανώσεων”. Μετά το πέρας δύο ετών από την ψήφιση του, ο Ν. 1257/1982 καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε από το Ν. 1541/1985 “Αγροτικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις” που υποχρέωνε τους πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς και τις ενώσεις συνεταιρισμών να προχωρήσουν σε

¹ Ο Ν. 921/1979 τροποποιήθηκε 18 φορές πριν την αντικατάστασή του από το Ν. 1257/1982 (Αλιβιζάτος, 2011).

συγχωνεύσεις². Πέραν τούτου, αύξανε τον αριθμό των ιδρυτικών μελών από τα δέκα στα 50 άτομα, έδινε το δικαίωμα εκλογής των υπαλλήλων ως εκπροσώπων στο Διοικητικό Συμβούλιο, καθιέρωνε την αρχή ένα μέλος-μία ψήφος ανεξάρτητα από την χρήση των υπηρεσιών του συνεταιρισμού, καταργούσε το μέχρι τότε ισχύον σύστημα ψηφοφορίας και υιοθετούσε ένα νέο, το οποίο επέτρεπε τη δημιουργία ομάδων υποψηφίων-εκπροσώπων ανάλογα με τις πολιτικές τους πεποιθήσεις (Πιορουλος 2000). Ως εκ τούτου, *“οι συνεταιρισμοί μεταμορφώθηκαν από οικονομικές οργανώσεις σε εκλογικούς μηχανισμούς”* (Μαυρογορδάτος, 1988).

Το 1986 η ανάγκη για την ίδρυση μη αγροτικών συνεταιρισμών οδηγεί στην ψήφιση του Ν. 1667/1986 *“Αστικοί Συνεταιρισμοί και άλλες διατάξεις”*. Λόγω της μικρής σημασίας των συνεταιρισμών αυτής της μορφής σε επίπεδο αριθμού ψήφων, η κυβέρνηση δεν είχε κάποιο κίνητρο να δημιουργήσει ένα θεσμικό πλαίσιο το οποίο θα της επέτρεπε να παρεμβαίνει στη δομή, την οργάνωση και τη διακυβέρνηση αυτής της κατηγορίας συνεταιρισμών, με αποτέλεσμα οι όποιες αποφάσεις να λαμβάνονται από τα μέλη του εκάστοτε καταναλωτικού, πιστωτικού, φαρμακευτικού ή άλλου συνεταιρισμού (Πιορουλος 2000).

Έπειτα από οκτώ έτη από την ψήφιση του, ο Ν. 1541/1985, μετά από 114 τροποποιήσεις (π.χ. Ν. 1845/89, 17/2-1-1987 Πράξη Υπουργικού Συμβουλίου), αντικαθίσταται από το Ν. 2169/1993 *“Αγροτικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις και άλλες διατάξεις”* με τον οποίο επανέρχεται το ενιαίο ψηφοδέλτιο και μειώνεται ο αριθμός των ιδρυτικών μελών των συνεταιρισμών σε 20. Ο Ν. 2169/1993 τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε μεταγενέστερα από τους Ν. 2181/1994 και Ν. 2358/1997.

Οι συνεχείς τροποποιήσεις και αντικαταστάσεις του νομικού πλαισίου των αγροτικών συνεταιρισμών τις δεκαετίες του 1980-1990 καθώς και η άμεση κυβερνητική παρέμβαση στην εσωτερική οργάνωση και διακυβέρνηση τους, δημιούργησαν ασαφή ιδιοκτησιακά δικαιώματα που οδήγησαν στην γέννηση σημαντικών προβλημάτων (Πιορουλος, 2000). Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί μετατράπηκαν σε αντικείμενα εκμετάλλευσης διαφόρων πολιτικών συμφερόντων και εξελίχθηκαν σε δυναμικά κέντρα των πελατειακών σχέσεων των αγροτών και των πολιτικών κομμάτων (Patronis, 2002; Λουλούδης, 1996). Οι παραπάνω καταστάσεις σε συνδυασμό με τον

² Εν τέλει, με την αλλαγή του υπουργού Γεωργίας, οι αναγκαστικές συνενώσεις των συνεταιρισμών αναιρούνται εξαιτίας της προσφυγής των οργανώσεων στο ανώτατο δικαστήριο.

υπερδανεισμό και τις επιχειρηματικές αποφάσεις των συνεταιρισμών δημιούργησαν τεράστια χρέη και η ανεκτικότητα της εσωτερικής δυσaráσκείας έγινε μέρος της οργανωτικής κουλτούρας (Πιορούλος and Valentinov, 2012). Επισημαίνεται ότι τη δεκαετία του 1980 η πρώην Αγροτική Τράπεζα, νυν Τράπεζα Πειραιώς ενέκρινε δάνεια πέρα του επιπέδου φερεγγυότητας με αποτέλεσμα πολλοί συνεταιρισμοί να εξαρτώνται αποκλειστικά από τον δανεισμό. Μεσοπρόθεσμα, κάποιοι συνεταιρισμοί λόγω της αδυναμίας να ανταποκριθούν στις τοκοχρεωλυτικές δόσεις των δανείων αλλά και στις δαπάνες διοίκησης και λειτουργίας τους, διέκοψαν παραγωγικές διαδικασίες, πούλησαν πάγια περιουσιακά στοιχεία και σε πολλές περιπτώσεις κάποιοι εξ' αυτών οδηγήθηκαν σε εκκαθάριση (Παπαγεωργίου, 2010).

Σταθμό στην ιστορία του νομοθετικού πλαισίου των αγροτικών συνεταιρισμών αποτέλεσε ο Ν. 2810/2000 “Αγροτικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις”. Ο εν λόγω νόμος υιοθετούσε τον διεθνή ορισμό του συνεταιρισμού, παρείχε ένα σταθερό θεσμικό περιβάλλον για την ανάπτυξη των αγροτικών συνεταιρισμών και επανέφερε τον αριθμό των ιδρυτικών μελών σε 7 πρόσωπα (όπως ακριβώς και ο Ν. 602/1915). Ως Αγροτική Συνεταιριστική Οργάνωση (ΑΣΟ) όριζε:

“την αυτόνομη ένωση προσώπων, η οποία συγκροτείται εθελοντικά και επιδιώκει, με την αμοιβαία βοήθεια των μελών της, την οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική ανάπτυξη και προαγωγή τους μέσω μίας συνιδιόκτητης και δημοκρατικά διοικούμενης επιχείρησης”

Ως ΑΣΟ θεωρούνταν και οι αλιευτικοί, κτηνοτροφικοί, πτηνοτροφικοί, μελισσοκομικοί, σηροτροφικοί, δασικοί, αγροτουριστικοί, αγροβιοτεχνικοί, οικοτεχνικοί και άλλοι συνεταιρισμοί, οποιουδήποτε κλάδου ή δραστηριότητας της αγροτικής οικονομίας.

Ο νόμος αυτός παρέσχε ένα ευέλικτο νομικό πλαίσιο που επέτρεψε στην εκάστοτε ΑΣΟ να ορίσει και να περιγράψει στο καταστατικό της, τους βασικούς κανόνες ιδιοκτησίας, οργάνωσης και διακυβέρνησης, μειώνοντας έτσι την κρατική παρέμβαση που κυριαρχούσε τα προηγούμενα έτη (Πιορούλος, 2012; Πιορούλος and Valentinov, 2012). Ταυτόχρονα, αναγνώρισε τις ιδιαιτερότητες του θεσμού όπως αποδεικνύεται για παράδειγμα από το άρθρο 19 στο οποίο και γίνεται διαχωρισμός του διαχειριστικού υπολοίπου σε πλεονάσματα και κέρδη. Όπως αναφερόταν στην παράγραφο ένα, τα πλεονάσματα προέρχονταν από τις συναλλαγές της συνεταιριστικής οργάνωσης με τα μέλη της ενώ το ποσό πέρα του πλεονάσματος, το οποίο φορολογούνταν, λογιζόταν ότι προερχόταν από τις συναλλαγές με τρίτους και συνιστούσε κέρδος.

Τον Ν. 2810/2000 τροποποίησαν και συμπλήρωσαν ο Ν. 3147/2003, το Προεδρικό Διάταγμα 176/2003, το Προεδρικό Διάταγμα 176/2003 και ο Ν. 3399/2005. Σκοπός αυτών ήταν η βελτίωση της ευελιξίας των ΑΣΟ και της διαφάνειας των όπως και η παροχή κινήτρων για των μεταξύ των συγχωνεύσεων. Συγκεκριμένα, ο Ν. 3399/2005 που στόχευε στην διαφάνεια των συνεταιρισμών ψηφίστηκε προκειμένου να αποφευχθούν καταστάσεις παρόμοιες με αυτές των δεκαετιών του 1980 και 1990, όταν οι συνεταιρισμοί αποτελούσαν τα μέσα επίτευξης προσωπικών στόχων κάποιων συνεταιριστικών ηγετών (Πιορούλος and Valentinou, 2012). Εντούτοις, το 2006 με το Ν. 3508/2006 η κυβέρνηση επιχείρησε για άλλη μία φορά να παρέμβει στη διακυβέρνηση των συνεταιρισμών μέσω της χειραγώγησης των κανόνων που τη διέπουν.

Την περίοδο 2000-2010 αρκετοί συνεταιρισμοί επένδυσαν σημαντικά ποσά στον εκσυγχρονισμό των εγκαταστάσεων τους και παράλληλα επέκτειναν την δραστηριότητα τους τόσο στις εγχώριες αγορές όσο και στις αγορές του εξωτερικού. Ωστόσο, η συνολική εικόνα της εξέλιξης των αγροτικών συνεταιρισμών την περίοδο 1980-2010 ήταν μάλλον απογοητευτική. Η πλειοψηφία αυτών διατηρούσαν αμυντικό χαρακτήρα ενώ λίγοι από αυτούς είχαν υιοθετήσει “επιθετικές” στρατηγικές προκειμένου να ισχυροποιήσουν τη θέση τους στην αλυσίδα παραγωγής και εμπορίας τροφίμων (Πιορούλος, 2012).

Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το 2008, στο μητρώο της Πανελλήνιας Συνομοσπονδίας Ενώσεων Αγροτικών Συνεταιρισμών³ (ΠΑΣΕΓΕΣ) ήταν εγγεγραμμένοι 5.548 πρωτοβάθμιοι συνεταιρισμοί και 108 ενώσεις αγροτικών συνεταιρισμών. Το 2011, από έρευνα του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων διαπιστώθηκε ότι από τους 5.648 αγροτικούς συνεταιρισμούς της χώρας, 1.543 είχαν μηδενικά εισοδήματα, 3.266 είχαν πολύ χαμηλά εισοδήματα ενώ μόλις 908 ήταν επικερδείς (Πιορούλος, 2012).

Πριν από περίπου τέσσερα έτη, ψηφίστηκε ο Ν. 4015/2011 “Θεσμικό Πλαίσιο για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, τις συλλογικές οργανώσεις και την επιχειρηματικότητα του αγροτικού κόσμου-Οργάνωση της εποπτείας του Κράτους” που εισήγαγε την έννοια των Συλλογικών Αγροτικών Οργανώσεων (ΣΑΟ) τις οποίες

³ Η ΠΑΣΕΓΕΣ αποτελεί τον κορυφαίο ιδεολογικό και συντονιστικό φορέα των Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων της χώρας, που υποστηρίζει, προωθεί, προάγει τις δραστηριότητές τους και τις εκπροσωπεί σε διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο (ΠΑΣΕΓΕΣ, 2014).

διέκρινε σε Αγροτικούς Συνεταιρισμούς (ΑΣ), Ομάδες Παραγωγών (ΟΠ) και Αγροτικές Εταιρικές Συμπράξεις (ΑΕΣ).

Σε σύγκριση με παλαιότερους νόμους, ο Ν. 4015/2011 είχε περίπου κοινό παρανομαστή με το Ν. 1541/1985 και το Ν.Δ. 227/1973, δηλαδή την υποχρεωτική συγχώνευση των συνεταιριστικών οργανώσεων. Συγκεκριμένα, υποχρέωνε τη συγχώνευση και μετατροπή των ΑΣΟ κάθε βαθμού, των Κοινοπραξιών Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων (ΚΑΣΟ), των Κεντρικών Συνεταιριστικών Ενώσεων (ΚΕΣΕ) και των Συνεταιριστικών Εταιρειών (ΣΕ)⁴ σε ΑΣ ή ΑΕΣ και επιπλέον αύξανε τον αριθμό των ιδρυτικών μελών των ΑΣ σε 20. Παρά το γεγονός ότι περιείχε και κάποια πρωτοποριακά του στοιχεία, όπως για παράδειγμα τη δημιουργία του Εθνικού Μητρώου Συλλογικών Οργανώσεων, μέσω των υποχρεωτικών συγχωνεύσεων υπαγόρευε στα μέλη, είτε αυτά ήταν φυσικά πρόσωπα (π.χ. παραγωγοί) είτε νομικά (π.χ. πρωτοβάθμιοι συνεταιρισμοί) το “συνεταιρίζεσθε”. Σύμφωνα με τη γνωμοδότηση που υπέβαλε ο Συνταγματολόγος Αλιβιζάτος (2011) στην ΠΑΣΕΓΕΣ, έπειτα από αίτημα της, η αναγκαστική συγχώνευση των αγροτικών συνεταιριστικών οργανώσεων που υποδείκνυε ο παραπάνω νόμος ήταν συνταγματικά αθέμιτη.

Μολαταύτα, ο νόμος άρχισε να εφαρμόζεται από τις αρχές του 2012 όπως για παράδειγμα στις περιπτώσεις της Ένωσης Αγροτικών Συνεταιρισμών Ιωαννίνων και της Ένωσης Αγροτικών Συνεταιρισμών Αμυνταίου που μετατράπηκαν σε πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς.

Έπειτα από έντονες αντιδράσεις των αγροτικών συνεταιρισμών της χώρας, εντοπισμού αδυναμιών και παραλείψεων των διατάξεων του νόμου κατά την εφαρμογή του και συνεχείς παρατάσεις των καταληκτικών ημερομηνιών των συγχωνεύσεων-μετατροπών, ο Ν. 4015/2011 τροποποιήθηκε από το άρθρο 8 του Ν. 4138/2013, το άρθρο 57 του Ν. 4262/2014, το άρθρο 61 του Ν. 4277/2014 και το άρθρο 57 του Ν. 4305/2014.

Με το άρθρο 61 του Ν. 4277/2014 τροποποιήθηκαν ο Ν. 4015/2011 και ο Ν. 2810/2000 χωρίς όμως να καταργηθεί η αναγκαστική συγχώνευση των συνεταιρισμών. Μεταξύ άλλων, επανήλθε ο όρος ΑΣΟ ο οποίος και αντικατέστησε τον όρο ΣΑΟ της παρ.1 του άρθρου 1 του Ν. 4015/2011, αποσαφηνίστηκε η έννοια των ΑΕΣ και το άρθρο 6 του Ν. 4015/2011 έλαβε νέο περιεχόμενο, μειώθηκε ο αριθμός των ιδρυτικών μελών σε 10, μειώθηκε το συνεταιριστικό κεφάλαιο από

⁴ Εκτενής αναφορά των ΚΕ.Σ.Ε., Κ.Α.Σ.Ο. και Σ.Ε. γίνεται στις παρ. 29, 30 και 32 του Ν. 2810/2000.

30.000€ σε 10.000€, και επανήλθε το αφορολόγητο του πλεονάσματος που ενώ αναφερόταν στην παρ.11 του άρθρο 15 του Ν. 4015/2011 είχε καταργηθεί εξαιτίας του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος-ΚΦΕ⁵ του 2013. Περαιτέρω τροποποιήσεις έγιναν και με τα άρθρα 32 και 34 του Ν. 4282/2014 ενώ το Σεπτέμβριο του 2014 δόθηκε νέα παράταση έως το Δεκέμβριο του ίδιου έτους για τη συγχώνευση-μετατροπή των αγροτικών συνεταιρισμών. Γενικά, μέχρι σήμερα μέσω διαφόρων αποφάσεων και νομοθετημάτων έχουν συμπληρωθεί ή/και καταργηθεί αρκετές από τις προβληματικές διατάξεις του Ν. 4015/2011. Σημειώνεται δε, ότι μέχρι τον Οκτώβριο του 2014 από το σύνολο των αγροτικών συνεταιρισμών της χώρας μόνο το 15%, δηλαδή 570 συνεταιρισμοί είχαν αξιολογηθεί ως ενεργοί βάσει των διατάξεων του Ν.4015/2011 όπως αυτές τροποποιήθηκαν από τους νόμους που αναφέρθηκαν παραπάνω (ΑγρόΤυπος, 2014).

Συνοψίζοντας, από τη μελέτη της εξέλιξης του νομικού πλαισίου που διέπει τις αγροτικές συνεταιριστικές οργανώσεις, αναμένονται περαιτέρω τροποποιήσεις του Ν. 4015/2011 καθώς στην περίπτωση της Ελλάδας επαληθεύεται ο αφορισμός της Αμερικανίδας συγγραφέα Gertrude Stein: *“Ιδού το μάθημα που μας διδάσκει η ιστορία: Επανάληψη”*. Αυτό που μελλοντικά πρέπει να μελετηθεί είναι πως τελικά ο Ν. 4015/2011 και οι τροποποιήσεις αυτού επηρέασαν και θα επηρεάσουν τη βιωσιμότητα, την αποτελεσματικότητα και την αποδοτικότητα των ΑΣΟ.

2.3 Αναγκαστικοί Συνεταιρισμοί

Ως αναγκαστικός συνεταιρισμός ορίζεται ο συνεταιρισμός στον οποίο η είσοδος και η συμμετοχή των παραγωγών-μελών καθίστανται υποχρεωτικές.

Ουσιαστικά, οι αναγκαστικοί συνεταιρισμοί είναι οι οργανώσεις οι οποίες, σε γενικά πλαίσια, λειτουργούν υπό τις διεθνώς αναγνωρισμένες αρχές συνεργασίας των εθελοντικών συνεταιρισμών με τη διαφορά ότι στην περίπτωση τους η πρώτη αρχή περί “εθελοντικής και ελεύθερης συμμετοχής” δεν ισχύει.

Διακρίνονται σε απόλυτα αναγκαστικούς και σε σχετικά αναγκαστικούς. Στους απόλυτα αναγκαστικούς η συμμετοχή είναι υποχρεωτική για όσους έχουν ορισμένες ιδιότητες όπως για παράδειγμα οι αμπελοκαλλιεργητές μίας συγκεκριμένης περιοχής. Στους σχετικά αναγκαστικούς η συμμετοχή καθίσταται υποχρεωτική σε όσους επίσης

⁵ Διαθέσιμος στην ιστοσελίδα <http://www.tovima.gr/files/1/2012/12/08/foroiso.pdf>

έχουν συγκεκριμένες ιδιότητες αλλά με την προϋπόθεση ότι η πλειονότητα των δυνητικών μελών συμφωνεί με την ίδρυση τους (Παπαγεωργίου, 2007).

2.3.1 Σχετικά Αναγκαστικοί Συνεταιρισμοί

Στους σχετικά αναγκαστικούς συνεταιρισμούς εντάσσονται τα Συμβούλια Εμπορίας Αγροτικών Προϊόντων (Agricultural Marketing Boards) που αρχικά εμφανίστηκαν σε χώρες της Βρετανικής Κοινοπολιτείας στις αρχές της δεκαετίας του 1920 ως αποτέλεσμα της δυσπραγίας του αγροτικού κόσμου και του προβλήματος του λαθρεπιβάτη (external free rider problem) στους ήδη υφιστάμενους εθελοντικούς αγροτικούς συνεταιρισμούς της εποχής.

Τα συμβούλια εμπορίας αγροτικών προϊόντων αποτελούν αναγκαστικά οριζόντια καθετοποιημένους οργανισμούς μεταποιημένων και μη αγροτικών προϊόντων που λειτουργούν ως εξουσιοδοτημένες, από την κυβέρνηση κάθε χώρας, αρχές (Hiscocks and Bennett, 1974; Forbes, 1982). Ο αναγκαστικός τους χαρακτήρας έγκειται στο γεγονός ότι όλοι οι παραγωγοί ενός συγκεκριμένου αγροτικού προϊόντος μίας συγκεκριμένης περιοχής υποχρεούνται εκ του νόμου να ακολουθούν πιστά τους κανονισμούς που το συμβούλιο, στο οποίο συμμετέχουν, έχει ορίσει. Η οριζόντια καθετοποίηση (horizontal integration) αναφέρεται στον άμεσο και έμμεσο έλεγχο των συμβουλίων επί της συνολικής προσφοράς του υπό εμπορία προϊόντος που ασκείται εξαιτίας του ελέγχου των εκροών όλων των αγροτικών εκμεταλλεύσεων που συμμετέχουν σε αυτά. Η έννοια της εξουσιοδοτημένης αρχής προκύπτει από το ότι η εξουσία αλλά και οι αρμοδιότητες τους επί των τιμών των αγροτικών προϊόντων, των ποσοτήτων παραγωγής και άλλων οικονομικών και μη τομέων που επηρεάζουν την λειτουργία τους, εκχωρούνται από την κυβέρνηση (Green, 1983).

Διακρίνονται σε διάφορους τύπους και είναι ιδιαίτερα διαδεδομένα στις αναπτυσσόμενες οικονομίες σε σύγκριση με τις ανεπτυγμένες (Abbott and Creupelandt, 1966; Tamilia and Charlebois, 2007).

Στις ανεπτυγμένες οικονομίες συναντώνται συνήθως:

- Συμβούλια Προώθησης Αγροτικών Προϊόντων (Promotional Boards)
- Διαπραγματευτικά Συμβούλια Αγροτικών Προϊόντων (Negotiating Boards)
- Συμβούλια Αντιπροσώπων (Agency Councils)
- Συμβούλια Διαχείρισης Προσφοράς (Supply Management Boards)

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα Συμβούλια Διαχείρισης Προσφοράς (Supply Management Boards) που ελέγχουν την προσφορά των εμπορευμάτων μέσω της εφαρμογής ενός συστήματος ποσοτώσεων επί της παραγωγής (output quota) ενώ παράλληλα θέτουν εμπόδια σε νεοεισερχόμενους παραγωγούς, των οποίων η συμμετοχή σε αυτά επιτρέπεται μόνο όταν υπάρχει δυνατότητα αγοράς κάποιας ποσόστωσης από παραγωγούς-μέλη ή από τα ίδια τα συμβούλια (όταν η ποσόστωση δεν είναι εμπορεύσιμη). Εάν η ποσόστωση δεν είναι διαθέσιμη τότε, με βάση τη νομοθεσία ο παραγωγός δεν μπορεί να εισέλθει στον κλάδο ενδιαφέροντος του (Green, 1983). Η αξία των ποσοτώσεων διαφέρει ανά κλάδο αλλά και στον ίδιο τον κλάδο. Για παράδειγμα, αν ένας παραγωγός επιθυμεί να εισέλθει στον κλάδο της αγελαδοτροφίας θα πρέπει να αγοράσει την ποσόστωση που αντιστοιχεί σε συγκεκριμένο αριθμό γαλακτοπαραγωγικών αγελάδων το κόστος της οποίας εξαρτάται αφενός από τον αριθμό των ζώων και αφετέρου από την ημερήσια παραγωγή γάλακτος ανά αγελάδα. Όπως είναι αναμενόμενο, ο έλεγχος της προσφερόμενης ποσότητας μέσω των ποσοτώσεων είναι δυνατό να δημιουργεί ιδιαίτερα υψηλά κέρδη, για παράδειγμα στη βιομηχανία αγελαδινού γάλακτος, με αποτέλεσμα η αξία των εμπορεύσιμων ποσοτώσεων να αυξάνεται. Εάν οι ποσοτώσεις δεν είναι εμπορεύσιμες, τότε αυξάνεται η αξία των περιουσιακών στοιχείων των εκμεταλλεύσεων. Ωστόσο, σε βάθος χρόνου, νοώντας ένα ικανοποιητικό χρονικό διάστημα στη διάρκεια του οποίου οι ποσοτώσεις μπορούν να αλλάξουν ιδιοκτήτες μέσω της αγοραπωλησίας των, τα υψηλά κέρδη τείνουν να εξαφανιστούν παρόλο που η προσφορά του γάλακτος, η τιμή και το κόστος παραγωγής του έχουν παραμείνει σταθερά. Το φαινόμενο αυτό έχει μία σημαντική πολιτική επίπτωση καθώς η πολιτική ηγεσία που το επικροτεί “επιβαρύνει” την μελλοντική πολιτική ηγεσία με ένα “πολιτικό φορτίο” διόλου εύκολα διαχειρίσιμου. Για παράδειγμα, αν μία μελλοντική πολιτική ηγεσία επιδιώξει την κατάργηση των ποσοτώσεων και την γενικότερη αναδιάρθρωση της βιομηχανίας γάλακτος μίας περιοχής ή χώρας τότε οι παραγωγοί αγελαδινού γάλακτος θα υποστούν μία ιδιαίτερα σημαντική αν όχι καταστροφική απώλεια κεφαλαίων η οποία δεν θα μπορούσε σε καμία περίπτωση να αντισταθμιστεί από οποιαδήποτε οφέλη τους είχε προσφέρει στο παρελθόν το σύστημα ποσοτώσεων. Ως εκ τούτου, δημιουργείται ένα δύσκολο ζήτημα διαχείρισης των ιδίων κεφαλαίων των παραγωγών για όποιο νομοθέτη επιδιώξει να το καταργήσει ή να το τροποποιήσει (Green, 1983). Αυτό αποτελεί και ένα από τους λόγους που κάποια συμβούλια όπως για παράδειγμα αυτά της χώρας του Καναδά δεν έχουν καταργηθεί παρά τις αντιδράσεις της Διεθνούς Κοινότητας.

2.3.2 Απόλυτα Αναγκαστικοί Συνεταιρισμοί της Ελλάδας

Η έννοια του αναγκαστικού συνεταιρισμού, με τη μορφή του απόλυτα αναγκαστικά συνεταιρισμού, εμφανίστηκε στην Ελλάδα λίγα χρόνια αργότερα μετά την ψήφιση του Ν. 602/1915, όταν με ειδικούς νόμους άρχισαν να δημιουργούνται αναγκαστικοί συνεταιρισμοί αποκαταστάσεως ακτημόνων καλλιεργητών και αναγκαστικοί συνεταιρισμοί προστασίας προϊόντων. Αφορμή της δημιουργίας των αναγκαστικών συνεταιρισμών ακτημόνων καλλιεργητών ήταν το κύμα προσφύγων που εισέρρευσε στην χώρα μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή.

Την αντίδραση του στο θεσμό αυτό πρώτος εξέφρασε ο Ιασεμίδης και αργότερα ο Μιχόπουλος που αντί των αναγκαστικών συνεταιρισμών πρότεινε τη δημιουργία ελεύθερων συνεταιρισμών α) με δέσμευση των μελών να παραμείνουν στο συνεταιρισμό για μία περίοδο που ξεπερνούσε τα δέκα έτη και β) θέσπιση ποινικής ρήτρας για όσους δεν παρέδιδαν τα προϊόντα τους στο συνεταιρισμό. Αντίθετη ήταν και η Κοινοβουλευτική Επιτροπή Γεωργίας της Γερουσίας η οποία χαρακτήρισε το νόμο περί αναγκαστικών συνεταιρισμών επικίνδυνη καινοτομία και πρότεινε την απόρριψη αυτού (Παπαγεωργίου, 2007).

“...η απουσία παράδοσης στους συνεταιρισμούς, τα προβλήματα διάθεσης των προϊόντων, η κερδοσκοπία των μεσαζόντων και η βιασύνη των κρατικών φορέων να παραχθούν γρήγορα αποτελέσματα από τους συνεταιρισμούς οδήγησαν στη δημιουργία πολλών απόλυτα αναγκαστικών συνεταιρισμών”.

Οι απόλυτα αναγκαστικοί συνεταιρισμοί που ιδρύθηκαν στο Ελληνικό κράτος διαχωρίστηκαν σε (Πάνος, 1978):

- συνεταιρισμούς που αναφέρονταν στην εξασφάλιση της ιδιοκτησίας ή της ορθολογικής διαχείρισης των κτημάτων, δασών, κλπ. και
- συνεταιρισμούς που απέβλεπαν στην προστασία ορισμένων προϊόντων με συλλογική εμφάνιση ή προϊόντων που χρειάζονται συλλογική εμφάνιση, προκειμένου να εξασφαλιστεί η καλύτερη διάθεση τους.

Τα έτη που ακολούθησαν, επιδιώχθηκε η συνέχιση της λειτουργίας των αναγκαστικών συνεταιρισμών μέσω της ψήφισης νέων νόμων (Ν. 921/1979, Ν. 1541/1985, Πράξη 90/30.06.1986, Ν. 2169/1993 και Ν. 2810/2000) αλλά και μέσω της αναθεώρησης του Συντάγματος το 2001 (παρ. 5 άρθρο 12).

Επιπλέον, το 1993 δόθηκε και η επιλογή κατάργησης του αναγκαστικού τους χαρακτήρα, σε περίπτωση που τα μέλη αυτών το επιθυμούσαν, όπως αποδεικνύεται από την παρ. 7 του άρθρου 47 του Ν. 2169/1993 “Με προεδρικά διατάγματα, που εκδίδονται, με πρόταση του Υπουργού Γεωργίας, είναι δυνατή η μετατροπή των Αναγκαστικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων, της παρ. 2 του παρόντος, σε ελεύθερους, καθώς επίσης και η τροποποίηση του καταστατικού τους, ύστερα από εισήγηση των ιδίων των οργανώσεων”. Με βάση την παρ. 2 του άρθρου 47 του Ν. 2196/1993 ως αναγκαστικές συνεταιριστικές οργανώσεις αναγνωρίζονταν:

- Οι Συνεταιρισμοί Δασοκτημόνων του Α.Ν. 1627/1939
- Οι Οινοποιητικοί Σάμου του Α.Ν. 6085/1934
- Οι Συνεταιρισμοί Μαστιχοπαραγωγών Χίου του Α.Ν. 1390/1938
- Οι Συνεταιρισμοί Κιτροπαραγωγών του Ν. 4878/1931
- Ο Συνεταιρισμός Κιτροπαραγωγών του Ν.Δ. 818/1971
- Οι Συνεταιρισμοί Διαχειρήσεως ακινήτου συνιδιοκτησίας και κοινής χορτονομής του Ν.Δ. 11.7.1923
- Οι Συνεταιρισμοί Θηραϊκών Προϊόντων Θήρας και Θηρασιάς του Ν. 359/1947.

Οι διατάξεις του Ν. 2169/1993 διατηρήθηκαν και από την παρ. 1 του άρθρου 39 του Ν. 2810/2000 ενώ στον Ν. 4015/2011 δεν υπήρχε καμία αναφορά στους αναγκαστικούς συνεταιρισμούς γενικά, και ειδικά στις προαναφερόμενες διατάξεις. Άξιο αναφοράς είναι το γεγονός ότι μέχρι και την ψήφιση του Ν. 4015/2011 δεν εντοπίστηκε κάποιο επίσημο αίτημα των τότε υφιστάμενων αναγκαστικών συνεταιρισμών σχετικά με την κατάργηση του αναγκαστικού τους χαρακτήρα και τη μετατροπή τους σε εθελοντικούς συνεταιρισμούς.

Τρία χρόνια μετά την ψήφιση του Ν. 4015/2011, ο νομοθέτης συμπεριέλαβε στις διατάξεις τους ως άνω νόμου και τους αναγκαστικούς συνεταιρισμούς. Ειδικότερα, με το άρθρο 57 του Ν. 4305/2014 διατηρήθηκαν οι διατάξεις του Ν. 2169/1993 και Ν. 4015/2011 και επιπλέον δόθηκε η δυνατότητα σε όσες εκ των αναγκαστικών συνεταιριστικών ενώσεων το επιθυμούν, μετά τη συγχώνευση των πρωτοβάθμιων αναγκαστικών συνεταιρισμών-μελών τους, να μετατραπούν σε πρωτοβάθμιους αναγκαστικούς συνεταιρισμούς.

2.3.2.1 Υφιστάμενοι Απόλυτα Αναγκαστικοί Αγροτικοί Συνεταιρισμοί

Σύμφωνα με τον “Οδηγό Συνεταιριστικών Οργανώσεων 2014” της ΠΑΣΕΓΕΣ, σήμερα στην Ελλάδα εντοπίζονται ένας πρωτοβάθμιος και τρεις δευτεροβάθμιοι απόλυτα αναγκαστικοί αγροτικοί συνεταιρισμοί:

- Ο Αναγκαστικός Συνεταιρισμός Κροκοπαραγωγών Κοζάνης (Ν.Δ.818/1971)
- Η Ένωση Οινοποιητικών Συνεταιρισμών Σάμου – ΕΟΣΣ (Ν. 6085/1934)
- Η Ένωση Μαστιχοπαραγωγών Χίου – ΕΜΧ (Α.Ν. 1390/1938)
- Η Ένωση Συνεταιρισμών Θηραϊκών Προϊόντων – ΕΣΘΠ (Ν. 359/1947)

Από την μελέτη του νομικού πλαισίου που τους διέπει και εξαιτίας των ιδιαιτεροτήτων των καλλιεργούμενων ειδών στις περιοχές δραστηριοποίησης τους (Πίνακας 1), ως απόλυτα αναγκαστικοί αγροτικοί συνεταιρισμοί μπορούν να ορισθούν “οι οργανώσεις που ενεργούν ως ένα υποχρεωτικό μέσο προστασίας και συντονισμού της καλλιέργειας ποικιλιών, που εξαιτίας των ιδιαίτερων εδαφοκλιματικών συνθηκών παράγουν προϊόντα μοναδικών χαρακτηριστικών, ελέγχοντας παράλληλα μία ή περισσότερες λειτουργίες εμπορίας και προώθησης τους εκ μέρους των παραγωγών μελών τους”.

Πίνακας 1. Χαρακτηριστικά προϊόντων ανά περιοχή δραστηριοποίησης των απόλυτα αναγκαστικών αγροτικών συνεταιρισμών της Ελλάδας

Περιοχή	Χαρακτηριστικά προϊόντων
Κοζάνη	Ο ελληνικός κρόκος θεωρείται ότι έχει την καλύτερη ποιότητα παγκοσμίως.
Σάμος	Η διαμόρφωση των καλλιεργούμενων εκτάσεων σε αναβαθμίδες, τα βαθιά εδάφη, η πολύ καλή αποστράγγιση, η αργή και σταθερή ωρίμανση των σταφυλιών σε ορεινές και ημιορεινές περιοχές εξασφαλίζουν τη δημιουργία θεικών γλυκών μοςχάτων.
Χίος	Οι συνθήκες που επικρατούν στα νότια της νήσου ευνοούν τη δημιουργία εκκρίματος από το σχίνο <i>Pistacia Lentiscus</i> var. <i>Chia</i> .
Θήρα	Οι ιδιαίτερες εδαφοκλιματικές συνθήκες της νήσου (πορώδες έδαφος πλούσιο σε πορσελάνη, ελαφρόπετρα και κάλιο, άνυδρες συνθήκες, ισχυροί άνεμοι) προσδίδουν στα καλλιεργούμενα είδη (τομάτα, φάβα, αμπελώνας) ποιοτικά χαρακτηριστικά ως προς τη γεύση και τη θρεπτικής τους αξία.

Πηγή: Μάρκου, 2013; ΕΟΣΣΑΜΟΥ, 2014α; ΕΜΧ, 2014α; ΥπΑΑΤ, 2007α; ΥπΑΑΤ, 2007b ;

ΥπΑΑΤ, 2013; 2007Λογοθέτη, 2014

Με βάση στοιχεία της ΠΑΣΕΓΕΣ το 2010, η ΕΜΧ και η ΕΟΣΣ κατείχαν την 32η και την 39η θέση αντίστοιχα, στη λίστα με τους 50 μεγαλύτερους αγροτικούς συνεταιρισμούς της χώρας σε επίπεδο πωλήσεων ενώ η ΕΣΘΠ κατείχε την 5η θέση στη λίστα με τους πιο επιτυχημένους οινοποιητικούς συνεταιρισμούς (Πίορουμε, 2012). Εντούτοις, απαιτείται μία ενδελεχής έρευνα που θα εξετάζει αφενός την χρηματοοικονομική εικόνα των συνεταιρισμών αυτών, και αφετέρου το βαθμό επίτευξης των στόχων των μελών τους προκειμένου να χαρακτηριστούν ως επιτυχημένοι ή μη.

Από τη σύγκριση βασικών στοιχείων των συνεταιρισμών, όπως αυτά παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα, προκύπτει ότι η ΕΣΘΠ είναι η μόνη αναγκαστική αγροτική συνεταιριστική οργάνωση που εκ του νόμου υποχρεούται να λαμβάνει μόνο το 25% της συνολικής παραγωγής κάθε μέλους-φυσικού προσώπου της, σε αντίθεση με τις υπόλοιπες συνεταιριστικές οργανώσεις που λαμβάνουν το 100%. Οι λόγοι που οδήγησαν το νομοθέτη σε αυτή την οδό θα παρουσιαστούν στο Κεφάλαιο 6 της εργασίας.

Πίνακας 2. Αριθμός μελών & σκοπός απόλυτα αναγκαστικών αγροτικών συνεταιρισμών της Ελλάδας

	Μέλη- Νομικά Πρόσωπα	Μέλη-Φυσικά Πρόσωπα	Ποσοστό παραγωγής που τα μέλη υποχρεούνται να παραδίδουν στο συνεταιρισμό	Σκοπός βάσει νόμου
Αναγκαστικός Συνεταιρισμός Κροκοπαραγωγών Κοζάνης	-	1000	100%	Συντονισμός καλλιέργειας του φυτού, τυποποίηση του προϊόντος, συγκέντρωση & διάθεση της παραγωγής
ΕΟΣΣ	25	2847	100%	Συστηματοποίηση της παραγωγής, επεξεργασίας, οινοποίησης & κατανάλωσης της οινοπαραγωγής της νήσου και εν γένει η προστασία αυτής
ΕΜΧ	20	4850	100%	Προστασία καλλιέργειας, συσκευασία & εμπορία προϊόντος
ΕΣΘΠ	14	2515	25%	Προστασία της τομάτας, της φάβας & των αμπελουργικών προϊόντων, η συγκέντρωση, η επεξεργασία και η προαγωγή της εμπορίας και της κατανάλωσης αυτών

Πηγές: Αναγκαστικός Συνεταιρισμός Κροκοπαραγωγών Κοζάνης, 2014; ΕΟΣΣ, 2014b; ΕΜΧ, 2014b, Ψηφιακό Αρχείο

ΕΣΘΠ, 2014

2.3.2.2 Το Ενδεχόμενο Άρσης της Αναγκαστικότητας των Απόλυτα Αναγκαστικών Συνεταιρισμών της Ελλάδας

Η αμφισβήτηση της συνταγματικότητας των νόμων περί απόλυτα αναγκαστικών συνεταιρισμών ήλθε στο προσκήνιο το 2007, όταν αίτηση ιδιωτών για χορήγηση

άδειας οινοποίησης της παραγωγής τους στη νήσο Σάμο, απορρίφθηκε κατ' επίκληση των διατάξεων του Ν. 6085/1934.

“Κατόπιν της καταγγελίας αυτών και της παρέμβασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (European Commission) που έθεσε το θέμα παραβίασης κοινοτικών κανονισμών, το ζήτημα εκδικάστηκε στο Συμβούλιο της Επικρατείας. Με τις αποφάσεις 3580/2010 και 3581/2010⁶ το ανώτατο διοικητικό δικαστήριο απεφάνθη ότι με την εφαρμογή του νόμου δεν παραβιάζεται ούτε το ελληνικό Σύνταγμα, ούτε και η ευρωπαϊκή έννομη τάξη, καθώς η καλλιέργεια του τοπικού προϊόντος είναι ελεύθερη και η σύσταση του αναγκαστικού Συνεταιρισμού αποβλέπει αφενός μεν, στην διατήρηση της ποιότητας του παραγόμενου οίνου (μοσχάτου), ο οποίος παρουσιάζει μοναδικά χαρακτηριστικά (ανθοσμία, γεύση) και, αφετέρου, στην προστασία της ισορροπίας μεταξύ της ποιότητας και της τιμής εμπορίας του” (My Samos Blog, 2013).

Εντούτοις, το ζήτημα αυτό δεν έλαβε τέλος καθώς η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ζήτησε από την Ελλάδα να τροποποιήσει την εθνική νομοθεσία (παρ. 1, άρθρο 1, Ν. 6085/1934) που απαιτεί από όλους τους οινοπαραγωγούς της Σάμου να είναι μέλη του ΕΟΣΣ και να παραδίδουν το σύνολο της παραγωγής γλεύκους σε αυτόν. Το αίτημα της βασίστηκε στο επιχείρημα ότι η υποχρέωση συμμετοχής σε μια οργάνωση παραγωγών είναι αντίθετη προς την αρχή της ανοικτής αγοράς, σύμφωνα με την οποία κάθε παραγωγός έχει ελεύθερη πρόσβαση στην αγορά, η οποία ρυθμίζεται μόνον από τα μέτρα που προβλέπονται από κοινούς κανόνες του τομέα σε επίπεδο ΕΕ (European Commission, 2013).

Έπειτα από μη ικανοποιητική απάντηση των ελληνικών αρχών στην προειδοποιητική επιστολή που στάλθηκε το 2011, το αίτημα της Επιτροπής έλαβε τη μορφή αιτιολογημένης γνώμης⁷ που σημαίνει ότι η Ελλάδα μετά τη λήξη της προθεσμίας δυο μηνών (από τις 20/06/2013) είναι πιθανό να παραπεμφθεί στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο. Ωστόσο μέχρι σήμερα η Επιτροπή δεν έχει προβεί σε κάποια περαιτέρω ενέργεια όπως προκύπτει από τις πληροφορίες που αναρτώνται στην επίσημη ιστοσελίδα της.

Σε περίπτωση που το Ελληνικό κράτος προχωρήσει στην κατάργηση της αναγκαστικότητας, η ΕΟΣΣ θα στερηθεί το μονοψωνιακό και μονοπωλιακό της χαρακτήρα με αποτέλεσμα τη πιθανή μείωση της διαπραγματευτικής της δύναμη

⁶ Τα επιχειρήματα στα οποία βασίστηκε η απόφαση του ανωτάτου διοικητικού δικαστηρίου παρουσιάζονται αναλυτικά στην ιστοσελίδα: <http://www.katraslaw.gr/ki/nomologia/375--35812010>

⁷ Νομικό μέτρο που λαμβάνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Κομισιόν) απέναντι σε ένα κράτος-μέλος που παραβιάζει το κοινοτικό δίκαιο.

τόσο στην εγχώρια αγορά όσο και στις αγορές του εξωτερικού. Επιπροσθέτως, είναι δυνατό οι παραγωγοί να έρθουν αντιμέτωποι με τις συνθήκες που αρχικά οδήγησαν στην ίδρυση του αναγκαστικού συνεταιρισμού δεδομένου ότι ο κλάδος οινοποιίας είναι ιδιαίτερα ανταγωνιστικός και οι οινοπαραγωγοί είναι εύκολο να πέσουν θύματα καιροσκοπικής συμπεριφοράς εξαιτίας της υψηλής φθαρτότητας του γλεύκους.

Η αλλαγή του νομικού πλαισίου βάσει του οποίου λειτουργεί η ΕΟΣΣ είναι πιθανόν να επηρεάσει και τους αντίστοιχους νόμους των υπολοίπων αναγκαστικών αγροτικών συνεταιρισμών και σταδιακά να οδηγήσει στην μετατροπή τους σε ελεύθερους συνεταιρισμούς. Οι επιπτώσεις ενός τέτοιου ενδεχόμενου αποτελούν αντικείμενο έρευνας, που στα πλαίσια της παρούσας εργασίας θα περιοριστούν στην περίπτωση της ΕΣΘΠ.

2.3.3 Σύγκριση Σχετικά Αναγκαστικών Αγροτικών Συνεταιρισμών & Απόλυτα Αναγκαστικών Αγροτικών Συνεταιρισμών

Τα Συμβούλια Εμπορίας Αγροτικών Προϊόντων, όπως αυτά ορίζονται από τους Hiscocks και Bennett (1974) και μεταγενέστερα από τον Forbes (1982), μπορούν να συγκριθούν με τους Απόλυτα Αναγκαστικούς Αγροτικούς Συνεταιρισμούς στους οποίους παραδίδεται το 100% της παραγωγής των μελών τους (Αναγκαστικός Συνεταιρισμός Κροκοπαραγωγών Κοζάνης, ΕΟΣΣ, EMX).

Σε θεωρητικό επίπεδο και βάσει της νομοθεσίας που διέπει αυτές τις αναγκαστικές οργανώσεις μπορεί να λεχθεί ότι τόσο τα Συμβούλια Εμπορίας Αγροτικών Προϊόντων όσο και οι Απόλυτα Αναγκαστικοί Αγροτικοί Συνεταιρισμοί διαθέτουν μονοπωλιακό και ταυτόχρονα μονοπωλιακό χαρακτήρα. Εντούτοις, στην πράξη υπάρχουν αρκετές διαφοροποιήσεις που απαιτούν όμως περαιτέρω έρευνα για να επιβεβαιωθούν.

Από τον πίνακα που ακολουθεί διαπιστώνεται ότι τόσο οι Απόλυτα Αναγκαστικοί Αγροτικοί Συνεταιρισμοί όσο και τα Συμβούλια Εμπορίας Αγροτικών Προϊόντων (εκτός από τα Συμβούλια Προσφοράς) δεν αποτελούν απόλυτα μονοψώνια και μονοπώλια καθώς δεν πληρούν όλα τα κριτήρια που απαιτούνται σε κάθε περίπτωση ώστε να λάβουν τον χαρακτηρισμό αυτό.

Πίνακας 3. Σύγκριση Συμβουλίων Εμπορίας Αγροτικών Προϊόντων με ΕΟΣΣ, EMX & Αναγκαστικό Συνεταιρισμό Κροκοπαραγωγών Κοζάνης

		ΕΟΣΣ	EMX	Αναγκαστικός Συνεταιρισμός Κροκοπαραγωγών Κοζάνης	Συμβούλια Εμπορίας Αγροτικών Προϊόντων
Μονοψώνιο	Μοναδικός αγοραστής προϊόντων	×	Η EMX δεν αποτελεί τον μόνο αγοραστή μαστίχας. Στην αγορά της Χίου εντοπίζονται και άλλες εταιρείες τυποποίησης, μεταποίησης & συσκευασίας προϊόντων με μαστίχα όπως για παράδειγμα η εταιρεία ANEMΟΣ-Μπενέτος-Γαλάτουλας-Ο.Ε.	×	×
	Έλεγχος προσφοράς προϊόντων	Δεν χρησιμοποιούνται πρακτικές που άμεσα ελέγχουν την προσφορά των προϊόντων.			Ασκείται κυρίως από τα Συμβούλια Διαχείρισης Προσφοράς μέσω του συστήματος ποσοστώσεων.
Μονοπώλιο	Καθορισμός τιμών αγοράς και πώλησης των προϊόντων	Οι τιμές καθορίζονται από την αγορά δεδομένων όμως των μοναδικών χαρακτηριστικών των προϊόντων.			Οι τιμές των προϊόντων καθορίζονται κυρίως από την αγορά καθώς τα προϊόντα κάθε περιοχής καλούνται να ανταγωνιστούν εισαγόμενα προϊόντα.
	Κυρίαρχη θέση στην αγορά	Η ΕΟΣΣ παράγει οίνους με μοναδικό χαρακτήρα. Ωστόσο, ο κλάδος στον οποίο δραστηριοποιείται είναι ιδιαίτερα	Τα διαθέσιμα στοιχεία δεν είναι επαρκή για την εξαγωγή αυτού του συμπεράσματος καθώς στην περίπτωση της EMX τα προϊόντα της ένωσης ανταγωνίζονται τα προϊόντα κεφαλαιουχικών εταιρειών και στην περίπτωση του Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης τα προϊόντα		Κατά περίπτωση και ανάλογα με τον κλάδο δραστηριοποίησης τους κάποια Συμβούλια διαθέτουν κυρίαρχη θέση στην αγορά.

	ανταγωνιστικός και κυρίαρχη θέση σε αυτών κατέχουν κεφαλαιουχικές επιχειρήσεις (ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΤΣΑΝΤΑΛΗΣ Α.Ε., ΜΠΟΥΤΑΡΗΣ ΟΙΝΟΠΟΙΗΤΙΚΗ Α.Ε., κ.λπ.)	του κρόκου Κοζάνης ανταγωνίζονται τα εισαγόμενα αντίστοιχα προϊόντα.	
Εμπόδια εισόδου	Ο Ν. 6085/1934 συνιστά εμπόδιο για την ίδρυση άλλων οινοποιείων στη νήσο Σάμο.	Ο Α.Ν. 1390/1938 όπως αποδεικνύεται στην πράξη δεν λειτουργεί ως ανασταλτικός παράγοντας στην ίδρυση κεφαλαιουχικών επιχειρήσεων.	Το Ν.Δ.818/1971 έχει αποτρέψει την ίδρυση άλλων κεφαλαιουχικών επιχειρήσεων με παρόμοια επιχειρηματική δραστηριότητα.
			Η εξουσία και οι αρμοδιότητες που εκχωρούνται στα Συμβούλια συνιστούν στην πλειοψηφία των περιπτώσεων εμπόδια εισόδου κεφαλαιουχικών επιχειρήσεων στον αντίστοιχο κλάδο δραστηριοποίησης των Συμβουλίων.

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί παρουσιάζεται το περιβάλλον δραστηριοποίησης της Ένωση Συνεταιρισμών Θηραϊκών Προϊόντων, η δομή της, οι εγκαταστάσεις της, τα προϊόντα που παράγει καθώς και η σύνθεση των μελών της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΕΝΩΣΗ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΘΗΡΑΪΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

3.1 Εισαγωγή

Η Θήρα ή Σαντορίνη διαθέτει έναν από τους παλαιότερους αμπελώνες παγκοσμίως που έχει τις ρίζες του στα προϊστορικά χρόνια, πριν τη Μινωική καταστροφική ηφαιστειακή έκρηξη στη νήσο Στρογγύλη⁸ το 1641 π.Χ.

Από το 1971, η Θήρα και η Θηρασιά αναγνωρίστηκαν ως περιοχές παραγωγής λευκών ξηρών και λευκών γλυκών οίνων “ΟΝΟΜΑΣΙΑΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ” (Βασιλικό Διάταγμα 539/04-08-1971). Σήμερα, η Θήρα αποτελεί έναν οινοτουριστικό προορισμό και μία από τις σημαντικότερες περιοχές παραγωγής οίνων Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ-ΟΠΑΠ), που οφείλουν τον ιδιαίτερο χαρακτήρα τους στο κλίμα της νήσου, στο ηφαιστιογενές έδαφος, στα αυτόριζα πρέμνα και στο μοναδικό χαμηλό σχήμα κλαδέματος γνωστό ως “κουλούρα” ή “καλάθι” (ΥΠΑΑΤ, 2007a).

Στη Θήρα, εκτός της αμπέλου καλλιεργείται το “Τοματάκι Σαντορίνης” και η “Φάβα Σαντορίνης” που επίσης έχουν αναγνωριστεί ως προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης.

3.2 Οινοποιεία της Σαντορίνης

Στη Θήρα και Θηρασιά καλλιεργούνται περίπου 13.000 στρέμματα αμπέλου με βασική λευκή ποικιλία την παλαιά γηγενή ποικιλία “Ασύρτικο” (85%) και δευτερεύουσες λευκές ποικιλίες το “Αθήρι” και το “Αηδάνι”(10%). Τον αμπελώνα

⁸ Στρογγύλη ονομαζόταν το ηφαιστειακό νησί, το οποίο δημιουργήθηκε κατά την περίοδο του πλειοτεταρτογενούς, κομμάτια του οποίου, μετά τη Μινωική έκρηξη, αποτελούν η σημερινή Σαντορίνη, η Θηρασιά και το Ασπρονήσι.

συμπληρώνουν οι ερυθρές ποικιλίες Αιγαιοπελαγίτη Μαντηλαριά, Βουδόματο και Μαυροτράγανο (5%).

Ο λευκός ξηρός ΠΟΠ οίνος Σαντορίνη αλλά και ο ευρέως διαδεδομένος λευκός φυσικώς γλυκός λιαστός ΠΟΠ οίνος Σαντορίνη Vinsanto παράγονται από την συνοينوποίηση των ποικιλιών “Ασύρτικο”, “Αθήρι” και “Αηδάνι”, με την πρώτη να συντελεί κατά το μεγαλύτερο ποσοστό (75% στον λευκό ξηρό και 51% στον λευκό γλυκό) (ΥΠΑΑΤ, 2007).

Στη Σαντορίνη σήμερα δραστηριοποιούνται συνολικά 13 οινοποιεία. Η πλειοψηφία αυτών είναι δημιούργημα των τελευταίων τριάντα ετών, με κάποια από αυτά να αποτελούν διάδοχη κατάσταση της παλιάς κάναβας⁹. Σύμφωνα με δημοσιεύματα του τοπικού τύπου ο αριθμός των οινοποιείων αναμένεται να αυξηθεί καθώς το τρέχον έτος πρόκειται να λειτουργήσει ένα νέο οινοποιείο στην περιοχή του Βούρβουλου και το παλαιό εγκαταλελειμμένο οινοποιείο Βενετσάνου στο Μεγαλοχώρι, ενώ υπό κατασκευή βρίσκεται το νέο οινοποιείο του Κτήματος I. & M. Αργυρού (Ατλαντίς, 2014). Ενδεχομένως, η αύξηση του αριθμού τους να οδηγήσει και στην όξυνση του ανταγωνισμού στην αγορά της πρώτης ύλης, δηλαδή στην αγορά λευκών και ερυθρών ποικιλιών σταφυλιών.

Τα περισσότερα οινοποιεία της νήσου εκτός από την παραγωγή λευκών και ερυθρών σταφυλιών που παραλαμβάνουν από τους αμπελοκαλλιεργητές, διατηρούν ίδια αγροτική εκμετάλλευση. Τα στρέμματα των αμπελώνων τα οποία εκμεταλλεύονται παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί. Σημειώνεται ότι στα καλλιεργούμενα στρέμματα δεν περιλαμβάνονται αυτά που έχουν ενταχθεί στο Πρόγραμμα Αναδιάρθρωσης και Μετατροπής Αμπελουργικών Εκτάσεων (ποικιλιακή μετατροπή των αμπελώνων, εκρίζωση και επαναφύτευση τους).

⁹ Υπόσκαφα οινοποιεία που επικρατούσαν στη Σαντορίνη μέχρι τον 20^ο αιώνα. Οι κάναβες πρόσφεραν ιδανικές συνθήκες υγρασίας και σταθερής θερμοκρασίας για την ωρίμανση του οίνου.

Πίνακας 4. Καλλιεργούμενα στρέμματα αμπέλου & ίδια παραγωγή σταφυλιών ανά οινοποιείο το (2014)

Οινοποιείο	Περιοχή	Καλλιεργούμενα Στρέμματα Αμπέλου	Παραγωγή λευκών σταφυλιών σε 100kg	Παραγωγή ερυθρών σταφυλιών σε 100kg
Οίνοι Καστέλι	Βόθωνας	0	0	0
Οινοποιείο Κουτσογιαννόπουλος	Βόθωνας	26	100.45	15.20
Κτήμα Ι. & Μ. Αργυρού Ο.Ε.	Επισκοπή	116	435.40	73.20
Κάναβα Ρούσσο	Επισκοπή	11,5	14.30	1.05
Γαία Οινοποιητική Α.Ε.	Έξω Γωνιά	0	0	0
Οινοποιείο Αρτέμης Καραμολέγκος	Έξω Γωνιά	113,40	516.53	37.50
Οινοποιείο Art Space	Έξω Γωνιά	12	23.28	0
Οινοποιία Γαβαλά	Μεγαλοχώρι	15,50	12	2
Ι. Μπουτάρης & Υιός Α.Ε.	Μεγαλοχώρι	64,30	154.26 ¹⁰	9.44
Κτήμα Σιγάλα Οινοποιητική Α.Ε.	Οία	52	Δεν υπάρχει σχετική πληροφορία	
ΕΣΘΠ-SantoWines	Πύργος	48	46,72	12,68
Οινοποιείο ΧΑΤΖΗΔΑΚΗ	Πύργος	44,5	191,85	54,30
Κάναβα Νομικός	Φηρά	0	0	0
Συνολική παραγωγή νήσου			22.907,91	289,02
Ποσοστό επί της συνολικής παραγωγής			6,53%	71,06%

Πηγή: Santorini, 2014; υπολογισμοί της ερευνήτριας βάσει του ψηφιακού αρχείου της ΕΣΘΠ

Αναφέρεται ότι για το 2014 η ίδια παραγωγή λευκών σταφυλιών των μη συνεταιριστικών οινοποιείων αποτέλεσε το 11% περίπου της συνολικής ποσότητας των υπό επεξεργασία σταφυλιών.

Το μεγαλύτερο και πιο σύγχρονο οινοποιείο της νήσου είναι το οινοποιείο SantoWines της Ένωσης Συνεταιρισμών Θηραϊκών Προϊόντων (ΕΣΘΠ) που εδρεύει

¹⁰ Το 12% της ποσότητας αυτής παραδόθηκε στο συνεταιριστικό οινοποιείο SantoWines

στην περιοχή του Πύργου και κάθε χρόνο διαχειρίζεται με διαφορά το μεγαλύτερο όγκο παραγωγής λευκών και ερυθρών σταφυλιών.

Εικόνα 1. Θήρα & Θηρασιά και το οινοποιείο SantoWines της Ένωσης Συνεταιρισμών Θηραϊκών Προϊόντων

3.3 Ένωση Συνεταιρισμών Θηραϊκών Προϊόντων

Η Ένωση Συνεταιρισμών Θηραϊκών Προϊόντων (ΕΣΘΠ) αποτελεί ένα δευτεροβάθμιο αγροτικό συνεταιρισμό πολλαπλού σκοπού¹¹. Το όραμα της αποτελείται από τέσσερις βασικές αρχές, τη συλλογικότητα, την ανάπτυξη, την αυθεντικότητα, την ποιότητα και την αειφόρο ανάπτυξη. Την τελευταία επταετία έχει αναπτυχθεί σημαντικά σε επιχειρηματικό επίπεδο παρέχοντας στους παραγωγούς της νήσου ισχυρά κίνητρα για

¹¹ Εκτός της εμπορίας των προϊόντων των φυσικών μελών της αναλαμβάνει συμβουλευτικό ρόλο σε επίπεδο πρωτογενούς παραγωγής, εκτελεί προμηθευτικές εργασίες για λογαριασμό των, αναλαμβάνει την προώθηση και διανομή των προϊόντων στις νήσους Θήρα και Θηρασιά, κ.λπ.

τη συνέχιση αλλά και αύξηση των καλλιεργούμενων εκτάσεων αμπέλου, τομάτας και φάβας. Παράλληλα, έχει καταβάλει προσπάθειες ώστε η Σαντορίνη να καταστεί, εκτός από παγκόσμιος τουριστικός προορισμός, και παγκόσμιος γαστρονομικός προορισμός.

Ιδρύθηκε το 1947 ως αποτέλεσμα της αναδιάρθρωσης του Ταμείου Αμύνης Οиноπαραγωγής Θήρας και Θηρασιάς (Ν. 359/1947) και φέρει το διακριτικό τίτλο “SANTO”. Σκοπός της είναι η προστασία της τομάτας, της φάβας, των αμπελουργικών και των λοιπών προϊόντων των μελών της (παρ. 1, άρθρο 3 Καταστατικού της ΕΣΘΠ). Με τον όρο “προστασία” νοείται η σταθεροποίηση ή αύξηση του γεωργικού εισοδήματος, η σταθεροποίηση ή αύξηση των καλλιεργούμενων εκτάσεων αμπέλου, τομάτας και φάβας και η επιτυχής αντιμετώπιση των προκλήσεων της ραγδαίας τουριστικής ανάπτυξης που οδηγεί στην εγκατάλειψη των καλλιεργούμενων εκτάσεων της νήσου.

Μέλη-νομικά πρόσωπα της ΕΣΘΠ είναι οι δεκατέσσερις πρωτοβάθμιοι Αναγκαστικοί Συνεταιρισμοί Θηραϊκών Γεωργικών Προϊόντων (ΑΣΘΓΠ) της Θήρας και Θηρασιάς ενώ μέλη-φυσικά πρόσωπα είναι υποχρεωτικά όλοι οι παραγωγοί φάβας, τομάτας και αμπέλου των δύο νήσων και κατά συνέπεια και οι ιδιοκτήτες των οινοποιείων που αξιοποιούν ιδιόκτητες ή ενοικιαζόμενες εκτάσεις αμπέλου. Σήμερα, ο ρόλος των ΑΣΘΓΠ είναι ιδιαίτερα περιορισμένος καθώς δεν μεσολαβούν κατά τις συναλλαγές των παραγωγών-μελών με την ΕΣΘΠ.

Το 2014 στο Μητρώο των Μελών της ΕΣΘΠ ήταν εγγεγραμμένοι 2.515 παραγωγοί εκ των οποίων ενεργά μέλη ήταν οι 1.081. Ο όρος ενεργά μέλη αναφέρεται στους παραγωγούς που πραγματοποιούν συναλλαγές με την ένωση είτε αυτές αφορούν την παράδοση παραγωγής τομάτας ή/και φάβας ή/και σταφυλιών είτε την κατάθεση δηλώσεων ενιαίας ενίσχυσης.

Η ΕΣΘΠ αναγνωρίζεται ως μεμονωμένη Ομάδα Παραγωγών (ΟΠ) για τα προϊόντα Αμπέλου και “Τοματάκι Σαντορίνης”. Η ομάδα παραγωγών κρασιών από νωπά σταφύλια (ΚΑΝ. (ΕΚ) 1493/1999) καθορίζει τις τεχνικές και την ποιότητα της παραγωγής των σταφυλιών, τους κανόνες εμπορίας και διάθεσης των προϊόντων ενώ παράλληλα προωθεί τις βιολογικές πρακτικές στην καλλιέργεια της αμπέλου επιδιώκοντας έτσι την προστασία του περιβάλλοντος. Τα μέλη με την προσχώρησή τους σε αυτή, ελάχιστης διάρκειας τριών ετών, δεσμεύονται να τηρούν τους ως άνω

κανόνες και να πωλούν μέσω της ΟΠ τουλάχιστον το 80% της παραγωγής τους. Για τα φυσικά μέλη της ΟΠ στον τομέα των προϊόντων “Τοματάκι Σαντορίνης” (Καν. 1234/2007 του Συμβουλίου) η ελάχιστη διάρκεια παραμονής ορίζεται το ένα έτος ενώ βασική υποχρέωση των μελών είναι η τήρηση των κανόνων που η ΟΠ έχει ορίσει και η πώληση του συνόλου της παραγωγής τους μέσω αυτής. Σε περιπτώσεις που η ΟΠ το επιτρέπει, οι παραγωγοί έχουν τη δυνατότητα να πραγματοποιούν στο τόπο της γεωργικής τους εκμετάλλευσης απευθείας πωλήσεις στον καταναλωτή για ποσότητα προϊόντος ίση με το 10% της αξίας της παραγωγής τους (ΕΣΘΠ, 2014).

Στις ΟΠ είναι εγγεγραμμένη η πλειοψηφία των φυσικών μελών που απασχολούνται με τη καλλιέργεια της αμπέλου και το σύνολο των παραγωγών καλλιέργειας τομάτας.

3.3.1 Δομή

Η ΕΣΘΠ είναι ένας καθετοποιημένος προς τα εμπρός και προς τα πίσω (upstream and downstream vertical integration) δευτεροβάθμιος συνεταιρισμός. Κατά μήκος της αλυσίδας παραγωγής και εμπορίας τροφίμων, η ένωση υιοθετεί το ρόλο του παραγωγού καθώς καλλιεργεί δικό της αμπελώνα και φάβα σε έκταση 48 και 8 στρεμμάτων αντίστοιχα, και παράλληλα υιοθετεί το ρόλο της βιομηχανίας γεωργικών εφοδίων προμηθεύοντας τα φυσικά μέλη της με υπολείμματα οινοποίησης που χρησιμοποιούνται ως οργανική λίπανση και με υπολείμματα επεξεργασίας τομάτας που συμπληρώνουν τη διατροφή των αγροτικών ζώων. Επιπροσθέτως, όπως περιγράφεται στη συνέχεια, η ΕΣΘΠ αναλαμβάνει τη μεταποίηση των προϊόντων των φυσικών μελών της, τη διανομή και τη χονδρική και λιανική πώληση των.

3.3.2 Εγκαταστάσεις

Η ΕΣΘΠ διαθέτει ένα πλήρως τεχνολογικά εκσυγχρονισμένο οινοποιείο, του οποίου η κατασκευή ολοκληρώθηκε το 1992. Το οινοποιείο SantoWines που είναι χτισμένο σε διαφορετικά επίπεδα, αξιοποιώντας την υψομετρική διαφορά και το φυσικό φαινόμενο της βαρύτητας από τις σταφυλλοδόχους ως την εμφιάλωση, περιορίζει τη χρήση αντλιών για την μεταφορά του μούστου και του κρασιού με αποτέλεσμα να εξασφαλίζει την προστασία και την αναβάθμιση της ποιότητας των οίνων της ΕΣΘΠ

(SantoWines, 2014). Στον περιβάλλοντα χώρο του οινοποιείου η ΕΣΘΠ λειτουργεί σε ιδιόκτητο χώρο ένα από τα μεγαλύτερα κέντρα οινοτουρισμού της Ελλάδας το οποίο και φιλοξενεί περίπου 400,000 επισκέπτες το χρόνο.

Εικόνα 2. Το Οινοποιείο SantoWines & το Οινοτουριστικό Κέντρο

Πηγή: Examiner.com, 2014

Στα πλαίσια του οινοτουριστικού κέντρου πραγματοποιείται ξενάγηση στο οινοποιείο της, προβολή οπτικοακουστικού θεάματος για τον αμπελώνα, την οινοποιητική παράδοση και τους οίνους της Σαντορίνης, λειτουργεί κέντρο γευσιγνωσίας και κατάστημα λιανικής πώλησης των προϊόντων της και άλλων παραδοσιακών προϊόντων του νησιού και διατίθενται κατάλληλα διαμορφωμένοι χώροι για τη διενέργεια σεμιναρίων, γαμήλιων τελετών και δεξιώσεων.

Επιπλέον, η ΕΣΘΠ διαθέτει το μοναδικό εργοστάσιο τοματοπολτού στη νήσο στην περιοχή Μονόλιθος, το οποίο λειτούργησε για πρώτη φορά το 1952 και σήμερα επεξεργάζεται και τυποποιεί προϊόντα τομάτας, φάβας και κάππαρης. Στις εγκαταστάσεις της υπάγονται και τα υποκαταστήματα γεωργικών εφοδίων στις περιοχές Εμπορείο, Φηρά και στη νήσο Θηρασιά, η αποθήκη παλαίωσης οίνου στο Μονόλιθο και το υποκατάστημα λιανικής και χονδρικής πώλησης των προϊόντων της

στην Αττική. Σημειώνεται ότι στη νήσο, εντοπίζεται άλλη μία μικρή επιχείρηση¹² επεξεργασίας φάβας.

3.3.3 Προϊόντα & Αγορές

Η ΕΣΘΠ διαθέτει σήμερα ένα πλούσιο χαρτοφυλάκιο προϊόντων. Τα προϊόντα της εντάσσονται σε δύο ευρύτερες κατηγορίες, οίνους και παραδοσιακά προϊόντα τροφίμων. Οι παραγόμενοι οίνοι διακρίνονται σε λευκούς ξηρούς οίνους ΠΟΠ, σε γλυκείς φυσικώς λιαστούς οίνους Vinsanto, σε λευκούς και ερυθρούς οίνους Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης (ΠΓΕ), σε βιολογικούς λευκούς ξηρούς οίνους ΠΓΕ, σε οίνους σε ασκούς και σε μία νέα κατηγορία οίνου που προστέθηκε το 2014, τον αφρώδη οίνο από την ποικιλία “Ασύρτικο” εσοδείας 2013. Στα προϊόντα τροφίμων περιλαμβάνονται η “Φάβα Σαντορίνης” ΠΟΠ, η άγρια κάπαρη, τα προϊόντα “Τοματάκι Σαντορίνης” ΠΟΠ και τα γλυκά του κουταλιού.

Τα προϊόντα στο σύνολο τους εξάγονται σε Βόρεια Αμερική, Καναδά (Τορόντο και Κεμπέκ), Γερμανία, Ελβετία, Γαλλία, Αγγλία, Αυστρία, Βραζιλία, Ιαπωνία και Κίνα. Οι οίνοι διατίθενται σε εστιατόρια και κάβες και τα παραδοσιακά προϊόντα σε καταστήματα delicatessen. Επιπλέον, κάποια από τα προϊόντα τροφίμων όπως ο τοματοπολτός διπλής συμπύκνωσης, η φάβα και τα καπαρόφυλλα, διατίθενται και σε επιλεγμένα εστιατόρια στην Αμερική.

Αποκλειστικός αντιπρόσωπος των οίνων της ΕΣΘΠ από το 2012, σε όλη την Ελλάδα, εκτός Θήρας και Θηρασιάς, και στο εξωτερικό είναι η εταιρεία Τσάνταλης Α.Ε. Αντίθετα, η προώθηση και η διανομή των παραδοσιακών προϊόντων τροφίμων στην εγχώρια αγορά αλλά και στις αγορές του εξωτερικού, πραγματοποιείται αποκλειστικά από την ΕΣΘΠ μέσω της συνεργασίας της με εισαγωγείς-διανομείς, με καταστήματα λιανικής αλλά και με ηλεκτρονικά καταστήματα τροφίμων (e-shops).

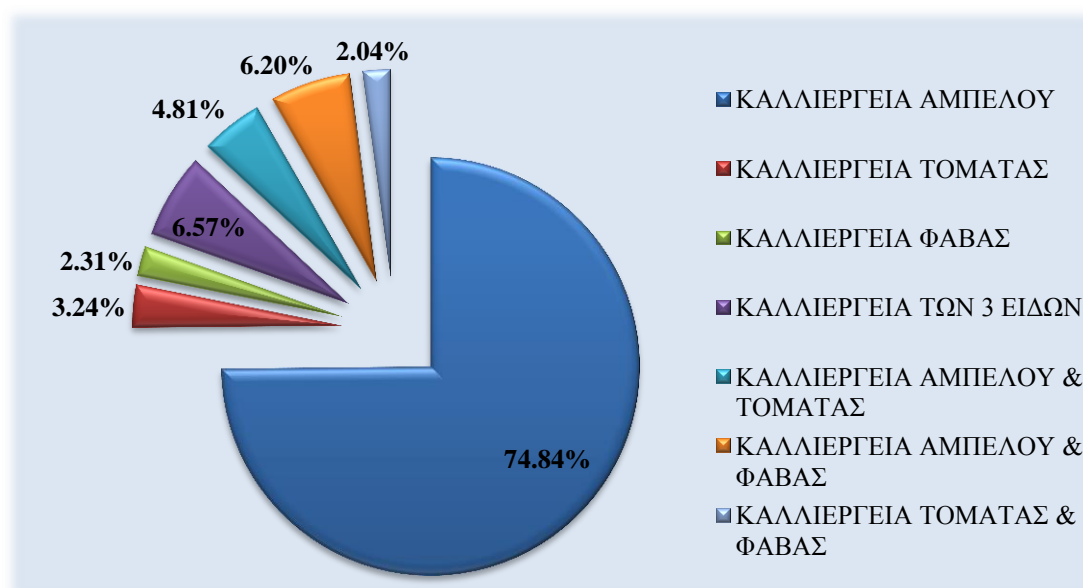
¹²Η εταιρεία της κα. Λογοθέτη Σταυρούλας “Παραγωγή και Εμπορία Φάβας”

3.3.4 Μέλη

Σύμφωνα με το Γενικό Διευθυντή της ΕΣΘΠ, κ. Ματθαίο Δημόπουλο, το μέσο φυσικό μέλος-παραγωγός της ΕΣΘΠ είναι ηλικίας 50 ετών, έγγαμος, απασχολείται στον κατασκευαστικό, δημόσιο ή ιδιωτικό τομέα και επειδή δεν καλύπτει πλήρως τις βιοποριστικές του ανάγκες, ημι-απασχολείται στον αγροτικό τομέα αξιοποιώντας τις καλλιεργήσιμες εκτάσεις αμπέλου της οικογένειάς του. Επιπλέον, τα τελευταία χρόνια έχει αυξηθεί ο αριθμός των φυσικών μελών που είναι κατ' επάγγελμα αγρότες αλλά και των συνταξιούχων Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου που εξαιτίας της πρόωρης συνταξιοδότησής τους, στράφηκαν στον αγροτικό τομέα. Οι τελευταίοι παρόλο που στο παρελθόν ενοικίαζαν τις καλλιεργήσιμες εκτάσεις αμπέλου της οικογένειάς τους σε τρίτους, σήμερα τις εκμεταλλεύονται οι ίδιοι ενώ παράλληλα κάποιοι από αυτούς επιδιώκουν να αυξήσουν τη συνολική καλλιεργήσιμη έκταση της γεωργικής τους εκμετάλλευσης μέσω της μίσθωσης αγροτεμαχίων. Ενώ στο παρελθόν η μέση ηλικία των φυσικών μελών ήταν άνω των 65 ετών, σήμερα λόγω των δυσμενών κοινωνικοοικονομικών συνθηκών της χώρας την τελευταία επταετία αλλά και λόγω των καθοριστικών ενεργειών της ΕΣΘΠ για την προστασία και την ενίσχυση του αγροτικού τομέα της νήσου, η μέση ηλικία των φυσικών μελών έχει μειωθεί. Πλέον, υπάρχει τάση διαδοχής στην αγροτική εκμετάλλευση ακόμη και από πτυχιούχους ΤΕΙ και ΑΕΙ.

Το μεγαλύτερο ποσοστό των φυσικών μελών της ΕΣΘΠ ασχολείται με την καλλιέργεια της αμπέλου ενώ μόλις το 6,57% καλλιεργεί και τα τρία είδη, δηλαδή τομάτα, φάβα και αμπέλι. Στο διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζονται τα ποσοστά των μελών που καλλιεργούν μόνο ένα εκ των τριών ειδών και τους συνδυασμούς αυτών.

Διάγραμμα 1. Σύνθεση φυσικών μελών-παραγωγών της ΕΣΘΠ ανάλογα με τα καλλιεργούμενα είδη (2014)

Πηγή: υπολογισμοί της ερευνήτριας βάσει του ψηφιακού αρχείου της ΕΣΘΠ

Η μέση καλλιεργήσιμη έκταση ανά μέλος και ανά φυτικό είδος απεικονίζεται στον παρακάτω πίνακα. Είναι εμφανές ότι η απόκλιση για τη μέση καλλιεργήσιμη έκταση αμπέλου είναι ιδιαίτερα υψηλή, γεγονός που οφείλεται στις ακραίες τιμές που λαμβάνει, αφού από τα 999 μέλη που απασχολούνται με αυτή τέσσερα από αυτά καλλιεργούν περισσότερα από 90 στρέμματα.

Πίνακας 5. Μέσος κλήρος παραγωγών-μελών της ΕΣΘΠ ανά καλλιέργεια

Καλλιεργούμενο είδος	Μέση τιμή (στρ.)	Μέγιστη τιμή	Τυπική απόκλιση
Φάβας	6,83	71	9,34
Τομάτας	3,015	55	4,67
Αμπέλου	10,46	177	13,28

Πηγή: υπολογισμοί της ερευνήτριας βάσει του ψηφιακού αρχείου της ΕΣΘΠ

Τα φυσικά μέλη της ΕΣΘΠ δεν αντιλαμβάνονται τους εαυτούς τους ως επενδυτές. Σύμφωνα με τον Πρόεδρο της ΕΣΘΠ κ. Μάρκο Καφούρο, η σύνθεση των μελών (τα περισσότερα μέλη δεν είναι κατ' επάγγελμα αγρότες), οι χαμηλές αποδόσεις των

σαντορινιών καλλιεργειών, ο μικρός κλήρος, το χαμηλό γεωργικό εισόδημα και το γεγονός ότι οι παραγωγοί θεωρούν ότι η ΕΣΘΠ αποτελεί το “στήριγμα” του αγροτικού τομέα της νήσου, δεν συνηγορούν στη δημιουργία μίας σχέσης επενδυτή-επιχείρησης μεταξύ της ΕΣΘΠ και των φυσικών μελών-παραγωγών, πράγμα που αποδεικνύεται και από τη χαμηλή αξία έκαστης συνεταιριστικής μερίδας, 50 € (άρθρο 47 παρ. 3 Ν. 2169/93, συνδ. άρθρο 39 Ν. 2810/2000).

Για τους παραπάνω λόγους, το μεγαλύτερο μέρος της χρηματοδότησης των μέχρι σήμερα επενδύσεων της ΕΣΘΠ έχει γίνει κυρίως μέσω της αξιοποίησης διαφόρων επιχειρηματικών προγραμμάτων του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και μέσω υψηλής δανειοδότησης. Εντούτοις, όπως θα περιγραφεί σε επόμενο κεφάλαιο, τα τελευταία έτη η ΕΣΘΠ πραγματοποιεί επενδύσεις αξιοποιώντας τα κεφάλαια του αποθεματικού της που προέρχονται από το σύνολο των ετήσιων καθαρών κερδών της ή από μέρος αυτών. Ειδικότερα, ο καθορισμός του ποσού των ετήσιων καθαρών κερδών που θα μεταφερθεί στο αποθεματικό της εξαρτάται από το ύψος των ετήσιων πωλήσεων. Για παράδειγμα, το 2013 η ΕΣΘΠ σημείωσε τις υψηλότερες πωλήσεις της τελευταίας πενταετίας ύψους 6.323.283,54 €. Βασιζόμενη σε αυτή τη θετική εξέλιξη και στο ύψος των καθαρών κερδών χρήσεως προ φόρων που έφτασαν τα 788.077,37 €, αποφάσισε το Μάιο του 2014, εκτός από την τιμή βάσης των λευκών σταφυλιών εσοδείας 2013, να δώσει στους παραγωγούς-μέλη που είχαν προσκομίσει σε αυτή ποσότητες μεγαλύτερες του 50% της συνολικής παραγωγής λευκών σταφυλιών τους, τιμή εκκαθάρισης 0,20 €/kg, αυξάνοντας έτσι την τελική τιμή των λευκών σταφυλιών στα 1,20 €/kg.

Στο επόμενο κεφάλαιο παρουσιάζεται το θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας και οι υποθέσεις αυτής. Εκτενής αναφορά στα ζητήματα του Κεφαλαίου 3 καθώς και η εξέλιξη τους στην πορεία του χρόνου πραγματοποιείται στο Κεφάλαιο 6 όπου περιγράφονται τα στάδια του κύκλου ζωής της ΕΣΘΠ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ & ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.1 Εισαγωγή

Από την επισκόπηση της βιβλιογραφίας προκύπτει ότι υπάρχουν αρκετές αναφορές στην έννοια του κύκλου ζωής των αγροτικών συνεταιρισμών (Levay, 1983; Harte, 1997; Murray, 1983; Hind, 1999; Royer, 1999; Valentinov, 2007; Ortmann and King, 2007). Εντούτοις, στην πραγματοποιηθείσα μέχρι σήμερα έρευνα, ο αριθμός των προτεινόμενων μοντέλων κύκλου ζωής των αγροτικών συνεταιρισμών και ο αριθμός των μελετών περίπτωσης που τα επαληθεύουν, τα διαψεύδουν ή τα συμπληρώνουν είναι περιορισμένος.

Αναλυτικότερα, η απουσία ενός επίσημου θεωρητικού πλαισίου σχετικά με τον κύκλο ζωής των αγροτικών συνεταιρισμών οδήγησε τον Cook (1995) στο σχεδιασμό ενός μοντέλου που αποτέλεσε τη βάση μεταγενέστερων ερευνών κυρίως στους αγροτικούς συνεταιρισμούς των αναπτυσσόμενων οικονομιών (Francesconi and Ruben, 2008; Grashuis and Cook, 2013; Francesconi and Wouterse, 2014). Ο Cook (1995) βασιζόμενος σε τέσσερις διαφορετικές θεωρίες (“wave theory”, “wind-it up theory”, “pacemaker theory”, “mor-up theory”) προτείνει ένα μοντέλο πέντε σταδίων για τη δημιουργία, την ανάπτυξη και την παρακμή των αγροτικών συνεταιρισμών των Ηνωμένων Πολιτειών. Οι Grashuis και Cook (2013), χρησιμοποιώντας το παραπάνω μοντέλο και τη θεωρία των ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων, σκιαγραφούν τους κύκλους ζωής του αγροτικού συνεταιρισμού γαλακτοκομικών προϊόντων “Amul” της Ινδίας και ορίζουν πέντε συνθήκες (conditions) που πρέπει να πληρούνται σε ένα ή περισσότερα στάδια του κύκλου ζωής του προκειμένου ο συνεταιρισμός να χαρακτηριστεί επιτυχημένος, στα πλαίσια μίας αναπτυσσόμενης οικονομίας. Επιπλέον, εξετάζοντας τους κύκλους ζωής δύο ακόμη αγροτικών συνεταιρισμών γαλακτοκομικών προϊόντων της Κένυας (Limuru Dairy Farmers Cooperative και Meru Central Dairy Cooperative Union), διαπιστώνουν ότι οι πέντε συνθήκες της έρευνας τους έχουν την ικανότητα να παράγουν “ελέγξιμες” προβλέψεις (testable

predictions). Εντούτοις, αναγνωρίζουν ότι απαιτείται περαιτέρω έρευνα προκειμένου να εξακριβωθεί αν οι υποθέσεις αυτές είναι εφαρμόσιμες και σε άλλους αγροτικούς συνεταιρισμούς γαλακτοκομικών προϊόντων των αναπτυσσόμενων χωρών.

Οι Francesconi και Wouterse (2014) χρησιμοποιώντας πρωτογενή δεδομένα από πεντακόσιες αγροτικές οργανώσεις (Farmer-Based Organizations-FBOs) στη Γκάνα επιχειρούν να ελέγξουν την ορθότητα του μοντέλου του κύκλου ζωής των Cook και Chambers (2007) και να προτείνουν τρόπους μέτρησης της υγείας των συνεταιρισμών. Θεωρώντας ότι η υγεία ενός συνεταιρισμού εξαρτάται α) από τον βαθμό ετερογένειας των προτιμήσεων των μελών ως προς την έκθεση τους στον κίνδυνο και β) από το βαθμό υλοποίησης συλλογικών επενδύσεων, επαληθεύουν το παραπάνω μοντέλο και συμπεραίνουν ότι η υγεία των υπό μελέτη οργανώσεων είναι περιορισμένη.

Τόσο το μοντέλο των Cook και Chambers (2007) (όπως αυτό παρουσιάζεται από τους Francesconi και Wouterse (2014)) όσο και το μοντέλο των Cook και Burress που αναπτύχθηκε μεταγενέστερα, το 2009, συμπληρώνουν και βελτιώνουν το μοντέλο του Cook (1995). Η διαφορά τους έγκειται κυρίως στον αριθμό των σταδίων του κύκλου ζωής, καθώς στο πρώτο μοντέλο τα στάδια είναι τρία ενώ στο δεύτερο πέντε.

Η παρούσα εργασία εστιάζει στο μοντέλο των Cook και Burress (2009) και σε κάποιες τροποποιήσεις αυτού, όπως αυτές προκύπτουν από τους Πιουρούλος και Cook (2013) από τρέχουσα έρευνα των ίδιων ερευνητών¹³. Σύμφωνα με αυτό, κάθε στάδιο του κύκλου ζωής ενός αγροτικού συνεταιρισμού χαρακτηρίζεται από μία σειρά διακριτών γνωρισμάτων τα οποία αναλύονται υπό τις κατευθύνσεις της Νέας Οικονομικής των Θεσμών (New Institutional Economics) και συγκεκριμένα της Θεωρίας του Κόστους Συναλλαγής (Transaction Cost Theory), της Θεωρίας των Ιδιοκτησιακών Δικαιωμάτων (Property Rights Theory) και της Θεωρίας της Εκπροσώπησης (Agency Theory). Τα διακριτά γνωρίσματα του κάθε σταδίου αποτελούν τη βάση σχεδιασμού των υποθέσεων της έρευνας όπως αυτές παρουσιάζονται στη συνέχεια του κεφαλαίου.

¹³ Η έρευνα δεν έχει ακόμα δημοσιευθεί. Οι πληροφορίες σχετικά με τα αποτελέσματα αυτής έγιναν γνωστές μετά από προσωπική επικοινωνία με έναν εκ των ερευνητών.

4.2 Ο Κύκλος Ζωής των Αγροτικών Συνεταιρισμών σε Συνάρτηση με την Υγεία του Συνεταιρισμού και το Χρόνο

Οι Cook και Burress (2009) αναπτύσσουν ένα πλαίσιο του κύκλου ζωής των αγροτικών συνεταιρισμών (Cooperative Life Cycle Framework) στηριζόμενοι στην υπόθεση ότι με την πάροδο του χρόνου και όσο ο συνεταιρισμός εξελίσσεται, η υγεία του (cooperative health) αυξομειώνεται εξαιτίας της επίδρασης ποικίλων παραγόντων. Με τον όρο υγεία νοούν την γενικότερη επίδοση του συνεταιρισμού όπως αυτή ορίζεται από τα μέλη του.

Η υγεία του συνεταιρισμού μπορεί να προσδιοριστεί από τη μέτρηση ποσοτικών και ποιοτικών μεταβλητών (Franken and Cook, 2013a; Franken and Cook, 2013b). Στις ποσοτικές μεταβλητές υπάγονται οι χρηματοοικονομικοί δείκτες ROE (return on equity), ROTA (return on total assets) και ένας ακόμη δείκτης γνωστός ως EVI (extra-value index). Ο δείκτης EVI, όπως αρχικά προτάθηκε από τους Ling και Liebrand (1998), εκφράζει το κόστος ευκαιρίας των ιδίων κεφαλαίων των μελών και κατ' ουσίαν γεφυρώνει το κενό που υπάρχει μεταξύ των συμβατικών χρηματοοικονομικών δεικτών και του κόστους της χρήσης των ιδίων κεφαλαίων των μελών από το συνεταιρισμό (Ling, 2006). Επιπλέον, είναι ιδιαίτερα χρήσιμος σε περιπτώσεις όπου επιδιώκεται η σύγκριση της επίδοσης περισσότερων του ενός συνεταιρισμών, υποδεικνύοντας πολλές φορές διαφορετική επίδοση και κατ' επέκταση διαφορετική κατάταξη των υπό μελέτη συνεταιρισμών από αυτή που υποδεικνύει ο δείκτης ROE (Ling and Liebrand, 1998). Πέρα τούτων, οι βιβλιογραφικές αναφορές προτείνουν και άλλες ποσοτικές μεταβλητές που δύναται να εκτιμήσουν την επίδοση των συνεταιρισμών, όπως για παράδειγμα το καθαρό περιθώριο κέρδους, η τιμή που τα μέλη λαμβάνουν για το προς παράδοση προϊόν, η ανάπτυξη των πωλήσεων, κ.λπ. (Cook and Burress, 2009; Bekkum and Bijman, 2006). Οι Burress et al. (2011) συμπληρώνουν ότι η χρηματοοικονομική επίδοση ενός συνεταιρισμού μπορεί επίσης να εκτιμηθεί μέσω της μελέτης των μηχανισμών ελέγχου των διευθυντικών στελεχών και του διοικητικού συμβουλίου από τα μέλη του συνεταιρισμού (cooperative governance). Επισημαίνουν ότι η διακυβέρνηση των συνεταιρισμών διαφοροποιείται σημαντικά από την εταιρική διακυβέρνηση και επομένως η μελέτη της πρώτης δεν πρέπει να στηρίζεται στα αποτελέσματα μελετών περίπτωσης της δεύτερης. Επιπροσθέτως, αναφέρουν ότι το μέγεθος και η διάρκεια

της θητείας του εκάστοτε διοικητικού συμβουλίου δεν αποτελούν τους κυρίαρχους παράγοντες πρόβλεψης της επιτυχίας του συνεταιρισμού. Αντίθετα, η διαφάνεια των διεργασιών του διοικητικού συμβουλίου, η δέσμευση όλων των μελών του απέναντι στις υποχρεώσεις τους καθώς και η ενεργή συμμετοχή αυτών στα ζητήματα που πλαισιώνουν το συνεταιρισμό τείνουν να έχουν μεγαλύτερη επίδραση στην επίδοση αυτού.

Στις ποιοτικές μεταβλητές εντάσσονται, ο βαθμός ικανοποίησης των μελών, η θέση του συνεταιρισμού στον κλάδο δραστηριοποίησης του σε σχέση με τον ανταγωνισμό (competitive position in the industry) και η ικανότητα εκπλήρωσης του οράματος του (Franken and Cook, 2013a; Franken and Cook, 2013b). Η εκτίμηση αυτών των ποιοτικών μεταβλητών είναι δυνατό να προσδιορίσει την επίδοση του συνεταιρισμού σε μία δεδομένη χρονική στιγμή αλλά και σε βάθος χρόνου με την προϋπόθεση ότι ένας συνεταιρισμός ή κάποια υπηρεσία, όπως για παράδειγμα το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης της χώρας όπου εδρεύει ο συνεταιρισμός, έχει προνοήσει και από την ημέρα ίδρυσης του συλλέγει τα σχετικά ποιοτικά αλλά και ποσοτικά δεδομένα σε διαδοχικές χρονικές στιγμές.

Σε κάθε όμως περίπτωση, τόσο οι ποσοτικές όσο και οι ποιοτικές μεταβλητές, πρέπει να καθορίζονται βάσει των στόχων που ο συνεταιρισμός επιδιώκει να επιτύχει δεδομένου ότι η βαρύτητα των μεταβλητών διαφοροποιείται ανάλογα με αυτούς αλλά και με το είδος του συνεταιρισμού (Franken and Cook, 2013a).

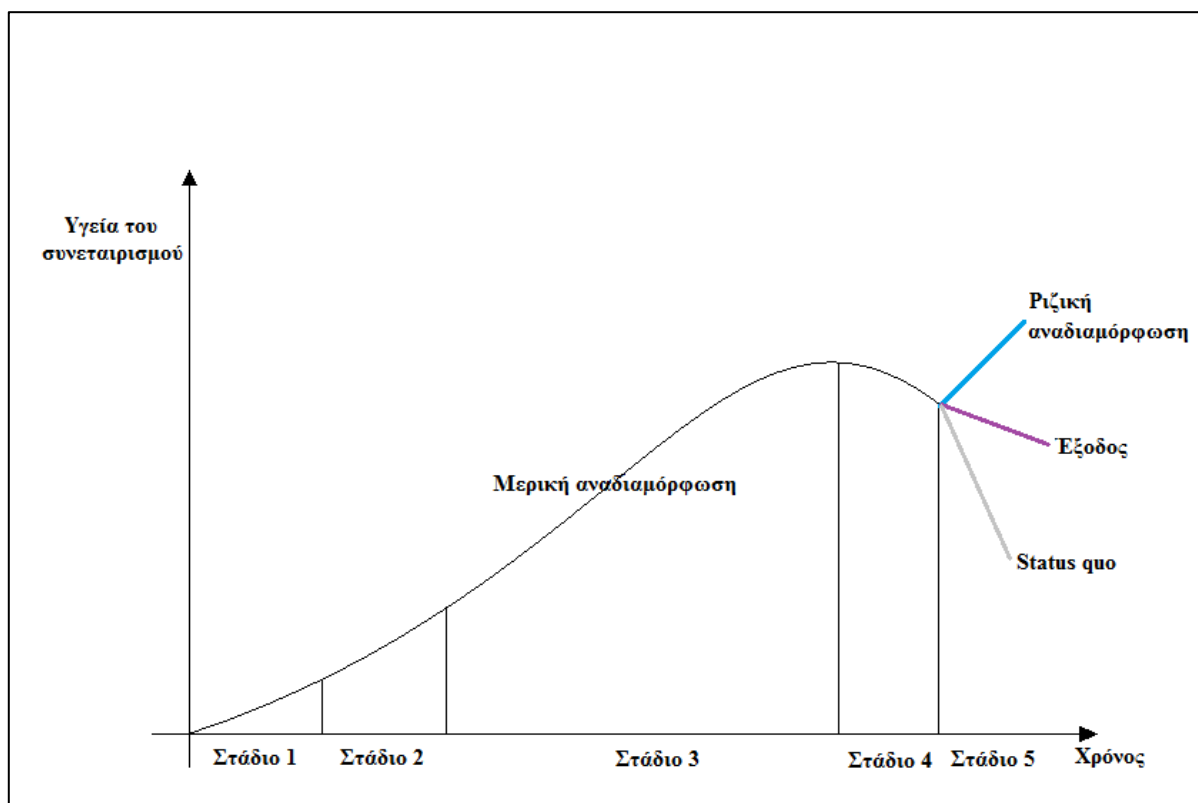
Το μοντέλο που οι Cook και Burrell (2009) προτείνουν αποτελείται από πέντε στάδια. Το πρώτο στάδιο περιγράφει την οικονομική αιτιολόγηση (economic justification) που οδήγησε στην ίδρυση του συνεταιρισμού ενώ το δεύτερο στάδιο τον οργανωτικό σχεδιασμό του (organizational design). Το τρίτο στάδιο χαρακτηρίζεται από την ανάπτυξη (growth), τη δόξα (glory) και την ετερογένεια των συμφερόντων/προτιμήσεων (heterogeneity) των μελών. Το τέταρτο στάδιο είναι το στάδιο της αναγνώρισης και της ενδοσκόπησης κατά το οποίο τα όργανα της διοίκησης και διαχείρισης του συνεταιρισμού έχουν πλέον αντιληφθεί την ύπαρξη προβλημάτων που οφείλονται στην απόκλιση των συμφερόντων και των προτιμήσεων των μελών. Το πέμπτο και πιο κρίσιμο στάδιο για την μελλοντική πορεία του συνεταιρισμού, είναι το στάδιο της επιλογής (choice). Σε αυτό το στάδιο ο συνεταιρισμός καλείται να επιλέξει ανάμεσα α) στην έξοδο (exit), είτε αυτή

συνεπάγεται την εκκαθάριση του, είτε τη μετατροπή του σε μία άλλη μορφή διακυβέρνησης, ή β) στην μερική αναδιαμόρφωση του (tinkering), ή γ) στην ριζική αναδιαμόρφωση του ή δ) στη συνέχιση της λειτουργίας του χωρίς να προβεί σε οποιαδήποτε αλλαγή (status quo).

Εντούτοις, από την τρέχουσα έρευνα των Cook και Πιορούλος προκύπτει ότι μερική αναδιαμόρφωση πραγματοποιείται στο τρίτο στάδιο του κύκλου ζωής και όχι στο πέμπτο, λόγω της προσπάθειας του εκάστοτε συνεταιρισμού να παρατείνει την παραμονή του στο στάδιο της ανάπτυξης, της δόξας και της απόκλισης των συμφερόντων και των προτιμήσεων των μελών του. Για το λόγο αυτό, η έννοια του “tinkering” εντάσσεται στο τρίτο στάδιο του μοντέλου των Cook και Burress (2009).

Το μοντέλο των Cook και Burress (2009), μετά τη συμπλήρωση του από τους Πιορούλος και Cook (2013) και σύμφωνα με τρέχουσα έρευνα των ίδιων ερευνητών, απεικονίζεται στο διάγραμμα 2 που ακολουθεί. Επισημαίνεται ότι το παρακάτω μοντέλο είναι αποτέλεσμα συστηματικής μελέτης των αγροτικών συνεταιρισμών των Ηνωμένων Πολιτειών. Επομένως, στην Ελλάδα και συγκεκριμένα στην περίπτωση της ΕΣΘΠ η ορθότητα του θα εξεταστεί και δεν θα θεωρηθεί δεδομένη. Τρία σενάρια είναι πιθανό να προκύψουν, το μοντέλο α) να επαληθευτεί, β) να απορριφτεί ή γ) να προσαρμοστεί στις ανάγκες του υπό μελέτη συνεταιρισμού.

Διάγραμμα 2. Βασικό πλαίσιο του κύκλου ζωής των αγροτικών συνεταιρισμών των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής (basic life cycle framework)

Πηγή: Cook and Burrell, 2009; Cook and Pliopoulos, 2013; τρέχουσα έρευνα Cook και Pliopoulos

Όπου **Στάδιο 1:** Οικονομική Αιτιολόγηση (Economic Justification)

Στάδιο 2: Οργανωτικός Σχεδιασμός (Organizational Design)

Στάδιο 3: Ανάπτυξη, Δόξα, Απόκλιση Συμφερόντων & Προτιμήσεων των μελών (Growth, Glory, Heterogeneity)

Στάδιο 4: Αναγνώριση και Ενδοσκόπηση (Recognition and Introspection)

Στάδιο 5: Επιλογή (Choice)

Η απόφαση που ο συνεταιρισμός θα λάβει στο πέμπτο στάδιο του κύκλου ζωής του είναι πιθανό να σηματοδοτήσει την έναρξη ενός νέου κύκλου ζωής. Επομένως, ένας συνεταιρισμός μπορεί κατά την περίοδο της επιχειρηματικής του δραστηριότητας να έχει ολοκληρώσει πάνω από έναν κύκλους ζωής.

Στα πλαίσια της παρουσίασης των χαρακτηριστικών του κάθε σταδίου που ακολουθεί, διατυπώνονται οι υποθέσεις της έρευνας που στοχεύουν στην διερεύνηση των αιτιών που εξ' αρχής οδήγησαν στη δημιουργία της ΕΣΘΠ (υπόθεση 1, 2, 3), στην εκτίμηση της επίδρασης του Ν. 359/1947 στον οργανωτικό της σχεδιασμό (υπόθεση 4), στην αναζήτηση του σταδίου του κύκλου ζωής που η ΕΣΘΠ διανύει σήμερα (υπόθεση 5,6,7,8) και στην εξέταση των διαθέσιμων υπό υιοθέτηση στρατηγικών κατά το πέμπτο στάδιο του κύκλου ζωής της (υπόθεση 9).

4.2.1 Στάδιο 1: Οικονομική Αιτιολόγηση

Τα αίτια δημιουργίας αγροτικών συνεταιρισμών εντάσσονται σε δύο ευρύτερες κατηγορίες, στα αμυντικά και στα επιθετικά αίτια.

Ειδικότερα, η κατά Nourse (1922) σχολή σκέψης υποστηρίζει ότι οι συνεταιρισμοί ιδρύονται προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις αποτυχίες της αγοράς και ουσιαστικά να λειτουργήσουν ως “μέτρο του ανταγωνισμού της αγοράς” (competitive yardstick). Μια πλήρως ανταγωνιστική αγορά (perfect/atomistic competition) χαρακτηρίζεται από α) μεγάλο αριθμό σχετικά μικρών επιχειρήσεων που είναι δέκτες τιμών (price takers) και παράγουν το ίδιο ομοιογενές προϊόν, β) μεγάλο αριθμό δυνητικών αγοραστών, γ) τέλεια πληροφόρηση, δ) ελεύθερη είσοδο και έξοδο των επιχειρήσεων και ε) μηδενικά κόστη συναλλαγής (Rhodes, et al., 1995; Sexton and Iskow, 1988). Όταν οι παραγωγοί δραστηριοποιούνται σε μία αγορά με τα παραπάνω χαρακτηριστικά τότε είναι σχεδόν βέβαιο ότι λαμβάνουν τη μεγαλύτερη δυνατή τιμή για τα προϊόντα που πωλούν και καταβάλλουν την ελάχιστη δυνατή τιμή για την αγορά των απαιτούμενων γεωργικών εισροών. Στην πραγματικότητα όμως, οι περισσότερες αγορές δεν πληρούν τα χαρακτηριστικά μίας πλήρως ανταγωνιστικής αγοράς με αποτέλεσμα να μη λειτουργούν αποτελεσματικά και να αποτυγχάνουν. Σε αυτές τις περιπτώσεις, οι παραγωγοί έχουν κίνητρο να εσωτερικεύσουν τις συναλλαγές τους εντός ενός εθελοντικού αγροτικού συνεταιρισμού ώστε να αντισταθμίσουν την ισχύ των εμπορικών τους εταίρων, να περιορίσουν της επιπτώσεις της ασύμμετρης πληροφόρησης, να μειώσουν το κόστος συναλλαγής, κ.λπ. (Staatz, 1987; Centner, 1988; Sexton and Iskow, 1988; Cook, 1995; Ling, 2010; Hansmann, 1996; Peterson and Anderson, 1996; Valentinov, 2007).

Σύμφωνα με τον Fulton (1999), τα παραπάνω αίτια αποτελούν αναγκαία συνθήκη για την ίδρυση ενός αγροτικού συνεταιρισμού, όχι όμως και ικανή. Εκτός από την ύπαρξη αποτυχιών της αγοράς, είναι αναγκαία η ύπαρξη και άλλων παραγόντων, όπως η αφοσίωση/δέσμευση των δυνητικών μελών (member commitment) του υπό σύσταση συνεταιρισμού. Απουσίας αυτής, ο συνεταιρισμός ενδεχομένως να αντιμετωπίσει προβλήματα κατά την λειτουργία του ή ακόμη να μην μπορέσει ποτέ να ιδρυθεί και να εισέλθει στο επόμενο στάδιο του κύκλου ζωής του. Η αφοσίωση των μελών είναι αυτή που θα παροτρύνει τους παραγωγούς να παραδώσουν το προϊόν τους στο συνεταιρισμό και όχι σε μία κεφαλαιουχική εταιρεία, σε περιπτώσεις που η τιμή που ο συνεταιρισμός προσφέρει είναι ελαφρώς χαμηλότερη από αυτή του ανταγωνισμού. Ως εκ τούτου, η συνεταιριστική συνείδηση που αποτελεί το αποτέλεσμα των κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών συνθηκών που επικρατούν πριν και κατά την ίδρυση του συνεταιρισμού, είναι αυτή που θα επηρεάσει την εξέλιξη του μακροπρόθεσμα (Fulton, 1999).

Η δεύτερη σχολή σκέψης έχει τις ρίζες της στον Sapiro (Larsen and Erdman, 1962), σύμφωνα με τον οποίο οι συνεταιρισμοί πρέπει να έχουν επιθετικό προσανατολισμό και να λειτουργούν με γνώμονα τη μεγιστοποίηση του εισοδήματος των παραγωγών. Στα αμυντικά αίτια περιλαμβάνονται οι προσπάθειες για μείωση του περιθωρίου εμπορίας των αγροτικών προϊόντων (market margin) και οι προσπάθειες για αύξηση της τιμής του προϊόντος σε επίπεδο καταναλωτή (Sexton and Iskow, 1988).

Στην παρούσα εργασία η οικονομική αιτιολόγηση της δημιουργίας των αγροτικών συνεταιρισμών επικεντρώνεται στα αμυντικά αίτια δεδομένου ότι στην Ελλάδα, όπως αναφέρθηκε στο Κεφάλαιο 2, οι συνεταιριστικές οργανώσεις δημιουργήθηκαν λόγω της γενικότερης καιροσκοπίας που εκδηλωνόταν σε βάρος των παραγωγών.

4.2.1.1 Κόστη Συναλλαγής και Ιδιοκτησιακά Κόστη

Η θεωρία του Κόστους Συναλλαγής (Transaction Cost Theory), όπως αναπτύχθηκε από τον Coase (1937) και μεταγενέστερα από τον Williamson (1979, 1981a, 1981b, 1991), επικεντρώνεται στο πως τα χαρακτηριστικά μίας συναλλαγής επηρεάζουν το

κόστος της συναλλαγής¹⁴ όταν αυτή πραγματοποιείται στην αγορά ή στα πλαίσια κάποιων άλλων μορφών διακυβέρνησης.

Η εξειδίκευση των συντελεστών παραγωγής ή, σε πιο ελεύθερη μετάφραση, η εξειδίκευση κεφαλαίου αποτελεί τη σημαντικότερη διάσταση για την περιγραφή των συναλλαγών. Στην περίπτωση που μία συναλλαγή δεν βασίζεται στην εξειδίκευση κάποιου παραγωγικού συντελεστή, οι αγοραστές μπορούν να στραφούν σε εναλλακτικές πηγές προμήθειας ενός προϊόντος και οι προμηθευτές μπορούν να πωλούν την παραγωγή τους σε οποιονδήποτε αγοραστή, θεωρητικά, χωρίς καμία δυσκολία. Αντίθετα, όταν πραγματοποιείται μία επένδυση αποκλειστικά για να στηρίξει μία συγκεκριμένη συναλλαγή (relationship-specific investment) είναι πιθανό να προκύψουν διάφορα προβλήματα (Williamson, 1979). Ο Williamson (1979) αναφέρεται σε αυτού του είδους τις συναλλαγές με τον όρο “idiosyncratic transactions” και εξηγεί ότι είναι εκείνες οι συναλλαγές στις οποίες η σχέση μεταξύ αγοραστή και προμηθευτή μετατρέπεται σε διμερές μονοπώλιο (bilateral monopoly)

Η βαρύνουσα σημασία της εξειδίκευσης κεφαλαίου στην περίπτωση μίας συναλλαγής, η οποία συνδέεται με κάποια εξειδικευμένη επένδυση (relationship-specific investment), έγκειται στο γεγονός ότι τόσο ο προμηθευτής όσο και ο αγοραστής είναι έως ένα βαθμό “δέσμιοι” της συναλλαγής. Ο προμηθευτής διότι η αξία του κεφαλαίου σε άλλη χρήση θα είναι ιδιαίτερα χαμηλή και ο αγοραστής διότι η τιμή του προϊόντος από μία μη εξειδικευμένη επένδυση κεφαλαίου θα είναι απαγορευτικά υψηλή. Η εξειδίκευση κεφαλαίου μπορεί να προκύψει είτε λόγω α) της εξειδίκευσης ως προς τον τόπο (site specificity), είτε λόγω β) της εξειδίκευσης ως προς κάποιο συστατικό/προϊόν/αντικείμενο απαραίτητο για την παραγωγή κάποιου άλλου προϊόντος (physical asset specificity), είτε γ) λόγω της εξειδίκευσης του εργατικού δυναμικού (human specificity), είτε δ) λόγω της εξειδίκευσης της χρήσης πάγιων κεφαλαίων/εγκαταστάσεων (dedicated assets), είτε ε) λόγω εξειδίκευσης ενός προϊόντος ως προς το χρόνο που μεσολαβεί από την συγκομιδή/παρασκευή του έως την μεταποίηση/κατανάλωση του (temporal asset specificity).

¹⁴ Με τον όρο κόστη συναλλαγής ο Coase (1937) αναφέρεται στο κόστος πληροφόρησης (information cost), στο κόστος διαπραγμάτευσης (bargaining cost) και στο κόστος επιτήρησης και επιβολής των όρων ενός συμβολαίου/συμφωνίας (policing and enforcement cost).

Ο Staatz (1987) επισημαίνει ότι η εξειδίκευση κεφαλαίου (asset specificity) σε επίπεδο γεωργικής εκμετάλλευσης προτρέπει τους παραγωγούς να δράσουν συλλογικά προκειμένου να προστατέψουν τα “quasi-rents” των επενδύσεων τους, τα οποία επιδιώκουν να οικειοποιηθούν οι επιχειρήσεις τυποποίησης και εμπορίας αγροτικών προϊόντων. Τα “quasi-rents” αντιπροσωπεύουν το επιπλέον κέρδος που θα λάβει ένας παραγωγός αν η αρχική συμφωνία με τον εμπορικό του εταίρο υλοποιηθεί. Για παράδειγμα, ένας νέος αγρότης, έπειτα από συμφωνία με εταιρεία οινοποίησης, αποφασίζει να εγκαταστήσει έναν αμπελώνα είκοσι στρεμμάτων της ποικιλίας “Βερτζαμί”¹⁵, στη Λάρισα. Εξαιτίας της σπανιότητας, της υψηλής ποιότητας και των ιδιαίτερων αρωμάτων και γεύσεων της ποικιλίας αυτής, ο αμπελοκαλλιεργητής θα πουλάει τα σταφύλια σε τιμή υψηλότερη από την τιμή των υπολοίπων καλλιεργούμενων ερυθρών ποικιλιών της περιοχής. Στην περίπτωση όμως που οι όροι της αρχικής συμφωνίας με τον αγοραστή παραβιαστούν και η εταιρεία οινοποίησης αγοράσει τα σταφύλια στην τιμή των κοινών ερυθρών ποικιλιών, ο αμπελοκαλλιεργητής χάνει τα “quasi-rents” της επένδυσης, που πλέον εισπράττονται από την εταιρεία οινοποίησης.

Η εξειδίκευση κεφαλαίου σε επίπεδο αγροτικής εκμετάλλευσης είναι μία από τις κύριες αιτίες του προβλήματος ομηρίας (hold-up problem). Για παράδειγμα μία εταιρεία παραγωγής και εμπορίας γαλακτοκομικών προϊόντων, δεδομένης της φθαρτότητας (temporal asset specificity) που χαρακτηρίζει το γάλα και των περιορισμένων επιλογών του παραγωγού ως προς τις εναλλακτικές χρήσεις των εγκαταστάσεων της εκμετάλλευσης του, απειλεί τον παραγωγό με διακοπή της εμπορικής τους σχέσης ή ισχυρίζεται ότι η ποιότητα του είναι χαμηλή, επιτυγχάνοντας με αυτό τον τρόπο την αγορά του γάλακτος σε μία ιδιαίτερα χαμηλή τιμή.

Δεδομένου ότι οι επενδύσεις των παραγωγών της Σαντορίνης ήταν και είναι επενδύσεις εξειδίκευσης κεφαλαίου (εξειδίκευση ως προς τον τόπο) και ότι τα καλλιεργούμενα είδη χαρακτηρίζονταν και χαρακτηρίζονται από υψηλή φθαρτότητα γίνεται η υπόθεση ότι:

¹⁵ Η εν λόγω ποικιλία συνιστάται για το νομό Λευκάδας και επιτρέπεται στους νομούς Κέρκυρας, Πρέβεζας και Λάρισας (Σταυρακάκης, 2010).

Υπόθεση 1: Η ΕΣΘΠ ιδρύθηκε για να προστατέψει τους παραγωγούς της νήσου από το πρόβλημα ομηρίας.

Εκτός από τα κόστη συναλλαγής, των οποίων η σημαντικότερη διάσταση αναφέρθηκε νωρίτερα, ο Hansmann (1996) επισημαίνει ότι υπάρχει μία επιπλέον κατηγορία κόστους που οδηγεί στην ίδρυση αγροτικών συνεταιρισμών, τα ιδιοκτησιακά κόστη¹⁶ (ownership costs). Υποστηρίζει ότι τα κόστη συναλλαγής που γεννώνται κατά την εμπορία των αγροτικών προϊόντων δεν είναι αρκετά υψηλά για να δικαιολογούν τη δημιουργία αγροτικών συνεταιρισμών. Θεωρεί ότι η βασικότερη αιτία ίδρυσης αγροτικών συνεταιρισμών είναι το εξαιρετικά χαμηλό ιδιοκτησιακό κόστος το οποίο παρατηρείται ειδικά σε περιπτώσεις που τα μέλη του υπό σύσταση συνεταιρισμού έχουν ομοιογενή συμφέροντα και συνεπώς το κόστος λήψης συλλογικών αποφάσεων να περιορίζεται σημαντικά.

4.2.1.2 Ισχύς στην Αγορά

Οι παραγωγοί αντιμετωπίζουν συνθήκες άσκησης ισχύος στην αγορά πώλησης των αγροτικών τους προϊόντων (buyer market power) όταν υπάρχει ένας ή λίγοι αγοραστές (μονοψώνιο/ολιγοψώνιο) αυτών, και στην αγορά προμήθειας των γεωργικών εισροών (seller market power) όταν υπάρχει ένας ή λίγοι προμηθευτές (μονοπώλιο/ολιγοπώλιο) αυτών. Στην περίπτωση του μονοψωνίου/ολιγοψωνίου οι εμπορικοί εταίροι (χονδρέμποροι, επιχειρήσεις τροφίμων) αγοράζουν τα αγροτικά προϊόντα σε ιδιαίτερα χαμηλές τιμές ενώ στην περίπτωση του μονοπωλίου/ολιγοπωλίου οι εμπορικοί εταίροι (εταιρείες πώλησης γεωργικών εφοδίων, πρατήρια καυσίμων, εταιρείες προμήθειας γεωργικών μηχανημάτων, κ.λπ.) πωλούν τις γεωργικές εισροές σε σημαντικά υψηλές τιμές. Και στις δύο περιπτώσεις οι τιμές δύναται να διαφοροποιούνται ανά παραγωγό (price discrimination). Η πρακτική αυτή αποσκοπεί στη δημιουργία συγκρούσεων μεταξύ των παραγωγών ώστε οι εμπορικοί εταίροι να αγοράζουν τα αγροτικά προϊόντα σε ακόμη

¹⁶ Τα ιδιοκτησιακά κόστη περιλαμβάνουν το κόστος διευθυντικού ελέγχου, το κόστος λήψης συλλογικών αποφάσεων και το κόστος επιχειρηματικών κινδύνων που αντιμετωπίζει ο ιδιοκτήτης/ιδιοκτήτες μίας κεφαλαιουχικής επιχείρησης ή ενός συνεταιρισμού.

χαμηλότερες τιμές ή να πωλούν τις γεωργικές εισροές σε ακόμη υψηλότερες (Sexton and Iskow, 1988).

4.2.1.2.1 Ισχύς των εμπορικών εταιρών των παραγωγών στην αγορά πώλησης των αγροτικών τους προϊόντων

Προκειμένου να εκτιμηθεί η ισχύς των εμπορικών εταιρών των παραγωγών στην αγορά πώλησης των αγροτικών τους προϊόντων είναι αναγκαίο να εξεταστούν α) ο αριθμός, το μέγεθος και η θέση αυτών καθώς και β) η ευκολία εισόδου και εξόδου από τον κλάδο δραστηριοποίησης των.

Αν σε μία αγροτική περιοχή υπάρχει μόνο μία επιχείρηση ή λίγες που αγοράζουν το παραγόμενο προϊόν τότε κυριαρχεί μονοψώνιο ή αντίστοιχα ολιγοψώνιο. Το σχετικό μέγεθος των επιχειρήσεων αυτών είναι εξίσου σημαντικό με τον αριθμό τους, διότι ακόμα και αν υπάρχουν πολλοί αγοραστές αλλά μόνο λίγοι κατέχουν το μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς τότε εκείνοι θα καθορίζουν το επίπεδο των τιμών, εις βάρος των παραγωγών. Η γεωγραφική θέση αποτελεί κρίσιμο παράγοντα διότι επιβαρύνει τους παραγωγούς με το κόστος μεταφοράς των προϊόντων από τα κέντρα παραγωγής στα κέντρα μεταποίησης και συνήθως τους υποχρεώνει να παραδίδουν το προϊόν στις μεταποιητικές βιομηχανίες που βρίσκονται κοντά στην εκμετάλλευσή τους (Sexton and Iskow, 1988).

Εάν δεν υπάρχουν εμπόδια εισόδου και εξόδου από τον κλάδο δραστηριοποίησης των εμπορικών εταιρών, ακόμη και όταν μόνο μία ή λίγες επιχειρήσεις είναι διαθέσιμες να αγοράσουν τα αγροτικά προϊόντα, τότε τα περιθώρια άσκησης καιροσκοπικής συμπεριφοράς είναι περιορισμένα. Στην περίπτωση αυτή, η επικείμενη είσοδος νέων επιχειρήσεων στον κλάδο αποτελεί τροχοπέδη στις προσπάθειες των ήδη υφιστάμενων εταιρειών για την καταβολή ιδιαίτερα χαμηλών τιμών στους παραγωγούς. Ωστόσο, αν στον κλάδο η είσοδος και η έξοδος των επιχειρήσεων α) επιβαρύνεται με μη ανακτήσιμες δαπάνες¹⁷ (sunk costs), β) η επιχείρηση που κατέχει τη δεσπόζουσα θέση σε αυτόν διαθέτει διπλώματα ευρεσιτεχνίας αναγκαία για την

¹⁷ Οι μη ανακτήσιμες δαπάνες αποτελούν σταθερό κόστος το οποίο έχει ήδη πραγματοποιηθεί και δεν είναι δυνατό να ανακτηθεί. Απορρέουν από το γεγονός ότι ορισμένες δραστηριότητες απαιτούν εξειδικευμένα στοιχεία ενεργητικού τα οποία δεν μπορούν εύκολα να χρησιμεύσουν σε κάτι άλλο.

παραγωγική διαδικασία, ελέγχει το σύνολο της προσφοράς ενός υλικού που απαιτείται κατά τη παραγωγική διαδικασία ή έχει αποκλειστική άδεια λειτουργίας που της έχει παραχωρηθεί από το κράτος, τότε η απειλή εισόδου νέων εταιρειών περιορίζεται (Sexton and Iskow, 1988).

Η μονοψωνιακή ισχύς τείνει να ισχυροποιείται λόγω της εποχικότητας και της υψηλής φθαρτότητας που χαρακτηρίζει τα αγροτικά προϊόντα. Ένας παραγωγός που μετά τη συγκομιδή μεταφέρει το προϊόν του στη αγορά κινδυνεύει να γίνει δέκτης πολύ χαμηλών τιμών από τους αγοραστές, οι οποίοι αντιλαμβάνονται ότι ο χρόνος του παραγωγού για να πουλήσει το προϊόν ή για να αναζητήσει νέες αγορές για να το διοχετεύσει είναι περιορισμένος (Hansmann, 1996). Αξίζει να αναφερθεί δε, ότι σε κάποιες περιπτώσεις η μονοψωνιακή ή ολιγοψωνιακή ισχύς εκδηλώνεται μέσω της συντονισμένης τιμολόγησης μεταξύ των εταιρειών τυποποίησης και εμπορίας αγροτικών προϊόντων (cartelization) (Sexton and Iskow, 1988).

Υπό τις συνθήκες αυτές, η ίδρυση ενός διαπραγματευτικού συνεταιρισμού (bargaining cooperative) ή ακόμη και η διάδοση μίας φήμης για επικείμενη ίδρυση του, είναι πιθανό να οδηγήσει τους εμπορικούς εταίρους στην αύξηση των τιμών των αγροτικών προϊόντων. Όταν οι παραπάνω πρακτικές αποδειχθούν αναποτελεσματικές τότε οι παραγωγοί μπορούν να προχωρήσουν στη δημιουργία ενός συνεταιρισμού εμπορίας (marketing cooperative).

Στη βιβλιογραφία αναφέρονται περιπτώσεις όπου η ίδρυση ενός συνεταιρισμού δεν είναι ικανή να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά την ισχύ των επιχειρήσεων τροφίμων και των χονδρεμπόρων (McMurchy, 1990). Για παράδειγμα, σε μία περιοχή όπου υπάρχει ένας εθελοντικός συνεταιρισμός εμπορίας εσπεριδοειδών, ανεξάρτητοι παραγωγοί ή ακόμη και παραγωγοί-μέλη, προκειμένου να διοχετεύσουν όλο τον όγκο της παραγωγής στην αγορά, προσφέρουν το προϊόν τους σε τιμή ελαφρά χαμηλότερη από αυτή του συνεταιρισμού με αποτέλεσμα ο συνεταιρισμός να μειώνει την τιμή των συνεταιριστικών του προϊόντων και κατ' επέκταση τα εισοδήματα των αφοσιωμένων μελών του. Στην περίπτωση αυτή ο συνεταιρισμός αντιμετωπίζει το εξωτερικό πρόβλημα του λαθρεπιβάτη¹⁸ (external free rider problem).

¹⁸ Η έννοια αυτή θα περιγραφεί στο τρίτο στάδιο του κύκλου ζωής.

Συνεπώς, δεδομένου ότι τα Συμβούλια Εμπορίας Αγροτικών Προϊόντων του Καναδά δημιουργήθηκαν προκειμένου οι ήδη υπάρχοντες εθελοντικοί συνεταιρισμοί να αντιμετωπίσουν το εξωτερικό πρόβλημα του λαθρεπιβάτη, στη περίπτωση της ΕΣΘΠ γίνεται η υπόθεση ότι:

***Υπόθεση 2:** Ο αναγκαστικός χαρακτήρας της ΕΣΘΠ ήρθε ως απάντηση στο εξωτερικό πρόβλημα του λαθρεπιβάτη που το Ταμείο Αμύνης Οινοπαραγωγής Θήρας & Θηρασιάς αδυνατούσε να αντιμετωπίσει.*

4.2.1.2.2 Ισχύς των εμπορικών εταίρων στην αγορά προμήθειας γεωργικών εισροών

Η ισχύς των εμπορικών εταίρων των παραγωγών στην αγορά προμήθειας γεωργικών εισροών μπορεί να εξεταστεί υπό το πρίσμα των παραγόντων που παρουσιάστηκαν στην περίπτωση της άσκησης ισχύος στην αγορά πώλησης των αγροτικών προϊόντων. Συνοπτικά αναφέρεται ότι αν οι παραγωγοί καταβάλουν υψηλές τιμές για την αγορά των γεωργικών τους εισροών τότε μέσω της ίδρυσης ενός προμηθευτικού συνεταιρισμού μπορούν να αυξήσουν την διαπραγματευτική τους δύναμη και συνεπώς να προμηθευτούν τις γεωργικές εισροές σε χαμηλότερες τιμές (Sexton and Iskow, 1988).

4.2.1.3 Ασύμμετρη Πληροφόρηση

Ο όρος ασύμμετρη πληροφόρηση δηλώνει τη διαφορά της ποιότητας και της ποσότητας της πληροφόρησης που υπάρχει ανάμεσα στα συμβαλλόμενα μέρη μίας διαπραγμάτευσης. Δημιουργείται εξαιτίας του υψηλού κόστους της πληροφορίας και επιβαρύνει τις διαπραγματεύσεις με κόστη συναλλαγής επηρεάζοντας με αυτό τον τρόπο την σαφήνεια των συμβολαίων (UVIC, 2014). Ο Williamson (1979) χαρακτηριστικά αναφέρει ότι σε ένα κόσμο όπου κυριαρχεί η αβεβαιότητα είναι σχεδόν αδύνατο να συντάσσονται πλήρη συμβόλαια που να μην χρήζουν της ανάγκης επαναδιαπραγμάτευσης, πόσο μάλλον όταν υπάρχει ασύμμετρη πληροφόρηση (asymmetric information) των συμβαλλόμενων μερών και εξειδίκευση των συντελεστών παραγωγής (asset specificity).

Τα προβλήματα που ανακύπτουν παρούσης της ασύμμετρης πληροφόρησης είναι το πρόβλημα του ηθικού κινδύνου (moral hazard problem) και το πρόβλημα της δυσμενούς επιλογής (adverse selection problem). Το πρόβλημα του ηθικού κινδύνου προκύπτει όταν ένα από τα συμβαλλόμενα μέρη είναι διατεθειμένο να λάβει κάποιο ρίσκο, γνωρίζοντας ότι τις συνέπειες αυτού θα τις επωμιστεί ο αντισυμβαλλόμενος, οποίος δεν έχει γνώση επί τούτου. Για παράδειγμα, ένας κτηνοτρόφος επιθυμεί να αυξήσει το ζωικό του κεφάλαιο και τελικά αποφασίζει να αγοράσει γαλακτοπαραγωγικές αγελάδες ολλανδικής φυλής, υψηλότερης παραγωγής γάλακτος, από μία εταιρεία του εξωτερικού. Η εταιρεία μπορεί να εκμεταλλευτεί τον κτηνοτρόφο αποκρύπτοντας του ότι οι αγελάδες πάσχουν από μία ασθένεια που δεν γίνεται εύκολα αντιληπτή, αποφεύγοντας να δώσει κάποια γραπτή εγγύηση που να καλύπτει αυτό το συμβάν. Στην περίπτωση αυτή ο κτηνοτρόφος επιβαρύνεται με το κόστος μείωσης της παραγωγής γάλακτος ή με την απώλεια μέρους του ζωικού του κεφαλαίου που οφείλεται στην παραπάνω ασθένεια (Centner, 1988).

Το πρόβλημα της δυσμενούς επιλογής αναφέρεται σε περιπτώσεις όπου ο αγοραστής αδυνατεί να διακρίνει την ποιότητα των προϊόντων ή των υπηρεσιών που επιθυμεί να αγοράσει με αποτέλεσμα να αγοράζει προϊόντα χαμηλής ποιότητας σε τιμή ίση με την τιμή των προϊόντων υψηλότερης ποιότητας (Akerlof, 1970). Για παράδειγμα, όταν τα ποιοτικά χαρακτηριστικά των εισροών είναι δύσκολο να προσδιοριστούν από έναν παραγωγό, η εταιρεία πώλησης αυτών μπορεί να τον εξαπατήσει ευκολότερα και του προμηθεύσει γεωργικές εισροές χαμηλής ποιότητας σε υψηλή τιμή.

Σε κάθε περίπτωση, η δημιουργία ενός αγροτικού συνεταιρισμού είναι πιθανό να βοηθήσει τους παραγωγούς να εξοικονομήσουν κόστη σχετικά με την ανεύρεση προμηθευτών ή αγοραστών, τη συλλογή πληροφοριών, τη μεταφορά, κ.λπ. (Hansmann, 1996).

4.2.1.4 Υπηρεσίες σε Έλλειψη

Η δημιουργία ενός αγροτικού συνεταιρισμού μπορεί επίσης να δικαιολογηθεί α) όταν ένας εμπορικός εταίρος τερματίσει την εμπορική του δραστηριότητα σε μία περιοχή με αποτέλεσμα το προϊόν των παραγωγών να μένει αδιάθετο, β) όταν ένας ήδη υφιστάμενος εμπορικός εταίρος παρέχει μία υπηρεσία χαμηλής ποιότητας ή μία

υπηρεσία της οποίας οι όροι παροχής είναι ασύμφοροι για τους παραγωγούς και γ) όταν σε μία περιοχή δεν υπάρχει εναλλακτικός πάροχος για την εμπορία αγροτικών προϊόντων ή την προμήθεια γεωργικών εισροών (Sexton and Iskow, 1988). Για παράδειγμα, οι παραγωγοί σε μία επικείμενη απώλεια της αξίας των κεφαλαίων τους, όταν αυτά αξιοποιηθούν σε μία εναλλακτική χρήση ή για να εξασφαλίσουν ότι η υψηλή ποιότητα των αγροτικών τους προϊόντων παραμένει αναλλοίωτη μέχρι και τον τελευταίο κρίκο της αλυσίδας παραγωγής και εμπορίας τροφίμων (καταναλωτή) αποφασίζουν να καθετοποιηθούν προς τα εμπρός (downstream/forward vertical integration) μέσω ενός συνεταιρισμού εμπορίας αγροτικών προϊόντων (Staatz, 1987). Με αυτό τον τρόπο οι παραγωγοί εσωτερικεύουν τις εξωτερικές οικονομίες (externalities) με τις οποίες τους επιβαρύνουν οι εμπορικοί τους εταίροι (Staatz, 1987).

Ένας συνεταιρισμός είναι δυνατό να επιτύχει εκεί όπου οι κεφαλαιουχικές επιχειρήσεις αποτυγχάνουν διότι α) μπορεί να λειτουργεί με ένα χαμηλότερο περιθώριο κέρδους, β) τα μέλη του είναι διατεθειμένα να δεχθούν μία χαμηλότερη απόδοση της επένδυσης τους σε σύγκριση με τους μετόχους μίας εισηγμένης εταιρίας και γ) η πιο ομαλή διεξαγωγή των συναλλαγών εντός αυτού επιτρέπει τη χρήση ευέλικτων μεθόδων τιμολόγησης που δύναται να αποσπών επιπλέον κέρδη από τις παρακείμενες αγορές (Sexton and Iskow, 1988).

Σύμφωνα με την ανωτέρω ανάλυση γίνεται η υπόθεση ότι:

Υπόθεση 3: Η ΕΣΘΠ δημιουργήθηκε για να απορροφήσει την παραγωγή της νήσου και για να εξασφαλίσει τη διάθεση προϊόντων υψηλής ποιότητας.

4.2.1.5 Μείωση Ρίσκου & Αβεβαιότητα

Οι παραγωγοί με την ίδρυση ενός αγροτικού συνεταιρισμού είναι δυνατό να περιορίσουν την έκθεση τους στον κίνδυνο και κατ' επέκταση τη διακύμανση των γεωργικών τους εισοδημάτων, είτε άμεσα, σταθεροποιώντας τις ταμειακές ροές σε επίπεδο μελών, είτε έμμεσα, σταθεροποιώντας τις ταμειακές ροές σε επίπεδο συνεταιρισμού (Peterson και Anderson, 1996).

Στις άμεσες στρατηγικές εντάσσονται:

- Η στρατηγική της συνένωσης (pooling strategy) που μειώνει τον κίνδυνο των ταμειακών ροών σε επίπεδο εκμετάλλευσης, μέσω της πληρωμής των μελών με μία μέση τιμή ανά περίοδο ή γεωγραφική περιοχή ή προϊόν.
- Η στρατηγική της “τράπεζας καταθέσεων” (saving bank strategy) δηλαδή ο συνεταιρισμός εξοικονομεί πόρους/πλεονάσματα σε οικονομικά ευνοϊκές περιόδους και τα διανέμει στα μέλη του σε δυσμενείς περιόδους. Η στρατηγική αυτή συνήθως επιτυγχάνεται μέσω της διατήρησης αποθεμάτων προϊόντων που επιδέχονται αποθήκευση (storable commodities) (Sexton and Iskow, 1998).
- Διατήρηση των επιλογών της αγοράς (maintain-the-market strategy) δηλαδή δημιουργία συνεταιρισμών εκεί όπου κεφαλαιουχικές επιχειρήσεις δεν υπάρχουν ή έχουν διακόψει την λειτουργία τους λόγω χαμηλής κερδοφορίας. Σ’ αυτή την περίπτωση η ίδρυση ενός συνεταιρισμού μπορεί να πραγματοποιηθεί για να προστατευθούν οι επενδύσεις εξειδίκευσης κεφαλαίου των παραγωγών, όπως έχει αναφερθεί παραπάνω.

Στις έμμεσες στρατηγικές ανήκουν:

- Η συντηρητική επενδυτική στρατηγική (conservative investment strategy) που επιχειρεί να σταθεροποιήσει τα εισοδήματα των μελών μέσω του περιορισμού των εσωτερικών επενδυτικών επιλογών του συνεταιρισμού, μόνο στις πιο ασφαλείς επενδύσεις.
- Η στρατηγική διαφοροποίησης προϊόντων ή/και υπηρεσιών (diversification strategy) που προσπαθεί να διασφαλίσει τα εισοδήματα των μελών διευρύνοντας τις επενδυτικές επιλογές του συνεταιρισμού. Η διαφοροποίηση των γεωργικών δραστηριοτήτων δίνει τη δυνατότητα αύξησης του πλεονάσματος των συνεταιρισμών και αποτελεί μια εναλλακτική λύση για την είσοδο σε νέες αγορές (Ritossa and Bulgacov, 2009).
- Η επιλεκτική στρατηγική κάθετης ολοκλήρωσης (selective vertical integration strategy) κατά την οποία ο συνεταιρισμός επιλέγει προσεκτικά τις ανάντη ή/και κατόντη αγορές στις οποίες επιθυμεί να δραστηριοποιηθεί ώστε η μεταβολή των κερδών του συνεταιρισμού να αντισταθμίζεται από την μεταβολή των κερδών των μελών.

Επιπλέον, οι αγροτικοί συνεταιρισμοί μέσω της ευέλικτης τιμολόγησης (contingent pricing) μπορούν να περιορίσουν την αβεβαιότητα που χαρακτηρίζει τις συναλλαγές, εξασφαλίζοντας σε κάποιο βαθμό τα εισοδήματα των μελών τους (Staatz, 1987). Ως “contingent pricing” ορίζεται η συμφωνία κατά την οποία α) ένα προϊόν πωλείται σε χαμηλή τιμή όταν ο πωλητής δεν είχε την ευκαιρία να εξασφαλίσει μία υψηλότερη τιμή σε ένα δεδομένο χρονικό διάστημα ή β) ένα προϊόν αποκτά υψηλή τιμή στο δεδομένο αυτό χρονικό διάστημα και μπορεί να πωληθεί στο νέο αγοραστή υπό την προϋπόθεση ότι ο αρχικός αγοραστής θα λάβει κάποια αποζημίωση (Biyalogorsky and Gerstner, 2004).

Ειδικότερα, αυτή η πολιτική τιμολόγησης επιδιώκει να περιορίσει κινδύνους όπως (Biyalogorsky and Gerstner, 2004):

- Μία εταιρεία να απορρίψει μία προσφορά ενός αγοραστή με την ελπίδα ότι κάποιος άλλος αγοραστής θα κάνει καλύτερη προσφορά με αποτέλεσμα να διαθέσει το προϊόν σε τιμή χαμηλότερη από αυτή που είχε προσφέρει ο πρώτος αγοραστής.
- Μία εταιρεία να απορρίψει μία (ετεροχρονισμένη) καλή προσφορά για το προϊόν της διότι έχει ήδη συνάψει συμφωνία με κάποιον άλλο αγοραστή σε τιμή χαμηλότερη από αυτή που προσφέρει ο νέος αγοραστής.

Σε επίπεδο αγροτικών συνεταιρισμών, αυτό το σύστημα τιμολόγησης επιτρέπει την σταδιακή πληρωμή της αξίας των παραδοθέντων προϊόντων στους παραγωγούς-μέλη, με την τελευταία πληρωμή σε κάποιες περιπτώσεις να καταβάλλεται σε περίοδο ενός έτους από την ημερομηνία παράδοσης του προϊόντος στο συνεταιρισμό (Staatz, 1987).

4.2.2 Στάδιο 2: Οργανωτικός Σχεδιασμός

Εφόσον οι παραγωγοί αναγνωρίσουν την οικονομική αναγκαιότητα δημιουργίας ενός αγροτικού συνεταιρισμού, αποφασίζουν τη σύσταση του και με τον τρόπο αυτό πραγματοποιείται η μετάβαση από τα στάδια της οικονομικής αιτιολόγησης στο στάδιο του οργανωτικού σχεδιασμού.

Οι παραγωγοί καλούνται να λάβουν αποφάσεις σχετικά με οργανωτική δομή (organizational structure) του συνεταιρισμού, τις υποχρεώσεις των μελών, τις υποχρεώσεις του συνεταιρισμού απέναντι στα μέλη, την αξία έκαστης συνεταιριστικής μερίδας, το συνολικό αριθμό των συνεταιριστικών μερίδων, το μέγιστο αριθμό συνεταιριστικών μερίδων ανά μέλος, τα κάθετα όρια του συνεταιρισμού, τις διαδικασίες λήψης συλλογικών αποφάσεων (ψηφοφορία, αριθμός ψήφων ανά μέλος, μέλη του διοικητικού συμβουλίου, αριθμός μελών διοικητικού συμβουλίου και τα καθήκοντα αυτών), την ανοικτή ή κλειστή συμμετοχή μελών, τις συναλλαγές με μη μέλη κ.λπ. (Sexton and Iskow, 1988). Κατ' ουσίαν καλούνται να ορίσουν τις υποχρεώσεις των μελών επί του συνεταιρισμού και τα ιδιοκτησιακά τους δικαιώματα¹⁹ τα οποία και θα επηρεάσουν, την εξέλιξη του συνεταιρισμού στο χρόνο. Τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα των μελών αλλά και οι υποχρεώσεις αυτών απέναντι στο συνεταιρισμό, όπως εν τέλει διαμορφωθούν, μπορούν σε κάποιο βαθμό να εκφράσουν τους στόχους και τις προτιμήσεις των παραγωγών-μελών (Butler, 1988).

Δεδομένου ότι η ΕΣΘΠ ιδρύθηκε, όπως αναφέρεται στο δεύτερο κεφάλαιο, έπειτα από την ψήφιση του Ν. 359/1947 διατυπώνεται η υπόθεση ότι:

Υπόθεση 4: Η κρατική παρέμβαση και ο Ν. 359/1947 περιόρισαν τις επιλογές των παραγωγών-μελών της ΕΣΘΠ ως προς τον οργανωτικό της σχεδιασμό.

Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί είναι πολύπλοκες δομές οργανώσεων που συνδυάζουν έναν αριθμό διαφορετικών ομάδων ατόμων, των οποίων τα συμφέροντα δύναται να αποκλίνουν. Η συναίνεση των ομάδων αυτών ως προς κάποια απόφαση ή ενέργεια του συνεταιρισμού ενδεχομένως να οδηγήσει στην υιοθέτηση ενός κοινά αποδεκτού στόχου ή στη δυσαρέσκεια αυτών, που βραχυπρόθεσμα μπορεί να είναι και η αιτία συγκρούσεων. Οι κύριες ομάδες που σχηματίζονται εντός ενός αγροτικού συνεταιρισμού είναι το διοικητικό συμβούλιο, τα διευθυντικά στελέχη και η ομάδα των μελών που υποδιαιρείται σε επιμέρους υποομάδες. Η διάκριση των μελών σε υποομάδες οφείλεται στο γεγονός ότι οι παραγωγοί που εκ των πραγμάτων δεν είναι δυνατό να εμφανίζουν πλήρως ομοιογενή χαρακτηριστικά, καθώς για παράδειγμα το ύψος των συναλλαγών κάθε μέλους με το συνεταιρισμό διαφοροποιείται ανάλογα με

¹⁹ Ως ιδιοκτησιακά δικαιώματα ορίζονται τα δικαιώματα χρήσης ενός περιουσιακού στοιχείου ή πόρου (άυλου ή υλικού), από το οποίο ο ιδιοκτήτης του δύναται να λαμβάνει κάποιο εισόδημα ενώ παράλληλα διατηρεί το δικαίωμα παραχώρησης ή ανταλλαγής του (Libecap, 1989; Barzel, 1989).

το ύψος της παραγωγής του σε επίπεδο αγροτικής εκμετάλλευσης. Είναι αναμενόμενο τα μέλη που παραδίδουν στο συνεταιρισμό μεγάλες ποσότητες προϊόντος να έχουν διαφορετικές ανάγκες και επιδιώξεις σε σύγκριση με τα μέλη που παραδίδουν μικρότερες ποσότητες (LeVay, 1983). Επομένως, η διαδικασία διαμόρφωσης του οργανωτικού σχεδιασμού του συνεταιρισμού είναι ιδιαίτερα σημαντική διότι “δοκιμάζει” το βαθμό ετερογένειας των συμφερόντων των διαφόρων ομάδων του συνεταιρισμού και τα περιθώρια εκδήλωσης αυτής (Cook and Burrell, 2009).

Μετά την ολοκλήρωση του οργανωτικού σχεδιασμού ο συνεταιρισμός αρχίζει σταδιακά να εξελίσσεται και να εισέρχεται στο επόμενο στάδιο του κύκλου ζωής του.

4.2.3 Στάδιο 3: Ανάπτυξη, Δόξα & Απόκλιση Συμφερόντων και Προτιμήσεων των μελών

Με το πέρασμα των ετών ο συνεταιρισμός να αναπτύσσεται επιτυγχάνοντας οικονομίες κλίμακας και σκοπού. Παράλληλα όμως με την ανάπτυξη του, παρατηρείται και αύξηση της ετερογένειας των συμφερόντων και των προτιμήσεων των μελών που οφείλεται σε εξωγενείς και ενδογενείς παράγοντες. Οι εξωγενείς παράγοντες συνδέονται με τις αποφάσεις των παραγωγών-μελών σε επίπεδο αγροτικής εκμετάλλευσης και με τις ευρύτερες μεταβολές του εξωτερικού περιβάλλοντος του συνεταιρισμού όπως η αύξηση ή η μείωση της ζήτησης ενός αγροτικού προϊόντος, η συγχώνευση του συνεταιρισμού με κάποιο άλλο συνεταιρισμό ή η εξαγορά του από αυτόν, κ.λπ. Οι ενδογενείς παράγοντες συνδέονται με την σύνθεση των μελών και τα ιδιοκτησιακά τους δικαιώματα (Cook and Burrell, 2009).

Στη διάρκεια του σταδίου αυτού και όσο ο συνεταιρισμός προσπαθεί να διορθώσει τις αποτυχίες της αγοράς που εξ’ αρχής οδήγησαν στη δημιουργία του, το κόστος των συναλλαγών των μελών με το συνεταιρισμό τείνει να αυξάνεται (Cook, 1995). Ένας επιτυχημένος συνεταιρισμός αποτελώντας το “μέτρο του ανταγωνισμού της αγοράς” (competitive yardstick) είναι πιθανό να εντείνει τον ανταγωνισμό και να περιορίσει επιτυχώς τις στρεβλώσεις της αγοράς στην οποία δραστηριοποιείται, με αποτέλεσμα οι εναλλακτικοί πάροχοι, δηλαδή οι κεφαλαιουχικές επιχειρήσεις, να θεωρούνται ως αποδεκτά υποκατάστατα των υπηρεσιών του από τους παραγωγούς-μέλη που πλέον

εξετάζουν λεπτομερώς το κόστος των συναλλαγών τους με αυτόν (Cook, 1995; Cook and Burrell, 2009). Το αυξανόμενο αυτό κόστος, το οποίο ο Hansmann (1996) ονομάζει ιδιοκτησιακό κόστος (ownership costs), αποδίδεται στα ασαφώς διατυπωμένα ιδιοκτησιακά δικαιώματα των παραδοσιακών συνεταιρισμών και στα προβλήματα που δημιουργούνται εξαιτίας αυτών. Εκτός όμως από το υψηλό ιδιοκτησιακό κόστος, ο συνεταιρισμός σε αυτό το στάδιο του κύκλου ζωής του, επιβαρύνεται και με το υψηλό κόστος εκπροσώπησης (agency costs) που οφείλεται στην πιθανή αύξηση της πολυπλοκότητας της δομής του.

Τα προβλήματα και τα επιπλέον κόστη που αναδύονται στο εσωτερικό περιβάλλον ενός παραδοσιακού αγροτικού συνεταιρισμού σε αυτό το στάδιο του κύκλου ζωής του, εξαιτίας διαφόρων ενδογενών παραγόντων, παρουσιάζονται στη συνέχεια.

4.2.3.1 Αλλαγή της Σύνθεσης των Μελών, Διεύρυνση των Δραστηριοτήτων του Συνεταιρισμού & Επιπτώσεις

Σταδιακά, η σύνθεση των μελών αλλάζει καθώς τα μέλη διαχωρίζονται σε τρεις επιμέρους ομάδες, στα μέλη που δεν πραγματοποιούν συναλλαγές με το συνεταιρισμό αλλά διατηρούν δικαίωμα ψήφου, στα εδραιωμένα μέλη που συναλλάσσονται με το συνεταιρισμό και στα νεοεισερχόμενα μέλη (LeVay, 1983). Τα νεοεισερχόμενα μέλη, μη έχοντας βιώσει τις συνθήκες που οδήγησαν στη δημιουργία του συνεταιρισμού ενδεχομένως να μην αντιλαμβάνονται την αναγκαιότητα της συλλογικής δράσης και κατ' επέκταση να αδυνατούν να αναπτύξουν τη συνεταιριστική συνείδηση που θα εξασφαλίσει τη μακροπρόθεσμη αφοσίωση τους στο συνεταιρισμό (Cook and Burrell, 2009).

Στην περίπτωση της ΕΣΘΠ, αναλογιζομένης της πολυετούς λειτουργίας της και του αναγκαστικού της χαρακτήρα, διατυπώνεται η υπόθεση ότι:

***Υπόθεση 5:** Η αλλαγή της σύνθεσης των παραγωγών-μελών της ΕΣΘΠ αυξάνει την απόκλιση των συμφερόντων και των προτιμήσεων τους.*

Η ενδεχόμενη αύξηση του αριθμού των μελών ενός συνεταιρισμού, όσο αυτός αναπτύσσεται, έχει ως συνέπεια την μεταξύ τους αποξένωση και αποτελεί έναν από τους παράγοντες συρρίκνωσης του κοινωνικού κεφαλαίου του (Nilsson et al., 2012).

Ως κοινωνικό κεφάλαιο ορίζεται το σύνολο των μη οικονομικών πόρων που εντοπίζονται σε μία ομάδα ή σε ένα δίκτυο κοινωνικών σχέσεων και αποτελούν τη βάση της εμπιστοσύνης, της συνεργασίας και της συλλογικής δράσης των ατόμων (Tsai, 2000). Η συρρίκνωση του κοινωνικού κεφαλαίου αντικατοπτρίζεται στην “εξασθένιση” της σχέσης μεταξύ μελών-συνεταιρισμού και από την μείωση του επιπέδου εμπιστοσύνης των μελών απέναντι στους συνεταιριστικούς ηγέτες αλλά και στα υπόλοιπα μέλη (Nilsson et al., 2012).

Επιπλέον, η αύξηση του αριθμού των μελών ενδεχομένως επηρεάζει αρνητικά τη συνεργασία των μελών όταν συνεπάγεται α) την αύξηση του κόστους συλλογής και διάδοσης της πληροφόρησης μεταξύ των μελών, β) την αύξηση της πιθανότητας μη επιβολής κυρώσεων σε μέλη που δεν ακολουθούν ή δεν συμμορφώνονται με τις υποχρεώσεις τους προς τον συνεταιρισμό, γ) τη “διάχυση” των ευθυνών των μελών με αποτέλεσμα τη δημιουργία αντικινήτρων για την άσκηση των υπολειμματικών δικαιωμάτων ελέγχου επί του διοικητικού συμβουλίου και των διευθυντικών στελεχών και δ) την αύξηση της ετερογένειας των προτιμήσεων των μελών ως προς τις επενδύσεις του συνεταιρισμού (Cook and Burrell, 2009). Επομένως, η αλλαγή της σύνθεσης των μελών και η αύξηση του αριθμού τους σε συνδυασμό με τα ανομοιογενή χαρακτηριστικά κάθε μέλους σε επίπεδο αγροτικής εκμετάλλευσης έχουν ως αποτέλεσμα την αύξηση της ετερογένειας των συμφερόντων και των προτιμήσεων τους.

Ωστόσο, ο υψηλός αριθμός των μελών είναι πιθανό να περιορίσει την “ταχύτητα” παρακμής του συνεταιρισμού. Η συμμετοχή των μελών στο συνεταιρισμό υπό συγκεκριμένους όρους, οι οποίοι μπορούν να περιορίσουν τα προβλήματα που γεννώνται εξαιτίας των ασαφώς διατυπωμένων ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων, είναι δυνατό να επιβραδύνει την παρακμή μεγάλων συνεταιρισμών παραχωρώντας στους συνεταιριστικούς ηγέτες περισσότερο χρόνο για να ανταποκριθούν στις προκλήσεις του εξωτερικού και εσωτερικού περιβάλλοντος του συνεταιρισμού (Cook and Burrell, 2009).

Συν τοις άλλοις, η διεύρυνση των δραστηριοτήτων του συνεταιρισμού δύναται να αυξάνει την απόκλιση των προτιμήσεων και των συμφερόντων των μελών. Δεδομένων των ανομοιογενών χαρακτηριστικών των παραγωγών σε επίπεδο αγροτικής εκμετάλλευσης, κάθε νέα επένδυση θα επηρεάσει σε διαφορετικό βαθμό τα

υπολειμματικά δικαιώματα κερδών και το γεωργικό εισόδημα κάθε μέλους. Για παράδειγμα, η δημιουργία ενός νέου προϊόντος ή υπηρεσίας μπορεί να επηρεάσει θετικά μία ομάδα μελών και να έχει ένα ουδέτερο ή αρνητικό αποτέλεσμα στο γεωργικό εισόδημα άλλων ομάδων μελών. Επαναλαμβανόμενες επενδύσεις με παρόμοια αποτελέσματα έχουν ως απόρροια τη δημιουργία διαφορετικών ομάδων μελών με αντικρουόμενα συμφέροντα που σε βάθος χρόνου θα επηρεάσουν αρνητικά την απόδοση του συνεταιρισμού (Cook and Burrell, 2009).

4.2.3.2 Προβλήματα Προσέλκυσης Κεφαλαίων & Προβλήματα Συλλογικής Λήψης Αποφάσεων στους Παραδοσιακούς Αγροτικούς Συνεταιρισμούς

Τα κύρια συστατικά της ιδιοκτησίας είναι τα υπολειμματικά δικαιώματα ελέγχου (residual rights of control) και τα υπολειμματικά δικαιώματα κερδών (residual claimant rights ή residual income rights) (Hansmann, 1996). Ως υπολειμματικά δικαιώματα ελέγχου ορίζονται τα δικαιώματα της χρήσης ενός περιουσιακού στοιχείου τα οποία δεν προσδιορίζονται επακριβώς από το νόμο ή από κάποιο συμβόλαιο. Δημιουργούνται από την αδυναμία σχεδιασμού, εφαρμογής και επιβολής ολοκληρωμένων συμβολαίων και ειδικά σε περιπτώσεις πολύπλοκων και επαναλαμβανόμενων συναλλαγών. Ως υπολειμματικά δικαιώματα κερδών ορίζονται τα δικαιώματα των καθαρών κερδών (net income) μίας επιχείρησης, δηλαδή τα κέρδη που έχουν απομείνει μετά την κάλυψη των υποχρεώσεων της εταιρείας σε δανειστές, προμηθευτές, εργαζομένους, κ.λπ. (Chaddad and Pioroulos, 2013). Τα βασικά χαρακτηριστικά των υπολειμματικών δικαιωμάτων είναι ο χρονικός ορίζοντας της ιδιοκτησίας και η δυνατότητα μεταβίβασης και εξαργύρωσης αυτών (Condon, 1987).

Τα ασαφώς διατυπωμένα ιδιοκτησιακά δικαιώματα ενός παραδοσιακού αγροτικού συνεταιρισμού, δημιουργούν προβλήματα²⁰ που συνδέονται με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, και διογκώνονται όσο ο συνεταιρισμός αναπτύσσεται και η οργανωτική δομή του γίνεται πιο περίπλοκη (Cook, 1995). Οι παραδοσιακοί συνεταιρισμοί, που αποτελούν και την πλειοψηφία των ελληνικών αγροτικών

²⁰ Στη βιβλιογραφία τα προβλήματα αυτά συναντώνται ως vaguely-defined property rights constrains ή incentive problems ή “user versus owner” property rights problems ή ill-defined property rights constrains.

συνεταιρισμών (Πιορουλός, 2012), χαρακτηρίζονται από τις μη μεταβιβάσιμες και μη εξαγοράσιμες συνεταιριστικές μερίδες και από την επανεπένδυση των καθαρών υπολειμματικών κερδών σε “κλειδωμένα” περιουσιακά στοιχεία (Tortia, et al., 2013). Κατά συνέπεια, η παραδοσιακή δομή των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας των αγροτικών συνεταιρισμών, όπως παρουσιάζεται στον πίνακα 6, δημιουργεί προβλήματα που συνδέονται αφενός μεν με την προσέλκυση κεφαλαίων, αφετέρου δε με τη συλλογική λήψη αποφάσεων (Cook and Πιορουλός, 1998). Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι τα μέλη των παραδοσιακών αγροτικών συνεταιρισμών μπορεί να αποφεύγουν επενδύσεις υψηλού κινδύνου ενώ παράλληλα να δυσκολεύονται να λάβουν αποτελεσματικές συλλογικές αποφάσεις, με αποτέλεσμα να απειλείται η αποτελεσματικότητα αλλά και η βιωσιμότητα αυτών, στα πλαίσια μίας ιδιαίτερα ανταγωνιστικής αγοράς (Πιορουλός and Cook, 2013; Cook and Πιορουλός, 2000; Πιορουλός and Hendrikse, 2009).

Πίνακας 6. Χαρακτηριστικά των ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων στους παραδοσιακούς αγροτικούς συνεταιρισμούς

Χαρακτηριστικά	Παραδοσιακοί Αγροτικοί Συνεταιρισμοί
Υπολειμματικά δικαιώματα κερδών (residual returns)	Στα ενεργά μέλη, δηλαδή σε αυτά που έχουν συναλλαγές με το συνεταιρισμό
Διαχωρισμός ιδιοκτησίας από άλλες λειτουργίες	Όχι
Υπολειμματικά δικαιώματα ελέγχου	Δικαιώματα ψήφου μη αναλογικά της χρήσης των υπηρεσιών του συνεταιρισμού
Χρονικός ορίζοντας των υπολειμματικών δικαιωμάτων κερδών	Ίσος με τη διάρκεια παραμονής του παραγωγού στο συνεταιρισμό, δηλαδή όσο είναι ενεργό μέλος
Δυνατότητα μεταβίβασης των υπολειμματικών δικαιωμάτων κερδών	Περιορισμένη
Δυνατότητα “ρευστοποίησης-εξαργύρωσης” των υπολειμματικών δικαιωμάτων κερδών	Κατά περίπτωση και έπειτα από απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου

Πηγή: Chaddad and Cook, 2004

4.2.3.2.1 Προβλήματα Προσέλκυσης Κεφαλαίων

Τα προβλήματα προσέλκυσης κεφαλαίων συνδέονται με τα υπολειμματικά δικαιώματα επί των κερδών που ένα περιουσιακό στοιχείο δημιουργεί και διακρίνονται στο πρόβλημα του λαθρεπιβάτη (*free-rider problem*), στο πρόβλημα του επενδυτικού ορίζοντα (*horizon problem*) και στο πρόβλημα του επενδυτικού χαρτοφυλακίου (*portfolio problem*). Αφορούν τη δυσκολία των παραδοσιακών συνεταιρισμών να προσελκύσουν ικανοποιητικά κεφάλαια προκειμένου να χρηματοδοτήσουν επενδυτικές ευκαιρίες που θα βελτιώσουν την ανταγωνιστική τους θέση στην αλυσίδα παραγωγής και εμπορίας τροφίμων (Chaddad, 2006). Η δυσκολία αυτή οφείλεται στο γεγονός ότι η αύξηση των ιδίων κεφαλαίων των παραδοσιακών συνεταιρισμών πραγματοποιείται όχι μέσω άμεσων ενισχύσεων των μελών αλλά, συνήθως, έμμεσα, μέσω των συναλλαγών των μελών με τους συνεταιρισμούς. Κύρια πηγή χρηματοδότησης των παραδοσιακών συνεταιρισμών είναι τα αδιανέμητα κέρδη (συναλλαγές με τρίτους) και τα πλεονάσματα (συναλλαγές με τα μέλη) (Chaddad, 2006; Cook et al., 2008).

Το πρόβλημα του λαθρεπιβάτη εμφανίζεται σε δύο μορφές, την εξωτερική και την εσωτερική (Cook, 1995; Cook and Plioroulos, 1998; Plioroulos and Cook, 1999; Cook and Plioroulos, 2000). Το εξωτερικό πρόβλημα του λαθρεπιβάτη (*external free-rider problem*) είναι ένα πρόβλημα κατανομής πόρων που παρατηρείται σε περιπτώσεις όπου τα δικαιώματα ιδιοκτησίας είναι μη μεταβιβάσιμα, ασαφή και “ανασφαλής”. Η μη επιβολή και η ασαφής διατύπωση των ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων ενός αγροτικού συνεταιρισμού αδυνατεί να εξασφαλίσει ότι τα ενεργά μέλη, αυτά δηλαδή που έχουν συναλλαγές με το συνεταιρισμό, και τα μη μέλη υφίστανται πλήρως το κόστος ή/και το όφελος των ενεργειών τους (Cook, 1995). Για παράδειγμα, ένας παραγωγός ροδάκινων παρόλο που επιλέγει να μην συμμετέχει στο διαπραγματευτικό συνεταιρισμό (ροδάκινων) της περιοχής του, λαμβάνει τα οφέλη που προκύπτουν από τις διαπραγματεύσεις του συνεταιρισμού. Συγκεκριμένα, εξαιτίας της λειτουργίας του συνεταιρισμού και της αύξησης της διαπραγματευτικής δύναμης των παραγωγών-μελών, η μέση τιμή των ροδάκινων που οι επιχειρήσεις τυποποίησης προσφέρουν αυξάνεται με αποτέλεσμα παραγωγόι-μη μέλη της περιοχής να παραδίδουν την παραγωγή τους σε τιμές ίσες με αυτές των παραγωγών-μελών. Εναλλακτικά, μη μέλη ή ακόμη και μέλη του συνεταιρισμού, προκειμένου να διοχετεύσουν το σύνολο της παραγωγής τους στην αγορά προσφέρουν στις εταιρείες τυποποίησης και

επεξεργασίας τροφίμων ή στους χονδρέμπορους τα ροδάκινα σε χαμηλότερη τιμή από αυτή του συνεταιρισμού αναγκάζοντας τον να μειώσει τις τιμές και συνεπώς να περιορίσει τα οφέλη που τα αφοσιωμένα μέλη του λαμβάνουν.

Το εσωτερικό πρόβλημα του λαθρεπιβάτη (internal free-rider problem) δημιουργείται όταν νέα μέλη ενός αγροτικού συνεταιρισμού αποκτούν ίσα δικαιώματα, συγκριτικά με παλαιότερα μέλη και παράλληλα απολαμβάνουν ίδια οφέλη όπως για παράδειγμα, ίδιες τιμές ανά μονάδα προϊόντος. Συνεπώς, τα νεοεισερχόμενα μέλη ενός συνεταιρισμού, καρπώνονται εν μέρει, τα κέρδη μίας επένδυσης την οποία δεν έχουν χρηματοδοτήσει με ίδια κεφάλαια (Plioroulos and Cook, 2013).

Το πρόβλημα του επενδυτικού ορίζοντα αναφέρεται στην απροθυμία των μελών να χρηματοδοτήσουν μακροπρόθεσμες επενδύσεις ή επενδύσεις που θα αποδώσουν σταδιακά και σε βάθος χρόνου. Είναι ποιο έντονο όταν πρόκειται για άυλες επενδύσεις όπως για παράδειγμα έρευνα & ανάπτυξη, προωθητικές ενέργειες, κ.λπ. λόγω της μεγάλης χρονικής διάρκειας που μεσολαβεί μεταξύ της επένδυσης και των ωφελειών που θα προκύψουν από αυτήν. Οφείλεται στο γεγονός ότι τα οφέλη του συνεταιρισμού αποδίδονται στα μέλη βάσει του όγκου των συναλλαγών τους με αυτόν δηλ. στα μέλη-χορηγούς (patrons) και όχι βάσει του αριθμού των συνεταιριστικών μερίδων δηλ. στα μέλη-επενδυτές (investors). Ειδικότερα, το πρόβλημα του επενδυτικού ορίζοντα δημιουργείται όταν τα υπολειμματικά δικαιώματα των καθαρών κερδών των μελών έχουν διάρκεια μικρότερη από την παραγωγική ζωή αυτού (Porter and Scully, 1987). Στην πραγματικότητα, το πρόβλημα του επενδυτικού ορίζοντα είναι αποτέλεσμα της μη δυνατότητας μεταβίβασης ή πώλησης των υπολειμματικών δικαιωμάτων των μελών (Cook, 1995). Είναι δε, εντονότερο στους αγροτικούς συνεταιρισμούς διότι σε πολλές χώρες οι διάδοχοι των γεωργικών εκμεταλλεύσεων δεν επιλέγουν να συνεχίσουν την οικογενειακή επιχείρηση με αποτέλεσμα ο επενδυτικός ορίζοντας των παραγωγών-μελών να περιορίζεται από την ηλικία συνταξιοδότησης τους (Valentinov and Plioroulos, 2012).

Η μη δυνατότητα μεταβίβασης, εξαγοράς και εκτίμησης της αξίας των ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων των μελών ενός συνεταιρισμού, έχει ως απόρροια τη δημιουργία ενός ακόμη προβλήματος. Το πρόβλημα του επενδυτικού χαρτοφυλακίου δημιουργείται διότι τα μέλη ενός παραδοσιακού συνεταιρισμού δεν έχουν τη δυνατότητα να διαφοροποιήσουν τα επενδυτικά τους χαρτοφυλάκια ανάλογα με τους πόρους/πλούτο

που διαθέτουν και με την επιθυμία έκθεσης τους στο κίνδυνο. Αναλυτικότερα, η στρατηγική που κάθε μέλος υιοθετεί σε επίπεδο αγροτικής εκμετάλλευσης, το ύψος της παραγωγής του και ο όγκος των συναλλαγών του με το συνεταιρισμό αυξάνουν την ετερογένεια των προτιμήσεων των μελών ως προς την επιλογή του επενδυτικού χαρτοφυλακίου του συνεταιρισμού (Cook and Burrell, 2009). Συνεπώς, τα μέλη δεν διατηρούν τα βέλτιστα δυνατά χαρτοφυλάκια καθώς κάποια από αυτά εκτίθενται σε υψηλότερο κίνδυνο από αυτόν που επιθυμούν με αποτέλεσμα να ασκούν πιέσεις στο διοικητικό συμβούλιο και στο γενικό διευθυντή του συνεταιρισμού ώστε να περιορίσουν την έκθεση του χαρτοφυλακίου επενδύσεων στον κίνδυνο, ακόμη και αν αυτό συνεπάγεται την μείωση των αναμενόμενων κερδών (Cook, 1995). Το πρόβλημα του επενδυτικού χαρτοφυλακίου είναι εντονότερο στους μεταποιητικούς αγροτικούς συνεταιρισμούς εξαιτίας της υψηλής συσχέτισης του εισοδήματος των παραγωγών-μελών με τα κέρδη του συνεταιρισμού, κάτι το οποίο δεν συναντάται σε άλλα είδη συνεταιρισμών όπως για παράδειγμα οι καταναλωτικοί συνεταιρισμοί (Valentinov and Plioroulos, 2012).

Το πρόβλημα του επενδυτικού χαρτοφυλακίου στα πλαίσια ενός αγροτικού συνεταιρισμού, μπορεί να λάβει δύο διαστάσεις, την οριζόντια (lateral) και την κάθετη (vertical) (Plunkket ,2005). Το οριζόντιο πρόβλημα του επενδυτικού χαρτοφυλακίου (lateral portfolio problem) συναντάται σε συνεταιρισμούς πολλαπλού σκοπού, όταν μέλη που σε επίπεδο αγροτικής εκμετάλλευσης έχουν επενδύσει σε εξειδικευμένα κεφάλαια έρχονται σε ρήξη με μέλη που δεν έχουν πραγματοποιήσει αντίστοιχες επενδύσεις. Για παράδειγμα, σε έναν αγροτικό συνεταιρισμό τυποποίησης και επεξεργασίας διαφορετικής φύσεως προϊόντων, τα μέλη που έχουν εξειδικευμένα κεφάλαια που συνδέονται με ένα προϊόν Α, επιθυμούν ο συνεταιρισμός να επενδύσει σε εγκαταστάσεις επεξεργασίας του προϊόντος Α, σε αντίθεση με τα μέλη που έχουν εξειδικευμένα κεφάλαια που συνδέονται με ένα προϊόν Β, ή με τα μέλη που έχουν επενδύσει και σε άλλα προϊόντα εκτός από τα Α και Β.

Το κάθετο πρόβλημα του επενδυτικού χαρτοφυλακίου (vertical portfolio problem) εμφανίζεται σε συνεταιρισμούς τυποποίησης και εμπορίας αγροτικών προϊόντων όταν μέλη που προτιμούν επενδύσεις που έμμεσα θα στηρίξουν τις ατομικές τους επενδύσεις, σε επίπεδο αγροτικής εκμετάλλευσης, έρχονται σε σύγκρουση με μέλη που επιθυμούν επενδύσεις που θα συμβάλλουν στην αύξηση της τιμής των συνεταιριστικών προϊόντων. Ουσιαστικά, η διαφορά των μελών έγκειται στην

“κατεύθυνση” της κάθετης ολοκλήρωσης δηλαδή στην ολοκλήρωση προς τα εμπρός (downstream vertical integration) ή στην ολοκλήρωση προς τα πίσω (upstream vertical integration). Για παράδειγμα, σε ένα συνεταιρισμό γαλακτοκομικών προϊόντων, η αγορά ενός σύγχρονου φορτηγού βυτίου μεταφοράς γάλακτος μπορεί να μην αυξήσει άμεσα τα κέρδη των μελών αλλά λόγω της “ασφάλειας” που θα προσφέρει στα μέλη θα τα παροτρύνει ώστε να επενδύσουν περαιτέρω κεφάλαια στις εκμεταλλεύσεις τους, να αυξήσουν την παραγωγή τους και να επιτύχουν, σε κάποιο βαθμό, οικονομίες κλίμακας. Αντίθετα, οι επενδύσεις σε προωθητικές ενέργειες, στη συσκευασία των προϊόντων καθώς και στη δημιουργία ενός ισχυρού εμπορικού ονόματος (brand name) θα αυξήσουν τα κέρδη του συνεταιρισμού μέσω της πρόσβασης σε νέες αγορές ή της κατάκτησης μεγαλύτερου μεριδίου αγοράς. Εντούτοις, επειδή το κόστος ευκαιρίας των κεφαλαίων (opportunity cost of capital) διαφοροποιείται για κάθε μέλος οι επιθυμίες τους, όσον αφορά τις επενδύσεις, αποκλίνουν και για το λόγο αυτό δημιουργούνται συγκρούσεις.

4.2.3.2.2 Προβλήματα Λήψης Συλλογικών Αποφάσεων

Τα προβλήματα λήψης συλλογικών αποφάσεων συνδέονται με το κόστος επίτευξης αποτελεσματικών και αμοιβαία αποδεκτών αποφάσεων χαμηλού κόστους, που αφορούν ζητήματα όπως α) η κατανομή των πόρων, των κερδών και της ζημίας του συνεταιρισμού, β) η επιλογή των προϊόντων που ο συνεταιρισμός θα διαχειρίζεται καθώς και οι υπηρεσίες που θα προσφέρει και γ) η χρηματοδότηση του συνεταιρισμού (Pioroulos and Cook, 2013). Τα προβλήματα λήψης συλλογικών αποφάσεων σχετίζονται κατά κύριο λόγο με το πρώτο χαρακτηριστικό της ιδιοκτησίας, τον έλεγχο, και διακρίνονται στο πρόβλημα ελέγχου (control problem) και στο πρόβλημα του κόστους επιρροής (influence cost problem).

Το πρόβλημα ελέγχου αναφέρεται στα κόστη εκπροσώπησης (agency costs) που προκύπτουν λόγω της απόκλισης των συμφερόντων των μελών-ιδιοκτητών, που εκπροσωπούνται από το διοικητικό συμβούλιο του συνεταιρισμού, και των διευθυντικών στελεχών (Cook, 1995). Κύριες συνιστώσες του προβλήματος ελέγχου είναι το κόστος του διευθυντικού ελέγχου (monitoring) και το κόστος του διευθυντικού καιροσκοπισμού (managerial opportunism).

Το κόστος του διευθυντικού ελέγχου διακρίνεται σε (Hansmann, 1996):

- Κόστος πληροφόρησης των ιδιοκτητών για την λειτουργία της επιχείρησης
- Κόστος επικοινωνίας των ιδιοκτητών που αποσκοπεί στην ανταλλαγή πληροφοριών και στη λήψη αποφάσεων και
- Κόστος εφαρμογής των αποφάσεων αυτών από τα διευθυντικά στελέχη

Όταν ο αριθμός των μελών ενός συνεταιρισμού αυξάνεται, και τα μέλη αυτά είναι διάσπαρτα σε μία ευρύτερη γεωγραφική περιοχή, είναι πιθανό κάποια από αυτά να οικειοποιηθούν τα δικαιώματα ελέγχου άλλων μελών. Επιπλέον, όσο η δομή του συνεταιρισμού καθίσταται πιο σύνθετη και οι επιχειρηματικές του δραστηριότητες διευρύνονται, τα μέλη δύσκολα αντιλαμβάνονται τις διαστάσεις πολύπλοκων αποφάσεων που θα πρέπει να ληφθούν με αποτέλεσμα η αποτελεσματικότητα του ελέγχου να μειώνεται και το κόστος αυτού να αυξάνεται (Chaddad and Pioroulos, 2013).

Ο διευθυντικός καιροσκοπισμός εμφανίζεται όταν τα διευθυντικά στελέχη, χρησιμοποιώντας τις εσωτερικές πληροφορίες μίας εταιρείας και τις γνώσεις που έχουν σχετικά με τις επιχειρηματικές δραστηριότητες που εποπτεύουν, επιδιώκουν να εξυπηρετήσουν ίδια συμφέροντα. Η εκδήλωση καιροσκοπικής συμπεριφοράς από τα διευθυντικά στελέχη μίας επιχείρησης συνεπάγεται συνήθως υψηλά κόστη αφού ενέργειες όπως η εξαγορά άλλων εταιρειών ή η επέκταση σε άλλες δραστηριότητες μπορεί εν τέλει να αποδειχθούν ζημιογόνες. Στους συνεταιρισμούς, εκτός από τα διευθυντικά στελέχη καιροσκοπική συμπεριφορά δύναται να εκδηλώνουν και μέλη του διοικητικού συμβουλίου. Για παράδειγμα, στην Ελλάδα η καιροσκοπική συμπεριφορά κάποιων συνεταιριστικών ηγετών, που σε πολλές περιπτώσεις αποβλέπει στην εξυπηρέτηση διαφόρων πολιτικών συμφερόντων, έχει ως απόρροια τον υπερδανεισμό, τα υψηλά κόστη συναλλαγής, την αναποτελεσματική παροχή υπηρεσιών στα μέλη, κ.λπ. (Pioroulos and Valentinov, 2012). Το κόστος του διευθυντικού καιροσκοπισμού των παραδοσιακών αγροτικών συνεταιρισμών περιορίζεται μόνο όταν οι συνεταιριστικοί ηγέτες λειτουργούν αποτελεσματικά και μη καιροσκοπικά (Pioroulos and Valentinov, 2012). Εντούτοις, όσο ο συνεταιρισμός αναπτύσσεται και υιοθετεί πιο σύνθετες μορφές διακυβέρνησης, το κόστος του διευθυντικού καιροσκοπισμού τείνει να αυξάνεται (Chaddad and Pioroulos, 2013).

Το πρόβλημα του κόστους επιρροής συνδέεται με τα κόστη που προκύπτουν α) όταν άτομα ή ομάδες συμφερόντων μίας επιχείρησης καταναλώνουν χρόνο και προσπάθεια, και επινοούν διάφορους τρόπους προκειμένου να επηρεάσουν τις αποφάσεις άλλων ατόμων προς όφελος τους και β) από τις αναποτελεσματικές αποφάσεις μίας επιχείρησης που είναι είτε άμεσο αποτέλεσμα των ενεργειών επιρροής είτε έμμεσο αποτέλεσμα των προσπαθειών αποτροπής αυτών (Milgrom and Roberts, 1990). Για παράδειγμα, ως ενέργειες επιρροής (influence activities) μπορεί να θεωρηθεί η συμμετοχή ατόμων σε ομάδες συμφερόντων που αναπτύσσονται στο εσωτερικό μίας επιχείρησης, ενώ σε ακραίες περιπτώσεις η δολιοφθορά ή η απροκάλυπτη σύγκρουση ατόμων ή ομάδων συμφερόντων που προσπαθούν να παρουσιάσουν διάφορα στοιχεία με σκοπό να αμαυρώσουν ο ένας την εικόνα του άλλου (Inderst, et al., 2005). Τα κόστη επιρροής είναι αναπόφευκτα δεδομένου ότι σε μία εταιρεία, υψηλόβαθμα στελέχη βασίζουν τις αποφάσεις τους σε πληροφορίες, αναλύσεις και προτάσεις που τους παρέχουν χαμηλόβαθμα στελέχη (Milgrom and Roberts, 1990).

Το πρόβλημα του κόστους επιρροής κατ' ουσίαν αποτελεί ένα πρόβλημα συλλογικής λήψης αποφάσεων διότι σε ένα συνεταιρισμό όπου τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα είναι μη μεταβιβάσιμα και μη εξαγοράσιμα, τα μέλη που δεν μπορούν να αποχωρήσουν από αυτόν, έχουν μόνο μία επιλογή, να αντιδράσουν και μέσω διάφορων ενεργειών να δηλώσουν την δυσαρέσκεια τους. Στους αγροτικούς συνεταιρισμούς πολλαπλού σκοπού, τα διαφορετικά συμφέροντα των μελών είναι πιθανό να οδηγήσουν σε “καταστροφικές” ενέργειες επιρροής οι οποίες αυξάνουν τα κόστη συναλλαγής, καθυστερούν τη λήψη αποφάσεων, οδηγούν σε λανθασμένες αποφάσεις και εν τέλει στη διάλυση του συνεταιρισμού. Το πρόβλημα του κόστους επιρροής διογκώνεται όταν σε έναν αγροτικό συνεταιρισμό πολλαπλού σκοπού γίνεται συνένωση πόρων (pooling) και δεν διατηρείται για κάθε προϊόν ή υπηρεσία μία διαφορετική “δεξαμενή” (pool) κερδών, δαπανών, επενδύσεων, κ.λπ. Η συνένωση πόρων έχει ως απόρροια τη δημιουργία συγκρούσεων διαφορετικών ομάδων συμφερόντων (Πιορούλος, 2005). Κάθε μία από αυτές προσπαθεί να επηρεάσει τις αποφάσεις του διοικητικού συμβουλίου και των διευθυντικών στελεχών προς δικό της όφελος με αποτέλεσμα ο συνεταιρισμός να εκτίθεται σε υψηλά κόστη που απειλούν την αποτελεσματικότητα και τη βιωσιμότητα του. Σύμφωνα με τους Πιορούλος και Hendriske (2009) η υψηλή ετερογένεια των συμφερόντων των μελών, η μεγάλη

ηλικία των μελών και οι επενδύσεις σε διαφορετικές επιχειρηματικές δραστηριότητες και σε διαφορετικά προϊόντα ενός αγροτικού συνεταιρισμού αυξάνουν τα κόστη επιρροής. Μολαταύτα, οι αγροτικοί συνεταιρισμοί που διαθέτουν δυναμικά, επαρκώς αμειβόμενα, εξειδικευμένα και υψηλού επιπέδου εκπαίδευσης διευθυντικά στελέχη, περιορίζουν τα κόστη συναλλαγής (Piopoulos and Hendriske, 2009).

Δεδομένου ότι η ΕΣΘΠ είναι ένας δευτεροβάθμιος συνεταιρισμός πολλαπλού σκοπού που ως μέλη της έχει και παραγωγούς που διαθέτουν ιδιότητα οινοποιεία, διατυπώνεται η υπόθεση ότι:

***Υπόθεση 6:** Η απόκλιση των προτιμήσεων/συμφερόντων των μελών οδηγεί σε αύξηση της επιρροής του διοικητικού συμβουλίου και των διευθυντικών στελεχών στη λήψη αποφάσεων με αποτέλεσμα η ΕΣΘΠ να προσανατολίζεται στην επιδίωξη στόχων παραπλήσιων με αυτούς μιας κεφαλαιουχικής εταιρείας.*

4.2.3.3 Κόστος Εκπροσώπησης στους Παραδοσιακούς Αγροτικούς Συνεταιρισμούς

Η θεωρία της εκπροσώπησης βασίζεται στη σχέση εκπροσώπησης (agency relationship) δηλαδή σε ένα συμβόλαιο/σύμβαση στα πλαίσια του οποίου ένα ή περισσότερα άτομα (εντολέας-the principal (s)) αναθέτουν σε ένα άλλο άτομο (εντολοδόχος-agent) την περάτωση κάποιας εργασίας εκχωρώντας του μερική εξουσία λήψης αποφάσεων. Τόσο ο εντολέας όσο και ο εντολοδόχος επιδιώκουν τη μεγιστοποίηση του ιδιωτικού τους συμφέροντος με αποτέλεσμα ο δεύτερος να μην λειτουργεί πάντοτε προς το συμφέρον του πρώτου. Στην πλειοψηφία των σχέσεων εκπροσώπησης, εντοπίζεται απόκλιση μεταξύ των αποφάσεων που ο εντολοδόχος λαμβάνει και των αποφάσεων που θα μπορούσαν να μεγιστοποιήσουν την ευημερία του κυρίου. Η απόκλιση των συμφερόντων του εντολοδόχου από του εντολέα έχει ως αποτέλεσμα τη δημιουργία του κόστους εκπροσώπησης το οποίο αποτελεί το άθροισμα τριών ειδών κόστους, α) των δαπανών παρακολούθησης του εντολοδόχου από τον εντολέα, β) των δαπανών δέσμευσης του εντολοδόχου και της γ) υπολειμματικής απώλειας (residual loss) (Jensen and Meckling, 1976). Όταν η σχέση εκπροσώπησης εντολέα και εντολοδόχου χαρακτηρίζεται όχι μόνο από τα αποκλίνοντα συμφέροντα αυτών αλλά και από ασύμμετρη πληροφόρηση τότε

εμφανίζεται το πρόβλημα εντολέα-εντολοδόχου (principal-agent problem ή agency dilemma ή agency problem).

Σε ένα αγροτικό συνεταιρισμό ο κύριος είναι τα μέλη-ιδιοκτήτες του συνεταιρισμού ενώ ο ανάδοχος, τα διευθυντικά στελέχη (managers). Στην περίπτωση αυτή, το πρόβλημα εντολέα-εντολοδόχου αναφέρεται στους τρόπους με τους οποίους τα μέλη θα παρακινήσουν κατά το βέλτιστο δυνατό τρόπο τα διευθυντικά στελέχη ώστε να ενεργήσουν προς τα συμφέροντα των μελών (Sappington, 1991).

Σε μία κεφαλαιουχική εταιρεία όπου στόχος είναι η μεγιστοποίηση των κερδών και η αύξηση της αγοραίας αξίας της (market value), οι αμοιβές των διευθυντικών στελεχών συνδέονται άμεσα με την οικονομική επίδοση της. Αντίθετα, σε ένα παραδοσιακό αγροτικό συνεταιρισμό όπου στόχος δεν είναι απαραίτητως η μεγιστοποίηση των κερδών αλλά η αύξηση της ευημερίας των μελών, η απουσία ενός μέτρου που συνδέεται με ένα σύστημα αμοιβών των διευθυντικών στελεχών έχει ως αποτέλεσμα την ελλιπή παροχή κινήτρων στα διευθυντικά στελέχη ώστε αυτά να λειτουργούν προς το συμφέρον των μελών και όχι προς το ιδιωτικό τους συμφέρον. Επιπλέον, οι ιδιοκτήτες-μέλη ενός παραδοσιακού συνεταιρισμού, σε αντίθεση με τους ιδιοκτήτες-μετόχους μίας εισηγμένης κεφαλαιουχικής επιχείρησης, έχουν περιορισμένα κίνητρα ως προς τη διενέργεια ελέγχων της απόδοσης των διευθυντικών στελεχών καθώς, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, οι συνεταιριστικές τους μερίδες είναι μη μεταβιβάσιμες και μη εξαγοράσιμες. Συνεπώς η απουσία κινήτρων των συμβαλλόμενων διογκώνει το πρόβλημα του κυρίου-αναδόχου και αυξάνει το κόστος εκπροσώπησης (Sappington, 1991).

Το πρόβλημα κυρίου-αναδόχου τείνει να επιβαρύνεται από την απόκλιση των συμφερόντων και των προτιμήσεων των μελών. Όπως επισημαίνει ο Hansmann (1996) τα μέλη ενός συνεταιρισμού μπορούν ταυτόχρονα να λαμβάνουν διαφορετικούς ρόλους, όπως για παράδειγμα το ρόλο του ιδιοκτήτη, του προμηθευτή, του αγοραστή, κ.λπ. Η πληθώρα των ρόλων που ένα μέλος δύναται να υιοθετεί, συμβάλει στην άμβλυνση της ετερογένειας των συμφερόντων που αποτυπώνεται από τους ασαφώς διατυπωμένους στόχους του συνεταιρισμού. Η ασάφεια αυτή επιτρέπει στα διευθυντικά στελέχη να αποφασίζουν και να ενεργούν βάσει της προσωπικής τους κρίσης και κατ' επέκταση τους δίνει την ευκαιρία να λαμβάνουν αποφάσεις που να υπηρετούν τα προσωπικά τους συμφέροντα.

Πέρα τούτων, με το πέρασμα των ετών η απόκλιση των συμφερόντων και των προτιμήσεων των μελών σε συνδυασμό με την αύξηση του κόστους λήψης συλλογικών αποφάσεων έχουν ως αποτέλεσμα την αύξηση της εξουσίας των διευθυντικών στελεχών στη λήψη αποφάσεων (Cook and Burrell, 2009). Τα κόστη εκπροσώπησης που δύναται να εμφανιστούν στην περίπτωση ενός επιτυχημένου παραδοσιακού αγροτικού συνεταιρισμού στο τρίτο στάδιο του κύκλου ζωής του ενδεχομένως να συνδέονται και με τις υψηλές ελεύθερες ταμειακές του ροές²¹ (free cash flows). Στα πλαίσια μίας επιχείρησης οι υψηλές ελεύθερες ταμειακές ροές είναι πιθανό να οδηγήσουν τα διευθυντικά στελέχη στη χρηματοδότηση επενδύσεων χαμηλής απόδοσης και επομένως στην κατασπατάληση πόρων της εταιρείας και στην αύξηση του κόστους εκπροσώπησης (Jensen, 1986).

Σε ένα ιδανικό σενάριο ένας αγροτικός συνεταιρισμός χρηματοδοτεί επενδύσεις υψηλών αποδόσεων μέσω των εισφορών των μελών του και αντιμετωπίζει προβλήματα που πιθανόν να προκύψουν από τις υψηλές ταμειακές ροές διαθέτοντας τα όποια ταμειακά διαθέσιμα στα μέλη του. Ωστόσο, η αβεβαιότητα, η δυσκολία αναγνώρισης των επενδύσεων που μελλοντικά θα έχουν υψηλές αποδόσεις και η δυσκολία προσδιορισμού του κόστους κεφαλαίου των μελών ενός παραδοσιακού αγροτικού συνεταιρισμού, δεν διευκολύνει τη διαδικασία προσδιορισμού των απαιτούμενων ταμειακών διαθεσίμων με συνέπεια να εκτίθεται σε υψηλά κόστη εκπροσώπησης εξαιτίας των υψηλών ελεύθερων ταμειακών του ροών (Cook and Burrell, 2009).

4.2.3.4 Στρατηγικές Τρίτου Σταδίου

Όπως παρουσιάστηκε παραπάνω, το τρίτο στάδιο του κύκλου ζωής ενός παραδοσιακού αγροτικού συνεταιρισμού χαρακτηρίζεται αφενός μεν από τη διεύρυνση των δραστηριοτήτων του, αφετέρου δε από ένα σύνολο προβλημάτων που είναι αποτέλεσμα του ιδιοκτησιακού κόστους και του κόστους εκπροσώπησης. Οι συνεταιριστικοί ηγέτες σε αυτό το στάδιο, υιοθετώντας τις στρατηγικές της μερικής αναδιαμόρφωσης (moderate remodeling), πραγματοποιούν μικρές αλλαγές στις μεθόδους και πρακτικές λειτουργίας του συνεταιρισμού (tinkering) προκειμένου να παρατείνουν την παραμονή του σε αυτό, χωρίς όμως να προβούν σε ριζικές αλλαγές

²¹ Οι ελεύθερες ταμειακές ροές είναι η διαφορά των λειτουργικών ταμειακών ροών (cash from operations) και των ταμειακών ροών από επενδυτικές δραστηριότητες (cash from investments) μίας επιχείρησης (Mills et al., 2002).

των ασαφώς διατυπωμένων ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων που ουσιαστικά αποτελούν την κύρια αιτία δημιουργίας των προαναφερόμενων προβλημάτων (Πιορούλος and Cook, 2013).

Στην περίπτωση της ΕΣΘΠ διατυπώνεται η υπόθεση ότι:

Υπόθεση 7: Η διοίκηση της ΕΣΘΠ εφαρμόζει την στρατηγική της μερικής αναδιαμόρφωσης προκειμένου να παρατείνει την παραμονή της στο τρίτο στάδιο του κύκλου ζωής της.

Ένας παραδοσιακός αγροτικός συνεταιρισμός που υιοθετεί τη στρατηγική της μερικής αναδιαμόρφωσης ουσιαστικά καλείται να επιλέξει κάποιες από τις επιμέρους στρατηγικές που παρουσιάζονται ακολούθως.

Η πρώτη στρατηγική “ευθυγράμμιση συναλλαγών-ωφελειών” (user alignment²²) επιδιώκει να ευθυγραμμίσει τη χρήση των υπηρεσιών του συνεταιρισμού από τα μέλη του, με τα οφέλη που αυτά λαμβάνουν (Cook and Πιορούλος, 1998). Οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για το σκοπό αυτό ποικίλουν. Στις πιο ευρέως διαδεδομένες μεθόδους ανήκουν (Cook and Πιορούλος, 1998; Πιορούλος and Cook, 2013):

- Τα “προγράμματα κεφαλαίου βάσης” (base capital plans) μέσω των οποίων ορίζεται το ύψος των απαιτούμενων ιδίων κεφαλαίων του συνεταιρισμού που προσαρμόζεται περιοδικά και συστηματικά στις τρέχουσες ανάγκες χρηματοδότησης του (USDA, 1995).
- Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή ενός συστήματος εμπορίας και προώθησης αγροτικών προϊόντων μέσω του συντονισμού της συνολικής προσφοράς (marketing orders system) ενός αγροτικού προϊόντος. Ο συντονισμός αυτός εκτός από τον περιορισμό της ποσότητας του υπό εμπορία προϊόντος δύναται να καθορίζει τις προδιαγραφές ποιότητας, το βαθμό ωρίμανσης, την τιμή του προϊόντος κ.λπ.
- Η σύναψη συμβολαίων μεταξύ παραγωγών και συνεταιρισμού.
- Η υιοθέτηση της αναλογικής ψηφοφορίας με την έννοια ότι ο αριθμός των ψήφων κάθε μέλους είναι ανάλογος του όγκου των συναλλαγών του με το συνεταιρισμό.

²² Στη βιβλιογραφία συναντάται και ως “current user-benefactor-current controller-current equity capital provider alignment” (Cook and Πιορούλος, 1998).

- Η καταβολή ενός σχετικά ελάχιστου υψηλού κεφαλαίου προκειμένου νεοεισερχόμενα μέλη να εισέλθουν στο συνεταιρισμό.
- Η έκδοση μεταβιβάσιμων και εμπορεύσιμων δικαιωμάτων παράδοσης (delivery rights) ενός αγροτικού προϊόντος.

Η δεύτερη στρατηγική “πολιτικές διατήρησης μελών” (member-retaining policies) στοχεύει στην ενίσχυση της αφοσίωσης των μελών στο συνεταιρισμό και επιτυγχάνεται συνήθως μέσω των παρακάτω πρακτικών (Cook and Pliopoulos, 1998; Pliopoulos and Cook, 2013):

- Καθιέρωση προγραμμάτων ενίσχυσης της σχέσης του συνεταιρισμού με τα μέλη του, δεδομένου ότι η “ισχύς” του συνεταιρισμού πηγάζει από την πολυδιάστατη σχέση του με αυτά (Fairbairn, 2003).
- Σύναψη συμβάσεων δέσμευσης των μελών στο συνεταιρισμό (binding grower contracts).
- Αποκλειστική εμπορία και προώθηση ενός προϊόντος από το συνεταιρισμό (marketing agency in common exclusivity).
- Πραγματοποίηση επενδύσεων για την προώθηση της εικόνας του συνεταιρισμού.
- Εκπαίδευση των μελών .
- Σύνδεση της αποχώρησης των μελών από το συνεταιρισμό με ένα υψηλό κόστος εξόδου.
- Έμφαση στην εξέλιξη και την ιστορία του συνεταιρισμού.

Η τρίτη στρατηγική “έλεγχος προσφοράς” (control of supply) συνδέεται με τις μεθόδους ελέγχου της ποσότητας των εισροών ή/και των εκροών του συνεταιρισμού. Στις μεθόδους αυτές υπάγονται (Cook and Pliopoulos, 1998; Pliopoulos and Cook, 2013):

- Η αύξηση του μεγέθους του συνεταιρισμού που ενδεχομένως θα του εξασφαλίσει ένα μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς και επομένως μεγαλύτερο έλεγχο επί της προσφερόμενης ποσότητας ενός αγροτικού προϊόντος (Sexton and Iskow, 1988).
- Η κλειστή ή ελεγχόμενη συμμετοχή μελών.

- Η δημιουργία ενός χωρικού μονοπωλίου/μονοψωνίου (spatial monopoly/monopsony).
- Η υποχρεωτική σύναψη συμβάσεων με τα μέλη.
- Η δημιουργία συστήματος δικαιωμάτων παράδοσης ενός αγροτικού προϊόντος.

Η τέταρτη στρατηγική “καινοτόμες τεχνικές προσέλευσης κεφαλαίων” (innovative capital acquisition techniques) επικεντρώνεται στην προσέλευση κεφαλαίων τόσο από τα υφιστάμενα μέλη του συνεταιρισμού, όσο και από εξωτερικούς επενδυτές (Πιορούλος and Cook, 2013). Στη στρατηγική αυτή εντάσσονται οι ακόλουθες ενέργειες (Bekkum and Bijman, 2006):

- Έκδοση συνεταιριστικών μερίδων ιδιαίτερων χαρακτηριστικών, και θεσμοθέτηση μίας αγοράς στο εσωτερικό του συνεταιρισμού, στα πλαίσια της οποίας προσδιορίζεται η αξία τους και είναι εφικτή σε κάποιες περιπτώσεις η μεταβίβαση και εξαγορά τους. Σημειώνεται ότι οι συνεταιριστικές αυτές μερίδες αφορούν αποκλειστικά τα μέλη του συνεταιρισμού και όχι εξωτερικούς επενδυτές.
- Έκδοση ομολόγων (subordinate bonds) για την προσέλευση κεφαλαίων εξωτερικών επενδυτών, όπως στην περίπτωση του αγροτικού συνεταιρισμού γαλακτοκομικών προϊόντων της Δανίας, “Arla Foods”.
- Ίδρυση κοινοπραξιών ή θυγατρικών εταιρειών του συνεταιρισμού, στις οποίες συμμετέχουν κατά ένα ποσοστό κεφαλαιουχικές εταιρείες.
- Έκδοση προνομιούχων συνεταιριστικών μεριδίων/μετοχών (preferred stocks) που εξασφαλίζουν, σε ένα βαθμό, ότι οι αποφάσεις και ο έλεγχος του συνεταιρισμού παραμένει στα μέλη. Η διαφορά των μετοχών αυτών σε σχέση με τις κοινές μετοχές (common stocks) εξωτερικών επενδυτών είναι σε επίπεδο δικαιωμάτων κομιστή με την έννοια ότι προηγούνται στη διανομή της αξίας τους κατά την εκκαθάριση του συνεταιρισμού και σε κάποιες περιπτώσεις όπως στον αγροτικό συνεταιρισμό εμπορίας χοιρινού και βόειου κρέατος της Γερμανίας, “Westfleisch”, παρέχουν και ένα σταθερό τόκο επί της ονομαστικής τους αξίας (Bekkum and Bijman, 2006).

Η πέμπτη στρατηγική “διαφάνεια εργασιών και έλεγχος έκθεσης στον κίνδυνο” (risk/measurement transparency) περιλαμβάνει μηχανισμούς α) μέτρησης της επίδοσης του συνεταιρισμού, β) αποτελεσματικής παρακολούθησης/ελέγχου των διευθυντικών στελεχών και γ) μηχανισμούς που επιτρέπουν στα μέλη να επιλέξουν το βαθμό έκθεσης τους στον κίνδυνο. Στους μηχανισμούς αυτούς ανήκουν (Cook and Plioroulos, 1998):

- Η δημιουργία διαφορετικών δεξαμενών (pools) κεφαλαίου και ρίσκου, κοινός παρανομαστής των οποίων είναι η ομοιογένεια των προτιμήσεων των μελών ανά δεξαμενή.
- Η σύναψη συμβολαίων με τα μέλη.
- Η έκδοση κοινών μετοχών διαφορετικών κλάσεων (Class A and Class B) που συνήθως στοχεύουν στη διαφοροποίηση των δικαιωμάτων ψήφου ανά κλάση.
- Η έκδοση μεταβιβάσιμων και εμπορεύσιμων δικαιωμάτων παράδοσης ενός αγροτικού προϊόντος.
- Η εστίαση σε ένα αγροτικό προϊόν μίας συγκεκριμένης γεωγραφικής περιοχής
- Η έκδοση ομολόγων.

Ο συνδυασμός των παραπάνω πέντε στρατηγικών είναι δυνατό να δώσει λύσεις στα προβλήματα προσέλκυσης κεφαλαίων και στα προβλήματα συλλογικής λήψης αποφάσεων των παραδοσιακών αγροτικών συνεταιρισμών. Για παράδειγμα ένας συνεταιρισμός εμπορίας ποικίλων αγροτικών προϊόντων μπορεί να αντιμετωπίσει το πρόβλημα του επενδυτικού ορίζοντα χρησιμοποιώντας κάποιο πρόγραμμα κεφαλαίου βάσης, ιδρύοντας μία θυγατρική εταιρεία ή εκδίδοντας προνομιούχες μερίδες (Cook and Plioroulos, 1998).

Όταν πλέον η στρατηγική της ριζικής αναδιαμόρφωσης δεν επιφέρει κανένα θετικό αποτέλεσμα και τα προβλήματα που έχουν δημιουργηθεί στο εσωτερικό του συνεταιρισμού λόγω των ασαφώς διατυπωμένων ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων και των αποκλινοσών προτιμήσεων και συμφερόντων των μελών του, έχουν διογκωθεί εξαιρετικά, ο συνεταιρισμός εισέρχεται στο τέταρτο στάδιο του κύκλου ζωής του.

4.2.4 Στάδιο 4: Αναγνώριση και Ενδοσκόπηση

Προς το τέλος του τρίτου σταδίου του κύκλου ζωής και κατά την έναρξη του τετάρτου σταδίου, τα μέλη ενός παραδοσιακού αγροτικού συνεταιρισμού εκδηλώνουν ποικίλες συμπεριφορές και διαχωρίζονται σε (Cook and Burrell, 2009):

- Αφοσιωμένα μέλη (loyalists)
- Απαθή μέλη (apathetic)
- Αναποφάσιστα μέλη (vacillators) και
- Μέλη, στόχοι ανταγωνιστικών επιχειρήσεων (targets for aggressive rivals)

Αφοσιωμένα θεωρούνται τα μέλη τα οποία διατηρούν μία “σταθερή σχέση” με τον συνεταιρισμό σε επίπεδο συναλλαγών, η οποία δεν κλονίζεται από τις μεταβολές του εσωτερικού και του εξωτερικού περιβάλλοντος του. Ως απαθή χαρακτηρίζονται τα μέλη τα οποία δεν διαθέτουν συνεταιριστική συνείδηση και προσαρμόζουν τις στρατηγικές που ακολουθούν στις παραπάνω μεταβολές. Για παράδειγμα αν μία εταιρεία τυποποίησης του προϊόντος Α δίνει ελαφρά υψηλότερη τιμή σε σχέση με αυτή του συνεταιρισμού, τότε τα απαθή μέλη στην προσπάθειά τους να μεγιστοποιήσουν το ατομικό τους συμφέρον, θα διοχετεύσουν όλη την παραγωγή τους ή το μεγαλύτερο μέρος αυτής στην κεφαλαιουχική επιχείρηση. Αναποφάσιστα είναι τα μέλη τα οποία δυσκολεύονται να πάρουν μία απόφαση οποιασδήποτε φύσεως και ενώ δεν αναζητούν τη βοήθεια των υπολοίπων μελών οι αποφάσεις που θα λάβουν εξαρτώνται από τις ενέργειες αυτών (Wiener and Mehrabian, 1968). Τα μέλη της τέταρτης κατηγορίας αποτελούν τους παραγωγούς εκείνους που δίχως μεγάλη δυσκολία μπορούν να προσελκυσθούν από επιθετικές ανταγωνιστικές επιχειρήσεις του συνεταιρισμού.

Υπό μία ευρύτερη έννοια, στην πρώτη κατηγορία μελών ανήκουν οι παραγωγοί με υψηλή συνεταιριστική συνείδηση οι οποίοι ενισχύουν τον συνεταιρισμό και συνεπώς “παράγουν” συνολικά οφέλη επιβαρυνόμενοι με ένα ατομικό κόστος, ενώ στη δεύτερη κατηγορία μελών υπάγονται τα μέλη που καιροσκοπούν εις βάρος των υπολοίπων μελών, δηλαδή οι λαθρεπιβάτες (free-riders) οι οποίοι οικειοποιούνται οφέλη που έχουν δημιουργηθεί χάρις των ενεργειών άλλων μελών ή/και δεν επωμίζονται το πλήρες κόστος των δικών τους ενεργειών (Kurzban and Houser, 2005).

Στο τέλος του τρίτου σταδίου και στις αρχές του τέταρτου σταδίου, ο αριθμός των αφοσιωμένων μελών αυξάνεται μειούμενος σε σχέση με τον αριθμό των υπολοίπων κατηγοριών (Cook and Burrell, 2009). Επομένως, για να εξακριβωθεί εάν η ΕΣΘΠ έχει μεταβεί στο τέταρτο στάδιο διατυπώνεται η υπόθεση ότι:

Υπόθεση 8: *Ο αριθμός των μελών-λαθρεπιβατών και των απαθών μελών της ΕΣΘΠ είναι υψηλότερος από τον αριθμό των αφοσιωμένων μελών.*

Ο σχηματισμός των προαναφερόμενων ομάδων μελών σε συνδυασμό με τα αποκλίνοντα συμφέροντα αυτών, εγείρουν τις μεταξύ των συγκρούσεις και αυξάνουν σημαντικά το κόστος λήψης συλλογικών αποφάσεων. Υπό αυτές τις συνθήκες, ο συνεταιρισμός εισέρχεται σταδιακά στο τέταρτο στάδιο του κύκλου ζωής του όπου τόσο οι συνεταιριστικοί ηγέτες, όσο και τα μέλη αντιλαμβάνονται πλέον την αύξηση του ιδιοκτησιακού κόστους και προβλέπουν την επερχόμενη μείωση των κερδών αν δεν πραγματοποιηθούν κάποιες σημαντικές αλλαγές (Cook, 1995; Cook and Burrell, 2009). Ωστόσο, υπάρχει περίπτωση ένας συνεταιρισμός να έχει εισέλθει στο στάδιο αυτό χωρίς όμως να έχει γίνει αντιληπτό από τη διοίκηση ή ακόμη και αν έχει γίνει αντιληπτό τα μέλη να επιλέξουν να μην πραγματοποιήσουν καμία αλλαγή.

4.2.5 Στάδιο 5: Επιλογή

Στο πέμπτο στάδιο του κύκλου ζωής τα μέλη καλούνται να λάβουν μία απόφαση η οποία θα καθορίσει τη μελλοντική πορεία του συνεταιρισμού. Οι εναλλακτικές στρατηγικές που δύναται να επιλέξουν για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που προκύπτουν λόγω των ασαφώς διατυπωμένων ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων και της αυξανόμενης απόκλισης των προτιμήσεων και των συμφερόντων τους, υπάγονται σε δύο ευρύτερες κατηγορίες, την έξοδο και τη ριζική αναδιαμόρφωση (Piopoulos and Cook, 2013). Εντούτοις, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, είναι πιθανό τα μέλη από επιλογή, να συνεχίσουν τη λειτουργία του συνεταιρισμού χωρίς να πραγματοποιήσουν οποιαδήποτε αλλαγή στα ιδιοκτησιακά δικαιώματα (status quo) παρά τα συνεχώς ανακλύπτοντα προβλήματα.

4.2.5.1 Έξοδος

Κατά την έξοδο, ένας παραδοσιακός αγροτικός συνεταιρισμός έχει δύο εναλλακτικές επιλογές, α) τη ρευστοποίηση των περιουσιακών του στοιχείων ή β) τη μετατροπή του σε μία κεφαλαιουχική εταιρεία (investor-oriented firm) (Cook, 1995; Plioroulos and Cook, 2013). Ο Schrader (1989) υποστηρίζει ότι οι συνεταιρισμοί χαμηλών επιδόσεων οδηγούνται στη ρευστοποίηση ή στη συγχώνευση με κάποιο άλλο συνεταιρισμό, ενώ οι συνεταιρισμοί υψηλών επιδόσεων μετατρέπονται σε κεφαλαιουχικές επιχειρήσεις

Ένας συνεταιρισμός που επιλέγει τη δεύτερη εναλλακτική έχει τη δυνατότητα να μετατραπεί σε μία εταιρεία περιορισμένης ευθύνης που ανήκει στους παραγωγούς-μέλη της (farmer-owned limited liability company) εξασφαλίζοντας με αυτό τον τρόπο μεγαλύτερη ευελιξία στη λήψη αποφάσεων και χρηματοδότηση από εξωτερικές πηγές κεφαλαίων (Bekkum and Bijman, 2006).

4.2.5.2 Ριζική Αναδιαμόρφωση

Ένας παραδοσιακός αγροτικός συνεταιρισμός που επιλέγει τη στρατηγική της ριζικής αναδιαμόρφωσης (radical remodeling) ουσιαστικά ορίζει εκ νέου τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα των μελών του. Ριζική αναδιαμόρφωση είναι πιθανό να επέλθει μέσω της μετάβασης από το παραδοσιακό μοντέλο σε ένα μη-παραδοσιακό μοντέλο (Chaddad and Cook, 2014). Στην περίπτωση που τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα παραμείνουν αποκλειστικά στη δικαιοδοσία των παραγωγών-μελών τότε οι συνεταιρισμοί διακρίνονται σε (Chaddad and Cook, 2014):

- Συνεταιρισμούς “αναλογικών επενδύσεων” (proportional investment cooperative), όπου τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα μη μεταβιβάσιμα, εξαργυρώσιμα (redeemable) και μη εξαγοράσιμα. Στα πλαίσια του μοντέλου αυτού εφαρμόζονται προγράμματα κεφαλαίου βάσης, διατηρούνται ξεχωριστές δεξαμενές κεφαλαίων και οι παραγωγοί επενδύουν στο συνεταιρισμό ανάλογα με τον όγκο των συναλλαγών/χορηγίας (patronage) τους.

- Συνεταιρισμούς “μελών-επενδυτών” (member-investor cooperative), όπου τα κέρδη κατανέμονται στα μέλη ανάλογα με τον όγκο των συναλλαγών τους αλλά και τον αριθμό των συνεταιριστικών τους μερίδων.
- Συνεταιρισμούς νέας γενιάς (new generation cooperatives) όπου τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα είναι μεταβιβάσιμα, εμπορεύσιμα και συνυφασμένα με τη χρήση των υπηρεσιών του συνεταιρισμού από τα μέλη σε μία δεδομένη χρονική στιγμή. Στο μοντέλο αυτό, τα μέλη δεσμεύονται για την παράδοση της παραγωγής τους στο συνεταιρισμό μέσω της σύναψης συμβολαίων, τα δικαιώματα παράδοσης είναι μεταβιβάσιμα και εμπορεύσιμα, και η είσοδος στο συνεταιρισμό απαιτεί ένα υψηλό ελάχιστο προκαταβαλλόμενο αρχικό κεφάλαιο.

Στην περίπτωση που τα ιδιοκτησιακά δικαιώματα δεν συνδέονται άρρηκτα με τους παραγωγούς-μέλη αλλά συνδέονται και/ή με εξωτερικούς επενδυτές τότε οι συνεταιρισμοί μετατρέπονται σε “υβριδικής μορφής εισηγμένους συνεταιρισμούς” (hybrid listed cooperatives) ή σε “εισηγμένους συνεταιρισμούς” (converted listed cooperatives) (Bekkum and Bijman, 2006). Στην πρώτη κατηγορία εντάσσονται συνεταιρισμοί που ιδρύουν νέες νομικές οντότητες (cooperatives with capital seeking entities) υπό τη μορφή μίας κοινοπραξίας, μίας εταιρείας διαχείρισης κεφαλαίων (trust company) ή μίας θυγατρικής εταιρείας που λειτουργεί ως ανώνυμη εταιρεία (joint stock company). Η σύσταση “ανεξάρτητων” νομικών οντοτήτων ενδεχομένως να επιτρέψει σε ένα αγροτικό συνεταιρισμό την πρόσβαση στις ανάντη και κατάντη αγορές παραγωγής και εμπορίας τροφίμων (Pischke and Rouse, 2004). Ένα παράδειγμα εταιρείας της παραπάνω μορφής είναι η “Προϊόντα Κρόκου Κοζάνης ΑΕΒΕ” στην οποία μέτοχοι είναι ο Αναγκαστικός Συνεταιρισμός Κροκοπαραγωγών Κοζάνης και η ΚΟΡΡΕΣ ΑΕ με ποσοστό μεριδίων 55% και 45% αντίστοιχα. Η εν λόγω εταιρεία ιδρύθηκε το 2007 και έχει ως στόχο τη δημιουργία νέων προϊόντων με βασικό συστατικό τον κρόκο Κοζάνης, και τη διανομή και προώθηση αυτών σε αγορές του εξωτερικού (Μάρκου, 2013).

Ανακεφαλαιώνοντας, ένας παραδοσιακός συνεταιρισμός στο πέμπτο στάδιο του κύκλου ζωής του έχει τη δυνατότητα να επιλέξει ανάμεσα σε ένα ευρύ φάσμα εναλλακτικών στρατηγικών που δύναται να επιλύσουν τα προβλήματα που έχουν δημιουργηθεί στο εσωτερικό του από την επίδραση ενδογενών παραγόντων. Σε κάθε

περίπτωση, η επιλογή της κατάλληλης στρατηγικής πρέπει να βασίζεται στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του συνεταιρισμού και στο βαθμό που τα προβλήματα προσέλκυσης κεφαλαίων και συλλογικής λήψης αποφάσεων επηρεάζουν τη βιωσιμότητα και την επίδοση του.

Δεδομένου ότι η ΕΣΘΠ είναι ένας απόλυτα αναγκαστικός αγροτικός συνεταιρισμός του οποίου η σύσταση βασίστηκε στο Ν. 359/1947, γίνεται η υπόθεση ότι:

Υπόθεση 9: Οι επιλογές της ΕΣΘΠ ως προς τις στρατηγικές της εξόδου και της ριζικής αναδιαμόρφωσης περιορίζονται από τη νομοθεσία.

Ο έλεγχος των υποθέσεων κάθε σταδίου του κύκλου ζωής πραγματοποιείται μέσω της μελέτης πρωτογενών και δευτερογενών δεδομένων που παρουσιάζονται στο επόμενο κεφάλαιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΔΕΙΓΜΑ, ΔΕΔΟΜΕΝΑ & ΜΕΘΟΔΟΙ

5.1 Εισαγωγή

Για τη μελέτη των σταδίων του κύκλου ζωής της ΕΣΘΠ και για την κατανόηση και εξήγηση των χαρακτηριστικών κάθε σταδίου πραγματοποιήθηκε ποιοτική έρευνα στα πλαίσια της οποίας χρησιμοποιήθηκαν η μέθοδος της συμμετοχικής έρευνας και η συγκριτική ιστορική μέθοδος (comparative historical research). Παρόλο που και οι δύο μέθοδοι χαρακτηρίζονται ως ποιοτικές, στην προκειμένη περίπτωση έλαβαν και ποσοτικές διαστάσεις καθώς μεγάλος όγκος των συγκεντρωθέντων δεδομένων ήταν ποσοτικής φύσεως. Τα δεδομένα επεξεργάστηκαν στο στατιστικό πακέτο Statistical Package for Social Sciences (SPSS Statistics 17.0) και στο λογισμικό υπολογιστικών φύλλων Microsoft Excel, ενώ μέρος αυτών αναλύθηκε υιοθετώντας τη Διερευνητική Παραγοντική Ανάλυση (Exploratory Factor Analysis).

5.2 Ερευνητικές Μέθοδοι και Συλλογή Δεδομένων

Η ποιοτική έρευνα πραγματοποιήθηκε την περίοδο Ιούλιος 2014-Ιανουάριος 2015. Την περίοδο αυτή έγιναν δύο επιτόπιες επισκέψεις στην ΕΣΘΠ, το Σεπτέμβριο και το Δεκέμβριο του 2014 ενώ καθ' όλη τη διάρκεια της έρευνας υπήρχε συνεχής επικοινωνία με τον Γενικό Διευθυντή και τον Προϊστάμενο του Γεωτεχνικού Τμήματος της ΕΣΘΠ.

Ο συνδυασμός των μεθόδων έρευνας που χρησιμοποιήθηκαν, αποσκοπούσε στη συλλογή επαρκών ποιοτικών και ποσοτικών στοιχείων που θα επέτρεπαν την αναγνώριση και κατανόηση των χαρακτηριστικών κάθε σταδίου του κύκλου ζωής της ΕΣΘΠ, την καταγραφή των σημαντικότερων γεγονότων που έλαβαν χώρα σε κάθε ένα από αυτά, καθώς και τον προσδιορισμό της διάρκειας τους.

5.2.1 Συμμετοχική Παρατήρηση & Τεχνικές που Χρησιμοποιήθηκαν

Η μέθοδος της συμμετοχικής παρατήρησης επιτρέπει τη δυναμική μελέτη κοινωνικών ομάδων και καταστάσεων ενώ παράλληλα ενισχύει την ποιότητα της ερμηνείας των δεδομένων (DeWalt and DeWalt, 2011). Κύριο πλεονέκτημα της μεθόδου, σε αντίθεση με τις δειγματοληπτικές μεθόδους, είναι ότι προσφέρει στον ερευνητή τη δυνατότητα για ταυτόχρονη συγκέντρωση και ανάλυση των στοιχείων της έρευνας καθώς και τη δυνατότητα αναθεώρησης των θεωρήσεων του προβλήματος όσο η έρευνα εξελίσσεται (Δαουτόπουλος, 2005; DeWalt and DeWalt, 2011).

Οι τεχνικές της συμμετοχικής παρατήρησης που χρησιμοποιήθηκαν ήταν οι τυποποιημένες δομημένες και ημιδομημένες συνεντεύξεις και οι μη τυποποιημένες συνεντεύξεις (ιστορίες ζωής και ελεύθερη συζήτηση). Οι συνεντεύξεις στόχευαν στην αναζήτηση πληροφοριών από άτομα που γνωρίζουν σε βάθος τις υποθέσεις της ΕΣΘΠ και στην εύρεση στοιχείων για γεγονότα που διαδραματίστηκαν στο παρελθόν και επηρέασαν σημαντικά την πορεία της στο χρόνο. Ειδικότερα, κατά την πρώτη επιτόπια επίσκεψη, 8 έως 19 Σεπτεμβρίου 2014, πραγματοποιήθηκαν τυποποιημένες δομημένες και ημιδομημένες συνεντεύξεις με ερωτήσεις ανοιχτού τύπου στον νυν και επί 26 έτη Γενικό Διευθυντή της ΕΣΘΠ κ. Ματθαίο Δημόπουλο (1989-), στον κ. Ελευθέριο Συρίγο, Γενικό Διευθυντή της ΕΣΘΠ την περίοδο 1985-1988 και στον επί οκταετία Πρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΣΘΠ κ. Μάρκο Καφούρο (2007-). Παρόλο που οι ερωτήσεις που τέθηκαν προσαρμόστηκαν στον ερωτώμενο, (θέση, εμπειρία) σε γενικές γραμμές τα ερωτηματολόγια αποτελούνταν από πέντε ενότητες. Στην πρώτη ενότητα περιλαμβάνονταν προσωπικές ερωτήσεις, ενώ στη δεύτερη ερωτήσεις για τη σημερινή εικόνα της ΕΣΘΠ και για τα προβλήματα του παρελθόντος που ο ερωτώμενος μπορούσε να ανακαλέσει στη μνήμη του. Στην τρίτη ενότητα οι ερωτήσεις αφορούσαν τα ενεργά και τα ανενεργά φυσικά μέλη της ΕΣΘΠ και στην τέταρτη ενότητα τις πηγές χρηματοδότησης των επενδύσεών της. Στην πέμπτη ενότητα τέθηκαν ερωτήσεις σχετικά με α) την αναγκαστικότητα, β) τα προβλήματα που αυτή δημιουργεί καθώς και γ) τις σχέσεις της ΕΣΘΠ γενικά με τα φυσικά της μέλη αλλά με τα φυσικά μέλη που διαθέτουν ιδιότητα οιοποιεία. Τα ερωτηματολόγια παρουσιάζονται αναλυτικά στο Παράρτημα Α.

Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν, σκοπίμως, λίγες ημέρες πριν την ολοκλήρωση της πρώτης επίσκεψης καθώς τα στοιχεία που συλλέγονταν σε ημερήσια βάση

μελετούνταν από την ερευνήτρια προκειμένου να μην τεθούν στους ερωτώμενους χωρίς νόημα ερωτήσεις.

Επιπλέον, κατά την πρώτη επιτόπια επίσκεψη πραγματοποιήθηκε ελεύθερη συζήτηση με τον επί 30 έτη Πρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου του Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Γεωργικών Θηραϊκών Προϊόντων Πύργου (ΑΣΓΘΠΠ), ο οποίος εκτελεί παράλληλα, για 40 έτη και χρέη αντιπροσώπου του ΑΣΓΘΠΠ στη Γενική Συνέλευση της ΕΣΘΠ, κ. Χριστόφορο Ζώρζο. Ελεύθερη συζήτηση έγινε και με την υπεύθυνη του Τμήματος Μάρκετινγκ και του Τμήματος Εξαγωγών, κα. Στέλλα Κασιώλα, ενώ σημειώνεται ότι κατά τη διάρκεια της πρώτης επιτόπιας επίσκεψης της ερευνήτριας, πραγματοποιήθηκαν σχεδόν καθημερινά ελεύθερες συζητήσεις με το Γενικό Διευθυντή κ. Ματθαίο Δημόπουλο.

Κατά τη δεύτερη επιτόπια επίσκεψη, 7 έως 10 Δεκεμβρίου 2014, πραγματοποιήθηκαν νέες ελεύθερες συζητήσεις με το Γενικό Διευθυντή κ. Ματθαίο Δημόπουλο και με τον προϊστάμενο του Γεωτεχνικού Τμήματος της ΕΣΘΠ, κ. Χρήστο Αλεξανδρή, οι οποίες στόχευαν στην σε βάθος κατανόηση συγκεκριμένων θεμάτων της ΕΣΘΠ και στην συλλογή νέων συμπληρωματικών στοιχείων.

5.2.2 Συγκριτική Ιστορική Μέθοδος & Τεχνικές που Χρησιμοποιήθηκαν

Η συγκριτική ιστορική μέθοδος, μέσω της μελέτης ιστορικών γεγονότων, επιδιώκει να δώσει απαντήσεις στο ερευνητικό πρόβλημα μέσω της σύγκρισης με άλλα ιστορικά γεγονότα, μέσω της ανάπτυξης θεωριών, κλπ. (Mahoney and Rueschemeyer, 2003). Κύρια πηγή ιστορικών στοιχείων, είναι τα αρχειακά δεδομένα (archival data) που στην προκειμένη περίπτωση είναι το έντυπο και ηλεκτρονικό αρχείο της ΕΣΘΠ. Σημειώνεται δε, ότι το αρχειακό αυτό υλικό δεν έχει αναλυθεί ποτέ στο παρελθόν.

Ειδικότερα, για τις ανάγκες της ανάλυσης συλλέχθηκαν τα βιβλία των πρακτικών του διοικητικού συμβουλίου του Ταμείου Αμύνης Οиноπαραγωγών Θήρας και Θηρασιάς 1910-1947 (τρία βιβλία), τα βιβλία των πρακτικών του διοικητικού συμβουλίου της ΕΣΘΠ 1947-2013 (εκτός από το 10ο βιβλίο περιόδου 1988-1991, 14 βιβλία) και τα βιβλία των πρακτικών των γενικών συνελεύσεων της ΕΣΘΠ 1947-2013 (τέσσερα βιβλία). Σημαντική πηγή πληροφοριών αποτέλεσαν οι οικονομικές εκθέσεις ειδικής επιθεώρησης και ελέγχου των εργασιών της ΕΣΘΠ που συντάσσονταν από την Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος για τις περιόδους 1952-1967 & 1971-1976 καθώς και οι

εισερχόμενες και εξερχόμενες επιστολές της περιόδου 1948-1960. Τα σημαντικότερα δευτερογενή δεδομένα που συγκεντρώθηκαν σε έντυπη μορφή ήταν οι ισολογισμοί και οι καταστάσεις αποτελεσμάτων χρήσης για τις περιόδους 1947-2006 και ο αριθμός ψηφισάντων και μη ψηφισάντων μελών-φυσικών προσώπων στις εκλογές της ΕΣΘΠ τα έτη 1990, 1994, 1997, 2000, 2003, 2007 και 2011. Σε ψηφιακή μορφή συγκεντρώθηκαν οι ισολογισμοί, οι καταστάσεις αποτελεσμάτων χρήσης και τα αποτελέσματα γεωργικής εκμετάλλευσης για την περίοδο 2007-2013, καθώς και διάφορα στοιχεία που αφορούν τα φυσικά μέλη και τα καλλιεργούμενα στρέμματα τομάτας, φάβας και αμπέλου.

Εντούτοις, η αποσπασματική και συγκεχυμένη μορφή κάποιων δεδομένων αποτέλεσε ένα βασικό μειονέκτημα της ιστορικής συγκριτικής μεθόδου, το οποίο περιόρισε τις προσπάθειες της ερευνήτριας για βαθύτερη ανάλυση των δεδομένων, κατανόηση των γεγονότων και διερεύνηση της σχέσης μεταξύ διαφόρων μεταβλητών, όπως αναφέρεται στη συνέχεια του κεφαλαίου.

5.3 Ανάλυση Δεδομένων

Όπως προαναφέρθηκε, για την περιγραφική στατιστική ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το λογισμικό υπολογιστικών φύλλων Microsoft Excel 2010 και το στατιστικό πακέτο Statistical Package for Social Sciences (SPSS Statistics 17.0).

Αναλυτικότερα, προκειμένου να εξεταστούν κάποιες υποθέσεις της έρευνας για το τρίτο και τέταρτο στάδιο του κύκλου ζωής του συνεταιρισμού, μέσω της χρήσης του SPSS Statistics 17.0, προσδιορίστηκε η σύνθεση των μελών ως προς τα καλλιεργούμενα είδη και ως προς τις ποσότητες επί της συνολικής τους παραγωγής λευκών σταφυλιών που παρέδωσαν στην ΕΣΘΠ τα έτη 2011-2014. Η ανάλυση επικεντρώθηκε στην παραπάνω τετραετία καθώς κατά τη διάρκεια αυτής η ΕΣΘΠ αναπτύχθηκε επιχειρηματικά. Επιπλέον, οι περιορισμοί στο διαθέσιμο χρόνο για την εκπόνηση της διπλωματικής μελέτης και ο εξαιρετικά μεγάλος όγκος δεδομένων ανά έτος (περίπου 1.100 μέλη ανά έτος) δεν επέτρεψαν τον προσδιορισμό των προαναφερθέντων μεγεθών για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα.

Επιπροσθέτως, στην προσπάθεια αναζήτησης των μεγεθών που αντικατοπτρίζουν την υγεία του υπό μελέτη συνεταιρισμού, με τη βοήθεια του Microsoft Excel και βάσει των στοιχείων που συλλέχτηκαν, υπολογίστηκαν 17 μεταβλητές για τη περίοδο 1985-2013 προκειμένου να εξεταστεί η μεταξύ τους συσχέτιση. Εντούτοις, λόγω της ασυνέχειας των στοιχείων και εξαιτίας του γεγονότος ότι από τις 17 μεταβλητές, τιμές για όλα τα έτη ήταν διαθέσιμες μόνο για τις πέντε μεταβλητές και ότι από το σύνολο των 453 παρατηρήσεων, οι 40 αφορούσαν ελλείπουσες τιμές (missing values), αποφασίστηκε στην ανάλυση να συμπεριληφθούν τα έτη 1992-2013 (Διάγραμμα 1& 2 Παραρτήματος Α). Με αυτό τον τρόπο περιορίστηκε ο αριθμός των μεταβλητών που είχαν ελλείπουσες τιμές από 12 σε 10, και περιορίστηκε και το ποσοστό των ελλειπουσών τιμών από 8,1% σε 5,1%. Στη συνέχεια οι ελλείπουσες τιμές για την περίοδο 1992-2013 αντικαταστάθηκαν με τη μέθοδο Expectation-Maximization (EM) και υπολογίστηκε η μήτρα συσχέτισης (Correlation Matrix) των 17 μεταβλητών. Για τις μεταβλητές με υψηλή συσχέτιση (συντελεστής συσχέτισης=0,5-1,0) εφαρμόστηκε η μέθοδος της Διερευνητικής Παραγοντικής Ανάλυσης ώστε να ελέγχει εάν οι υγεία του συνεταιρισμού μπορεί να εκφραστεί σαν γραμμικός συνδυασμός των τεσσάρων ομάδων μεταβλητών.

5.3.1 Παράμετροι της Υγείας της ΕΣΘΠ

Όπως αναφέρθηκε στο Κεφάλαιο 4, η υγεία του συνεταιρισμού είναι μία έννοια πολυδιάστατη, πολύπλοκη και για αυτό μη εύκολα μετρήσιμη. Από την επισκόπηση της βιβλιογραφίας προκύπτει ότι βασικές συνιστώσες της είναι η χρηματοοικονομική επίδοση και ο βαθμός επίτευξης των επιδιώξεων των μελών/εξυπηρέτησης του σκοπού δημιουργίας του (Cook and Burrell, 2009; Franken and Cook, 2013; LeVay 1983, Burrell et al., 2011; Ling, 2006; Ling and Liebrand, 1998).

Στην περίπτωση της ΕΣΘΠ, δεδομένων των ιδιοτήτων της, δηλαδή του αναγκαστικού της χαρακτήρα, γίνεται η υπόθεση ότι η υγεία της εξαρτάται από ένα σύνολο ενδογενών παραμέτρων που όμως δεν περιορίζεται μόνο στις δύο παραπάνω συνιστώσες. Για τις ανάγκες της ανάλυσης, κάθε παράμετρος αποτελείται από ένα υποσύνολο μεταβλητών, τις ενδείξεις (proxy variables). Οι ενδείξεις αποτελούν μετρήσιμες μεταβλητές που χρησιμοποιούνται αντί μεταβλητών που είναι δύσκολο να ποσοτικοποιηθούν. Για παράδειγμα, οι χρηματοοικονομικοί δείκτες αποτελούν

ενδείξεις της μεταβλητής “χρηματοοικονομική επίδοση της ΕΣΘΠ”. Σημειώνεται ότι η υγεία του υπό μελέτη συνεταιρισμού εξαρτάται και από άλλες παραμέτρους, οι οποίες όμως δεν ήταν δυνατό να συμπεριληφθούν στην ανάλυση λόγω έλλειψης στοιχείων, με αποτέλεσμα η αξιοπιστία των αποτελεσμάτων της έρευνας να περιορίζεται και να μην είναι δυνατή η δημιουργία μίας ολιστικής εικόνας της υγείας του συνεταιρισμού.

5.3.1.1 Βαθμός Εξυπηρέτησης του Σκοπού της ΕΣΘΠ

Όπως αναφέρθηκε στο Κεφάλαιο 3, σκοπός της ΕΣΘΠ σύμφωνα με το καταστατικό της (παράγραφος 1, άρθρο 3) είναι η προστασία, σε συνεργασία με τους παραγωγούς μέλη των πρωτοβάθμιων Αναγκαστικών Συνεταιρισμών Θηραϊκών Γεωργικών Προϊόντων που υπάγονται σε αυτή, της παραγωγής της τομάτας, της φάβας, των αμπελουργικών και λοιπών προϊόντων των φυσικών μελών της. Προσαρμοσμένη στα δεδομένα της νήσου και του υπό μελέτη συνεταιρισμού, η έννοια της προστασίας αναφέρεται στην σταθεροποίηση ή αύξηση της τιμής των προϊόντων που οι παραγωγοί προσκομίζουν σε αυτή και η σταθεροποίηση ή αύξηση των καλλιεργουμένων εκτάσεων κάθε φυτικού είδους. Σημειώνεται δε, ότι δηλωμένος σκοπός της από το 1966 αποτελεί και τον πραγματικό της σκοπό, γεγονός που αποδεικνύεται από τις προσπάθειες της διοίκησης τα τελευταία έτη για τη διάδοση των ως άνω καλλιεργούμενων ειδών και για την αύξηση του εισοδήματος των παραγωγών και ειδικά των αμπελοκαλλιεργητών.

Σε ένα ιδανικό σενάριο, στην ανάλυση θα έπρεπε να συμπεριληφθούν η τιμή της φάβας, η τιμή της τομάτας, η τιμή των όλων των λευκών και ερυθρών ποικιλιών σταφυλιών, καθώς και η ποσοστιαία μεταβολή των καλλιεργούμενων εκτάσεων αυτών. Ωστόσο, στο υλικό που συγκεντρώθηκε από το αρχείο της ΕΣΘΠ δεν εντοπίστηκαν συνεχή στοιχεία για την τιμή της τομάτας για την περίοδο 1992-2013, ενώ δεν βρέθηκαν καθόλου στοιχεία για την τιμή της φάβας για την περίοδο 1992-2007. Παρόμοιο πρόβλημα προέκυψε και για τα καλλιεργούμενα στρέμματα φάβας και τομάτας για τα οποία στοιχεία υπάρχουν μόνο για τα έτη 2008-2014, καθώς η ψηφιοποίηση των αγροτεμαχίων ξεκίνησε το 2007. Όσον αφορά τα καλλιεργούμενα στρέμματα αμπέλου, δεν εντοπίστηκαν συνεχή στοιχεία αλλά ακόμη και για τα έτη που η πληροφορία υπάρχει, στα καλλιεργούμενα στρέμματα αμπέλου δεν

περιλαμβάνονται αυτά που έχουν ενταχθεί στο Πρόγραμμα Αναδιάρθρωσης και Μετατροπής Αμπελουργικών Εκτάσεων. Συνεπώς, η οποιαδήποτε προσπάθεια υπολογισμού της ποσοστιαίας μεταβολής τους, δεν θα ήταν αντιπροσωπευτική της πραγματικότητας.

Επιπλέον, από το 2012, στα καλλιεργούμενα στρέμματα και των τριών φυτικών ειδών δεν περιλαμβάνονται τα στρέμματα για τα οποία οι καλλιεργητές από επιλογή, λόγω Προεδρικού Διατάγματος του 2012 (ΦΕΚ 144/30-04-2012) δεν έχουν καταθέσει αίτηση ενιαίας ενίσχυσης. Σύμφωνα με το προαναφερθέν Προεδρικό Διάταγμα, οι ιδιοκτήτες καλλιεργούμενων εκτάσεων τομάτας, φάβας ή/και αμπέλου που είναι εγγεγραμμένοι στα αντίστοιχα μητρώα και λαμβάνουν κάποια επιδότηση δεν μπορούν να πάρουν άδεια δόμησης εάν η καλλιεργήσιμη έκταση είναι μικρότερη των δέκα στρεμμάτων. Κατά συνέπεια κάποιοι παραγωγοί δεν υποβάλλουν αιτήσεις ενιαίας ενίσχυσης και κατ' επέκταση δεν λαμβάνουν επιδοτήσεις ώστε να μην στερηθούν το δικαίωμα δόμησης.

Επομένως, δεδομένων των διαθέσιμων στοιχείων, του γεγονότος ότι η αμπελοκαλλιέργεια είναι η κυρίαρχη καλλιέργεια της νήσου (πάνω από το 70% των παραγωγών απασχολούνται αποκλειστικά με την καλλιέργεια της αμπέλου) και ότι το 85% των ποικιλιών των καλλιεργούμενων αμπέλων είναι η λευκή ποικιλία “Ασύρτικο”, κρίνεται ότι μία σημαντική παράμετρος του προσδιορισμού της υγείας της ΕΣΘΠ είναι η τιμή που λαμβάνουν οι παραγωγοί ανά κιλό προσκομιζόμενων λευκών σταφυλιών σε αυτή.

Πέραν τούτου, επειδή η καλλιέργεια της αμπέλου στη Θήρα και Θηρασιά χαρακτηρίζεται από χαμηλές αποδόσεις²³ και υψηλό καλλιεργητικό κόστος σε σύγκριση με την καλλιέργεια της αμπέλου σε άλλες περιοχές της Ελλάδας, εκτιμήθηκε μία επιπλέον παράμετρος. Η παράμετρος αυτή εκφράζει πόσες φορές η τιμή σε € ανά κιλό προσκομιζόμενων λευκών σταφυλιών που λαμβάνουν οι αμπελοκαλλιεργητές από την ΕΣΘΠ είναι μεγαλύτερη από την μέση τιμή σε € ανά κιλό ΠΟΠ σταφυλιών που λαμβάνουν οι αμπελοκαλλιεργητές της Ελλάδας. Σύμφωνα με την ανάλυση η παράμετρος αυτή είναι σημαντική διότι υποδεικνύει έμμεσα το βαθμό που η αγορά της Θήρας και Θηρασιάς, δηλαδή το οινοποιείο SantoWines και

²³ Ξηρική καλλιέργεια, αμμώδες έδαφος με μικρό ποσοστό αργίλου, φτωχό σε οργανική ουσία και πλούσιο σε κάλιο.

υπόλοιπα τα οινοποιεία της νήσου, αναγνωρίζει τις ιδιαιτερότητες της καλλιέργειας της αμπέλου και ανάλογα τις μετακυλύει στην τιμή που λαμβάνει ο παραγωγός ανά κιλό προσκομιζόμενων λευκών σταφυλιών.

Για χάριν ευκολίας οι παράμετροι κωδικοποιήθηκαν ως εξής:

P1: Τιμή σε € ανά κιλό προσκομιζόμενων λευκών σταφυλιών που λαμβάνουν οι παραγωγοί από την ΕΣΘΠ.

P2: Πόσες φορές η τιμή σε € ανά κιλό προσκομιζόμενων λευκών σταφυλιών που λαμβάνουν οι αμπελοκαλλιεργητές από την ΕΣΘΠ είναι μεγαλύτερη από την μέση τιμή σε € ανά κιλό ΠΟΠ σταφυλιών που λαμβάνουν οι αμπελοκαλλιεργητές της Ελλάδας.

Για τη μετατροπή των τιμών από δραχμές σε ευρώ χρησιμοποιήθηκαν α) η Ευρωπαϊκή Νομισματική Μονάδα (ECU), δηλαδή η λογιστική αξία 1 € = 329,689 δρχ. έως και 31/12/1998, τελευταία υποτίμηση της δραχμής πριν το ευρώ καταστεί κοινό ευρωπαϊκό νόμισμα, και β) η ισοτιμία 1 € = 340,75 δρχ. από 1/1/1999-31/12/2000. Επιπλέον, για τον υπολογισμό των τιμών των δύο παραμέτρων με έτος βάσης το 2014 χρησιμοποιήθηκαν ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΔΚΤ) και οι τύποι:

$$P1_{2014} = P1_t * \frac{\Delta KT_{2014}}{\Delta KT_t} \quad \& \quad P2_{2014} = P2_t * \frac{\Delta KT_{2014}}{\Delta KT_t}$$

5.3.1.2 Αφοσίωση Αμπελοκαλλιεργητών στην ΕΣΘΠ

Η αφοσίωση των αμπελοκαλλιεργητών στην ΕΣΘΠ μπορεί να εκφραστεί έως ένα βαθμό, μέσω δύο μεταβλητών. Η πρώτη μεταβλητή είναι το ετήσιο ποσοστό λευκών σταφυλιών που παραδίδεται στην ΕΣΘΠ επί της συνολικής παραγωγής λευκών σταφυλιών των νήσων Θήρας και Θηρασιάς το οποίο επί της ουσίας καθορίζει την ετήσια ποσότητα των παραγόμενων οίνων της ΕΣΘΠ και ταυτόχρονα το βαθμό ικανοποίησης της ζήτησης των οίνων SantoWines. Επιπλέον, δεδομένου του υψηλού ανταγωνισμού στον κλάδο οινοποίησης, που οφείλεται, όπως αναφέρθηκε στο Κεφάλαιο 3, στην ύπαρξη άλλων 12 οινοποιείων στη νήσο, επιδιώκεται να εξεταστεί με ποιες παραμέτρους συσχετίζεται θετικά και αρνητικά το ετήσιο ποσοστό παράδοσης λευκών σταφυλιών στην ΕΣΘΠ ανά έτος, αλλά και το μέσο ετήσιο

ποσοστό παράδοσης λευκών σταφυλιών στην ΕΣΘΠ ανά μέλος. Σύμφωνα με το Γενικό Διευθυντή της ΕΣΘΠ, κ. Ματθαίο Δημόπουλο, η απόφαση της πλειονότητας των αμπελοκαλλιεργητών σχετικά με την ποσότητα λευκών σταφυλιών που θα παραδώσουν στην ΕΣΘΠ εξαρτάται κυρίως από την τιμή σε ευρώ ανά κιλό προσκομιζόμενων λευκών σταφυλιών που θα λάβουν και δευτερευόντως από την εμπιστοσύνη που έχουν στην ΕΣΘΠ ως επιχείρηση. Η εμπιστοσύνη έγκειται στο ότι ο παραγωγός λαμβάνει την συμφωνηθείσα τιμή και η εξόφληση του ποσού που του αντιστοιχεί γίνεται βραχυπρόθεσμα και χωρίς καθυστερήσεις. Ο κ. Δημόπουλος χαρακτηριστικά αναφέρει ότι:

“Ακόμη και όταν η τιμή των λευκών σταφυλιών που η ΕΣΘΠ προσφέρει στους παραγωγούς είναι ελαφρώς χαμηλότερη από αυτή των ιδιωτικών οινοποιείων (0,10€/kg), εννέα στα δέκα μέλη που παραδίδουν την παραγωγή των λευκών σταφυλιών τους στην ΕΣΘΠ, το κάνουν λόγω της εμπιστοσύνης που της έχουν ως επιχείρηση”.

5.3.1.1 Επίδοση στην Αγορά (Market Performance)

Εκτός των παραπάνω παραμέτρων, για τις ανάγκες της ανάλυσης υπολογίστηκαν δύο παράμετροι που εκφράζουν ως ένα βαθμό την επίδοση της ΕΣΘΠ στην αγορά.

Η πρώτη παράμετρος αφορά την είσοδο νέων προϊόντων στην αγορά ή την είσοδο ήδη υπαρχόντων προϊόντων με νέα συσκευασία. Σύμφωνα με τον Jesse (1978), μία εταιρεία τροφίμων που περιοδικά εισάγει στην αγορά νέα προϊόντα, ή υπάρχοντα προϊόντα με νέα μορφή, εμφανίζει καλή επίδοση στην αγορά. Η προαναφερθείσα παράμετρος κωδικοποιήθηκε με μηδέν για τα έτη που δεν προστέθηκε νέο προϊόν ή νέα συσκευασία στο χαρτοφυλάκιο των προϊόντων και με ένα για τα έτη που η παραπάνω ενέργεια υλοποιήθηκε. Πηγή αυτής της πληροφορίας ήταν αποκλειστικά τα Βιβλία των Πρακτικών του Διοικητικού Συμβουλίου καθώς δεν εντοπίστηκε κάποια άλλη επίσημη πηγή που να παρείχε αυτή την πληροφορία. Για το λόγο αυτό, υπάρχει πιθανότητα η εισαγωγή κάποιου νέου προϊόντος στην αγορά να μην συμπεριλήφθηκε στην ανάλυση. Σύμφωνα με την υπεύθυνη του Τμήματος Μάρκετινγκ και του Τμήματος Εξαγωγών, κα. Στέλλα Κασιώλα, δεν υπάρχει κάποιο συγκεκριμένο σχέδιο βάσει του οποίου εισάγονται νέα προϊόντα στην αγορά, ειδικά για τους οίνους. Η δημιουργία ενός νέου οίνου εξαρτάται αποκλειστικά από την κάθε εσοδεία, δηλαδή από την ποιότητα και την ποσότητα κάθε ποικιλίας σταφυλιού ανά

έτος. Τα προϊόντα που εισήχθησαν στην αγορά την περίοδο 1992-2013, όπως αυτά αναφέρονται στα Βιβλία των Πρακτικών του Διοικητικού Συμβουλίου, παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 7. Νέα προϊόντα και νέες συσκευασίες υπαρχόντων προϊόντων της ΕΣΘΠ που εισήχθησαν στην αγορά την περίοδο (1992-2013)

Έτος	Προϊόν
1994	Αλλαγή της γυάλινης φιάλης του λευκού φυσικώς γλυκού οίνου VINSANTO από φιάλη σχήματος “ΛΥΧΝΑΡΙ” σε φιάλη σχήματος “ΜΠΙΟΡΝΩ”
1996	Οινοποίηση οίνων VIN DE LIQUER
2002	Χρήση γυάλινης φιάλης στο σχήμα της νήσου Σαντορίνης, 100ml & 500 ml ιταλικής παραγωγής από την εταιρεία VERVERIE BRUNI για τον λευκό φυσικώς γλυκό οίνο VINSANTO
2007	Παραγωγή του προϊόντος “τοματάκι Σαντορίνης λιαστό”
2008	Παραγωγή τοματοπολτού τριπλής συμπύκνωσης σε γυάλινο βαζάκι και παραγωγή του προϊόντος “ολόκληρο τοματάκι Σαντορίνης” σε γυάλινο βαζάκι
2009	Παραγωγή των προϊόντων “σάλτσα σαντορινιάς τομάτας με Vinsanto” και “προδόρπιο σαντορινιάς τομάτας με κάππαρη και θρούμπι”
2013	Παραγωγή του αφρώδους οίνου “Brut Méthode Traditionnelle” από την ποικιλία “Ασύρτικο” εσοδείας 2012 & Δημιουργία Νέας Ετικέτας για τους οίνους “Σαντορίνη Ασύρτικο” και “Σαντορίνη Νυχτέρι”

Πηγή: Βιβλίο 9^ο, 11^ο, 12^ο, 13^ο και 14^ο Πρακτικών Διοικητικού Συμβουλίου

Η δεύτερη παράμετρος που χρησιμοποιήθηκε είναι η ποσοστιαία μεταβολή των πωλήσεων που έμμεσα υποδεικνύει την αύξηση ή τη μείωση του μεριδίου αγοράς της ΕΣΘΠ στους κλάδους δραστηριοποίησης της (κλάδος οινοποιίας, κλάδος προϊόντων τομάτας, κ.λπ).

5.3.1.2 Χρηματοοικονομική Επίδοση (Financial Performance)

Οι παράμετροι που θεωρείται ότι μπορούν να προσδιορίσουν την χρηματοοικονομική επίδοση της ΕΣΘΠ είναι κάποιοι από τους δείκτες κερδοφορίας, φερεγγυότητας, ρευστότητας, αποτελεσματικότητας και κυκλοφοριακής ταχύτητας.

Ειδικότερα, από τους δείκτες κερδοφορίας (profitability ratios) χρησιμοποιήθηκε ο δείκτης του Μικτού Περιθωρίου Κέρδους (Gross Margin) και ο δείκτης του Λειτουργικού Περιθωρίου Κέρδους (Operating Margin ή Return on Sales). Ο πρώτος δείκτης αποτελεί ένα άμεσο μέτρο της διαφοράς των τιμών αγοράς και των τιμών πώλησης, όπως αυτές καθορίζονται από την αγορά, χωρίς να επηρεάζεται από τα λειτουργικά έξοδα του συνεταιρισμού. Επιτυχημένοι συνεταιρισμοί, δεν επιδιώκουν να λειτουργούν σε ένα χαμηλό ή μηδενικό περιθώριο κέρδους όπως συνήθως αναφέρεται στη βιβλιογραφία, αλλά σε ένα σχετικά υψηλότερο περιθώριο μικτού κέρδους το οποίο και μεταβιβάζουν έμμεσα στα μέλη τους (Mendoza and Castillo, 2006). Ο εν λόγω δείκτης ουσιαστικά εκφράζει την ικανότητα μίας επιχείρησης να αντιμετωπίσει μία πιθανή αύξηση του κόστους πωληθέντων και στην περίπτωση ενός αγροτικού συνεταιρισμού, μία αύξηση της τιμής των αγροτικών προϊόντων που τα μέλη παραδίδουν σε αυτόν. Ο δείκτης του Λειτουργικού Περιθωρίου Κέρδους αντικατοπτρίζει την λειτουργική αποτελεσματικότητα του συνεταιρισμού και τα έσοδα που προκύπτουν από τις συνήθειες δραστηριότητες του αποκλείοντας τους τόκους των δανείων και τους φόρους εισοδήματος. Από τους δείκτες κερδοφορίας δεν χρησιμοποιούνται οι ευρέως διαδεδομένοι δείκτες Επιστροφή στα Ίδια Κεφάλαια (ROE) και Επιστροφή στο Συνολικό Ενεργητικό (ROTA) διότι τα φυσικά μέλη της ΕΣΘΠ δεν αντιλαμβάνονται τους εαυτούς τους ως επενδυτές και συνεπώς ο υπολογισμός των δεικτών αυτών δεν θα είχε νόημα στην προκειμένη περίπτωση.

Από τους δείκτες φερεγγυότητας (leverage ή solvency ratios) που δηλώνουν την χρηματοοικονομική σταθερότητα, υπολογίστηκε ο δείκτης Ίδια Κεφάλαια/Σύνολο Ενεργητικού και ο δείκτης Μακροχρόνιες Υποχρεώσεις/Ίδια Κεφάλαια. Η υψηλή τιμή του πρώτου δείκτη εκφράζει μία συντηρητική χρηματοοικονομική πολιτική που εστιάζει στον περιορισμό των χρηματοοικονομικών κινδύνων του συνεταιρισμού και εφαρμόζεται συνήθως από ισχυρά διευθυντικά στελέχη (Russoa et al., 2000). Η υψηλή τιμή του δεύτερου δείκτη δείχνει ότι το μεγαλύτερο μέρος των μακροπρόθεσμων επενδύσεων στηρίζεται στα ίδια κεφάλαια του συνεταιρισμού (Williamson, 1987).

Από τους δείκτες κυκλοφοριακής ταχύτητας χρησιμοποιήθηκαν ο δείκτης Κυκλοφοριακής Ταχύτητας Παγίου Ενεργητικού (Fixed-Asset Turnover Ratio) και ο Δείκτης Κυκλοφοριακής Ταχύτητας Κυκλοφορούντος Ενεργητικού (Current-Asset Turnover Ratio). Ο πρώτος δείκτης εκφράζει την ικανότητα της ΕΣΘΠ να παράγει

πωλήσεις από τις επενδύσεις σε πάγιο ενεργητικό ενώ ο δεύτερος δείκτης την ικανότητα της ΕΣΘΠ να παράγει πωλήσεις από την αξιοποίηση του κυκλοφορούντος ενεργητικού. Μία υψηλή τιμή των παραπάνω δεικτών φανερώνει την αποτελεσματικότητα στη χρήση των παγίων κεφαλαίων και του κυκλοφορούντος ενεργητικού για τη δημιουργία εσόδων.

Από τους δείκτες ρευστότητας χρησιμοποιήθηκε ο δείκτης Άμεσης Ρευστότητας (Current Ratio) και ο δείκτης Τρέχουσας Ρευστότητας (Acid-Test Ratio ή Quick Ratio) που παρουσιάζουν την ικανότητα του συνεταιρισμού να ανταποκρίνεται στις τρέχουσες υποχρεώσεις του.

Από τους δείκτες αποδοτικότητας (efficiency ratios) υπολογίστηκαν οι δείκτες Μέση Διάρκεια Αποθεμάτων (Inventory Days), Μέση Διάρκεια Είσπραξης Απαιτήσεων (Collection Period) και Μέση Διάρκεια Πληρωμής Υποχρεώσεων (Payable Days). Γενικά, όσο βραχύτερη είναι η μέση διάρκεια των αποθεμάτων τόσο πιο αποτελεσματική είναι η διαχείρισή τους. Εντούτοις, στην περίπτωση της ΕΣΘΠ και εξαιτίας του ότι ο μεγαλύτερος όγκος των προϊόντων της είναι οίνοι που στην πλειονότητά τους ωριμάζουν στις εγκαταστάσεις της από έξι μήνες έως και 12 έτη, οι τιμές του δείκτη Μέση Διάρκεια Αποθεμάτων αναμένονται υψηλές.

Οι δείκτες ανά κατηγορία καθώς και ο τρόπος υπολογισμού τους παρουσιάζονται στον ακόλουθο πίνακα. Σημειώνεται ότι στις Καταστάσεις Αποτελεσμάτων Χρήσης των ετών 1992 έως 1997 εμφανίζονται μόνο τα έσοδα από την πώληση γεωργικών εφοδίων (έσοδα θείου, λιπασμάτων, αραβοσίτου, φυτοφαρμάκων) και προμηθευτικών εργασιών της ΕΣΘΠ ενώ δεν υπάρχει καμία καταχώρηση για τα έσοδα από την οινοποίηση-εμφιάλωση και από την κονσερβοποίηση. Συνεπώς για την περίοδο αυτή οι δείκτες που περιλαμβάνουν τον κύκλο εργασιών, τα μικτά κέρδη και τα κέρδη προ φόρων και τόκων αντιπροσωπεύουν ελάχιστα την πραγματικότητα.

Πίνακας 8. Χρηματοοικονομικοί δείκτες & τρόπος υπολογισμού τους

Δείκτης	Μέτρηση	Τρόπος Υπολογισμού
Μικτό Περιθώριο Κέρδους		Μικτό Κέρδος/Κύκλος Εργασιών
Λειτουργικό Περιθώριο Κέρδους	Κερδοφορίας	Κέρδη Προ Φόρων & Τόκων/Κύκλος Εργασιών
Ίδια Κεφάλαια/Σύνολο Ενεργητικού		Ίδια Κεφάλαια/Σύνολο Ενεργητικού
Μακροχρόνιες Υποχρεώσεις/Ίδια Κεφάλαια	Φερεγγυότητας	Μακροχρόνιες Υποχρεώσεις/Ίδια Κεφάλαια
Γενική Ρευστότητα	Ρευστότητας	Κυκλοφορούν Ενεργητικό ²⁴ /Κυκλοφορούν Παθητικό ²⁵
Τρέχουσα Ρευστότητα		Κυκλοφορούν Ενεργητικό-Αποθέματα/Κυκλοφορούν Παθητικό
Μέση Διάρκεια Αποθεμάτων		Αποθέματα*365/Κόστος Πωληθέντων
Μέση Διάρκεια Είσπραξης Απαιτήσεων	Αποδοτικότητα	Απαιτήσεις*365/Κύκλος Εργασιών
Μέση Διάρκεια Πληρωμής Υποχρεώσεων		Υποχρεώσεις*365/Κόστος Πωληθέντων
Κυκλοφοριακή Ταχύτητα Πάγιου Ενεργητικού	Κυκλοφοριακή Ταχύτητα	Κύκλος Εργασιών/Πάγιο Ενεργητικό
Κυκλοφοριακή Ταχύτητα Κυκλοφορούντος Ενεργητικού	Κυκλοφοριακή Ταχύτητα	Κύκλος Εργασιών/Κυκλοφορούν Ενεργητικό

Συνοψίζοντας οι μεταβλητές που υπολογίστηκαν και η κωδικοποίηση αυτών χάριν ευκολίας εμφανίζονται στον παρακάτω πίνακα.

²⁴ Κυκλοφορούν Ενεργητικό = Αποθέματα + Απαιτήσεις (πελάτες + γραμμάτια εισπρακτέα + επιταγές εισπρακτέες) + χρεόγραφα + διαθέσιμα

²⁵ Κυκλοφορούν Παθητικό = Βραχυπρόθεσμα Δάνεια + Πληρωτέα

Πίνακας 5.3. Παράμετροι της υγείας της ΕΣΘΠ που υπολογίστηκαν στη μελέτη

Κατηγορία Παραμέτρων	Ενδείξεις (proxy variables)	Κωδικοποίηση
Βαθμός Εξυπηρέτησης Σκοπού	Τιμή σε € ανά κιλό προσκομιζόμενων λευκών σταφυλιών που λαμβάνουν οι παραγωγοί από την ΕΣΘΠ	P1
	Πόσες φορές η τιμή σε € ανά κιλό προσκομιζόμενων λευκών σταφυλιών που λαμβάνουν οι αμπελοκαλλιεργητές από την ΕΣΘΠ είναι μεγαλύτερη από την μέση τιμή σε € ανά κιλό ΠΟΠ σταφυλιών που λαμβάνουν οι αμπελοκαλλιεργητές της Ελλάδας	P2
Αφοσίωση Αμπελοκαλλιεργητών στην ΕΣΘΠ	Ετήσιο ποσοστό λευκών σταφυλιών που παραδίδεται στην ΕΣΘΠ επί της συνολικής παραγωγής λευκών σταφυλιών των νήσων Θήρας και Θηρασιάς	PWG
	Μέσο ετήσιο ποσοστό παράδοσης σταφυλιών στην ΕΣΘΠ ανά μέλος	MPWG
Επίδοση στην Αγορά	Ποσοστιαία μεταβολή πωλήσεων	PVS
	Είσοδος νέων προϊόντων στην αγορά ή υπαρχόντων προϊόντων σε νέα συσκευασία	INW
Χρηματοοικονομική Επίδοση	Μικτό περιθώριο κέρδους	GM
	Λειτουργικό περιθώριο κέρδους	OM
	Ίδια Κεφάλαια/Σύνολο Ενεργητικού	LR1
	Μακροχρόνιες Υποχρεώσεις/Ίδια Κεφάλαια	LR2
	Άμεση Ρευστότητα	CR
	Τρέχουσα Ρευστότητα	QR
	Κυκλοφοριακή Ταχύτητα Πάγιου Ενεργητικού	FATR
	Κυκλοφοριακή Ταχύτητα Κυκλοφορούντος Ενεργητικού	CATR
	Μέση Διάρκεια Αποθεμάτων (ημέρες)	ID
	Μέση Διάρκεια Είσπραξης Απαιτήσεων (ημέρες)	CP
Μέση Διάρκεια Πληρωμής Υποχρεώσεων (ημέρες)	PA	

5.3.2 Παραγοντική Ανάλυση Δεδομένων

Μετά τον υπολογισμό των παραπάνω παραμέτρων και την αντικατάσταση των ελλειπουσών τιμών για την περίοδο 1992-2013 με τη μέθοδο Expectation-Maximization (EM), υπολογίστηκε η μήτρα συσχέτισης (correlation matrix). Ειδικότερα, προκειμένου να διερευνηθεί η ισχύς και η κατεύθυνση της σχέσης των μεταβλητών που πιθανά προσδιορίζουν την υγεία του υπό μελέτη δευτεροβάθμιου συνεταιρισμού, υπολογίστηκε ο συντελεστής συσχέτισης Pearson's Product-Moment Correlation Coefficient ή PPMCC ή Pearson's r . Ακολούθως, εφαρμόστηκε η Παραγοντική Ανάλυση και συγκεκριμένα η Διερευνητική Παραγοντική Ανάλυση.

Η Παραγοντική Ανάλυση (Factor Analysis) είναι μία στατιστική τεχνική που χρησιμοποιείται για να ανιχνεύσει λανθάνουσες μεταβλητές (latent variables), οι οποίες εξηγούν τις συσχετίσεις των παρατηρούμενων μεταβλητών (observed variables). Διακρίνεται στη Διερευνητική Παραγοντική Ανάλυση (Exploratory Factor Analysis, EFA) και στην Επιβεβαιωτική Παραγοντική Ανάλυση (Confirmatory Factor Analysis, CFA). Η πρώτη χρησιμοποιείται για την αρχική διερεύνηση και την περιγραφή ενός συνόλου μεταβλητών μέσα από την ομαδοποίηση τους ενώ η δεύτερη χρησιμοποιείται για να επιβεβαιώσει ένα προκαθορισμένο πλαίσιο σχέσεων-υποθέσεων που έχει κατασκευάσει ο ερευνητής (Kim and Mueller, 1978). Επισημαίνεται δε, ότι η Παραγοντική Ανάλυση είναι μία μέθοδος που εστιάζει στην προσπάθεια ερμηνείας της δομής των μεταβλητών και όχι της μεταβλητότητας (Καρλής, 2003).

Η Διερευνητική Παραγοντική Ανάλυση επιλέχθηκε διότι η έννοια της υγείας του συνεταιρισμού είναι μία μη μετρήσιμη μεταβλητή που αποτελείται επίσης από μη εύκολα μετρήσιμες μεταβλητές. Μέσω της μεθόδου αυτής και βάσει των συσχετίσεων που οι μεταβλητές-ενδείξεις εμφάνισαν επιδιώχθηκε η δημιουργία νέων μεταβλητών, των παραγόντων.

Η αξιοπιστία της Διερευνητικής Παραγοντικής Ανάλυσης εξαρτάται από το μέγεθος του δείγματος. Στην βιβλιογραφία εντοπίζεται ένα ευρύ φάσμα προτάσεων για το μέγεθος του δείγματος. Οι προτάσεις αυτές διακρίνονται σε δύο ευρύτερες κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τις προτάσεις που αφορούν τον αριθμό των παρατηρήσεων (N) ενώ η δεύτερη κατηγορία, τις προτάσεις που αφορούν το

λόγο παρατηρήσεις/μεταβλητές (N:q). Οι Comrey και Lee²⁶ (1992) υποστηρίζουν ότι ένα δείγμα 100 παρατηρήσεων χαρακτηρίζεται “φτωχό”, ένα δείγμα 300 παρατηρήσεων “καλό” και ένα δείγμα 1.000 παρατηρήσεων “εξαιρετικό”. Οι Winter et al. (2009) αποδεικνύουν ότι η Διερευνητική Παραγοντική Ανάλυση είναι δυνατό να εξάγει αξιόπιστα αποτελέσματα ακόμη και σε περιπτώσεις που το δείγμα έχει λιγότερες από 50 παρατηρήσεις. Ο Everitt (1975) αναφέρει ότι ο λόγος N/q πρέπει να ισούται τουλάχιστον με 10 ενώ ο Kline (1979) σημειώνει ότι αριθμός των παρατηρήσεων πρέπει να είναι τουλάχιστον ίσος με το διπλάσιο αριθμό των μεταβλητών.

Στην προκειμένη περίπτωση οι παρατηρήσεις είναι τα υπό μελέτη έτη. Για την περίοδο 1992-2013 ο αριθμός των παρατηρήσεων είναι 23 και ο αριθμός των μεταβλητών που εμφανίζουν μέτρια έως έντονη συσχέτιση είναι 15. Κατά συνέπεια υπάρχει πρόβλημα αξιοπιστίας της μεθόδου. Για το λόγο αυτό στην ανάλυση, μετά από μία σειρά δοκιμών, συμπεριλήφθηκαν οι οκτώ από τις 15 μεταβλητές. Η μέθοδος εξαγωγής παραγόντων που χρησιμοποιήθηκε ήταν η Παραγοντοποίηση Κύριου Άξονα (Principal Axis Factoring) ενώ η μέθοδος περιστροφής, η έμμεση πλάγια περιστροφή (promax, kappa=4) καθώς οι παράγοντες που προέκυψαν εμφάνισαν σχετικά υψηλή συσχέτιση (factor correlations>0.2).

Τα αποτελέσματα της περιγραφικής στατιστικής ανάλυσης παρουσιάζονται εκτενώς στο Κεφάλαιο 6 ενώ τα αποτελέσματα της Διερευνητικής Παραγοντικής Ανάλυσης και περιγράφονται στο Κεφάλαιο 7.

²⁶ Σύμφωνα με τους MacCallum και Widaman (1999).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΚΥΚΛΟΣ ΖΩΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ ΘΗΡΑΪΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ & ΕΛΕΓΧΟΣ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΕΡΕΥΝΑΣ

6.1 Εισαγωγή

Η ιστορία της Ένωσης Συνεταιρισμών Θηραϊκών Προϊόντων ξεκινάει 35 έτη νωρίτερα από την ίδρυση της, στα πλαίσια ενός συνεχώς μεταβαλλόμενου εξωτερικού περιβάλλοντος. Από τα πρώτα έτη λειτουργίας της, η ΕΣΘΠ καλείται να αντιμετωπίσει δύο σημαντικές προκλήσεις, την επί έτη εκτυλισσόμενη σταφιδική κρίση της νήσου και την αναδυθείσα κρίση στον κλάδο των προϊόντων τομάτας. Χάρης στις αδιάκοπες προσπάθειες της τότε διοίκησης, το 1951 εγκαινιάζει το οινοποιείο της στα Φηρά και το 1952 ολοκληρώνει τις εργασίες κατασκευής του κονσερβοποιείου “ΣΑΝΤΟ” στο Μονόλιθο. Τα επόμενα έτη μέχρι και στο πρόσφατο παρελθόν έρχεται, ουκ ολίγες φορές, αντιμέτωπη με την απειλή ενός οικονομικού αδιεξόδου οφειλόμενου στην υψηλή δανειοδότηση και στα υψηλά αποθέματα οίνου και τοματοπολτού. Από τα πρώτα έτη της δεκαετίας του 2000 και έπειτα από την δημιουργία ενός νέου οινοποιείου στον Πύργο, η οικονομική κατάσταση της ΕΣΘΠ εικόνα του παρελθόντος άρχισε να μεταβάλλεται. Χρειάστηκε να περάσουν περίπου 65 έτη προκειμένου να γίνει πραγματικότητα το όραμα του πρώτου προέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου, Νικόλαου Αργυρού, ο οποίος σε επιστολή του τού 1950 αναφέρει:

“...εγγνώμαι ότι θα έλθει η μέρα που η Ένωση Συνεταιρισμών Θηραϊκών Προϊόντων θα καταστεί ο οικονομικός κολοσσός ο οποίος θα συγκεντρώσει στους κόλπους του όλους τους αγρότες μας και θα τους χαρίσει την απολύτρωση από την εκμετάλλευση και την οικονομική ευημερία...”

Η ιστορική εξέλιξη της ΕΣΘΠ στο χρόνο καθώς και τα σημαντικότερα γεγονότα που διαδραματίστηκαν στο εξωτερικό και εσωτερικό της περιβάλλον παρουσιάζονται αναλυτικά στη συνέχεια του κεφαλαίου.

6.2 Πρώτο Στάδιο: Οικονομική Αιτιολόγηση

Παρόλο που η ΕΣΘΠ ιδρύθηκε το 1947, η ιστορία της χρονολογείται στις αρχές του 1900 καθώς, όπως αποδεικνύεται στη συνέχεια, αποτελεί μετασχηματισμό/μετεξέλιξη του Ταμείου Αμύνης Οινοπαραγωγής Θήρας και Θηρασιάς. Συνεπώς, τα αίτια που οδήγησαν στη δημιουργία της αναζητούνται στις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα και στα γεγονότα που διαδραματίστηκαν στη νήσο και στην υπόλοιπη Ελλάδα, την περίοδο 1911-1947.

6.2.1 Αίτια Δημιουργίας και Ιστορική Πορεία του Ταμείου Αμύνης της Οινοπαραγωγής Θήρας και Θηρασιάς

Οι αναταραχές στο εξωτερικό περιβάλλον της Ελλάδας (Ανατολικό Ζήτημα, Κρητικό, Μακεδονικό) αλλά και στο εσωτερικό της, οδήγησαν στην Επανάσταση του 1909 (Στρατιωτικό Κίνημα στο Γουδί) που σε συνδυασμό με τη σταφιδική κρίση αποτελέσαν την αφετηρία μίας σειράς αλλαγών της γεωργικής φορολογίας της χώρας (Αρχείον Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών, 2015).

Αναλυτικότερα, η εικόνα της σταφιδοπαραγωγής της χώρας στη διάρκεια του 19ου αιώνα υπέστη σημαντικές αλλαγές λόγω της ζήτησης της σταφίδας στις διεθνείς αγορές και ειδικά στην αγορά της Αγγλίας, και της προσβολής των αμπελώνων της Γαλλίας από τη φυλλοξήρα (*Phylloxera vastatrix* ή *vitifolia*) που είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση του διεθνούς ανταγωνισμού. Οι συγκυρίες αυτές κατέστησαν τη σταφίδα το κυριότερο εξαγωγικό προϊόν της Ελλάδας. Εντούτοις, στα τέλη του 19ου αιώνα η ανάκαμψη της γαλλικής σταφιδοπαραγωγής, η ελληνική υπερπαραγωγή σταφίδας που έμενε αδιάθετη και η απουσία μίας πολιτικής ικανής να αντιμετωπίσει τα ζητήματα αυτά, είχαν ως απόρροια την εκδήλωση της σταφιδικής κρίσης. Στα πλαίσια των γεγονότων αυτών, καταργήθηκε ο στρεμματικός φόρος της αμπέλου και επετράπη η σύσταση Ταμείων Αμύνης Οινοπαραγωγής (Ν. ΓΦΛΓ'/1910, ΦΕΚ 15/14-01-1910) (Αρχείον Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών, 2015). Μετά την ψήφιση του ως άνω νόμου, Ταμεία Αμύνης Οινοπαραγωγής ιδρύθηκαν Λευκάδα και στη Θήρα.

Ειδικότερα, το 1911 με το Βασιλικό Διάταγμα της 6/06/1911 (ΦΕΚ 191/08-07-1911) “Περί Συστάσεως Ταμείου Αμύνης της Οινοπαραγωγής των νήσων Θήρας και Θηρασιάς” που συμπληρώθηκε από το Βασιλικό Διάταγμα της 17/07/1914 (ΦΕΚ 198/19-07-1914) “Περί Κανονισμού του Ταμείου Αμύνης της Οινοπαραγωγής των νήσων Θήρας και Θηρασιάς” ιδρύθηκε το Ταμείο Αμύνης Οινοπαραγωγής Θήρας και Θηρασιάς (ΤΑΟΘ) με σκοπό την προστασία και την υπεράσπιση των συμφερόντων των οινοπαραγωγών και την προαγωγή της παραγωγής και κατανάλωσης των οίνων των δύο νήσων. Οι πόροι του Ταμείου προέρχονταν από τον έγγειο φόρο (άρθρο 32 του Ν. ΒΦΟΔ’ της 5ης Ιουνίου του 1899, όπως αυτό τροποποιήθηκε με το Ν. ΓΣΔΕ’ της 10ης Δεκεμβρίου του 1910) κατά την διά θαλάσσης μεταφορά των οίνων και του γλεύκους των νήσων Θήρας και Θηρασιάς που ανερχόταν στα 2 λεπτά/οκά. Επιπλέον, βασικός πόρος του Ταμείου ήταν και το ετήσιο βοήθημα του Δημοσίου, ύψους 15.000 δρχ. (Ν. 319/1914). Σημειώνεται ότι χαρακτηριστικό της πλειονότητας των διατάξεων του ως άνω Βασιλικού Διατάγματος ήταν η εκχώρηση μεγάλου βαθμού εξουσίας στον Υπουργό της Εθνικής Οικονομίας για τη λήψη καίριων αποφάσεων, καθοριστικών για τη λειτουργία του ΤΑΟΘ. Ουσιαστικά το γεγονός αυτό αντικατοπτρίζει και τον βαθμό της κρατικής παρέμβασης στη Διοίκηση και Διαχείριση του ΤΑΟΘ πριν ακόμη την ίδρυση του. Επισημαίνεται ότι το Βασιλικό Διάταγμα της 17/07/1914 συμπληρώθηκε με τις διατάξεις του Ν. 511/1914 ενώ αναφέρεται ότι μέχρι το 1932 οι διατάξεις του πρώτου τροποποιήθηκαν και συμπληρώθηκαν βάσει των διατάξεων άλλων οκτώ νόμων και διαταγμάτων (Πίνακας 1, Παράρτημα Β).

Η πρώτη επίσημη συνεδρίαση του Διοικητικού Συμβουλίου του Ταμείου Αμύνης της Οινοπαραγωγής των νήσων Θήρας και Θηρασιάς πραγματοποιήθηκε στις 27 Δεκεμβρίου του 1914 (Εικόνα 1, Παράρτημα Β). Ήδη από το πρώτο έτος λειτουργίας του ΤΑΟΘ, το Διοικητικό Συμβούλιο ζήτησε την έγκριση του Υπουργού της Εθνικής Οικονομίας για την αγορά οικοπέδου με σκοπό την ανέγερση οινοποιείου δυναμικότητας επεξεργασίας 600,000 οκάδων²⁷ σταφυλιών και προϋπολογισμού 90,400 δρχ. Το επόμενο έτος το ΤΑΟΘ ενοικίασε τις οιναποθήκες του Ιδιωτικού Οινοποιείου του Αλέξανδρου Ε. Νομικού ώστε να προχωρήσει στην οινοποίηση και

²⁷ Η οκά ήταν Οθωμανική μονάδα μέτρησης μάζας που συνέχισε να χρησιμοποιείται στην Ελλάδα και μετά την κατάρρευση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η μία οκά αντιστοιχούσε σε 1,282 γραμμάρια.

εμφιάλωση της εσοδείας του 1915. Βασικός όρος της συμφωνίας του ΤΑΟΘ με το οινοποιείο του Αλέξανδρου Ε. Νομικού ήταν η αγορά από τον πρώτο 20.000 οκάδων λευκών και ερυθρών σταφυλιών του δεύτερου. Απόδειξη ότι το ΤΑΟΘ εμφιάλωσε μέρος των παραγόμενων οίνων της εσοδείας 1915 αποτελούν οι εγγραφές στον προϋπολογισμό Οινοποίησης 1915 (Εικόνα 2, Παράρτημα Β).

Η τιμή των σταφυλιών που οι παραγωγοί έλαβαν για την εσοδεία του 1915 διαφοροποιούνταν ανάμεσα σε λευκά και ερυθρά σταφύλια ενώ σημειώνεται ότι υπήρχε και διαχωρισμός της τιμής μεταξύ των λευκών ποικιλιών, δηλαδή μεταξύ “Ασύρτικο” και “Αηδάνι” (Πίνακας 2, Παράρτημα Β).

Επιπλέον, στην τιμή προσθέτονταν και τα έξοδα μεταφοράς των παραγωγών, τα οποία και διαφοροποιούνταν ανάλογα με την απόσταση μεταξύ περιοχής συγκομιδής και περιοχή παραλαβής τους. Η τιμή των σταφυλιών αυξανόταν κατά 1,5 λεπτό της δραχμής/οκά για τη μεταφορά των σταφυλιών από τις περιοχές της Οίας, Ακρωτηρίου, Εμπορείου, 1 λεπτό της δραχμής/οκά για τις περιοχές του Μεγαλοχωρίου, Έξω Γωνιάς, Επισκοπής και 0,5 λεπτά της δραχμής/οκά για τις περιοχές Πύργου και Βόθωνος.

Διαχωρισμός της τιμής των λευκών ποικιλιών εφαρμόζεται ξανά μετά από το πέρας τουλάχιστον πέντε δεκαετιών, ενώ διαχωρισμός των εξόδων μεταφοράς ανά περιοχή εντοπίζεται μόνο στα πρώτα έτη λειτουργίας της ΕΣΘΠ. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με την εμφιάλωση του οίνου τη περίοδο 1915-1936 αποδεικνύει το όραμα των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου του ΤΑΟΘ και τις προσπάθειες που κατέβαλαν προκειμένου να εξυπηρετήσουν τον σκοπό ίδρυσης του όπως αυτός είχε ορισθεί από το Βασιλικό Διάταγμα της 17/07/1914. Η εμφιάλωση δε, αποτελεί ένα σημαντικό στοιχείο πρωτοπορίας καθώς στην πορεία της ΕΣΘΠ λόγος για εμφιάλωση γίνεται ξανά το 1984, δηλαδή 48 έτη μετά την τελευταία αναφορά του ΤΑΟΘ στην παραγωγή εμφιαλωμένων οίνων. Στα πλαίσια των προσπαθειών του ΤΑΟΘ για τη διάδοση της κατανάλωσης του Θηραϊκού οίνου, το 1915 ιδρύθηκε στην Αθήνα πρατήριο του ΤΑΟΘ, που λειτούργησε μόνο δύο έτη, και στο οποίο διαθέτονταν οι παραγόμενοι οίνοι του αλλά και ο λευκός γλυκός φυσικός λιαστός οίνος Vinsanto που το ΤΑΟΘ προμηθευόταν από άλλα οινοποιεία της νήσου.

Το 1916, με αφορμή την ψήφιση του Ν. 602/1915 (ΦΕΚ 33, 24-01-1915) “Περί Συνεταιρισμών”, ψηφίστηκε το Βασιλικό Διάταγμα της 25/07/1916 (ΦΕΚ 137/28-07-

1916) “Περί Λειτουργίας του Ταμείου Αμύνης της Οινοπαραγωγής των νήσων Θήρας και Θηρασιάς” σύμφωνα με τις διατάξεις του οποίου το ΤΑΟΘ ανέλαβε τη σύσταση τοπικών συνεταιριστικών οινοποιείων και την ικανοποίηση των οικονομικών και ευρύτερων αναγκών τους.

Μέχρι και το 1930 το ΤΑΟΘ μίσθωνε οίναποθήκες τρίτων για την αποθήκευση των οίνων των μελών του ενώ το 1931 προέβη στην αγορά οικοπέδου στα Φηρά, για την κατασκευή οινοποιητικών εγκαταστάσεων. Η επιλογή της θέσης των οινοποιητικών εγκαταστάσεων είχε στρατηγικό χαρακτήρα, καθώς διευκόλυνε κατά το μέγιστο τη μεταφορά των οίνων από την περιοχή παραγωγής τους στην περιοχή διάθεσης τους, δηλαδή στον εμπορικό λιμένα της νήσου. Δεδομένης της επικείμενης κατασκευής του νέου λιμένα στον Όρμο των Φηρών (παλαιός λιμένας Σαντορίνης), οι οινοποιητικές εγκαταστάσεις και τα γραφεία της διοίκησης του ΤΑΟΘ εγκαταστάθηκαν στα Φηρά. Ανάμεσα στις εγκαταστάσεις του ΤΑΟΘ ήταν οι εγκαταστάσεις ραφιναρίσματος των οίνων προηγούμενων εσοδειών χαμηλών οινοποιητικών βαθμών, και ο σωληνωτός αγωγός μεταφοράς οίνου, ο οποίος συνέδεε τις οινοποιητικές εγκαταστάσεις με την προκυμαία και που στη μετέπειτα πορεία του αποτέλεσε σημαντική πηγή εσόδων καθώς ενοικιαζόταν σε τρίτους. Άλλες πηγές εσόδων του ΤΑΟΘ ήταν τα κέρδη από την οινοποίηση και την πώληση των οίνων των παραγωγών, τα κέρδη από την πώληση ειδών μεταπώλησης (γεωργικά εφόδια και εργαλεία), τα κέρδη από τις αναλύσεις οίνου του οινολογικού εργαστηρίου-χημείου, το οποίο πραγματοποιούσε για λογαριασμό τρίτων και μετά το 1935 τα κέρδη από την χορήγηση δανείων στους παραγωγούς με ενέχυρο την παραγωγή τους.

Παράλληλα με την καλλιέργεια του οίνου, στα μέσα της δεκαετίας του 1920 αναπτύχθηκε σημαντικά η καλλιέργεια της μικρόκαρπης τομάτας. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι μετά την ίδρυση της πρώτης βιομηχανίας τοματοπολτού το 1925 από τον Δημήτριο Νομικό στην περιοχή του Μονόλιθου, παρατηρήθηκε ραγδαία αύξηση των καλλιεργούμενων εκτάσεων τομάτας αποτέλεσμα της οποίας ήταν και η ίδρυση μέχρι το 1949 άλλων εννέα εργοστασίων παραγωγής τοματοπολτού (Καφούρος, 2011). Η στροφή των παραγωγών της νήσου στην καλλιέργεια της μικρόκαρπης τομάτας αποδίδεται στις δυσκολίες εμπορίας των οίνων της νήσου μετά τη Ρωσική Επανάσταση. Μέχρι το 1917 η Ρωσία ήταν η κύρια εισαγωγική χώρα του λευκού γλυκού φυσικώς λιαστού, οίνου Vinsanto το οποίο χρησιμοποιούνταν στη Θεία

Κοινωνία. Από την έναρξη της επανάστασης η θρησκεία καταδιώχθηκε με φυσικό επακόλουθο να διακοπούν οι εξαγωγές του Vinsanto στη Ρωσία (Πράσος, 2014).

Το 1931 η επιδείνωση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης που ξέσπασε το 1929, έκανε εμφανή τα αποτελέσματα της και στην ελληνική οικονομία. Το ΤΑΟΘ εξαιτίας των δυσμενών οικονομικών συνθηκών που επικρατούσαν στις κεντρικές αγορές διάθεσης των οίνων του (Αθήνα και Θεσσαλονίκη) αντιμετώπισε προβλήματα ως προς την εμπορία τους. Αποτέλεσμα των παραπάνω ήταν η συσσώρευση αποθεμάτων στις οίναποθήκες της νήσου και η πώληση των σταφυλιών σε πολύ χαμηλές τιμές. Τα επόμενα έτη και ενώ η οινοπαραγωγή της νήσου ερχόταν αντιμέτωπη με μία επικείμενη κρίση, προβλήματα παρατηρήθηκαν και στην εμπορία των υπολοίπων προϊόντων της νήσου και κυρίως της φάβας. Πρακτική της εποχής ήταν η αυξανόμενη νοθεία της φάβας Σαντορίνης με τη φάβα άλλων περιοχών της Ελλάδας και η πώληση της αναμειγμένης φάβας σε υψηλότερη τιμή. Το ΤΑΟΘ προκειμένου να προστατέψει τα συμφέροντα των παραγωγών της νήσου με επιστολή του στο Υπουργείο Γεωργίας αιτήθηκε την προσθήκη στην τελευταία παράγραφο του άρθρου 2 του Βασιλικού Διατάγματος 5/20 Αυγούστου 1932 της φράσης “η προστασία του ΤΑΟΘ επί των λοιπών γεωργικών προϊόντων της νήσου”, χωρίς, όπως αποδείχθηκε, κάποιο αποτέλεσμα.

Η οινική κρίση της νήσου κορυφώθηκε το 1938 με τα αποθέματα οίνου να έχουν φτάσει τις 1.000.000 οκάδες και τους αμπελοκαλλιεργητές να εκριζώνουν τους αμπελώνες και να τους αντικαθιστούν με την καλλιέργεια της κριθής και της μικρόκαρπης τομάτας. Αναφέρεται ότι τα 30.000 στρέμματα αμπέλου που καλλιεργούνταν στη νήσο, το 1939 περιορίστηκαν σε 26.000 στρέμματα.

Κατά την έναρξη του Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και μέχρι το 1943 εγκαταστάθηκαν στη Θήρα Ιταλικά Στρατεύματα Κατοχής που το 1944 αντικαταστάθηκαν από τα Γερμανικά Στρατεύματα. Η δέσμευση των οίνων ή αγορά μέρους αυτών έναντι ιδιαίτερα χαμηλών τιμών από τα κατοχικά στρατεύματα, η καιροσκοπία των οινέμπορων εις βάρος των αμπελοκαλλιεργητών, η στέρηση από τους αμπελοκαλλιεργητές κάθε δικαιώματος ελεύθερης διάθεσης του οίνου ακόμη και ενός μικρού ποσοστού αυτού και η αύξηση της τιμής των γεωργικών εφοδίων και του κόστους διαβίωσης λόγω του υπερπληθωρισμού, είχαν ως αποτέλεσμα την εξαθλίωση του αγροτικού κόσμου της Θήρας και Θηρασιάς.

Η Θήρα και Θηρασιά απελευθερώθηκαν τον Ιούλιο του 1944. Τα κατοχικά στρατεύματα εγκατέλειψαν τη νήσο έχοντας προκαλέσει σοβαρές βλάβες σε μεγάλο μέρος του μηχανολογικού εξοπλισμού των οινοποιητικών εγκαταστάσεων²⁸ του ΤΑΟΘ στα Φηρά. Το ΤΑΟΘ ήδη από τον επόμενο μήνα ξεκίνησε τις εργασίες αποκατάστασης των καταστροφών των οινοποιητικών του εγκαταστάσεων. Εντούτοις, λόγω έλλειψης ρευστότητας αδυνατούσε να τις αξιοποιήσει, με αποτέλεσμα την τριετία 1945-1947 να παραχωρήσει τη χρήση τους, έναντι κάποιας αμοιβής, στους οινέμπορους της νήσου με σκοπό την έμμεση εξυπηρέτηση των συμφερόντων των οινοπαραγωγών.

6.2.2 Αίτια Δημιουργίας της Ένωσης Συνεταιρισμών Θηραϊκών Προϊόντων & Έλεγχος Υποθέσεων Πρώτου Σταδίου

Οι μεταβολές του εξωτερικού περιβάλλοντος του ΤΑΟΘ, η καιροσκοπία των μεσαζόντων καθώς και η αδυναμία του να εκπληρώσει το σκοπό ίδρυσης του μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, οδήγησαν στην ίδρυση της Ένωσης Συνεταιρισμών Θηραϊκών Προϊόντων με την ψήφιση του Ν. 359/1947 (ΦΕΚ 144/13-07-1947) “Περί Αναδιοργάνωσης του Ταμείου Αμύνης Οινοπαραγωγής Θήρας και Θηρασιάς”. Καθοριστική σημασία για την ψήφιση του ως νόμου αυτού διαδραμάτισαν οι πιέσεις κάποιων αντιπροσώπων των παραγωγών της νήσου στο Υπουργείο Γεωργίας. Ο πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΣΘΠ την περίοδο 1947-1961, Νικόλαος Αργυρός, σε επιστολή του στην εφημερίδα “Σαντορίνη” το 1950 αναφέρει ότι οι αντιπρόσωποι των παραγωγών αγωνίζονταν επί 25 έτη για το “ξεσκλάβωμα” του Θηραϊού αγρότη από την εκμετάλλευση.

Αρωγός των προσπαθειών ίδρυσης της ΕΣΘΠ ήταν ο επαρχιακός γεωπόνος Θήρας Ευάγγελος Γοημακίδης, ο οποίος, σύμφωνα με τις αναφορές του Πρώτου Βιβλίου των Πρακτικών του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΣΘΠ, εξυπηρέτησε με πατρική στοργή τον γεωργικό πληθυσμό του νησιού, έλαβε το ρόλο του προστάτη αυτού και κατέβαλε άοκνες προσπάθειες για την δημιουργία του συνεταιρισμού, παρά τις αντιδράσεις κάποιων προσώπων των οποίων τα συμφέροντα θα πλήττονταν.

²⁸ Με την εγκατάσταση των κατοχικών στρατευμάτων στο νησί επιτάχθηκαν οι οινοποιητικές εγκαταστάσεις του ΤΑΟΘ.

Συνεπώς υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις για την αποδοχή της πρώτης υπόθεσης, δηλαδή ότι η ΕΣΘΠ ιδρύθηκε για να προστατέψει τους παραγωγούς της νήσου από το πρόβλημα ομηρίας (hold-up problem). Πέραν τούτου, υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις ότι ένα από τα αίτια δημιουργίας της ΕΣΘΠ ήταν η προσπάθεια των αντιπροσώπων των παραγωγών να αντισταθμίσουν την ολιγοψωνιακή ισχύ των εμπορικών τους εταίρων, η οποία ενισχυόταν εξαιτίας της εποχικότητας και της υψηλής φθαρτότητας των κύριων γεωργικών προϊόντων της νήσου, δηλαδή των σταφυλιών και της τομάτας. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι πριν από την ίδρυση της ΕΣΘΠ οι παραγωγοί της νήσου είχαν δύο επιλογές, ή α) να διαθέσουν τα προϊόντα τους, τομάτα, σταφύλια και κριθάρι, σε εξευτελιστικές τιμές ή β) να μην συγκομίσουν την παραγωγή τους και να την αφήσουν να καταστραφεί στο χωράφι. Ωστόσο, δεν υπάρχουν ενδείξεις επαλήθευσης της δεύτερης υπόθεσης, δηλαδή ότι ο αναγκαστικός χαρακτήρας της ΕΣΘΠ ήρθε ως απάντηση στο εξωτερικό πρόβλημα του λαθρεπιβάτη, όπως συνέβη στην περίπτωση των Συμβουλίων Εμπορίας Αγροτικών Προϊόντων του Καναδά.

Κατά το έτος σύστασης της ΕΣΘΠ, όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα, κύρια καλλιέργεια ως προς την παραγόμενη ποσότητα ήταν η τομάτα και δευτερεύουσα η άμπελος, ενώ σε μικρότερη κλίμακα καλλιεργούνταν η κριθή.

Πίνακας 9. Μέση ετήσια παραγωγή ανά καλλιέργεια στη νήσο Θήρα και Θηρασιά (1947)

Καλλιέργεια	Μέση Ετήσια Παραγωγή σε οκάδες	Μέση Ετήσια Παραγωγή σε κιλά
Τομάτας	4.500.000-5.000.000	5.769.000-6.410.000
Αμπέλου	3.500.000-4.000.000	4.487.000-5.128.000
Κριθής	1.000.000-1.200.000	1.282.000-1.538.400

Πηγή: Έκθεση Γενικού Ελέγχου ΕΣΘΠ από την ΑΤΕ, 1952

Σκοπός της ΕΣΘΠ ήταν η προστασία της τομάτας, της φάβας και των αμπελουργικών προϊόντων της περιφέρειας της, η συγκέντρωση, η επεξεργασία και η προαγωγή της εμπορίας και κατανάλωσης των προϊόντων αυτών και η προστασία της οικονομίας των παραγωγών της περιφέρειας της. Για την επίτευξη του παραπάνω άνω σκοπού η ΕΣΘΠ:

- Λάμβανε δάνεια από την Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος (ΑΤΕ, νυν Τράπεζα Πειραιώς) και τα χορηγούσε στα νομικά μέλη της για την πραγματοποίηση των απαιτούμενων εργασιών
- Σύναπτε δάνεια για την διεξαγωγή των πάσης φύσεως εργασιών της και για την απόκτηση των αναγκαίων για την εκπλήρωση του σκοπού της εγκαταστάσεων.
- Αποκτούσε και συντηρούσε εγκαταστάσεις για την επεξεργασία και συντήρηση των προϊόντων τομάτας, φάβας και αμπέλου.
- Φρόντιζε για την προώθηση παραπάνω προϊόντων και για την εξεύρεση αγορών διάθεσης τους.
- Μεριμνούσε για την εύρυθμη λειτουργία των πρωτοβάθμιων αναγκαστικών συνεταιρισμών, κλπ.

Επισημαίνεται ότι τα μέσα επίτευξης του σκοπού της ΕΣΘΠ απέκλιναν ελάχιστα από τα μέσα επίτευξης του σκοπού του ΤΑΟΘ που είχαν ορισθεί από το Βασιλικό Διάταγμα της 17/07/1914.

Μέλη-νομικά πρόσωπα της ΕΣΘΠ ήταν οι 14 Πρωτοβάθμιοι Αναγκαστικοί Συνεταιρισμοί Θηραϊκών Γεωργικών Προϊόντων που δημιουργήθηκαν στα πλαίσια του Ν. 359/1947. Μέλη των πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών ήταν υποχρεωτικά όλοι οι παραγωγοί τομάτας, φάβας και αμπέλου της νήσου. Σημειώνεται ότι το 1947 εντοπίζονταν στη νήσο 2.350 οικογένειες, από τις οποίες το 85% απασχολούνταν στη γεωργία.

Όπως φαίνεται στην παρακάτω εικόνα κατά τη σύσταση της ΕΣΘΠ, το 1947, εγγράφηκαν στους πρωτοβάθμιους αναγκαστικούς συνεταιρισμούς 2.704 μέλη.

Εικόνα 3. Αριθμός Φυσικών Μελών ΕΣΘΠ ανά Αναγκαστικό Συνεταιρισμό Θηραϊκών Γεωργικών Προϊόντων το 1947

Π Ι Ν Α Κ

Αναγκαστικών Συνεταιρισμών Θηραϊκών Γεωργικών Προϊόντων

α/α	Έπωνυμία Συνεταιρισμού	Ε Δ Ρ Α			Αριθ. μελών
		Χωρίων	Κοινοτήτων	Νήσους	
1	Σ/σμός Θηρ. Προϊόντ. Φηρών	Φηρά	Φηρών	Θήρα	134
2	» » Οΐας	Οΐα	Οΐας	»	363
3	» » Βουρβούλου	Βουρβούλος	Βουρβούλου	»	154
4	» » Ήμεροβιγλίου	Ήμεροβιγλιον	Ήμεροβιγλίου	»	118
5	» » Θηρασίας	Θηρασία	Θηρασίας	Θηρασία	152
6	» » Καρτεράδου	Καρτεράδος	Καρτεράδου	Θήρα	219
7	» » Μεσσαριάς	Μεσσαριά	Μεσσαριάς	»	217
8	» » Βόθωνος	Βόθων	Βόθωνος	»	179
9	» » Ήξω Γωνιάς	Ήξω Γωνιά	Ήξω Γωνιάς	»	177
10	» » Ήπισκοπής	Γ. νίας Ήπ.Γων.	Ήπ. Γωνιάς	»	198
11	» » Πύργου	Πύργος	Πύργου	»	208
12	» » Μεγαλοχωρίου	Μεγαλοχωρί	Μεγαλοχωρίου	»	197
13	» » Ήμπορείου	Ήμπορείον	Ήμπορείου	»	283
14	» » Ήκρωτηρίου	Ήκρωτήριον	Ήκρωτηρίου	»	105
				Σύνολον	2.704

Έν Θήρα τη 16 Σεπτεμβρίου 1947

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ο Πρόεδρος
ΑΠΟΣΤ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΣ

Τά μέλη
ΕΥΑΓ. ΤΟΚΜΑΚΙΔΗΣ
ΝΙΚ. ΑΡΓΥΡΟΣ
ΙΑΚ. ΠΡΕΚΑΣ
ΙΩΑΝ. ΣΙΓΑΛΑΣ

Ήκριβές αντίγραφον
ό Πρόεδρος τής Ήπιτροπής

Πηγή: Έντυπο Αρχείο ΕΣΘΠ

Κάθε παραγωγός-μέλος της ΕΣΘΠ έπρεπε να παραδίδει σε αυτή, το πολύ το 25% της παραγωγής του εκτός και εάν το ανώτατο Όργανο της ΕΣΘΠ, δηλαδή η Γενική Συνέλευση λάμβανε διαφορετική απόφαση (άρθρο 4 του Ν. 359/1947). Δεδομένου του περιορισμού αυτού, η υπόθεση ότι η ΕΣΘΠ δημιουργήθηκε για να απορροφήσει την παραγωγή της νήσου και για να εξασφαλίσει τη διάθεση των προϊόντων υψηλής

ποιότητας απορρίπτεται. Εντούτοις, επί του πρακτέου, όπως παρουσιάζεται στη συνέχεια του κεφαλαίου, μέχρι σήμερα η ΕΣΘΠ δεν έχει εφαρμόσει τη διάταξη αυτή εφόσον οι παραγωγοί παραδίδουν σε αυτή όποια ποσότητα της παραγωγής τους επιθυμούν. Επομένως, η τρίτη υπόθεση γίνεται αποδεκτή.

Συνοψίζοντας, όπως αποτυπώνεται στον ακόλουθο πίνακα, από τις τρεις υποθέσεις του πρώτου σταδίου, αποδεχτές έγιναν οι δύο.

Πίνακας 10. Έλεγχος υποθέσεων πρώτου σταδίου του κύκλου ζωής της ΕΣΘΠ

Υπόθεση 1	Η ΕΣΘΠ ιδρύθηκε για να προστατέψει τους παραγωγούς της νήσου από το πρόβλημα ομηρίας	Αποδοχή
Υπόθεση 2	Ο αναγκαστικός χαρακτήρας της ΕΣΘΠ ήρθε ως απάντηση στο εξωτερικό πρόβλημα του λαθρεπιβάτη του το Ταμείο Αμύνης Οινοπαραγωγής Θήρας και Θηρασιάς αδυνατούσε να αντιμετωπίσει	Απόρριψη
Υπόθεση 3	Η ΕΣΘΠ δημιουργήθηκε για να απορροφήσει την παραγωγή της νήσου και για να εξασφαλίσει τη διάθεση προϊόντων υψηλής ποιότητας	Αποδοχή

Πέραν όμως τούτων, άξιο αναφοράς είναι το γεγονός ότι από τα μέσα της δεκαετίας του 1930, στα πρακτικά των συνεδριάσεων του διοικητικού συμβουλίου του ΤΑΟΘ, καταγράφεται ότι ανάμεσα στα μέλη του διοικητικού συμβουλίου ήταν και ο αντιπρόσωπος της Ένωσης Γεωργικών Συνεταιρισμών Θήρας, Νικόλαος Αργυρός. Αυτό ουσιαστικά αποδεικνύει την ύπαρξη της ΕΣΘΠ πριν το 1947, με μία όμως διαφορετική μορφή, αυτής του εθελοντικού δευτεροβάθμιου αγροτικού συνεταιρισμού. Κατά συνέπεια, μπορεί να λεχθεί ότι το πρώτο στάδιο της οικονομικής αιτιολόγησης της ίδρυσης της ΕΣΘΠ αποτελεί ταυτόχρονα και τον πρώτο κύκλο ζωής της.

6.3 Δεύτερο Στάδιο: Οργανωτικός Σχεδιασμός

Το δεύτερο στάδιο του κύκλου ζωής της ΕΣΘΠ, βάσει των εκτυλισσόμενων γεγονότων, εκτιμάται ότι διήρκησε μόλις λίγους μήνες, δηλαδή από τον Απρίλιο του

1947, μήνας κατά τον οποίο πραγματοποιήθηκε η τελευταία συνεδρίαση του Διοικητικού Συμβουλίου του ΓΑΟΘ, έως το Δεκέμβριο του ίδιου έτος, μήνας πρώτης συνεδρίασης του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΣΘΠ.

Μετά την ψήφιση του Ν. 359/1947 τον Ιούλιο του 1947, τον επόμενο μήνα, στάλθηκε από το Υπουργείο Γεωργίας επιστολή στους προέδρους των κοινοτήτων Θήρας και Θηρασιάς, με την οποία τους ενημέρωναν ότι πρέπει σε κάθε κοινότητα να ιδρυθεί πρωτοβάθμιος συνεταιρισμός μέλη του οποίου θα ήταν υποχρεωτικά όλοι οι ιδιοκτήτες ή επικαρπωτές ή μισθωτές ή επίμορτοι καλλιεργητές αμπέλων ή αγρών καλλιεργούμενων με τομάτα και φάβα. Η δε σύσταση των συνεταιρισμών καθώς και η εγγραφή των μελών σε κάθε έναν από αυτούς ολοκληρώθηκε, σύμφωνα με εντολή του Υπουργείου Γεωργίας, σε διάστημα ενός μήνα.

Μέχρι το Νοέμβριο του 1947 συντάχθηκαν και εγκρίθηκαν τα καταστατικά των πρωτοβάθμιων αναγκαστικών συνεταιρισμών και της ΕΣΘΠ, ενώ ως πρόεδρος αυτής ορίστηκε, από το Υπουργείο Γεωργίας, ο πρόεδρος των τότε, εν λειτουργία, Συνεταιριστικών Οργανώσεων, δηλαδή ο Νικόλαος Αργυρός.

Δεδομένης της επέμβασης της πολιτείας όχι μόνο μέσω του Ν. 359/1947 αλλά και μέσω των ενεργειών που περιγράφηκαν παραπάνω, η υπόθεση τέσσερα, δηλαδή ότι η επέμβαση του κράτους και η ψήφιση του Ν. 359/1947 περιόρισε τις επιλογές της ΕΣΘΠ ως προς τον οργανωτικό της σχεδιασμό, γίνεται αποδεκτή.

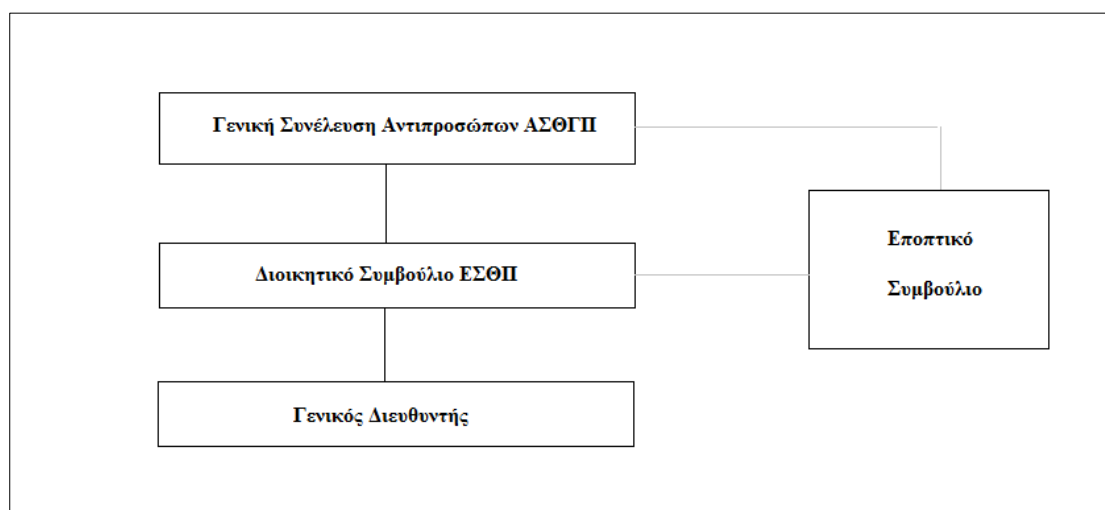
Πίνακας 11. Έλεγχος Υπόθεσης Δεύτερου Σταδίου του Κύκλου Ζωής της ΕΣΘΠ

Υπόθεση 4	Η κρατική επέμβαση και ο Ν. 359/1947 περιόρισαν τις επιλογές των παραγωγών-μελών της ΕΣΘΠ ως προς τον οργανωτικό της σχεδιασμό	Αποδοχή
------------------	--	---------

Όργανα της ΕΣΘΠ ορίστηκαν το Διοικητικό Συμβούλιο, το Εποπτικό Συμβούλιο και η Γενική Συνέλευση. Το διοικητικό συμβούλιο απαρτιζόταν από δύο μόνιμα και πέντε αιρετά μέλη. Τα μόνιμα μέλη ήταν ο επαρχιακός γεωπόνος Θήρας και ο παρά της ΑΤΕ υποδεικνυόμενος υπάλληλος. Αιρετά μέλη ήταν οι αντιπρόσωποι των πρωτοβάθμιων αναγκαστικών συνεταιρισμών εκλεγόμενοι από την Γενική Συνέλευση.

Ειδικότερα, κάθε πρωτοβάθμιος Αναγκαστικός Συνεταιρισμός Θηραϊκών Γεωργικών Προϊόντων (ΑΣΘΓΠ) έστελνε στη Γενική Συνέλευση της ΕΣΘΠ ένα αντιπρόσωπο οριζόμενο από τη Γενική Συνέλευση αυτού. Ο αριθμός των ψήφων έκαστου συνεταιρισμού στη Γενική Συνέλευση της ΕΣΘΠ καθοριζόταν και καθορίζεται μέχρι και σήμερα, ανάλογα με τις κατεχόμενες ή τις καλλιεργούμενες εκτάσεις κατά την τελευταία τριετία με τομάτα, φάβα ή/και αμπέλι των μελών που ήταν εγγεγραμμένα σε αυτόν. Σε καμία όμως περίπτωση ο αριθμός των ψήφων κάθε συνεταιρισμού δεν μπορούσε να ξεπεράσει τις τρεις ψήφους. Σημειώνεται ότι αυτή η μορφή αναλογικής ψηφοφορίας σε επίπεδο νομικών μελών (δηλαδή πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών) αποτελούσε πρωτοποριακό για την εποχή στοιχείο δεδομένου ότι στους περισσότερους συνεταιρισμούς της χώρας ίσχυε η αρχή «ένα μέλος-μία ψήφος». Στην εικόνα που ακολουθεί παρουσιάζεται το σύστημα διακυβέρνησης της ΕΣΘΠ μέχρι και το 2003, έτος κατά το οποίο καταργήθηκε το εποπτικό συμβούλιο. Σημειώνεται ότι το συγκεκριμένο σύστημα ανήκει στα παραδοσιακά-διευρυμένα συστήματα διακυβέρνησης (extended traditional model) (Chaddad and Pliopoulos, 2013).

Εικόνα 4. Σύστημα Διακυβέρνησης ΕΣΘΠ έως το 2003

Πηγή: Chaddad and Pliopoulos, 2013

Επιπροσθέτως, το σύστημα της αναλογικής ψηφοφορίας εφαρμοζόταν και για την εκλογή των μελών του διοικητικού συμβουλίου κάθε ΑΣΘΓΠ καθώς ο αριθμός των ψήφων κάθε παραγωγού-μέλους ήταν ανάλογος του αριθμού των συνεταιριστικών μεριδίων, οι οποίες όμως δεν ξεπερνούσαν τις πέντε. Ο αριθμός των

συνεταιριστικών μερίδων έκαστου μέλους εξαρτιόταν από τον αριθμό των καλλιεργούμενων εκτάσεων του.

Οι διατάξεις του Ν. 359/1947 που προαναφέρθηκαν ισχύουν μέχρι σήμερα με κάποιες όμως μικρές διαφοροποιήσεις. Συγκεκριμένα, το διοικητικό συμβούλιο απαρτίζεται πλέον από πέντε αιρετά μέλη και αποτελεί μαζί με τη γενική συνέλευση τα όργανα της ΕΣΘΠ. Κάθε ΑΣΘΓΠ αντιπροσωπεύεται στη γενική συνέλευση από έναν έως τρεις αντιπροσώπους, οι οποίοι εκλέγονται από τη γενική συνέλευση του εκάστοτε πρωτοβάθμιου συνεταιρισμού.

Σε κάθε ΑΣΘΓΠ, διεξάγονται εκλογές από τις οποίες και ορίζονται τα νέα μέλη του διοικητικού συμβουλίου του και οι αντιπρόσωποι που θα τον εκπροσωπήσουν στη Γενική Συνέλευση της ΕΣΘΠ. Με την ολοκλήρωση της παραπάνω διαδικασίας πραγματοποιούνται και οι εκλογές σε επίπεδο ΕΣΘΠ και εκλέγεται το νέο διοικητικό συμβούλιο της ΕΣΘΠ.

6.4 Τρίτο Στάδιο: Ανάπτυξη, Δόξα, Απόκλιση Προτιμήσεων & Συμφερόντων

Το τρίτο στάδιο του κύκλου ζωής της ΕΣΘΠ, όπως παρουσιάζεται παρακάτω, διακρίνεται σε τρεις περιόδους. Η πρώτη περίοδος διαρκεί περίπου έξι έτη (1948-1955). Η δεύτερη περίοδος ξεκινάει το 1955 και τερματίζεται το 1981. Η τρίτη περίοδος έχει ως έτος αφετηρίας το 1983 και συνεχίζεται μέχρι και σήμερα. Ουσιαστικά αποτελεί την περίοδο “πραγματικής ανάπτυξης” της ΕΣΘΠ, η οποία μετά από μία σειρά στοχευμένων ενεργειών των οργάνων της διοίκησης και διαχείρισης της, εξελίχθηκε σε ένα βιώσιμο δευτεροβάθμιο συνεταιρισμό.

6.4.1 Πρώτη περίοδος: 1948-1955

Την περίοδο αυτή η ΕΣΘΠ διεύρυνε τις επιχειρηματικές της δραστηριότητες, καθώς εκτός από τις προμηθευτικές και διαπραγματευτικές της εργασίες σταδιακά επεκτάθηκε στην επεξεργασία της τομάτας και των προϊόντων της αμπέλου, και την εμπορία αυτών. Ταυτόχρονα άσκησε πιέσεις στην πολιτεία προκειμένου να

τροποποιηθούν και να προσαρμοστούν στις ιδιαιτερότητες των συνθηκών τις νήσου οι διατάξεις του Ν. 359/1947, στόχος ο οποίος τελικά επετεύχθη μερικώς τον Σεπτέμβριο του 1953.

6.4.1.1 Τροποποίηση του Ν. 359/1947

Κατά το πρώτο έτος λειτουργίας, η ΕΣΘΠ συνέταξε και τον “Κανονισμό Εσωτερικής Υπηρεσίας και Καταστάσεως Προσωπικού” και συγκρότησε τους πρωτοβάθμιους αναγκαστικούς συνεταιρισμούς. Εντούτοις, κατά τη διαδικασία της συγκρότησης δημιουργήθηκαν προβλήματα που οφείλονταν στο ασαφές και ανεπαρκές περιεχόμενο των διατάξεων του Ν. 359/1947. Το διοικητικό συμβούλιο, προκειμένου να επιλύσει τα ανακύπτοντα ζητήματα, απέστειλε στην ΑΤΕ και στο Υπουργείο Γεωργίας επιστολή ζητώντας την τροποποίηση των διατάξεων των άρθρων 2, 3 και 5 του Ν. 359/1947. Ειδικότερα, σύμφωνα με το Πρώτο Βιβλίο Πρακτικών του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΣΘΠ, προτάθηκαν:

- i. Η παράγραφος δύο του άρθρου τρία *“οι έχοντες αμπέλους ή αγρούς καλλιεργούμενους κατά τα άνω εις μη ένα εκ των συνεταιρισμών”*, να αντικατασταθεί καθώς σε κάποια χωριά της νήσου οι έχοντες αγρούς είναι περισσότεροι από τους κατοίκους του χωριού οι οποίοι εγγράφηκαν στον εκάστοτε πρωτοβάθμιο αναγκαστικό συνεταιρισμό και συνεπώς παρουσιάστηκε το φαινόμενο ο συνεταιρισμός να διοικείται από φυσικά μέλη που δεν κατοικούν στο χωριό και συνεπώς κατά τη σύγκλιση Γενικής Συνέλευσης καθίσταται δυσχερής η επιτυχία απαρτίας λόγω του μειωμένου ενδιαφέροντος των αντιπροσώπων που δεν κατοικούν στο αντίστοιχο χωριό. Σύνηθες είναι και το φαινόμενο ένας παραγωγός να ανήκει υποχρεωτικώς σε πέντε ή έξι πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς με αποτέλεσμα να δημιουργούνται προβλήματα στην εξυπηρέτηση του (λήψη δανείων, προμηθειών, κλπ.). Επίσης δεν είναι δυνατή η παραλαβή της είσπραξης των συνεταιριστικών μερίδων και των δικαιωμάτων εγγραφής από τους κατοίκους άλλων χωριών που είναι εγγεγραμμένοι σε πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς άλλων χωριών.

- ii. Η προστασία επί παντός γεωργικού προϊόντος παραγόμενου σε Θήρα και Θηρασιά εφόσον βάσει του Ν.359/1947 επιβάλλεται η υπαγωγή όλων των παραγωγών της νήσου στους πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς
- iii. Η παράγραφος ένα του άρθρου πέντε για τα καθορισμένα χρονικά διαστήματα εγγραφής των παραγωγών και των καλλιεργητικών τους εκτάσεων να αναθεωρηθεί αφού οι μισθώσεις των αγρών στη Θήρα είναι διετούς διάρκειας και λόγω της εφαρμοζόμενης αμειψισποράς (τομάτας/κριθής).
- iv. Η επιβολή κυρώσεων στους μη συμμορφούμενους με τις διατάξεις της παραγράφου δύο του άρθρου τέσσερα

Έπειτα από αναρίθμητες επισκέψεις του προέδρου της ΕΣΘΠ, Νικόλαου Αργυρού, στο Υπουργείο Γεωργίας η τροποποίηση του ιδρυτικού νόμου της ΕΣΘΠ υπεγράφη από τον Υπουργό Γεωργίας το Σεπτέμβριο του 1952 και επίσημα ενεκρίθη με την ψήφιση του Νομοθετικού Διατάγματος 2587/1953 (ΦΕΚ 256/18-06-1953).

Ωστόσο, από τις παραπάνω προτάσεις υλοποιήθηκαν οι τρεις εξ' αυτών, ενώ η δεύτερη πρόταση που δεν προστέθηκε στο Νομοθετικό Διάταγμα 2587/1953, προστέθηκε στο μεσοπρόθεσμα άρθρο 2 του νέου καταστατικού της ΕΣΘΠ.

Την περίοδο 1948-1954, η ΕΣΘΠ τροποποίησε δύο φορές το καταστατικό της. Η πρώτη τροποποίηση του 1953 έγινε μετά από πρόταση του Γενικού Διευθυντή της και αφορούσε τη μεταφορά της λήξης του λογιστικού έτους από 31/12/1952 στις 30/04/1952 (τροποποίηση άρθρου 40 του καταστατικού). Η δεύτερη τροποποίηση πραγματοποιήθηκε το 1954, μετά από τη ψήφιση του Νομοθετικού Διατάγματος 2587/15-09-1953, με σκοπό την προσαρμογή των διατάξεων του καταστατικού της ΕΣΘΠ στις διατάξεις του παραπάνω Νομοθετικού Διατάγματος (τροποποίηση των άρθρων 5, 6, 8, 10, 11, 17, 20, 25, 26, 31, 44).

Μετά τη δεύτερη τροποποίηση του καταστατικού της ΕΣΘΠ και έπειτα από απόφαση της Γενικής Συνέλευσης της ΕΣΘΠ καθορίστηκε με σαφήνεια η ποσότητα των σταφυλιών και της νωπής τομάτας που τα φυσικά μέλη της ΕΣΘΠ υποχρεούνταν να προσκομίζουν σε αυτή. Βάσει των διατάξεων του καταστατικού και του ιδρυτικού νόμου της ΕΣΘΠ Ν. 359/1947 όπως αυτός τροποποιήθηκε από το Νομοθετικό Διάταγμα 2587/1953 αποφασίστηκε:

- Για κάθε «ζευγαριά»²⁹ καλλιεργούμενης τομάτας, να προσκομίζονται στο κονσερβοποιείο της ΕΣΘΠ 250 οκάδες νωπής τομάτας, κατά μεγαλύτερο ποσοστό πρώτης κοψιάς. Εκτός της υποχρεωτικής ποσότητας των 250 οκάδων νωπής τομάτας/τρία στρέμματα, η ΕΣΘΠ να λαμβάνει προς κατεργασία και επιπλέον ποσότητες τομάτας είτε με διαφορετική αναλογία της ανταλλακτικής σχέσης τοματοπολτού-νωπής τομάτας είτε για την πώληση για λογαριασμό των παραγωγών επί της καταβολής σε αυτούς σχετικής προκαταβολής.
- Για κάθε «ζευγαριά» καλλιεργούμενων αμπέλων να προσκομίζονται υποχρεωτικώς στο οινοποιείο της ΕΣΘΠ 80 οκάδες σταφυλιών.
- Στην περίπτωση που κάποιος παραγωγός διαπίστωνε ότι αδυνατεί να προσκομίσει στην ΕΣΘΠ την προαναφερθείσα ποσότητα τομάτας και σταφυλιών, λόγω κακής εσοδείας, μπορούσε να εγείρει ένσταση εντός 15 ημερών πριν τη συγκομιδή έκαστου προϊόντος στην ΕΣΘΠ επί της οποίας θα αποφαινόταν επιτροπή πραγματογνωμοσύνης απαρτιζόμενη από τον πρόεδρο της ένωσης, τον πρόεδρο του πρωτοβάθμιου συνεταιρισμού του ενιστάμενου συνεταιίρου, του αγροφύλακα της περιφέρειας και ενός παραγωγού του ίδιου πρωτοβάθμιου συνεταιρισμού που θα μεταβαίνουν στο κτήμα για να αποφανθούν για την ένσταση του παραγωγού. Ανάλογα με την κατάσταση, η επιτροπή μπορούσε να μειώσει ή ακόμη και να μηδενίσει την ως άνω καθορισθείσα προσκομιζόμενη ποσότητα προϊόντων στην ΕΣΘΠ.

Εντούτοις, σύμφωνα με τις αναφορές των βιβλίων των πρακτικών του διοικητικού συμβουλίου της ΕΣΘΠ, τα φυσικά μέλη της, από την έναρξη της λειτουργίας των συνεταιρικών βιομηχανιών (κονσερβοποιείο και οινοποιείο) δεν παρέδιδαν σε αυτή το οριζόμενο από το νόμο ποσοστό παραγωγής τους. Σημειώνεται δε ότι, στην περίπτωση των σταφυλιών, τα έτη που η παραγωγή ήταν περιορισμένη λόγω αντίξοων καιρικών συνθηκών, η ΕΣΘΠ παραλάμβανε ασήμαντες ποσότητες σταφυλιών ενώ τα έτη που η παραγωγή ήταν ιδιαίτερα υψηλή η ΕΣΘΠ παραλάμβανε τη πλειονότητα της παραγωγής τους. Το φαινόμενο αυτό φαίνεται ότι ήταν αποτέλεσμα της ευαισθησίας των παραγωγών στις μεταβολές της προσφερόμενης τιμής ανά κιλό σταφυλιών.

²⁹ Η μία «ζευγαριά» αντιστοιχούσε σε τρία στρέμματα.

6.4.1.1.1 Αναγκαστικός Χαρακτήρας ΕΣΘΠ

Από τα στοιχεία που παρατέθηκαν στο πρώτο στάδιο του κύκλου ζωής της ΕΣΘΠ, διαπιστώνεται ότι η δημιουργία της ΕΣΘΠ ήταν αποτέλεσμα των προσπαθειών κάποιων παραγωγών και ειδικά του προέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου, Νικόλαου Αργυρού, και του επαρχιακού γεωπόνου. Ωστόσο, είναι πιθανό η πλειονότητα των παραγωγών, λόγω της αποτυχίας του ΤΑΟΘ να εκπληρώσει τους σκοπούς του, να μην αναγνώριζε τα οφέλη που θα μπορούσε να προσφέρει η ίδρυση ενός δευτεροβάθμιου συνεταιρισμού. Σε επιστολή του 1950 αναφέρεται ότι:

“...οι παραγωγοί δεν έχουν κατανοήσει τα οφέλη που έχουν αποδώσει οι προσπάθειες της ΕΣΘΠ καθώς δούλοι των παλαιών τους συνηθειών, της μοιρολατρίας και της ανθρωποφοβίας που τους χαρακτηρίζουν, παρουσιάζονται ως αντίδικοι στο ίδιο τους το συμφέρον ... η ψυχική τους δε αυτή κατάσταση δικαιολογείται εξαιτίας της διαρκούς διαβίωσης μέσα στις στερήσεις και τη φτώχεια...”

Προβλέποντας τις ενέργειες των παραγωγών και την απροθυμία να παραδώσουν το προϊόν τους στην ΕΣΘΠ λόγω της δυσπιστίας και του φόβου που τους διακατείχε, πρότειναν στον νομοθέτη την προσθήκη παραγράφου βάσει της οποίας θα επιβαλλόταν πρόστιμο σε όσους παραγωγούς δεν εκπλήρωναν τις υποχρεώσεις τους. Εντούτοις, σημειώνεται ότι με το Νομοθετικό Διάταγμα 2587/1953 και την τροποποίηση του άρθρου 4 του Ν. 359/1947, αφαιρέθηκε από τη Γενική Συνέλευση η δυνατότητα καθορισμού του ποσοστού υποχρεωτικής προσκόμισης σταφυλιών πέρα του 25%. Ουσιαστικά, το αποτέλεσμα των τροποποιήσεων του ιδρυτικού νόμου της ΕΣΘΠ ήταν η αποστέρηση του προαναφερόμενου στοιχείου ευελιξίας.

Επισημαίνεται όμως ότι σε όλη την ιστορική πορεία της ΕΣΘΠ δεν έχει βρεθεί κάποια αναφορά που να αποδεικνύει ότι ο διατάξεις της παραπάνω παραγράφου εφαρμόστηκαν.

Ερωτήματα γεννά το γεγονός ότι ο νομοθέτης όριζε ως μέγιστο, και όχι ως ελάχιστο ποσοστό παράδοσης παραγωγής, το 25% και ότι στο εξεταζόμενο έντυπο αρχείο της ΕΣΘΠ δεν εντοπίστηκε κάποια ένσταση επί αυτού. Ενώ το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΣΘΠ πραγματοποίησε μία σειρά ενεργειών για να επιτύχει την τροποποίηση κάποιων διατάξεων του Ν. 359/1947, δεν κατέθεσε πρόταση ως προς το ποσοστό που οι παραγωγοί ήταν υποχρεωμένοι να παραδίδουν σε αυτή, παρόλο που ήδη από τα πρώτα έτη λειτουργίας της και πριν τη ψήφιση του Νομοθετικού Διατάγματος

2587/1953 τα πρώτα προβλήματα είχαν ήδη εμφανιστεί. Όπως παρουσιάζεται στους δύο ακόλουθους πίνακες ήδη από τα πρώτα έτη λειτουργίας του οινοποιείου και του κονσερβοποιείου της ΕΣΘΠ δεν παραδίδονταν σε αυτή τα οριζόμενα από το νόμο ποσοστά παραγωγής. Εξαιρέση αποτελεί το πρώτο έτος λειτουργίας του κονσερβοποιείου.

Πίνακας 12. Ποσοστό παραγωγής σταφυλιών επί της συνολικής παραγωγής λευκών σταφυλιών της νήσου που παραδόθηκε στην ΕΣΘΠ την περίοδο (1951-1954)

Έτος	Ποσοστό παραγωγής σταφυλιών επί της συνολικής παραγωγής της νήσου που παραδόθηκε στην ΕΣΘΠ
1951	11%
1952 ³⁰	9%
1953	20%
1954	21%

Πηγή: Υπολογισμοί της ερευνητριας από τις Εκθέσεις Γενικού Ελέγχου ΕΣΘΠ από την ΑΤΕ 1952-1954

Πίνακας 13. Ποσοστό παραγωγής νωπής τομάτας που παραδόθηκε στην ΕΣΘΠ την περίοδο (1952-1954)

Έτος	Ποσοστό παραγωγής νωπής τομάτας επί της συνολικής παραγωγής της νήσου στην ΕΣΘΠ
1952	25%
1953	36%
1954	33%

Πηγή: Υπολογισμοί της ερευνητριας από τις Εκθέσεις Γενικού Ελέγχου ΕΣΘΠ από την ΑΤΕ 1952-1954

Σημειώνεται, ότι η παράγραφος δύο του άρθρου τέσσερα του Ν. 359/1947, στην πράξη δεν έχει εφαρμοστεί μέχρι σήμερα, καθώς τα μέλη παρέδιδαν, όπως φαίνεται παραπάνω, και παραδίδουν στην ΕΣΘΠ όποιο ποσοστό της παραγωγής τους επιθυμούν.

³⁰ Το ποσοστό για το έτος 1952 είναι ιδιαίτερα χαμηλό λόγω της χαμηλής παραγωγής σταφυλιών της νήσου λόγω αντίξοων καιρικών συνθηκών.

Παραβλέποντας το παραπάνω παράδοξο φαινόμενο, αναζητήθηκαν οι λόγοι που οδήγησαν το νομοθέτη να καθορίσει ως μέγιστο ποσοστό παράδοσης παραγωγής το 25% και όχι το 100% της παραγωγής όπως έγινε στην περίπτωση δυο άλλων αναγκαστικών αγροτικών συνεταιρισμών, της Ένωσης Μαστιχοπαραγωγών Χίου και της Ένωσης Οινοποιητικών Συνεταιρισμών Σάμου. Την περίοδο που η ΕΣΘΠ πρότεινε στο Υπουργείο Γεωργίας τις τροποποιήσεις του νόμου, υπάρχουν αναφορές ότι λειτουργούσαν στη νήσο τουλάχιστον δύο μη συνεταιριστικά οινοποιεία, η δυναμικότητα όμως των οποίων παραμένει άγνωστη. Με την υπόθεση ότι η δυναμικότητα των οινοποιείων αυτών ήταν περιορισμένη και ότι η διαπραγματευτική τους δύναμη στην αγορά ήταν μειωμένη λόγω της οινικής κρίσης που διένυε η νήσος, είναι άξιο απορίας το γεγονός ότι ο νομοθέτης δεν υποχρέωσε τους παραγωγούς αμπέλου να παραδώσουν το 100% της παραγωγής των σταφυλιών τους στην ΕΣΘΠ, αποτρέποντας με αυτό τον τρόπο την ίδρυση ιδιωτικών οινοποιείων στη νήσο μακροπρόθεσμα. Συνεπώς, οι λόγοι που οδήγησαν στην παραπάνω απόφαση αποδίδονται στην υψηλή διαπραγματευτική δύναμη των εμπόρων οίνου και σταφυλιών και στην προσπάθεια αποφυγής ακραίων αντιδράσεων από αυτούς στην επικείμενη ίδρυση της ΕΣΘΠ. Ωστόσο δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία που θα μπορούσαν να δώσουν μία ξεκάθαρη απάντηση στο παραπάνω ερώτημα.

Όσον αφορά την τομάτα, ο λόγος για τον οποίο ο νομοθέτης όριζε το ποσοστό παράδοσης παραγωγής το πολύ ίσο με το 25% της συνολικής παραγωγής, είναι πιο ξεκάθαρος, καθώς την περίοδο ψήφισης του Ν. 359/1947 λειτουργούσαν στη Θήρα τουλάχιστον έξι κονσερβοποιεία³¹. Για την περίπτωση της φάβας οι λόγοι είναι άγνωστοι.

Από την ανάλυση που προηγήθηκε διαπιστώνεται ότι ο σκοπός του Ν. 359/1947 όπως αυτός τροποποιήθηκε από το Νομοθετικό Διάταγμα 2587/1953, δηλαδή η προστασία της τομάτας, της φάβας και των αμπελουργικών προϊόντων της Θήρας και Θηρασίας, εξουδετερώνεται από το άρθρο τέσσερα του ίδιου νόμου, δηλαδή ότι το ποσοστό της παραγωγής που κάθε μέλος υποχρεούται να παραδώσει στην ΕΣΘΠ δεν δύναται να ξεπεράσει το 25% της συνολικής του παραγωγής. Εκ των πραγμάτων η προστασία των παραπάνω προϊόντων καθίσταται ιδιαίτερα δύσκολο έργο όταν ο δευτεροβάθμιος

³¹ Α.Β.Ι.Σ.,ΕΡΜΗΣ, ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. Μ. ΝΟΜΙΚΟΣ, ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΗΜ. ΝΟΜΙΚΟΥ, ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΕΜΜ. ΚΑΡΑΜΟΛΕΓΚΟΣ, ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ Γ. ΚΑΝΑΚΑΡΗΣ, ΓΕΩΡΓΙΑ ΣΤΥΛ. ΜΗΝΔΡΙΝΟΥ & ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΚΑΡΑΜΟΛΕΓΚΟΣ

συνεταιρισμός εξασφαλίζει την αγορά μόνο του 25% της παραγωγής ενός παραγωγού-μέλους, ο οποίος στην προσπάθειά του να διοχετεύσει το υπόλοιπο 75% στην αγορά είναι πιθανό να πέσει θύμα καιροσκοπικής συμπεριφοράς. Γενικά, ο νόμος παρουσίαζε αρκετές αδυναμίες, τις οποίες η ΕΣΘΠ προσπάθησε να περιορίσει μέσω των διατάξεων του καταστατικού της, των αποφάσεων της Γενικής Συνέλευσης, και στη νεότερη ιστορία της, μέσω της ίδρυσης των Ομάδων Παραγωγών.

6.4.1.2 Προκλήσεις της περιόδου 1947-1951

Η ΕΣΘΠ, λίγους μήνες μετά την ίδρυση της, ήρθε αντιμέτωπη με δύο σημαντικές προκλήσεις, την συνεχιζόμενη οινική κρίση της νήσου αλλά και για την αυξανόμενη καιροσκοπία των βιομηχανιών τοματοπολτού εις βάρος των καλλιεργητών τομάτας. Στο κλίμα αυτό, και όσο τα παραπάνω φαινόμενα εντεινονταν η ΕΣΘΠ επιδίωξε την προμήθεια των απαραίτητων τεχνικών και μηχανικών μέσων για την εκπλήρωση του ιδρυτικού της σκοπού, εφόσον εκτός από τις καταθέσεις του ΤΑΟΘ στην Εθνική Τράπεζα Ελλάδος ύψους 32.368.000 δρχ., τις δεξαμενές οίνου του ΤΑΟΘ συνολικής χωρητικότητας 250 m³ και κάποιων οινοποιητικών μηχανημάτων δεν διέθετε άλλα μέσα για την προστασία της τομάτας και των προϊόντων της αμπέλου. Στα πλαίσια αυτών των προσπαθειών ζήτησε από την ΑΤΕ δάνειο ύψους 520.,000.,000 δρχ. Το δάνειο αυτό θα προοριζόταν για την ανέγερση 15 οινοδεξαμενών, την αγορά του αναγκαίου οινοποιητικού εξοπλισμού και τη σύναψη προσυμφώνου αγοράς οικοπέδου στην περιοχή Μονόλιθο έκτασης 7,5 στρεμμάτων και αγοράς του γειτνιάζοντος οικοπέδου έκτασης 6 στρεμμάτων, εφόσον και όταν το δεύτερο διατίθετο προς πώληση, για την ανέγερση κονσερβοποιείου και οινοποιείου. Η υλοποίηση των επιδιώξεων αυτών στα δύο πρώτα έτη του βίου της αποδείχθηκε ιδιαίτερα δύσκολη αφενός λόγω οικονομικών δυσχερειών, αφετέρου εξαιτίας των αντιδράσεων διαφόρων ομάδων συμφερόντων της νήσου. Ειδικότερα, το 1948 μόνιμο μέλος του ΔΣ, ο επαρχιακός γεωπόνος της Θήρας, Ευθύμιος Παπαϊωάννου παρουσίασε στη Γενική Συνέλευση της ΕΣΘΠ τον προϋπολογισμό του έργου της κατασκευής του κονσερβοποιείου και νέου οινοποιείου της ΕΣΘΠ στο Μονόλιθο. Ενώ το πρώτο έργο (κονσερβοποιείο) κρίθηκε επικερδές, για το δεύτερο (οινοποιείο) ο επαρχιακός γεωπόνος κατέληξε στο συμπέρασμα ότι μία τέτοια ενέργεια δεν θα

ήταν συμφέρουσα, με συνέπεια η υλοποίηση του έργου αυτού να καταψηφιστεί από τους αντιπροσώπους των πρωτοβάθμιων αναγκαστικών συνεταιρισμών και το εγκριθέν δάνειο της ΑΤΕ να απορριφθεί. Κάποια από τα αιρετά μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου διατηρώντας τις αμφιβολίες τους σχετικά με την ορθότητα του παρουσιασθέντος προϋπολογισμού συνέταξαν νέο, τα αποτελέσματα του οποίου υποδείκνυαν ότι το έργο τελικά ήταν συμφέρον. Η παρουσίαση των ψευδών οικονομικών στοιχείων στη Γενική Συνέλευση της ΕΣΘΠ αποδόθηκε, από τα περισσότερα αιρετά μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου, στο γεγονός ότι οι πλήττουσες ομάδες συμφερόντων της νήσου είχαν προσεγγίσει τον επαρχιακό γεωπόνο προκειμένου να επηρεάσουν αρνητικά την έκβαση των πραγμάτων. Απόρροια των παραπάνω γεγονότων ήταν η υποβολή της παραίτησης, που όμως δεν έγινε δεκτή, του προέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΣΘΠ, Νικόλαου Αργυρού, ο οποίος δήλωσε ότι δεν ήθελε να επωμιστεί την ευθύνη της αποτυχίας της.

Μέχρι την ανέγερση του συνεταιριστικού κονσερβοποιείου και την επέκταση των εγκαταστάσεων του οινοποιείου του ΤΑΟΘ στα Φηρά, η ΕΣΘΠ λειτουργούσε ως προμηθευτικός συνεταιρισμός καθώς αγόραζε γεωργικά εφόδια, ζωοτροφές και είδη πρώτης ανάγκης για λογαριασμό των μελών της. Επιπροσθέτως, πραγματοποιούσε προμηθευτικές εργασίες οι οποίες περιελάμβαναν τη συγκέντρωση οίνων των φυσικών μελών της με σκοπό την διοχέτευση τους στην εγχώρια αγορά και σε αγορές του εξωτερικού.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1940 και στις αρχές της δεκαετίας του 1950, η τιμή πώλησης των σταφυλιών της νήσου καθοριζόταν βάσει της τιμής που λάμβαναν τα σταφύλια της Μονής Πάτμου μετά από την ετήσια προγραμματισμένη δημοπρασία που πραγματοποιούνταν στην ομώνυμη νήσο. Το 1949, μετά τη δημοπρασία των σταφυλιών της Μονής Πάτμου, τα οποία πωλήθηκαν σε ιδιαίτερα χαμηλές τιμές έπειτα από συνεννόηση των παρευρισκόμενων οινέμπορων, η ΕΣΘΠ αποφάσισε να επέμβει κάνοντας μία αντιπροσφορά, διότι α) οι τιμές της δημοπρασίας επηρέαζαν τις τιμές ολόκληρης της παραγωγής των σταφυλιών και του γλεύκους της Θήρας και Θηρασίας και β) ένα μεγάλο μέρος των φυσικών μελών της είχε ήδη προπωλήσει την παραγωγή των σταφυλιών του με βάση την τιμή της παραπάνω δημοπρασίας. Η πρακτική αυτή εφαρμόστηκε και τα επόμενα έτη στα πλαίσια των προσπαθειών της ΕΣΘΠ να προστατεύσει τους αμπελοκαλλιεργητές της νήσου.

Την ίδια χρονική περίοδο, η Θήρα και η Αργοναυπλία (Άργος και Ναύπλιο) αποτελούσαν τις κύριες περιοχές παραγωγής τοματοπολτού της χώρας. Το Ελληνικό Κράτος είχε αναγνωρίσει τον “τοματοπολτό τύπου Θήρας” με στερεά συστατικά άνω των 45% και τον “τοματοπολτό τύπου Άργους” με στερεά συστατικά κάτω των 45% και στην προσπάθεια να προστατεύσει τους παραγωγούς τομάτας από την καιροσκοπική συμπεριφορά των βιομηχανιών τοματοπολτού πραγματοποίησε ψήφιση του Νομοθετικού Διατάγματος 452/1947 (ΦΕΚ 236/30-10-1947) “Περί Μέτρων Προστασίας της Τοματοπαραγωγής”. Εντούτοις, οι βιομηχανίες επεξεργασίας τοματοπολτού της νήσου, προφασιζόμενες τις δυσχέρειες διάθεσης και τη χαμηλή τιμή του τοματοπολτού, αρνήθηκαν να αναλάβουν για λογαριασμό τους τη βιομηχανοποίηση της τομάτας εσοδείας 1948 και να ακολουθήσουν τις διατάξεις του Νομοθετικού Διατάγματος 452/1947. Η ΕΣΘΠ ανταποκρινόμενη στις ανάγκες των καλλιεργητών τομάτας, προχώρησε σε διαπραγματεύσεις με τις βιομηχανίες προτείνοντας μία σειρά λύσεων μεταξύ των οποίων ήταν και η βιομηχανοποίηση για λογαριασμό των παραγωγών με υποχρέωση μίας οκάς τοματοπολτού αντί ορισμένων οκάδων νωπής τομάτας (“αξάι”³²). Η ανταλλακτική αυτή αξία για το 1949 καθορίστηκε στη μη συμφέρουσα για τον παραγωγό αναλογία, “ένα προς εννέα”, ενώ για το 1950 στην αναλογία “ένα προς 11”. Οι παραγωγοί, λόγω του αδιεξόδου στο οποίο βρίσκονταν εξαιτίας της φθαρτότητας του προϊόντος και της ενδεχόμενης καταστροφής του, δέχονταν τις παραπάνω ανταλλακτικές αξίες παρόλο που αναγνώριζαν ότι ήταν ζημιογόνες. Η ΕΣΘΠ για να προστατέψει τους παραγωγούς και να αποτρέψει τις βιομηχανίες τοματοπολτού από τη διάδοση φημών περί διακοπής της επιχειρηματικής τους δραστηριότητας που διέσπειραν το φόβο, συνέχισε να ασκεί πιέσεις και, σε ακραίες περιπτώσεις, μέσω της νομικής οδού, ώστε οι βιομηχανίες τοματοπολτού να συμμορφωθούν με τις διατάξεις του Νομοθετικού Διατάγματος 452/1947, του Ν. 1444/1950 και του Ν. 1708/1951, που σκοπό είχαν την προστασία της τοματοπαραγωγής της χώρας.

Εκτός των παραπάνω ενεργειών, η ΕΣΘΠ, προκειμένου να ενισχύσει το γεωργικό εισόδημα των παραγωγών της νήσου, αποφάσισε να δημιουργήσει φυτώριο δένδρων ελιάς και φιστικιάς με στόχο την εξάπλωση της καλλιέργειας τους στη Θήρα.

³² Αξάι: η αμοιβή των παραγωγών σε είδος, οι οποίοι αντί να λαμβάνουν την αξία της προσκομιζόμενης στα εργοστάσια τοματοπολτού, νωπής τομάτας σε δρχ. λάμβαναν τοματοπολτό που αντιστοιχούσε στην ποσότητα αυτή.

6.4.1.2.1 Οι νέες οινοποιητικές εγκαταστάσεις στα Φηρά

Παράλληλα με τις παραπάνω ενέργειες, η ΕΣΘΠ την περίοδο 1948-1950 μέσω της χρηματοδότησης της ΑΤΕ, συνέχισε το έργο του ΤΑΟΘ, δηλαδή την επισκευή του μηχανολογικού εξοπλισμού του οινοποιείου που είχε υποστεί βλάβη λόγω της κατοχής. Επιπλέον, μέσω του Μακροπρόθεσμου Δανείου ύψους 30.000 δολαρίων από τα Κεφάλαια Ανασυγκρότησης του Σχεδίου Μάρσαλ, κατάφερε να επεκτείνει τις δεξαμενές οίνου κατά 300 m³ και να προμηθευτεί τα αναγκαία, σύγχρονα για την εποχή, μηχανήματα οινοποίησης. Το 1951, πρώτο έτος λειτουργίας των νέων οινοποιητικών εγκαταστάσεων στα Φηρά, η ΕΣΘΠ συστήνοντας πρατήρια στις περιοχές Εμπορείο, Μεγαλοχώρι, Πύργο, Μεσσαριά και Καρτεράδο συγκέντρωσε συνολικά 427.311 οκάδες λευκών και ερυθρών ποικιλιών σταφυλιών από τις οποίες παρήγαγε γλεύκος 313.000 οκάδων. Η συγκέντρωση των σταφυλιών, η οινοποίηση της εσοδείας του 1951 αλλά και των επόμενων ετών, καθώς και η προκαταβολή των προσκομιζόμενων στην ΕΣΘΠ σταφυλιών στους παραγωγούς, χρηματοδοτούνταν μέσω της σύναψης βραχυπρόθεσμων δανείων με την ΑΤΕ, πρακτική που συνεχίστηκε μέχρι και το πρόσφατο παρελθόν. Στην τιμή προκαταβολής που οι παραγωγοί ελάμβαναν προσθέτονταν και η τιμή εκκαθάρισης.

6.4.1.2.2 Το κονσερβοποιείο “ΣΑΝΤΟ” στο Μονόλιθο

Το 1951, έπειτα από διαπραγματεύσεις περίπου τεσσάρων ετών, η πολιτεία χορήγησε στην ΕΣΘΠ το ποσό των 800.000.000 δρχ., από την εισφορά του τοματοπολτού που το άρθρο ένα και δύο του Ν. 1708/1951 όριζε, παρέχοντας της με αυτό τον τρόπο τα αναγκαία κεφάλαια (25% ίδια συμμετοχή στο συνολικό προϋπολογισμό του έργου) για την έγκριση του μακροπρόθεσμου δανείου ύψους 150.000 δολαρίων προερχόμενου από την οικονομική ενίσχυση του Σχεδίου Μάρσαλ, για την ανέγερση κονσερβοποιείου. Ο πρόεδρος της ΕΣΘΠ, Νικόλαος Αργυρός, χαρακτηριστικά αναφέρει:

“Τοιουτοτρόπως ο μακροχρόνιοι αγώνες μας για την ίδρυση εν Θήρα Συνεταιρικού Κονσερβοποιείου εστέφθησαν με επιτυχία και το όνειρο των Θηραίων αγροτών οσονούπω γίνεται πραγματικότητα”.

Μετά την έγκριση του δανείου αποφασίστηκε η αγορά οικοπέδου στη περιοχή Μονόλιθου, συνολικής έκτασης έξι στρεμμάτων, για την ανέγερση του

κονσερβοποιείου της ΕΣΘΠ. Η θέση του κονσερβοποιείου, όπως και στην περίπτωση του οινοποιείου του ΤΑΟΘ, είχε στρατηγική σημασία, καθώς επιλέχθηκε μετά την ανακοίνωση της πολιτείας ότι στην περιοχή του Μονόλιθου θα κατασκευαζόταν νέος λιμένας. Η κατασκευή του κονσερβοποιείου στη βόρεια πλευρά του νέου λιμένα στόχευε στον περιορισμό των εξόδων μεταφοράς των προϊόντων τομάτας. Ωστόσο, όπως αποδείχτηκε το επόμενο έτος, και ενώ οι εργασίες κατασκευής του κονσερβοποιείου είχαν ήδη ξεκινήσει, η πολιτεία διέκοψε τη χρηματοδότηση της κατασκευής του νέου λιμένος επ' αόριστον.

Το Δεκέμβριο του 1951 ο πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου, Νικόλαος Αργυρός, πρότεινε το βιομηχανικό σήμα “ΣΑΝΤΟ” για τις εγκαταστάσεις κονσερβοποιίας και οινοποιίας όπως και για τα λοιπά θηραϊκά προϊόντα, φάβα και κριθή. Η πρόταση του έγινε δεκτή και κατατέθηκε άμεσα στο Υπουργείο Βιομηχανίας.

Έπειτα από τις ατέρμονες προσπάθειες των αντιπροσώπων των τοματοπαραγωγών της νήσου και την επιτυχή αντιμετώπιση πολλαπλών προβλημάτων, τον Ιούνιο του 1952 πραγματοποιήθηκαν τα εγκαίνια του συνεταιριστικού κονσερβοποιείου. Το κονσερβοποιείο της ΕΣΘΠ κατεργάστηκε την εσοδεία του 1952 υιοθετώντας το ανταλλακτικό σύστημα, σε αναλογία “ένα προς οκτώ”, και τη χορήγηση προκαταβολής στους παραγωγούς ανά οκά προσκομιζόμενης στην ΕΣΘΠ νωπής τομάτας. Τα παραγόμενα προϊόντα ήταν ο τοματοπολτός σε βενζινοδοχεία, πεντόκιλα, μονόκιλα και μισόκιλα κυτία³³/μεταλλικά δοχεία, η ολόκληρη τομάτα σε μονόκιλα και μισόκιλα δοχεία, και ο χυμός τομάτας σε κυτία του μισού κιλού. Οι εργασίες του κονσερβοποιείου τον πρώτο χρόνο αλλά και τα επόμενα τουλάχιστον 30 έτη λειτουργίας του, και η χορήγηση των προκαταβολών στους παραγωγούς που είχαν προσκομίσει νωπή τομάτα στην ΕΣΘΠ χρηματοδοτούνταν από τα συναπτόμενα βραχυπρόθεσμα δάνεια με την ΑΤΕ.

Σημειώνεται ότι τα τοκοχρεολύσια και η αποπληρωμή των “Μακροπρόθεσμων Δανείων εκ Κεφαλαίων Ανασυγκρότησης”, τα οποία που συνάφθηκαν για την συμπλήρωση των οινοποιητικών εγκαταστάσεων της ΕΣΘΠ, καθώς και για την κατασκευή του κονσερβοποιείου “ΣΑΝΤΟ”, βάσει απόφασης της Γενικής

³³ Κυτία: μεταλλικά δοχεία συσκευασίας τοματοπολτού

Συνέλευσης, θα καλύπτονταν από την επιβολή στρεμματικής εισφοράς επί των αγρών και των αμπελώνων της νήσου.

6.4.2 Δεύτερη περίοδος: 1955-1981

Στα μέσα της δεκαετίας του 1950 η ΕΣΘΠ ήρθε αντιμέτωπη με μία ακόμη πρόκληση η οποία και απείλησε σημαντικά τη συνέχιση της λειτουργίας της. Ο αυξανόμενος ανταγωνισμός στην αγορά τοματοπολτού, αποτέλεσμα της παραγωγής τοματοπολτού και σε άλλες περιοχές της χώρας (Θεσσαλονίκη, Δωδεκάνησα, κλπ.) και των εισαγωγών τοματοπολτού από την Ιταλία, οδήγησαν στην πτώση των τιμών διάθεσης του καθιστώντας τα προϊόντα τομάτας “ΣΑΝΤΟ” μη ανταγωνιστικά. Συν τοις άλλοις, η υποτίμηση της δραχμής έναντι του δολαρίου αύξησε τις μακροπρόθεσμες δανειακές της υποχρεώσεις, οι οποίες, που σε συνδυασμό με την αδυναμία είσπραξης της στρεμματικής εισφοράς από τους παραγωγούς-μέλη της λόγω των οικονομικών δυσχερειών που αυτά αντιμετώπιζαν, ήταν αδύνατο να καλυφθούν. Επισημαίνεται ότι κατά τη σύναψη των μακροπρόθεσμων δανείων εκ Κεφαλαίων Ανασυγκρότησης ένα δολάριο αντιστοιχούσε σε 15.060 δρχ. και με την υποτίμηση της δραχμής το ποσό αυτό έφτασε τις 30.100 δρχ., διπλασιάζοντας έτσι τις δανειακές υποχρεώσεις της ΕΣΘΠ σε δολάρια. Απόρροια των παραπάνω ήταν η ΕΣΘΠ να απειληθεί με διακοπή της λειτουργίας της και αναπόφευκτα να προβεί στην απόλυση κάποιων υπαλλήλων της και στη προσωρινή παύση κάποιων εργασιών της (π.χ. διακοπή λειτουργίας του κυτιοποιείου του κονσερβοποιείου της, διακοπή των προμηθευτικών της εργασιών) μέχρις ότου βελτιωθεί η οικονομική της κατάσταση. Εκ των πραγμάτων, τα παραπάνω γεγονότα επέδρασαν αρνητικά στην “πίστη” των φυσικών μελών της ΕΣΘΠ, τα οποία και επέλεξαν να παραδώσουν το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής τους σε τρίτους. Ο πρόεδρος της ΕΣΘΠ, Νικόλαος Αργυρός, σε αποστολή του στην ΑΤΕ με την οποία επιζητούσε τη συμπαράσταση της για την επίλυση των ανακυπτόντων προβλημάτων, αναφέρει:

“...λόγω των ατελειών του ιδρυτικού νόμου της ΕΣΘΠ και της εξασθένηση της ισχύος του, η ένωση έχει αποστερηθεί παντός εσόδου, ο διπλασιασμός των δανειακών μακροπρόθεσμων υποχρεώσεων, η αντιμετώπιση των βραχυπρόθεσμων δανείων, οι συνεχείς ανάγκες συντήρησης και συμπλήρωσης των βιομηχανιών, οι δαπάνες της διοίκησης και οι απαιτήσεις των παραγωγών οδήγησαν στα τρέχοντα δυσχερή οικονομικά προβλήματα και σε οικονομικό αδιέξοδο...”

Με δεδομένα τα παραπάνω προβλήματα, η ΕΣΘΠ συνέχισε τη λειτουργία της βασιζόμενη ως επί τω πλείστον σε βραχυπρόθεσμα δάνεια, τα οποία κάλυπτε μερικώς από την επιβαλλόμενη εισφορά επί της εσωτερικής κατανάλωσης διατεθέντος τοματοπολτού (Αναγκαστικός Νόμος 1847/1951). Σημειώνεται δε ότι σύναπτε δάνεια με την ΑΤΕ ακόμη και για να καλύψει τις δαπάνες διοίκησης και λειτουργίας της.

Στις μέχρι τότε δυσμενείς συνθήκες προστέθηκε ένα ακόμη καταστροφικό γεγονός, ο σεισμός της 9ης Ιουλίου 1956. Ο σεισμός ήταν μεγέθους 7.8 βαθμών της κλίμακας Ρίχτερ, έλαβε χώρα στο ρήγμα της θαλάσσιας λεκάνης της νότιας Αμοργού και προκάλεσε σημαντικές καταστροφές κυρίως στους οικισμούς της Οίας, των Φηρών και του Ημεροβιγλίου (Ατλαντίς, 2012).

Στα πλαίσια της συγκυρίας αυτής, η ΕΣΘΠ έδωσε στα φυσικά μέλη της τις υψηλότερες δυνατές τιμές για το κριθάρι, την τομάτα και τα σταφύλια της εσοδείας του 1956 ώστε να ενισχύσει το γεωργικό τους εισόδημα και να συμβάλει στις προσπάθειες της πολιτείας για την ανοικοδόμηση των καταστραφέντων οικιών και την αποτροπή της μετανάστευσης των κατοίκων της νήσου προς τις πόλεις. Επιπροσθέτως, ανέστειλε την είσπραξη της στρεμματικής εισφοράς για την κάλυψη των μακροπρόθεσμων δανείων σε δολάρια, καθώς οι παραγωγοί αντιμετώπιζαν σοβαρά οικονομικά προβλήματα. Ωστόσο, από το ίδιο κιόλας έτος παρατηρήθηκε μείωση του πληθυσμού της Θήρας κατά 30% περίπου.

Τα επόμενα έτη η ΕΣΘΠ συνέχισε να χρηματοδοτεί τις επιχειρηματικές της δραστηριότητες και τις επενδύσεις σε πάγια περιουσιακά στοιχεία από τα βραχυπρόθεσμα και τα μεσοπρόθεσμα δάνεια της ΑΤΕ, ενώ ταυτόχρονα αύξανε τα αποθέματα οίνου και τοματοπολτού. Η αύξηση των αποθεμάτων της ήταν αποτέλεσμα των υψηλών τιμών των προϊόντων της στην αγορά σε σχέση με τον ανταγωνισμό, που όμως δικαιολογούνταν από το υψηλό κόστος καλλιέργειας και τις χαμηλές αποδόσεις των καλλιεργούμενων ειδών.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1950 και στις αρχές της δεκαετίας του 1960 παρατηρήθηκε στη νήσο αναδιάταξη των καλλιεργειών καθώς οι παραγωγοί στράφηκαν στην εκτατική καλλιέργεια της αμπέλου και του αρακά (φάβας) και στην καλλιέργεια της ελιάς και της φιστικιάς. Η αλλαγή της σύνθεσης των καλλιεργούμενων εκτάσεων ήταν συνέπεια της εγκατάλειψης της καλλιέργειας

τομάτας που κρίθηκε αντιοικονομική³⁴, και της διακοπής της λειτουργίας μερικών από τα ιδιωτικά κονσερβοποιεία τοματοπολτού της νήσου. Τα καλλιεργούμενα στρέμματα ανά φυτικό είδος το 1960 παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 14. Καλλιεργούμενα Στρέμματα ανά Φυτικό Είδος (1960)

Καλλιέργεια	Στρέμματα
Αμπέλου	19.000
Τομάτας	9.000
Κριθής	12.000
Αρακά	2.000
Λοιπές καλλιέργειες	3.000

Πηγή: Έκθεση Γενικού Ελέγχου ΕΣΘΠ από την ΑΤΕ, 1960

Η αναδιάταξη των καλλιεργήσιμων εκτάσεων αποτέλεσε την αφορμή για την αξιοποίηση του αρακά από την ΕΣΘΠ, η οποία το 1961, μέσω της χρηματοδότησης της ΑΤΕ, αγόρασε τον απαιτούμενο μηχανολογικό εξοπλισμό αποφλοιώσεως αρακά και παρασκευής φάβας. Εντούτοις, ήδη από το 1962 άρχισε να αντιμετωπίζει προβλήματα στην εμπορία της, μιας και επρόκειτο για ένα προϊόν άγνωστο στο μεγαλύτερο μέρος του καταναλωτικού κοινού, με τιμή που θεωρούνταν υψηλή σε σύγκριση με τις επικρατούσες χαμηλές τιμές της πωλούμενης χύδην φάβας.

Η στροφή του αγροτικού κόσμου της νήσου στην καλλιέργεια της αμπέλου ενέτεινε τον ανταγωνισμό μεταξύ των εναπομεινάντων βιομηχανιών τοματοπολτού και του κονσερβοποιείου “ΣΑΝΤΟ” και επιβάρυνε το πρόβλημα των αποθεμάτων οίνου που η ΕΣΘΠ αντιμετώπιζε. Η ΕΣΘΠ αναγνωρίζοντας την ανάγκη για αύξηση των πωλήσεων των χύμα οίνων της, αποφάσισε το 1958 να συμμετάσχει στην υπό σύσταση Κοινοπραξία Αμπελουργικών Συνεταιρικών Οργανώσεων Ελλάδος που θα αναλάμβανε τη διάθεση οίνων στη Γαλλία με την επωνυμία «ΚΟΙΝΟΠΡΑΤΟΥΣΑΙ ΟΙΝΟΠΟΙΗΤΙΚΑΙ ΣΥΝΕΤΑΡΙΣΤΙΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΕΛΛΑΔΟΣ». Ωστόσο, η συνεργασία αυτή εξασφάλισε την εξαγωγή των οίνων της στη Γαλλία μόνο για ένα έτος, καθώς το 1959 η ελληνογαλλική εμπορική σύμπραξη για τους οίνους διακόπηκε.

³⁴ Όπως προαναφέρθηκε η καλλιέργεια της τομάτας κρίθηκε αντιοικονομική εξαιτίας του έντονου ανταγωνισμού στην αγορά τοματοπολτού, που οδηγούσε σε συνεχή πτώση των τιμών αυτού.

Η σχεδόν καθολική προσκόμιση σταφυλιών από τα φυσικά μέλη της ΕΣΘΠ τη διετία 1958-1959 οδήγησε στην ανάγκη για επέκταση και συμπλήρωση των οινοποιητικών της εγκαταστάσεων. Η ΕΣΘΠ ήταν όμως ήδη επιβαρυνμένη με τα τοκοχρεολύσια μακροπρόθεσμων και βραχυπρόθεσμων δανείων, με αποτέλεσμα οι όποιες προσπάθειες για επιπλέον δανειοδότηση να αποτύχουν. Εν τέλει, το 1960, μετά από παρέμβαση πολιτικών δυνάμεων, η ΕΣΘΠ κατάφερε, υπό προϋποθέσεις, να προμηθευτεί τα αναγκαία οινοποιητικά μηχανήματα ενώ το 1963, μετά από περίπου δέκα έτη, κατάφερε να σημειώσει θετικά οικονομικά αποτελέσματα. Τα έτη που ακολούθησαν η δανειοδότηση της ΕΣΘΠ από την ΑΤΕ αυξήθηκε καθώς η πρώτη σύναπτε δάνεια ακόμη και για την παροχή στα φυσικά της μέλη των τιμών εκκαθάρισης των σταφυλιών. Αποτέλεσμα της υψηλής δανειοδότησης, της μη αξιοποίησης στο μέγιστο της παραγωγικής δυναμικότητας του οινοποιείου και του κονσερβοποιείου, της συσσώρευσης των αποθεμάτων οίνου και τοματοπολτού ή της διάθεσης τους σε πολύ χαμηλές τιμές ήταν η ΕΣΘΠ το 1968 να έλθει για ακόμη μία φορά αντιμέτωπη με την απειλή ενός νέου οικονομικού αδιεξόδου.

Την περίοδο της δικτατορίας και στα πλαίσια των προσπαθειών αύξησης της επιρροής της χούντας στο συνεταιριστικό κίνημα της χώρας ψηφίστηκε ο Αναγκαστικός Νόμος 32/1967 (ΦΕΚ 97/14-06-1967) “Περί λήξεως της θητείας των μελών των Διοικητικών Συμβουλίων των ανωτέρου βαθμού Γεωργικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων, ανασυνθέσεως των Συμβουλίων αυτών και άλλων τινών διατάξεων” βάσει του οποίου τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΣΘΠ αντικαταστάθηκαν. Το επόμενο έτος, προκειμένου το δικτατορικό καθεστώς να κερδίσει την εύνοια του αγροτικού κόσμου της χώρας, ψηφίστηκε ο Αναγκαστικός Νόμος 453/1968 (ΦΕΚ 136/20-06-1968) “Περί αποσβέσεως χρεών αγροτών” που διέγραφε τις δανειακές υποχρεώσεις των αγροτών, οι οποίες είχαν δημιουργηθεί μέχρι την 21η Απριλίου 1967, και τις οφειλές των Γεωργικών Συνεταιρισμών από τα δάνεια σε δολάρια, που τους είχαν χορηγηθεί μέσω της ΑΤΕ για λογαριασμό του Ελληνικού Δημοσίου. Η ΕΣΘΠ εκμεταλλευόμενη τις διατάξεις του παραπάνω νόμου, αντιπροσωπευόμενη από τον πρόεδρο του Διοικητικού της Συμβουλίου, Αθανάσιο Νοητάκη, πραγματοποίησε συζητήσεις με την δικτατορική κυβέρνηση για την οικονομική της εξυγίανση και τη ρύθμιση των μακροπρόθεσμων δανείων της σε δολάρια. Υπό τις ευνοϊκές αυτές συνθήκες, η ΕΣΘΠ σύναψε ένα ακόμη μακροπρόθεσμο δάνειο με την ΑΤΕ για τη συμπλήρωση των οινοποιητικών της

εγκαταστάσεων. Σημειώνεται ότι μέχρι και το 1968, οι οινοποιητικές εγκαταστάσεις της ΕΣΘΠ δεν επαρκούσαν για την αποθήκευση των υψηλών αποθεμάτων οίνου με αποτέλεσμα να μισθώνει τις δεξαμενές οίνου της ομόρρυθμης εταιρείας “ΑΒΙΜ” στη Θήρα.

Το 1974, μετά από συνεχείς διαπραγματεύσεις του διοικητικού συμβουλίου της ΕΣΘΠ με την κυβέρνηση, διεγράφη μέρος του μακροπρόθεσμου δανείου σε δολάρια και συγκεκριμένα το δάνειο που είχε συναφθεί για την κατασκευή του Οινοποιείου. Η χειραγώγηση του αγροτικού κόσμου διακόπηκε την πτώση της Χούντας των Συνταγματαρχών το ίδιο έτος και το μέρος του μακροπρόθεσμου δανείου σε δολάρια, που αφορούσε την κατασκευή του συνεταιριστικού κονσερβοποιείου δεν συμπεριλήφθηκε σε κάποια ρύθμιση, επιβαρύνοντας την ΕΣΘΠ τα επόμενα έτη λειτουργίας της.

Τα επόμενα έτη η ΕΣΘΠ συνέχισε να δανειοδοτείται για την εκπλήρωση των βασικών της δραστηριοτήτων (οινοποίηση, κονσερβοποίηση, προμηθευτικές εργασίες) αντιμετωπίζοντας οικονομικές δυσχέρειες λόγω των υψηλών αποθεμάτων οίνου και τοματοπολτού.

Αξίζει να αναφερθεί ότι κατά την διάρκεια της ως παραπάνω περιόδου το καταστατικό της τροποποιήθηκε τρεις φορές, μετά από απόφαση της Γενικής Συνέλευσης, στην προσπάθεια των αντιπροσώπων να προσαρμόσουν τις διατάξεις του ήδη υπάρχοντος καταστατικού στις ανάγκες των εκτυλισσόμενων γεγονότων και επικρατουσών συνθηκών της περιόδου. Οι τροποποιήσεις του καταστατικού παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 15. Τροποποιήσεις Καταστατικού ΕΣΘΠ (1955-1982)

Έτος	Άρθρο/α	Περιεχόμενο
1959	10 & 44	Το ποσοστό που η ΕΣΘΠ λαμβάνει επί της τιμής πώλησης των προϊόντων αμπέλου και τομάτας, για λογαριασμό των μελών της, καθορίζεται στο 5% κατ' ελάχιστο και στο 10% κατά μέγιστο.
1966	2	Προστίθεται στο σκοπό της ΕΣΘΠ η προστασία εκτός των αμπελουργικών προϊόντων, της φάβας και της τομάτας, η προστασία και των λοιπών αγροτικών προϊόντων των μελών της.
1977	34	Αυξάνεται η συνεταιριστική μερίδα από 20 δρχ. (ποσό που είχε οριστεί το 1947) σε 500 δρχ. έτσι ώστε η ΕΣΘΠ να αποκτήσει οικονομικά εφόδια ικανά να εξυπηρετήσουν την εκπλήρωση των σκοπών της.

Πηγή: 1^ο & 2^ο Βιβλίο Πρακτικών Διοικητικού Συμβουλίου ΕΣΘΠ

Το καταστατικό της ΕΣΘΠ τροποποιήθηκε μία ακόμη φορά το 1982 προκειμένου να προσαρμοστεί στις διατάξεις του Ν. 1257/1982 (ΦΕΚ 67/10-06-1982) “Για την αποκατάσταση της Δημοκρατικής Λειτουργίας των Συνεταιριστικών Οργανώσεων”. Τα άρθρα που τροποποιήθηκαν ήταν το άρθρο 25, 27, 28, 29 και 30 και αφορούσαν τα δικαιώματα ψήφου των αντιπροσώπων των πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών της ΕΣΘΠ, τον αριθμό των αντιπροσώπων που κάθε πρωτοβάθμιος δικαιούνταν να έχει στη γενική συνέλευση (ένας αντιπρόσωπος για κάθε 30 παραγωγούς-μέλη του πρωτοβάθμιου) και γενικότερα, θέματα σχετικά με την εκλογή και αρμοδιότητες των μελών των οργάνων της ΕΣΘΠ (γενική συνέλευση, εποπτικό συμβούλιο, διοικητικό συμβούλιο).

6.4.3 Τρίτη περίοδος: 1982 έως σήμερα

Η δεύτερη περίοδος του τρίτου σταδίου του κύκλου ζωής της ΕΣΘΠ αποτελεί μία περίοδο σημαντικών αναδιαρθρώσεων. Διαχωρίζεται σε δύο επιμέρους υποπεριόδους κατά τις οποίες η διοίκηση της ΕΣΘΠ κινείται σε διαφορετικές κατευθύνσεις ακολουθώντας όμως συντονισμένες ενέργειες που με την εύνοια εξωτερικών παραγόντων όπως ο τουρισμός συνέβαλαν στη διαμόρφωση της θετικής παρούσας εικόνας της ΕΣΘΠ. Η πρώτη υποπερίοδος μπορεί να χαρακτηριστεί ως «εμβρυακό στάδιο επιχειρηματικής ανάπτυξης με κύρια εργαλεία τη δανειοδότηση και τις

επιδότησεις» ενώ η δεύτερη ως «στάδιο εφηβικής επιχειρηματικής ανάπτυξης με κύρια εργαλεία το τακτικό αποθεματικό της ΕΣΘΠ και τις επιδοτήσεις».

6.4.3.1 1982 έως 2006

Μέχρι και το 1982 η ΕΣΘΠ συνέχιζε να βρίσκεται στα πρόθυρα του οικονομικού αδιεξόδου των προηγούμενων ετών εξαιτίας της υψηλής δανειοδότησης, των υψηλών επιτοκίων δανεισμού (επιτόκια της ΑΤΕ \approx 20%) και των υψηλών αποθεμάτων οίνου και τοματοπολτού μέτριας έως κακής ποιότητας. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι η ΕΣΘΠ παραλάμβανε όλη την ποσότητα των παραγόμενων σταφυλιών της νήσου, καθώς οι ιδιώτες οινοποιοί δεν παραλάμβαναν σταφύλια λόγω των δυσκολιών εμπορίας των οίνων Σαντορίνης. Το οινοποιείο της ΕΣΘΠ ήταν συνολικής χωρητικότητας μόλις 2.000 τόνων σταφυλιών, ενώ η συνολική παραλαβή κυμαινόταν στους 6.000-7.000 τόνους ετησίως. Η ΕΣΘΠ, λόγω έλλειψης χώρου, μίσθωνε για αρκετά έτη τις δεξαμενές οίνου των οινοποιείων Χρυσού, Βενετσάνου και Κορωνιού στη Θήρα και τις δεξαμενές οίνου της εταιρείας “ΒΕΣΟ Α.Ε.” σε Κόρινθο, Πάτρα και Πύλο (Συρίγος, 2012).

Με την εκλογή του νέου Διοικητικού Συμβουλίου, στα τέλη του ίδιου έτους, αποφασίζεται η αξιοποίηση των νέων οινοποιητικών μηχανημάτων και του συγκροτήματος εμφιάλωσης που είχαν αγορασθεί και εγκατασταθεί από τις αρχές του 1982 μέσω της σύναψης μεσοπρόθεσμου δανείου με την ΑΤΕ. Το 1983 η ΕΣΘΠ κατοχύρωσε στο Υπουργείο Εμπορίας τα ονόματα VEDEMA-BENTEMA και IRINI-EIPHNH για τους κοινούς επιτραπέζιους οίνους προς εμφιάλωση και τα SANTORINI-ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ και NYXTERI-NYXTEPI για τους οίνους Ονομασίας Προέλευσης Ανώτερης Ποιότητας (ΟΠΑΠ). Το επόμενο έτος καθιέρωσε τον πρώιμο τρυγητό και, για πρώτη φορά στην ιστορία της, εισήγαγε στην αγορά τους εμφιαλωμένους οίνους VEDEMA λευκό, κόκκινο, και ροζέ και IRINI λευκό παλαιού τύπου οίνο Σαντορίνης.

Οι προσπάθειες για ανάκαμψη ανεστάλησαν προσωρινά καθώς το 1985, μετά από την εξαγωγή χύμα οίνου 10.000 τόνων στην Ιταλία, η ΕΣΘΠ επιβαρύνθηκε με εξαιρετικά

υψηλά Νομισματικά Εξισωτικά Ποσά³⁵ (ΝΕΠ) για κάθε λίτρο εξαγόμενου οίνου. Σημειώνεται δε, ότι η υποχρεωτική καταβολή των ΝΕΠ και το ύψος αυτών, ήταν άγνωστα στο Διοικητικό Συμβούλιο καθώς ο τότε Γενικός Διευθυντής της ΕΣΘΠ, Ευστάθιος Πιτταράς, πριν την αποχώρησή του από την ΕΣΘΠ, λόγω της πρόσληψης του από την Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Νάξου, δεν είχε ενημερώσει το Διοικητικό Συμβούλιο περί τούτων. Μετά την πρόσληψη νέου Γενικού Διευθυντή και την επιτυχή διαχείριση του παραπάνω ζητήματος, η ΕΣΘΠ συνέχισε τις εξαγωγές στην Ιταλία ακολουθώντας κατάλληλες πρακτικές για την αποφυγή των ΝΕΠ, άλλαξε την πιστωτική της πολιτική και εστίασε στην ανάπτυξη νέων δραστηριοτήτων και στην αναδιοργάνωση και στελέχωση των υπηρεσιών της. Συγκεκριμένα, το 1986 ίδρυσε κατάστημα λιανικής και χονδρικής πώλησης (super market) στην περιοχή των Φηρών, προχώρησε στη μηχανογράφηση της και επιδίωξε αναβάθμιση της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων της. Επιπροσθέτως, το 1986 εισήγαγε στην αγορά τον πρώτο λευκό ξηρό ΠΟΠ-ΟΠΑΠ οίνο, «ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ ΝΥΧΤΕΡΙ».

Παράλληλα, η ΕΣΘΠ εκμεταλλευόμενη του πόρους του κοινοτικού ταμείου υπέβαλλε αίτημα στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) και ειδικότερα στο Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (Ε.Γ.Τ.Π.Ε.), βάσει του κανονισμού ΕΟΚ 355/77, για την κατασκευή νέου σύγχρονου οινοποιείου στη νήσο. Η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων με την απόφαση της 19-12-1986 ενέκρινε την συνδρομή του Ε.Γ.Τ.Π.Ε. για την κατασκευή σύγχρονου οινοποιείου συνολικού προϋπολογισμού 390 εκατ. δρχ., σημερινής αξίας³⁶ 7,1 εκατ. €. Το 50% του παραπάνω ποσού χρηματοδοτήθηκε από την ΕΟΚ, το 20% από το Ελληνικό Δημόσιο και το υπόλοιπο 30% από την ΕΣΘΠ μέσω σύναψης μακροπρόθεσμου δανείου με την ΑΤΕ. Οι τοκοχρεωλυτικές δόσεις του δανείου καλύπτονταν από την παρακράτηση-έκτακτη εισφορά 5 δρχ./kg προσκομιζόμενων στην ΕΣΘΠ σταφυλιών, όπως προέβλεπε η παράγραφος 10 του άρθρου 31 του καταστατικού της. Πέραν τούτου, το ίδιο έτος η ΕΣΘΠ σύναψε ένα ακόμη μακροπρόθεσμο δάνειο με την ΑΤΕ για την αγορά του οικοπέδου όπου θα κατασκευαζόταν το νέο οινοποιείο.

Το 1987 η ΕΣΘΠ, εφαρμόζοντας για δεύτερη συνεχή χρονιά τη στρατηγική ασυσχέτιστης διαφοροποίησης δραστηριοτήτων, αποφάσισε να διευρύνει τις

³⁵ Τα ΝΕΠ ήταν ένα είδος εξαγωγικού τέλους που επιβάλλονταν στους εξαγωγείς οίνων των χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ).

³⁶ Έτος βάσης 2014.

δραστηριότητες της και στην εκμετάλλευση, συγκέντρωση, επεξεργασία και εμπορία της θηραϊκής γης (φυσική ποζολάνη ηφαιστειογενούς προέλευσης), ενέργεια που μεσοπρόθεσμα αποδείχθηκε μη κερδοφόρα και εγκαταλείφθηκε.

Το ίδιο έτος και μέχρι την ολοκλήρωση της κατασκευής του νέου οινοποιείου το 1992, η ΕΣΘΠ επέκτεινε και εκσυγχρόνισε τις εγκαταστάσεις του οινοποιείου στα Φηρά, επένδυση που χρηματοδοτήθηκε σε ποσοστό 34% από την Υπηρεσία Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΥΠΕΘΟ) στα πλαίσια του Αναπτυξιακού Νόμου 1262/1982 όπως τροποποιήθηκε με τον Ν. 1360/1983 (ΦΕΚ 65/24-05-1983). Επιπλέον, διεύρυνε το χαρτοφυλάκιο των προϊόντων της με την παραγωγή του λευκού ξηρού ΠΟΠ-ΟΠΑΠ οίνου «ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ ΑΣΣΥΡΤΙΚΟ» και με τον λευκό γλυκό, φυσικώς λιαστό, οίνο «ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ VINSANTO», και καθιέρωσε το διακριτικό τίτλο «SantoWines». Ταυτόχρονα ίδρυσε τρία νέα καταστήματα λιανικής και χονδρικής πώλησης στο Εμπορείο, στο Ημεροβίγλι και στην Οία, τα οποία όμως βραχυχρόνια αποδείχθηκαν ζημιογόνα με αποτέλεσμα η λειτουργία τους να διακοπεί.

Το 1992, για την προώθηση των οίνων της στο εσωτερικό, η ΕΣΘΠ σύναψε συμβόλαια μακροχρόνιας συνεργασίας με την εταιρεία «ΡΕΦΑΝ» ενώ παράλληλα επιχείρησε την εξαγωγή του οίνου «ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ ΑΣΣΥΡΤΙΚΟ» στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής μέσω της εταιρείας «PELOPONESSE». Τα έτη που ακολούθησαν πραγματοποίησε εξαγωγές και σε άλλες χώρες του εξωτερικού και συγκεκριμένα σε Γερμανία και Καναδά και παράλληλα ίδρυσε κατάστημα λιανικής και χονδρικής πώλησης των προϊόντων της στην Αττική.

Οι παραπάνω στρατηγικές ανάπτυξης χρηματοδοτήθηκαν από μακροπρόθεσμα και βραχυπρόθεσμα δάνεια αυξάνοντας σημαντικά τις δανειακές υποχρεώσεις της. Η αποπληρωμή αυτών κατέστη ιδιαίτερα δύσκολη καθώς η ΕΣΘΠ δεν εισέπραττε από όλα τα φυσικά μέλη της την καθορισθείσα εισφορά ανά κιλό προσκομιζόμενων σταφυλιών. Επιπλέον, παρόλο που από τα έτη 1990 και 1991 και μετά δεν δημιουργήθηκαν αποθέματα οίνου, λόγω της περιορισμένης συνολικής παραγωγής της νήσου, η ΕΣΘΠ συνέχισε να επιβαρύνεται από τα αποθέματα των οίνων των ετών 1987 και 1988 και κυρίως του 1989. Αναμενόμενα, η ΕΣΘΠ κλήθηκε για πολλοστή φορά να αντιμετωπίσει την απειλή ενός οικονομικού αδιεξόδου.

Η Γενική Συνέλευση στη προσπάθεια να εξασφαλίσει την καταβολή στην ΕΣΘΠ της έκτακτης εισφοράς επί των προσκομιζόμενων προς τυποποίηση σταφυλιών

αποφάσισε η εισφορά να εισπράττεται από την εμπορική αξία των σταφυλιών ή από το προϊόν οποιασδήποτε επιχορήγησης, επιδότησης, εισοδηματικής, στρεμματικής ή άλλης ενίσχυσης που θα χορηγηθεί στο διάστημα μέχρι την ολοσχερή εξόφληση των δανείων ίδρυσης του νέου οινοποιείου της ΕΣΘΠ. Επίσης η ΓΣ παράλληλα με την ως άνω εισφορά επέβαλλε ειδική στρεμματική εισφορά 1.500 δρχ. ανά στρέμμα, η οποία θα εισπράττονταν από κάθε φυσικό μέλος, μόνο στην περίπτωση που για οποιονδήποτε λόγο ήταν αδύνατος ο προσδιορισμός του ύψους των παραχθέντων σταφυλιών.

Το 1994 η ΕΣΘΠ, εκμεταλλευόμενη το ρυθμό ανάπτυξης του τουριστικού τομέα της νήσου, κατασκεύασε ένα σύγχρονο δοκιμαστήριο οίνου για την προβολή και προώθηση των οίνων και των λοιπών προϊόντων της στην τοπική και εξωτερική αγορά, επένδυση που όπως αποδεικνύεται στη συνέχεια αποτέλεσε τη βασική πηγή ρευστότητας της. Εντούτοις, η ραγδαία ανάπτυξη του τουριστικού τομέα της νήσου επέδρασε αρνητικά στο αγροτικό τομέα αυτής, καθώς μέχρι το 1995 η καλλιεργήσιμη επιφάνεια της νήσου από 25.000 στρέμματα είχε περιοριστεί στα 17.000 στρέμματα

Εν γένει, τη δεκαετία του 1990 η ΕΣΘΠ προσπάθησε να περιορίσει το ρυθμό μείωσης της καλλιεργήσιμης επιφάνειας της νήσου διατηρώντας τις τιμές των γεωργικών προϊόντων, και ειδικά των προϊόντων της αμπέλου, σε σχετικά ικανοποιητικά επίπεδα, εμμένοντας όμως στην παραλαβή σταφυλιών υψηλής ποιότητας και στην αποφυγή παραλαβής μεγάλων ποσοτήτων σταφυλιών που θα αύξαναν τα αποθέματά της. Επιπροσθέτως, ενίσχυσε το γεωργικό εισόδημα, αξιοποιώντας κοινοτικούς και εθνικούς πόρους, ενώ σε συνεργασία με το ΥΠΑΑΤ ξεκίνησε προσπάθεια σύνταξης μελετών για την υλοποίηση του Κανονισμού 2078/92 της ΕΟΚ, μέσω του οποίου οι παραγωγοί θα λάμβαναν επιδότηση για τη βιολογική γεωργία και για διατήρηση του αγροτικού τοπίου, μέσω της διατήρησης του παραδοσιακού κλαδέματος και της συντήρησης των αναβαθμίδων. Στα πλαίσια των ενεργειών αυτών δημιούργησε το 1997 την Ομάδα Παραγωγών “Κρασιών από Νωπά σταφύλια” και συμπλήρωσε τις εγκαταστάσεις του οινοποιείου της. Πέραν τούτων, υλοποίησε επενδύσεις επέκτασης και βελτίωσης των χώρων του δοκιμαστηρίου προκειμένου να ανταποκριθεί στην αλματώδη αύξηση των επισκεπτών του. Παράλληλα κατέβαλε σημαντικές προσπάθειες προώθησης των προϊόντων της μέσω της συμμετοχής της σε εθνικές και διεθνείς εκθέσεις και διαγωνισμούς οίνου, της καταχώρησης διαφημίσεων σε έντυπα

τουριστικών γραφείων (χάρτες, τουριστικούς οδηγούς) και της δημιουργίας ιστοσελίδας.

Στις αρχές της δεκαετίας του 2000 η διοίκηση της ΕΣΘΠ αντιλήφθηκε ότι ήταν επιτακτική η ανάγκη διακοπής της εξάρτησης της ΕΣΘΠ από τα μακροπρόθεσμα και κυρίως από τα βραχυπρόθεσμα δάνεια και αλλαγής της μέχρι τότε αντίληψης ότι η ΕΣΘΠ αποτελεί φορέα κοινωνικής πρόνοιας. Για την επίτευξη του σκοπού αυτού έδωσε προτεραιότητα στον επιχειρηματικό χαρακτήρα της διατηρώντας παράλληλα τον κοινωνικό χαρακτήρα της. Στα πλαίσια του κοινωνικού της χαρακτήρα παραλάμβανε μεγάλες ποσότητες σταφυλιών τα έτη κατά τα οποία σημειωνόταν υπερπαραγωγή σταφυλιών της νήσου αυξάνοντας τα αποθέματα οίνου της. Ωστόσο, εφαρμόζοντας μια επιθετική εμπορική πολιτική στην πώληση των χύμα οίνων επιτύγχανε τη μείωση τους. Στα μέσα της δεκαετίας, συνεχίζοντας τις προσπάθειες ενίσχυσης του επιχειρηματικού χαρακτήρα της, η ΕΣΘΠ προχώρησε και σε άλλες επενδύσεις για τη συμπλήρωση του οινοποιητικού εξοπλισμού της, μέσω μεσοπρόθεσμης δανειοδότησης από την ΑΤΕ.

Όπως αποδεικνύεται από την παράθεση των γεγονότων που προηγήθηκε, την περίοδο 1982-2000, η ΕΣΘΠ πραγματοποίησε επενδύσεις που αφορούσαν κυρίως την προστασία της αμπελοκαλλιέργειας, την ανάπτυξη και προώθηση νέων προϊόντων οίνου και τον εκσυγχρονισμό και επέκταση των οινοποιητικών και οινοτουριστικών εγκαταστάσεων της. Αποτέλεσμα αυτών ήταν την ίδια περίοδο, και ιδιαίτερα από το 1991 μέχρι το 1998, η ετήσια παραγωγή τομάτας να μειωθεί. Η πτώση αυτή, σε συνδυασμό με τον απαξιωμένο μηχανολογικό εξοπλισμό του κονσερβοποιείου «ΣΑΝΤΟ», οδήγησε στη διακοπή της λειτουργίας του κονσερβοποιείου το 1998. Εντούτοις, μετά από δωρεά της εταιρείας «Δ.ΝΟΜΙΚΟΣ», και ειδικά την παροχή μηχανολογικού εξοπλισμού και προτάσεων βελτίωσης³⁷ του ήδη υπάρχοντος, το κονσερβοποιείο επαναλειτούργησε το 1999. Επιπλέον, στα πλαίσια της προστασίας της καλλιέργειας της τομάτας αλλά και της φάβας, η ΕΣΘΠ κατέθεσε το 2004 και το 2005 στο ΥΠΑΑΤ τα απαιτούμενα έγγραφα για την αναγνώριση τους, ως προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ).

³⁷ Οι ιδιοκτήτες της εταιρείας επισκέφτηκαν το συνεταιριστικό κονσερβοποιείο και μετά από παρατήρηση του μηχανολογικού εξοπλισμού έκαναν προτάσεις για την βελτίωση και συμπλήρωση του.

Η ΕΣΘΠ την περίοδο 1982-2006, ενώ διένυε το τρίτο στάδιο του κύκλου ζωής της, τροποποίησε αρκετές φορές το καταστατικό της. Στον πίνακα 17 που ακολουθεί φαίνονται οι τροποποιήσεις του καταστατικού της ΕΣΘΠ που πραγματοποιήθηκαν μετά από πρωτοβουλία της Γενικής Συνέλευσης, ενώ στον πίνακα 18 οι τροποποιήσεις που ήταν αποτέλεσμα ψήφισης κάποιου νέου νόμου.

Πίνακας 16. Τροποποιήσεις καταστατικού ΕΣΘΠ έπειτα από πρωτοβουλία της Γενικής Συνέλευσης (1982-2006)

Έτος	Άρθρο/α	Περιεχόμενο
1987	2	Η ΕΣΘΠ ιδρύει υπηρεσία εκμετάλλευσης, συγκέντρωσης, επεξεργασίας και εμπορίας της ελαφρόπετρας-θηραϊκής γης της περιφέρειας της. Αποκτά και συντηρεί εγκαταστάσεις για την επίτευξη του ανωτέρου σκοπού. Οι ανωτέρω εργασίες θα γίνονται για λογαριασμό των φυσικών μελών της. Συνάπτει δάνεια για την απόκτηση των εγκαταστάσεων και την διεξαγωγή πάσης φύσεως εργασιών για τον ανωτέρω σκοπό.
1995	12	Τα αιρετά μέλη με την ανάληψη των καθηκόντων τους εκλέγουν δια μυστικής ψηφοφορίας τον πρόεδρο, τον αντιπρόεδρο, το γραμματέα και τον ταμία. Ως πρόεδρος του ΔΣ εκλέγεται ένα από τους παραγωγούς προερχόμενα μέλη (ΑΡΘΡΟ 9 Ν. 359). Το ΔΣ κατά τις συνεδριάσεις του ευρίσκεται σε απαρτία εφόσον σε αυτές παρίστανται τουλάχιστον 3 αιρετά μέλη και ένα από τα μόνιμα μέλη. Στην περίπτωση που δεν παρίσταται κανένα από τα μόνιμα μέλη, το ΔΣ ευρίσκεται σε απαρτία με την παρουσία τουλάχιστον 4 από τα αιρετά μέλη του. Σε περίπτωση ισοψηφίας υπερισχύει η ψήφος του προέδρου.
2004	3	Προστίθεται ότι η ΕΣΘΠ κατέχει και αξιοποιεί γεωργική εκμετάλλευση με σκοπό να εξασφαλίζει τον προγραμματισμό και την προσαρμογή στη ζήτηση της παραγωγής όλων των προστατευόμενων απ' αυτήν προϊόντων. Γι' αυτό εφαρμόζει προγράμματα καλλιέργειας με στόχο την υιοθέτηση καλλιεργητικών τεχνικών φιλικών προς το περιβάλλον, τη μείωση του καλλιεργητικού κόστους, την ποιοτική αναβάθμιση των προϊόντων και την σταθεροποίηση της παραγωγής τους. Για την αύξηση του εισοδήματος της δραστηριοποιείται στον τομέα της καταπολέμησης εντόμων και τρωκτικών σε κατοικημένους χώρους

Πηγή: 9^ο, 11^ο & 12^ο Βιβλίο Πρακτικών Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΣΘΠ και 2^ο Βιβλίο Πρακτικών Γενικής Συνέλευσης ΕΣΘΠ

Πίνακας 17. Τροποποιήσεις καταστατικού ΕΣΘΠ μετά από την ψήφιση κάποιου νόμου ή νομοσχεδίου (1982-2006)

Έτος	Νόμος	Άρθρο/α του Καταστατικού της ΕΣΘΠ που τροποποιήθηκε/αν
1995	Ν. 2169/1993	2
2002	Ν. 2810/2000	6 & 9
2003	Ν. 3147/2003	1, 13, 17, 18, 19, 20, 25, 26, 28, 29, 30, 33, 36 & 37
2006	Ν. 2810/2000	14 & 20

Πηγή: 9^ο, 11^ο & 12^ο Βιβλίο Πρακτικών Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΣΘΠ και 2^ο Βιβλίο Πρακτικών Γενικής Συνέλευσης ΕΣΘΠ

6.4.3.1.1 Έρευνα & Ανάπτυξη

Από το 2001 έως και το 2006 η ΕΣΘΠ εστίασε τις προσπάθειες της στην αύξηση του γεωργικού εισοδήματος των φυσικών μελών της χρησιμοποιώντας ένα νέο εργαλείο, την έρευνα και ανάπτυξη. Μέσω των επενδύσεων σε έρευνα και ανάπτυξη μπορούσε να επιτύχει αύξηση των αποδόσεων και μείωση του καλλιεργητικού κόστους και κατ' επέκταση πραγματική αύξηση του γεωργικού εισοδήματος. . Ήδη από το 2001 συμμετείχε στο Πρόγραμμα Αναδιάρθρωσης-Μετατροπής Αμπελώνων. Για τη διευκόλυνση του προγράμματος, για τη μείωση κόστους καλλιέργειας της αμπέλου και για την προστασία της νήσου από την εισαγωγή πολλαπλασιαστικού υλικού αμφίβολης ποικιλιακής σύστασης και φυτό-υγειονομικής κατάστασης δημιούργησε φυτώριο παραγωγής και εμπορίας πολλαπλασιαστικού υλικού αμπέλου έκτασης περίπου 27 στρεμμάτων. Σημειώνεται δε, ότι η συμμετοχή της ΕΣΘΠ στο παραπάνω πρόγραμμα συνεχίζεται μέχρι σήμερα.

Τα ερευνητικά προγράμματα καθώς και ο προϋπολογισμός αυτών παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 18. Ερευνητικά προγράμματα στα οποία η ΕΣΘΠ συμμετείχε & προϋπολογισμός αυτών (2002-2008)

Έτος	Πρόγραμμα	Φορείς	Προϋπολογισμός
2002	Φυτουγειονομικός Έλεγχος Ορισμένων Γηγενών Ποικιλιών Σαντορίνης	Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας/Ινστιτούτο Φυτών Βόλου	4.402,5€
2002	Οίνος & Υγεία (φαρμακευτικές ιδιότητες οίνου)	Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών-Τμήμα Φαρμακευτικής, Κεντρική Συνεταιριστική Ένωση Αμπελοοινικών Προϊόντων.	4.000€
2003	Μελέτη Πτητικής Οξύτητας στο Vinsanto	Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας/ Ινστιτούτο Οίνου	14.000€
2003-2004	Μελέτη & Βελτίωση της Διεργασίας Παραγωγής και των Ποιοτικών Χαρακτηριστικών Κονσερβοποιημένων Προϊόντων Ντομάτας Σαντορίνης	Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Τμήμα Μηχανικών, Εργαστήριο Χημείας	5.850€
2004-2006	Αξιοποίηση Ιδιαιτεροτήτων των Προϊόντων της Παραδοσιακής Γεωργικής Παραγωγής της Θήρας για την Παραγωγή και Πιστοποίηση Προϊόντων Υψηλής Ποιότητας	Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών-Τμήμα Φαρμακευτικής.	379.000€ (το πρόγραμμα εντάχθηκε στο ΜΕΤΡΟ 4.3 και η ΕΣΘΠ έλαβε επιχορήγηση 174.000€)
2005-2008	Αξιοποίηση Εγχωρίου Γενετικού Υλικού Ντομάτας και Λαθουριού-Φάβας Σαντορίνης	Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας/Κέντρο Γεωργικής Έρευνας Μακεδονίας-Θράκης	30.000€

Πηγή: 12^ο Βιβλίο Πρακτικών Διοικητικού Συμβουλίου ΕΣΘΠ

6.4.3.2 2007 έως σήμερα

Το 2007 πραγματοποιήθηκαν εκλογές από τις οποίες προέκυψε νέο Διοικητικό Συμβούλιο. Ήταν το έτος που για πρώτη φορά ορίστηκαν και καταγράφηκαν στο Βιβλίο Πρακτικών του Διοικητικού Συμβουλίου, τα καθήκοντα και οι υποχρεώσεις του προέδρου, του αντιπροέδρου, του γραμματέα και του ταμιά. Γενικά, η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από τη σύναψη στρατηγικών συμμαχιών, την υιοθέτηση, σε εταιρικό επίπεδο, της στρατηγικής ανάπτυξης-συσχετισμένης διαφοροποίησης και τη ριζική αναδιάρθρωση των λειτουργικών στρατηγικών της ΕΣΘΠ και της πολιτικής δανειοδότησης.

Υπό τη νέα διοίκηση, χαράχθηκε νέα στρατηγική για τη στήριξη του πρωτογενούς τομέα της νήσου, συστάθηκε η Ομάδα Παραγωγών “τοματάκι Σαντορίνης”, πραγματοποιήθηκε ριζική αναδιάρθρωση του τομέα εμπορίας της ΕΣΘΠ, ενώ μέσω της έκδοσης νέων τιμοκαταλόγων αυξήθηκαν οι τιμές των πωλούμενων οίνων που μέχρι το 2007 ήταν εξαιρετικά χαμηλές σε σχέση με τις τιμές ανταγωνιστικών οίνων χαμηλότερης ποιότητας. Επιπλέον, από το 2007 η ΕΣΘΠ ξεκίνησε να καταβάλλει προσπάθειες ώστε οι οίνοι και τα παραδοσιακά προϊόντα της να αναγνωριστούν ως προϊόντα υψηλής ποιότητας. Στόχος της ενέργειας αυτής ήταν η είσπραξη υπεραξίας που αποσκοπούσε στην αύξηση του γεωργικού εισοδήματος των φυσικών μελών της. Παράλληλα συνέχισε τις προσπάθειες της προηγούμενης διοίκησης για την αναγνώριση της “φάβας Σαντορίνης” και του “τοματάκι Σαντορίνης” ως προϊόντα ΠΟΠ με επιτυχή αποτελέσματα³⁸.

Το 2009, και ενώ το οινοποιείο «SantoWines» είχε ήδη κλείσει 17 έτη λειτουργίας, το Διοικητικό Συμβούλιο αναγνωρίζοντας ότι η παραγωγή οίνων ανώτερης ποιότητας αποτελούσε μονόδρομο για την κατάκτηση μεγαλύτερου μεριδίου αγοράς και για την εξασφάλιση του εισοδήματος των αμπελουργών της νήσου, αποφάσισε να προβεί στον εκσυγχρονισμό και στην επέκταση των οινοποιητικών εγκαταστάσεων. Η θετικά διαμορφωθείσα οικονομική της εικόνα και η συνέπεια της στην καταβολή των τοκοχρεολυσίων των δανειακών της υποχρεώσεων επέτρεψαν την υλοποίηση αυτού του εγχειρήματος, που εντάχθηκε στο ΜΕΤΡΟ 123^A του ΥΠΑΑΤ 2007-2013 «ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΠΑΛΤΑΖΗΣ» με τίτλο «Εκσυγχρονισμός Οινοποιείου της

³⁸ Η “Φάβα Σαντορίνης” αναγνωρίστηκε ως προϊόν ΠΟΠ το 2010, ενώ το “Τοματάκι Σαντορίνης” αναγνωρίστηκε ως προϊόν ΠΟΠ το 2013.

ΕΣΘΠ». Το επενδυτικό αυτό έργο ήταν συνολικού προϋπολογισμού 1,202,547 € και επιδοτήθηκε σε ποσοστό 65% από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων.

Τρία έτη αργότερα η ΕΣΘΠ σύναψε συνεργασία με την εταιρεία Τσάνταλης Α.Ε. προκειμένου να διευρύνει το δίκτυο διανομής των οίνων της. Στο πλαίσιο της στρατηγικής αυτής συμφωνίας, η Τσάνταλης Α.Ε. ανέλαβε την αποκλειστική διανομή και διάθεση των οίνων της ΕΣΘΠ στην Ελλάδα (πλην Θήρας και Θηρασίας) και στο εξωτερικό. Στόχος της συμφωνίας ήταν η προβολή της αμπελουργικής και οινοποιητικής παράδοσης της Σαντορίνης μέσα από τη στρατηγική αξιοποίηση της τεχνογνωσίας, των υποδομών και της σταθερής εξαγωγικής δραστηριότητας της Τσάνταλης Α.Ε.. Το 2014, μετά από δύο έτη συνεργασίας, η εταιρεία Τσάνταλης Α.Ε. συνεργάστηκε με τον ιαπωνικό όμιλο Suntory για την προώθηση των οίνων της ΕΣΘΠ στην Ασία. Η συνεργασία αυτή βασίστηκε στο γεγονός ότι στην Ασία, η Σαντορίνη αποτελεί έναν από τους δημοφιλέστερους τουριστικούς προορισμούς.

Το 2013 η ΕΣΘΠ στα πλαίσια της ενίσχυσης του πρωτογενή τομέα της νήσου έγινε μέτοχος στην εταιρεία «GAIA ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΝ Α.Ε.». Με μετόχους άλλους 25 τουλάχιστον πρωτοβάθμιους και δευτεροβάθμιους συνεταιρισμούς η εν λόγω επιχείρηση παρέχει σε επιχειρήσεις, συνεταιρισμούς και σε παραγωγούς μία πληθώρα υπηρεσιών που σχετίζονται με την αγροτική δραστηριότητα. Μία από τις προσφερόμενες και ευρέως χρησιμοποιούμενες από τους μετόχους της υπηρεσίες είναι η υπηρεσία επιδοτήσεων και κανονιστικών υποχρεώσεων μέσω της οποίας τα φυσικά μέλη των συνεταιρισμών ενεργοποιούν τα δικαιώματα ενιαίας ενίσχυσης και υποβάλλουν τις αντίστοιχες αιτήσεις.

Το επόμενο έτος η ΕΣΘΠ πραγματοποίησε μία καινοτόμα συνεργασία με την εταιρεία φυσικών καλλυντικών «Κορρές Α.Ε.» για την παραγωγή μία νέας σειράς προϊόντων από τη δεύτερη, με την ονομασία “Αμπέλι Σαντορίνης”. Τα προϊόντα της σειράς βασίζονταν στα σταφύλια της λευκής ποικιλίας αμπέλου “Ασύρτικο Σαντορίνης” και δημιουργήθηκαν με αφορμή τα αποτελέσματα των μακροχρόνιων ερευνών του προγράμματος «Οίνος & Υγεία» στο οποίο η ΕΣΘΠ συμμετείχε, όπως προαναφέρθηκε, από το 2002.

Αναλυτικότερα, από τις έρευνες του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών και του Τμήματος Φαρμακευτικής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

αποδείχθηκε ότι η ποικιλία Ασύρτικο, αν και λευκή, έχει υψηλό πολυφαινολικό περιεχόμενο και κατά συνέπεια υψηλή αντιοξειδωτική δράση, και παρέχει προστασία από τα καρδιαγγειακά νοσήματα, ανάλογη με αυτή των ερυθρών οίνων. Το ποσοστό των πολυφαινολών της ποικιλίας Ασύρτικο αυξάνεται σημαντικά στη Σαντορίνη λόγω του παραδοσιακού τρόπου κλαδέματος και του απόλυτα ξηρικού τρόπου καλλιέργειας (ΥΠΑΑΤ, 2007).

Η ΕΣΘΠ αντιλαμβανόμενη την ευκαιρία που αναδύθηκε από τα παραπάνω ευρήματα το τρέχον έτος θα πρωτοπορήσει για ακόμη μία φορά συστήνοντας την εταιρεία «Ένωση Συνεταιρισμών Θηραϊκών Προϊόντων Ιδιωτική Κεφαλαιουχική Εταιρεία» με διακριτικό τίτλο «SANTO HEALTH IKE». Σκοπός αυτής είναι:

- Η αξιοποίηση των υποπροϊόντων της παραγωγικής δραστηριότητας της ΕΣΘΠ για την παραγωγή εμπορεύσιμων προϊόντων, όπως εκχυλίσματα στέμφυλων, τσίπουρο, καλλυντικά, πρόσθετα-συμπληρώματα διατροφής κλπ.
- Η προμήθεια της πρώτης ύλης από την παραπάνω αξιοποίηση των υποπροϊόντων προς οποιαδήποτε εταιρεία φυτικών καλλυντικών της επιλογής της, προκειμένου να παραχθούν εμπορεύσιμα προϊόντα με σκοπό την από κοινού εκμετάλλευσή τους.
- Η επένδυση σε υπηρεσίες έρευνας για την καλύτερη αξιοποίηση και προώθηση των προϊόντων της.
- Η παροχή υπηρεσιών συμβούλου επιχειρήσεων και management, εξεύρεση, επιλογή, διαχείριση και πρόσληψη ανθρώπινου δυναμικού.

Το κεφάλαιο της εταιρίας ορίστηκε στο ποσό των 10.000 € διαιρούμενων συνολικώς σε 10.000 εταιρικά μερίδια.

6.4.3.3 Πολιτική Καθορισμού Τιμών Παραγωγού

Τις τρεις πρώτες περίπου δεκαετίες λειτουργίας της ΕΣΘΠ οι αμπελοκαλλιεργητές λάμβαναν διαφορετική τιμή ανά κιλό προσκομιζόμενων λευκών σταφυλιών και διαφορετική τιμή ανά κιλό προσκομιζόμενων ερυθρών σταφυλιών, δηλαδή η τιμή διαχωριζόταν ανάλογα με το «χρώμα» των σταφυλιών. Στη λήξη του τρυγητού και μετά την παράδοση της παραγωγής τους στην ΕΣΘΠ λάμβαναν την τιμή προκαταβολής ενώ μέσα σε περίοδο έξι μηνών περίπου λάμβαναν και την τιμή

εκκαθάρισης. Επισημαίνεται δε, ότι η τιμή εκκαθάρισης δίνονταν στους παραγωγούς μετά την πληρωμή των τοκοχρεολυσίων των βραχυπρόθεσμων δανείων και για το λόγο αυτό κάποια έτη μπορεί να ξεπερνούσε τους 12 μήνες και σε ακραίες περιπτώσεις τους 18 μήνες. Με το πέρασμα των ετών η αύξηση των αποθεμάτων οίνου, η διόγκωση των δανειακών υποχρεώσεων της ΕΣΘΠ και η επιδείνωση των οικονομικών της προβλημάτων άλλαξαν την πολιτική καθορισμού των τιμών παραγωγού για τα σταφύλια, με αποτέλεσμα από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 έως και τα τέλη δεκαετίας του 1980 οι παραγωγοί να λαμβάνουν κοινή τιμή για τα λευκά και ερυθρά σταφύλια. Αυτό σήμαινε ότι οι παραγωγοί δεν λάμβαναν την υψηλότερη τιμή, που μέχρι τότε λάμβαναν για τα λευκά σταφύλια, από τα οποία και παράγονταν από το 1971 οι οίνοι ΠΟΠ-ΟΠΑΠ.

Ωστόσο, μετά τον εκσυγχρονισμό του οινοποιείου στα Φηρά το 1990 και την ολοκλήρωση του νέου οινοποιείου στον Πύργο το 1992, η αρχική πολιτική καθορισμού διαφορετικών τιμών παραγωγού για λευκές και ερυθρές ποικιλίες σταφυλιών υιοθετήθηκε ξανά, με κάποιες τροποποιήσεις. Επιπλέον, από το 1996, προκειμένου να εξασφαλιστεί ρευστότητα για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, η ΕΣΘΠ προέτρεπε τα φυσικά της μέλη να μην λαμβάνουν άμεσα τα αναλογούντα στις παραδοθείσες ποσότητες σταφυλιών ποσά εξόφλησης, αλλά ετεροχρονισμένα, με την ΕΣΘΠ να καταβάλλει αντίστοιχους τόκους στους παραγωγούς-μέλη³⁹. Την επόμενη δεκαετία και κατά τα έτη που η παραγωγή σταφυλιών ήταν περιορισμένη λόγω δυσμενών καιρικών συνθηκών η ΕΣΘΠ καθόριζε τις τιμές που θα έδινε στους παραγωγούς βάσει των τιμών που θα έδιναν τα άλλα οινοποιεία της νήσου. Για παράδειγμα, το 2001, όταν η παραγωγή σταφυλιών ήταν ιδιαίτερα περιορισμένη, η ΕΣΘΠ δεν ανακοίνωσε τιμές στους παραγωγούς αλλά όρισε ότι η τιμή αγοράς των σταφυλιών εσοδείας 2001 θα να είναι 3% υψηλότερη από την μέση τιμή αγοράς σταφυλιών των τριών κυριότερων οινοποιείων του νησιού. Το ίδιο έτος η ΕΣΘΠ διαχωρίζει την τιμή ανάμεσα στις λευκές ποικιλίες, ενώ από το 2004 εφάρμοσε αντίστοιχη πολιτική και για τις ερυθρές ποικιλίες. Εντούτοις, ο διαχωρισμός αυτός δεν διατηρήθηκε για τα επόμενα δύο έτη.

Με την αλλαγή του Διοικητικού Συμβουλίου το 2007 άλλαξε και η πολιτική καθορισμού των τιμών ενώ παράλληλα επιδιώχθηκε η σταθεροποίηση τους. Η τιμή

³⁹ Η πολιτική αυτή εφαρμόστηκε μέχρι και το 2007

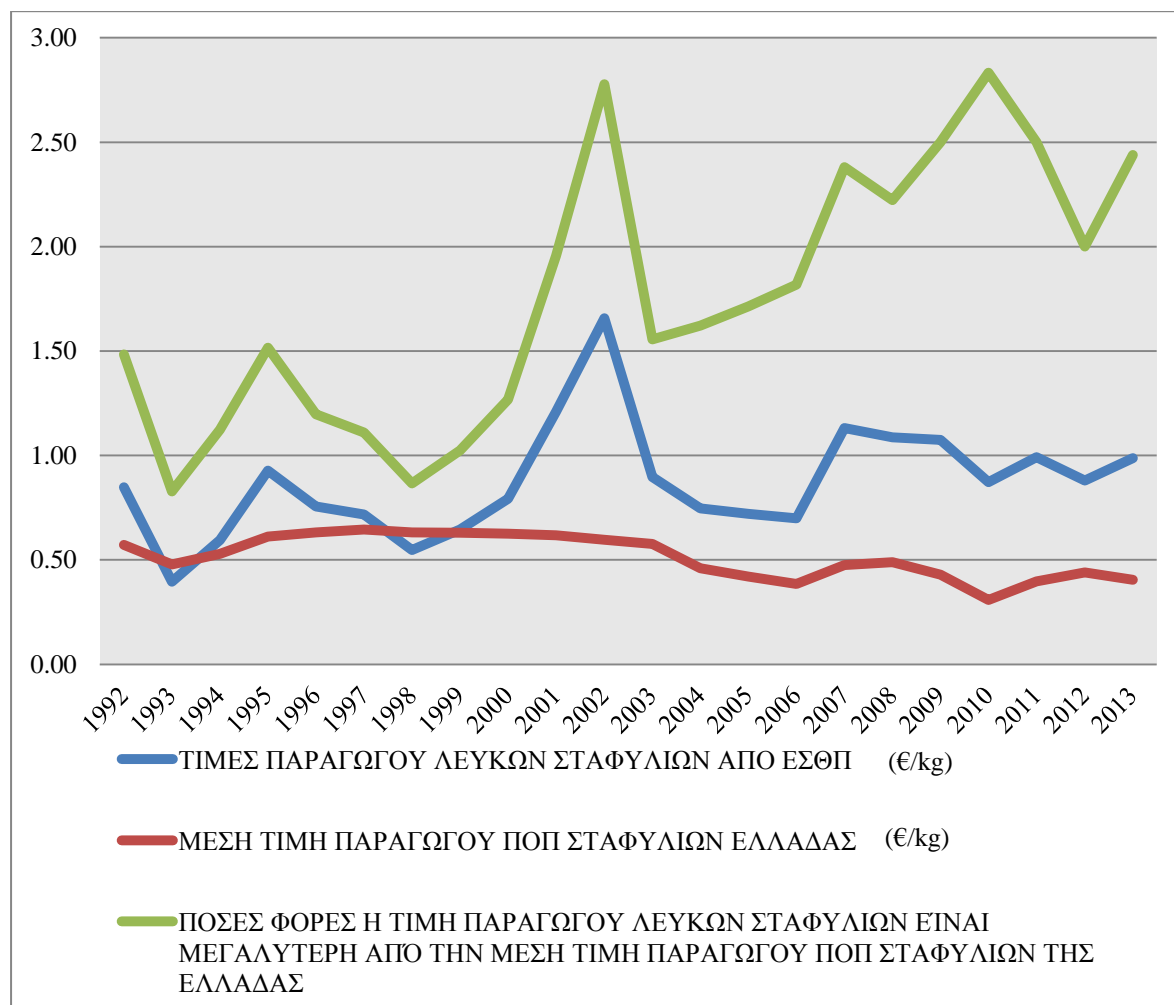
των λευκών και ερυθρών σταφυλιών διαφοροποιήθηκε ανά ποικιλία και ανά ποιότητα (Α και Β) ενώ η τιμή της ερυθρής ποικιλίας “Μαυροτράγανο” αυξήθηκε σημαντικά. Πριν το 2007 η τιμή της εν λόγω ποικιλίας εξισωνόταν με την τιμή των λευκών ποικιλιών “Αθήρι”, “Αιδάνι” και με την τιμή της ερυθρής ποικιλίας “Βουδόματο”, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η σπανιότητα της, δηλαδή η περιορισμένη καλλιέργεια της.

Μία άλλη αλλαγή, που παρατηρήθηκε από το 2010 και έπειτα, ήταν η καταβολή διαφορετικής τιμής ανά κιλό προσκομιζόμενων ερυθρών σταφυλιών στην ΕΣΘΠ βάσει των ποσοτήτων λευκών σταφυλιών που παραδόθηκαν σε αυτή. Λόγου χάριν, το 2010 οι παραγωγοί που είχαν παραδώσει στην ΕΣΘΠ το σύνολο της παραγωγής λευκών σταφυλιών λάμβαναν για τα ερυθρά σταφύλια 0.35 €/kg ενώ οι παραγωγοί που είχαν παραδώσει το σύνολο της παραγωγής τους ή μέρος αυτής στα ιδιωτικά οινοποιεία της νήσου θα λάμβαναν για τα ερυθρά σταφύλια 0.20 €/kg. Η πολιτική αυτή ουσιαστικά αποτέλεσε ένα επιπλέον κίνητρο που η ΕΣΘΠ προσπάθησε να δώσει στους παραγωγούς-μέλη της ώστε να εξασφαλίσει την αύξηση της προσκομισθείσας ποσότητας των λευκών σταφυλιών. Σημειώνεται δε, ότι ο διαχωρισμός της τιμής των ερυθρών ποικιλιών είχε στρατηγικό χαρακτήρα εφόσον τα ιδιωτικά οινοποιεία παραλαμβάνουν ασήμαντες ποσότητες ερυθρών σταφυλιών με αποτέλεσμα ο παραγωγός να μην έχει άλλη επιλογή από το να τα παραδώσει στην ΕΣΘΠ.

Η σύγκριση της τιμής λευκών σταφυλιών που λάμβαναν οι αμπελοκαλλιεργητές της νήσου την περίοδο 1992-2013, με τη μέση τιμή ΠΟΠ σταφυλιών στην Ελλάδα αποκαλύπτει εμμέσως την πολιτική καθορισμού των τιμών παραγωγού που η ΕΣΘΠ ακολουθούσε τα 22 αυτά έτη. Επίσης, αποτελεί μία έμμεση ένδειξη του ανταγωνισμού μεταξύ της ΕΣΘΠ και των κεφαλαιουχικών οινοποιείων της νήσου ως προς τις παραληφθείσες ποσότητες λευκών σταφυλιών.

Όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα, από το 1992 έως και το 2006 η τιμή ανά κιλό λευκών σταφυλιών Σαντορίνης ήταν κατά μέσο όρο 1,46 φορές μεγαλύτερη από την τιμή ανά κιλό ΠΟΠ σταφυλιών της υπόλοιπης Ελλάδας και 2,41 φορές μεγαλύτερη από το 2007 έως το 2013.

Διάγραμμα 3. Σύγκριση τιμής παραγωγού για λευκά σταφύλια ΕΣΘΠ και της μέσης τιμής παραγωγού υπόλοιπης Ελλάδας για ΠΟΠ σταφύλια (1992-2013)⁴⁰

Πηγή: Υπολογισμοί της ερευνήτριας από 11^ο, 12^ο, 13^ο, 14^ο & 15^ο Βιβλίο Πρακτικών Διοικητικού Συμβουλίου και από ΚΕΟΣΟΕ, (2014)

Όσον αφορά τις τιμές που λάμβαναν και λαμβάνουν τα φυσικά μέλη ανά κιλό προσκομιζόμενη τομάτας και φάβας, δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία που να υποδεικνύουν κάποια συγκεκριμένη πολιτική καθορισμού των τιμών παραγωγού. Εντούτοις, τα τελευταία έτη, που η καλλιέργεια της τομάτας έχει αυξηθεί σημαντικά, στην προσπάθεια να αποφύγει μία επικείμενη συσσώρευση αποθεμάτων τοματοπολτού επαναλαμβάνοντας τα σφάλματα του παρελθόντος, η ΕΣΘΠ υιοθέτησε ξανά το σύστημα της ανταλλακτικής σχέσης (αξάι) και της τιμής προκαταβολής. Για παράδειγμα, το 2013 η ανταλλακτική σχέση καθορίστηκε στην αναλογία ένα κιλό

⁴⁰ Οι τιμές είναι υπολογισμένες με έτος βάσης το 2014

τοματοπολτού διπλής συμπίκνωσης μισού κιλού ανά τρία μισόκιλα εισκομιζόμενου “τοματάκι Σαντορίνης”.

Οι τιμές λευκών και ερυθρών ποικιλιών σταφυλιών καθώς και οι τιμές τομάτας και φάβας που λάμβαναν τα φυσικά μέλη της ΕΣΘΠ την περίοδο 2007-2014 παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 19. Τιμές Παραγωγού Θηραϊκών Γεωργικών Προϊόντων (2007-2014)

Έτος	Τιμή Θηραϊκών Γεωργικών Προϊόντων (€/kg)						Τοματάκι Σαντορίνης	Φάβα Σαντορίνης
	Λευκά (Ασύρτικο)	Αθήρι & Αϊδάνι	Ερυθρά (Μανδηλαριά)	Βουδόματο	Μαυροτράγανο			
2007	1,00	1,20	0,40	1,20	2,50	0,45	8,00	
2008	1,00	1,35	0,40	1,35	3,20	0,60	12,00	
2009	1,00	1,20	0,40	0,80	2,50	0,70	10,00	
2010	0,85	1,00	0,35	0,60	2,20	0,70	10,00	
2011	1,00	1,10	0,40	0,60	3,00	0,70	8,00	
2012	0,90	1,00	0,30	0,50	3,00	0,60	7,00	
2013	1,00	1,20	0,40	0,70	3,00	0,50	6,00	
2014	1,70	1,80	0,40	0,80	3,50	0,50	6,00	

Πηγή: 13^ο, 14^ο & 15^ο Βιβλίο Πρακτικών Διοικητικού Συμβουλίου

Όπως φαίνεται στον πίνακα, η τιμή των λευκών σταφυλιών το 2014 είναι εξαιρετικά αυξημένη σε σχέση με τις τιμές προηγούμενων ετών. Η αύξηση αυτή οφείλεται στην ιδιαίτερα μειωμένη παραγωγή λευκών σταφυλιών λόγω δυσμενών καιρικών συνθηκών της διατίας 2013-2014. Όσον αφορά τιμές της τομάτας και της φάβας, επισημαίνεται ότι η πτώση τους τα έτη 2013 και 2014 οφείλεται στην αύξηση των καλλιεργούμενων εκτάσεων και κατ' επέκταση στην αύξηση της προσφοράς.

6.4.3.4 Εξέλιξη Ανταγωνισμού Οινοποιείου SantoWines & Ιδιωτικών Οινοποιείων της Νήσου 1985-2014

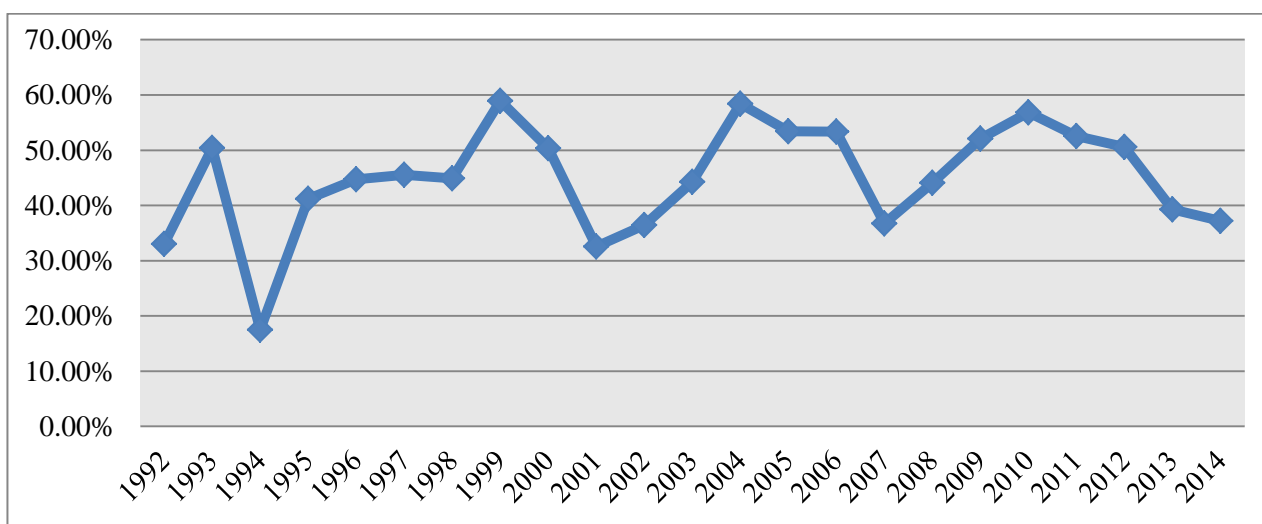
Όπως θα αναφερθεί στη συνέχεια του κεφαλαίου, η εξέλιξη του ανταγωνισμού στην αγορά της πρώτης ύλης επηρεάζει έμμεσα την υγεία της ΕΣΘΠ. Ο έντονος

ανταγωνισμός σε συνδυασμό με τον αναγκαστικό χαρακτήρα της ΕΣΘΠ είναι δύο από τις κύριες αιτίες δημιουργίας αποκλινουσών προτιμήσεων των παραγωγών-μελών της και ο λόγος δημιουργίας διαφόρων προβλημάτων στο εσωτερικό της.

Μετά την πρώτη εμφιάλωση των ΠΟΠ-ΟΠΑΠ οίνων από την ΕΣΘΠ το 1985, η αγορά οίνου στη νήσο σταδιακά άρχισε να αναπτύσσεται. Τα έτη που ακολούθησαν και καθώς οι οίνοι Σαντορίνης διαδίδονταν στην αγορά, ιδρύθηκαν στη νήσο νέα οινοποιεία, αυξάνοντας τον ανταγωνισμό όχι μόνο στην αγορά του τελικού προϊόντος αλλά και στην αγορά της πρώτης ύλης, δηλαδή των σταφυλιών, καθώς οι παραγωγοί καλούνταν να επιλέξουν ποιες ποσότητες σταφυλιών και ποιας ποιότητας (Α ή Β)⁴¹ θα παρέδιδαν στο οινοποιείο της ΕΣΘΠ ή/και στα λοιπά οινοποιεία της νήσου. Τονίζεται ότι ο μέχρι σήμερα ανταγωνισμός αφορά κυρίως τις λευκές ποικιλίες σταφυλιών και κυρίως την ποικιλία “Ασύρτικο”, καθώς από αυτές παράγονται οι λευκοί ξηροί οίνοι ΠΟΠ και ο λευκός γλυκός φυσικός λιαστός οίνος ΠΟΠ Vinsanto.

Κατά τη διάρκεια της περιόδου 1992-2014, η ΕΣΘΠ δεν παραλάμβανε ετησίως ένα σταθερό ποσοστό λευκών σταφυλιών επί της συνολικής παραχθείσας ποσότητας λευκών σταφυλιών της νήσου (Διάγραμμα 4).

Διάγραμμα 4. Ετήσιο Ποσοστό Λευκών Σταφυλιών επί της Συνολικής Παραγωγής της Νήσου που παραδόθηκε στην ΕΣΘΠ (1992-2014)

Πηγή: Υπολογισμοί της ερευνήτριας από το 11^ο, 12^ο & 13^ο Βιβλίο Πρακτικών του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΣΘΠ και από το ψηφιακό αρχείο της ΕΣΘΠ

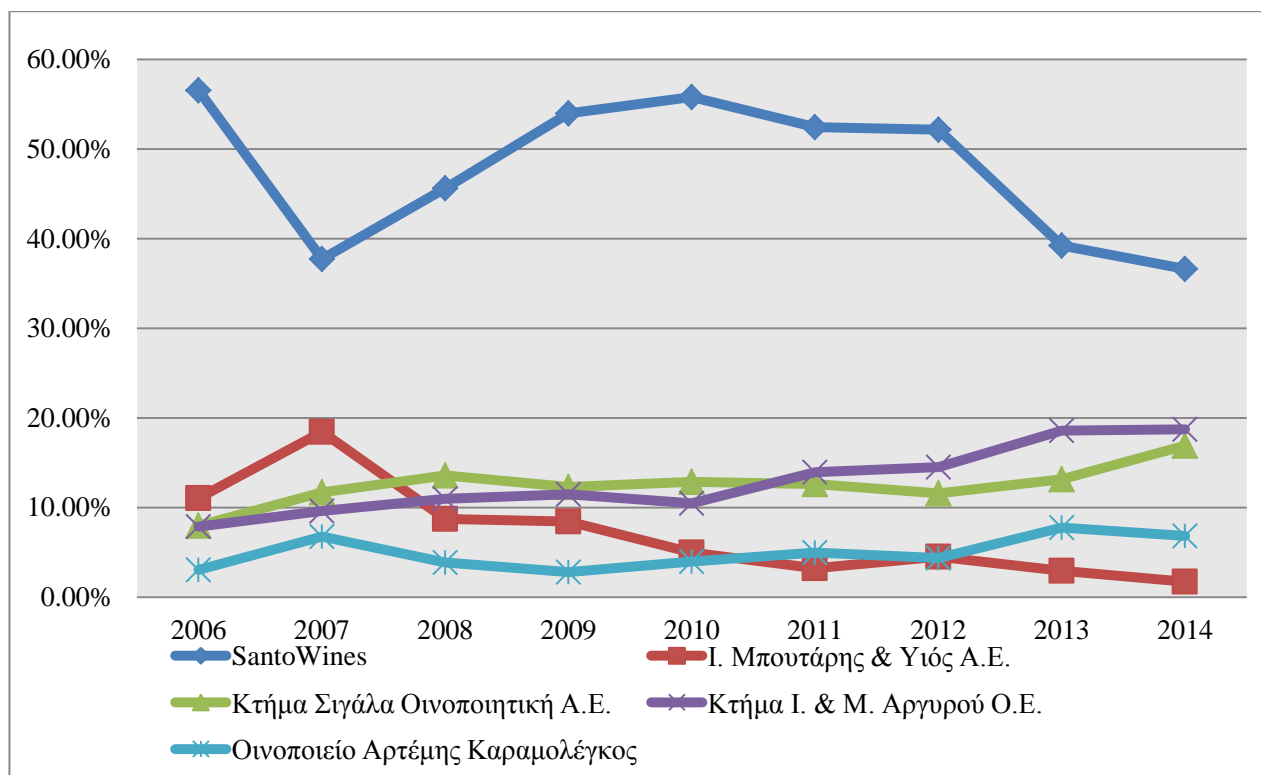
⁴¹ Ο διαχωρισμός ως προς την ποιότητα γίνεται λόγω της διαφορετικής τιμής που λαμβάνουν τα σταφύλια ανάλογα με την ποιότητα τους.

Από την εξέλιξη της συνολικής παραγωγής της νήσου την περίοδο 1992-2014 παρατηρείται ότι τα έτη κατά τα οποία υπήρχε εξαιρετικά υψηλή παραγωγή λευκών σταφυλιών στη νήσο (παραγωγή λευκών σταφυλιών > 34.000 100lt), με εξαίρεση το 2003, το ποσοστό παράδοσης λευκών σταφυλιών στην ΕΣΘΠ κυμαινόταν στο 53%-59% ενώ τα έτη, που εξαιτίας δυσμενών καιρικών συνθηκών η συνολική παραγωγή λευκών σταφυλιών περιοριζόταν στους 15.000-22.000 100lt, το ποσοστό παράδοσης λευκών σταφυλιών στην ΕΣΘΠ κυμαινόταν στο 32%-37%. Το φαινόμενο αυτό πιθανόν απορρέει από το γεγονός ότι σε περιόδους υπερπαραγωγής τα ιδιωτικά οινοποιεία έθεταν ανώτατο όριο στις ποσότητες που θα παραλάμβαναν, με αποτέλεσμα η υπόλοιπη παραγωγή να απορροφάται από την ΕΣΘΠ. Αντιθέτως, σε περιόδους υποπαραγωγής τα ιδιωτικά οινοποιεία όριζαν κατώτατο όριο στις ποσότητες σταφυλιών που ήταν αναγκαίο να παραλάβουν για να καλύψουν τη ζήτηση με συνέπεια να εφαρμόζουν μία πιο επιθετική στρατηγική όσον αφορά τις τιμές παραγωγού, συγκεντρώνοντας με αυτό τον τρόπο μεγαλύτερες ποσότητες πρώτης ύλης.

Τα έτη κατά τα οποία η παραγωγή λευκών σταφυλιών διατηρούνταν σε φυσιολογικά επίπεδα, δηλαδή μεταξύ 27.000-29.000 100lt, η ΕΣΘΠ λάμβανε κατά μέσο όρο το 51% της συνολικής παραγωγής λευκών σταφυλιών της νήσου.

Οι τέσσερις βασικότεροι ανταγωνιστές του οινοποιείου SantoWines, στις αρχές της δεκαετίας του 2000 ήταν τα οινοποιεία I. Μπουτάρης & Υιός Α.Ε., Κτήμα Σιγάλα Οινοποιητική Α.Ε., Κτήμα I. & M. Αργυρού Ο.Ε. και το Οινοποιείο Αρτέμης Καραμολέγκος. Σταδιακά, η μεταξύ τους κατάταξη μεταβλήθηκε με αποτέλεσμα από τα 13 οινοποιεία που δραστηριοποιούνται σήμερα στη νήσο, το Κτήμα Σιγάλα Οινοποιητική Α.Ε. και το Κτήμα I. & M. Αργυρού Ο.Ε. να είναι οι μεγαλύτεροι ανταγωνιστές της ΕΣΘΠ, όπως φαίνεται και στο ακόλουθο διάγραμμα.

Διάγραμμα 2. Ετήσιο Ποσοστό Παραλαβής λευκών και ερυθρών σταφυλιών των πέντε μεγαλύτερων οινοποιείων της νήσου (2006-2014)

Πηγή: Υπολογισμοί της ερευνήτριας από το έντυπο αρχείο της ΕΣΘΠ

Από τον υπολογισμό της τυπικής απόκλισης των ποσοστών παραλαβής λευκών και ερυθρών σταφυλιών των πέντε μεγαλύτερων οινοποιείων της νήσου, αποδεικνύεται ότι το οινοποιείο SantoWines παρουσιάζει τη μεγαλύτερη μεταβλητότητα ως προς τις ποσότητες των σταφυλιών που παραλαμβάνει ενώ το Οινοποιείο Αρτέμης Καραμολέγκος τη μικρότερη. Η τιμή της τυπικής απόκλισης ουσιαστικά αντικατοπτρίζει το φαινόμενο που αναφέρθηκε νωρίτερα, δηλαδή ότι ανεξαρτήτως του ύψους της συνολικής ετήσιας παραγωγής σταφυλιών της νήσου, τα μη συνεταιριστικά οινοποιεία, σε αντίθεση με την ΕΣΘΠ, παραλαμβάνουν προκαθορισμένες ποσότητες σταφυλιών. Αυτό ουσιαστικά αντικατοπτρίζει την αδυναμία της ΕΣΘΠ να εφαρμόσει έλεγχο των εισροών της, που στο παρελθόν όπως έχει αναφερθεί νωρίτερα, είχε ως αποτέλεσμα τη συσσώρευση αποθεμάτων οίνου το κόστος των οποίων επιδείνωνε την δυσχερή οικονομική της κατάσταση. Εντούτοις, σύμφωνα με τον Γενικό Διευθυντή της ΕΣΘΠ, κ. Ματθαίο Δημόπουλο, σε σχέση με το παρελθόν, η ΕΣΘΠ σήμερα, δεδομένων των άυλων και υλικών επενδύσεων που

έχει πραγματοποιήσει τα τελευταία χρόνια είναι σε θέση να απορροφήσει το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής σταφυλιών της νήσου.

Πίνακας 20. Τυπική Απόκλιση των Ποσοστών Παραλαβής Λευκών & Ερυθρών Σταφυλιών ανά οινοποιείο

Οινοποιείο	Τυπική Απόκλιση των Ποσοστών Παραλαβής Λευκών & Ερυθρών Σταφυλιών
SantoWines	0,080
I. Μπουτάρης & Υιός Α.Ε.	0,052
Κτήμα Σιγάλα Οινοποιητική Α.Ε.	0,023
Κτήμα I. & M. Αργυρού Ο.Ε.	0,038
Οινοποιείο Αρτέμης Καραμολέγκος	0,017

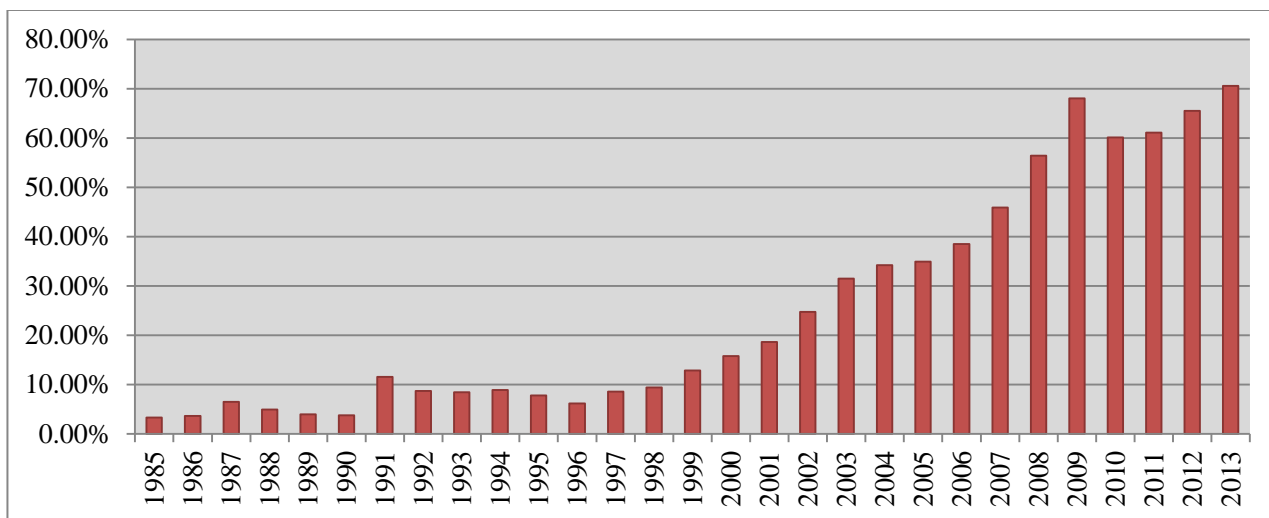
Πηγή: Υπολογισμοί της ερευνήτριας

6.4.3.5 Δανειοδότηση 1985-2013 & Ρευστότητα 1998-2013

Όπως αναφέρθηκε στο Κεφάλαιο 5, για τις ανάγκες της ανάλυσης υπολογίστηκαν 11 χρηματοοικονομικοί δείκτες. Από αυτούς επιλέχθηκαν να παρουσιαστούν αναλυτικά οι δείκτες φερεγγυότητας και ρευστότητας. Οι δείκτες φερεγγυότητας καθίστανται σημαντικοί εφόσον η ΕΣΘΠ μέχρι και τα μέσα της δεκαετίας του 2000 χρηματοδοτούσε όλες τις επιχειρηματικές της δραστηριότητες και επενδύσεις μέσω βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων δανείων. Οι δείκτες ρευστότητας είναι σημαντικοί διότι όπως αναφέρθηκε παραπάνω η ΕΣΘΠ μέχρι το πρόσφατο παρελθόν δεν ανταποκρινόταν με επιτυχία στις τρέχουσες υποχρεώσεις της, αφού κάποια έτη δεν ήταν συνεπής στην πληρωμή των τοκοχρεολυσίων και στην καταβολή στους παραγωγούς των ποσών εξόφλησης από τα προσκομιζόμενα σε αυτή θηραϊκά γεωργικά προϊόντα.

Στο διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζεται η εξέλιξη του δείκτη φερεγγυότητας Ίδια Κεφάλαια/Σύνολο Ενεργητικού. Όπως φαίνεται, ο δείκτης σταδιακά αυξάνεται με αποτέλεσμα η έκθεση της ΕΣΘΠ στον χρηματοοικονομικό κίνδυνο να περιορίζεται. Από το 2000 οι προσπάθειες απεξάρτησης της ΕΣΘΠ από το δανεισμό είτε μακροπρόθεσμο είτε βραχυπρόθεσμο, εντάθηκαν καθώς ο δείκτης από 15,80% το 2000 έφτασε σε 70,56% το 2013.

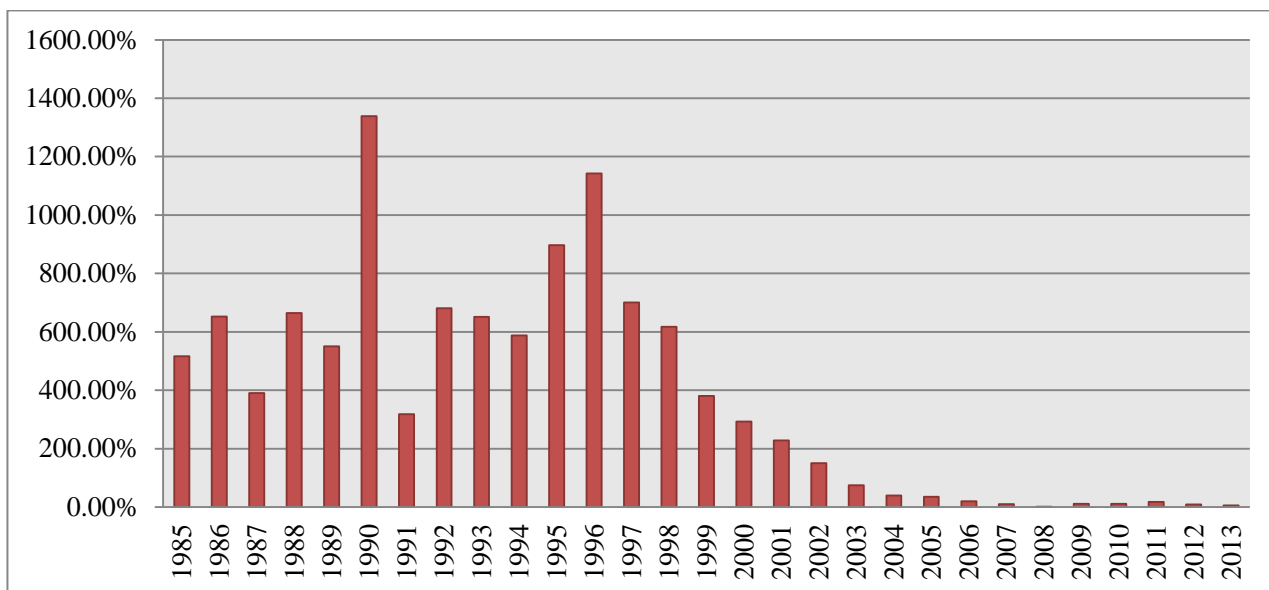
Διάγραμμα 5. Δείκτης Ίδια Κεφάλαια/Σύνολο Ενεργητικού, ΕΣΘΠ (1985-2013)

Πηγή: Υπολογισμοί της ερευνήτριας από τους ισολογισμούς της περιόδου 1985-2013

Η ΕΣΘΠ, από το 2000, έχει ως πάγια στρατηγική τη μείωση των μακροχρόνιων υποχρεώσεων της και τη χρηματοδότηση μακροπρόθεσμων επενδύσεων βασιζόμενη πρωτίστως στα ίδια κεφάλαια της. Από το 2007 οι προσπάθειες για μείωση των μακροχρόνιων υποχρεώσεων εντείνονται με αποτέλεσμα το 2013 ο δείκτης Μακροχρόνιες Υποχρεώσεις/Ίδια Κεφάλαια περιορίζεται στο 5,82% (Διάγραμμα 6).

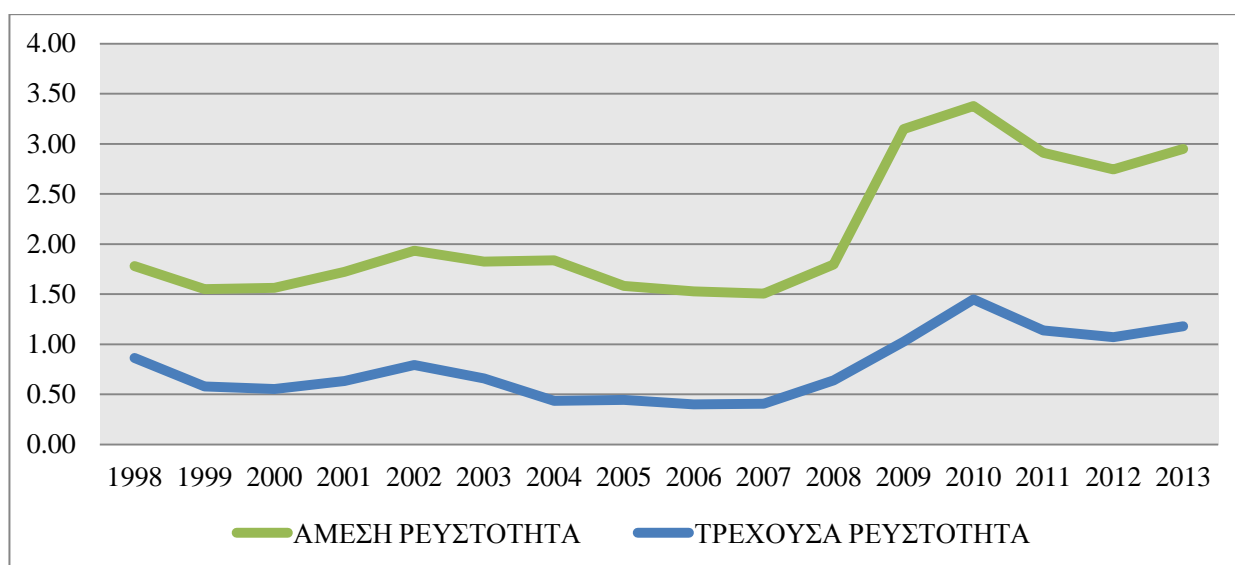
Διάγραμμα 6. Δείκτης Φερεγγυότητας Μακροχρόνιες Υποχρεώσεις/Ίδια Κεφάλαια ΕΣΘΠ (1985-2013)

Πηγή: Υπολογισμοί της ερευνήτριας από τους ισολογισμούς της περιόδου 1985-2013

Οι δείκτες ρευστότητας που παρουσιάζονται στο παρακάτω διάγραμμα αφορούν την περίοδο 1998-2013. Η παρουσίαση των τιμών των δεικτών ρευστότητας περιορίστηκε στα έτη αυτά διότι, όπως αναφέρθηκε στο Κεφάλαιο 5, στις Καταστάσεις Αποτελεσμάτων Χρήσης των ετών 1992 έως 1997 εμφανίζονται μόνο τα έσοδα από την πώληση γεωργικών εφοδίων και προμηθευτικών εργασιών της ΕΣΘΠ και επομένως οι τιμές του δείκτη πριν το 1998 αντικατοπτρίζουν ελάχιστα την πραγματικότητα.

Διάγραμμα 7. Δείκτες Ρευστότητας ΕΣΘΠ (1998-2013)

Πηγή: Υπολογισμοί της ερευνήτριας από τους ισολογισμούς και τις καταστάσεις αποτελεσμάτων χρήσης της περιόδου 1998-2013

Όπως φαίνεται από το παραπάνω διάγραμμα και οι δύο δείκτες εμφανίζουν αυξητική τάση στην πορεία του χρόνου, ιδιαίτερα μετά το 2008, εκφράζοντας την σταδιακή βελτίωση της ικανότητας της ΕΣΘΠ να ανταποκρίνεται στις τρέχουσες υποχρεώσεις της. Ωστόσο, σημειώνεται ότι πιο αντιπροσωπευτικός είναι ο δείκτης Τρέχουσας Ρευστότητας διότι δεν περιλαμβάνει τα δυσχερώς ρευστοποιήσιμα αποθέματα της ΕΣΘΠ, δηλαδή τους προς παλαίωση οίνους. Ο δείκτης Τρέχουσας Ρευστότητας λαμβάνει ικανοποιητικές τιμές, δηλαδή τιμές μεγαλύτερες της μονάδας από το 2009 και μετά. Αυτό ουσιαστικά σημαίνει ότι στην υπό μελέτη περίοδο, η ΕΣΘΠ αντιμετώπιζε προβλήματα ρευστότητας για τα 11 από τα 16 έτη. Η βελτίωση της Τρέχουσας Ρευστότητας από το 2009 εξηγεί και την εκμνηδένιση των βραχυπρόθεσμων δανείων της ΕΣΘΠ από το 2009 έως το 2013.

6.4.4 Έλεγχος Υποθέσεων Τρίτου Σταδίου

6.4.4.1 Υπόθεση 5

Όπως αναφέρθηκε στο πρώτο στάδιο του κύκλου ζωής της ΕΣΘΠ, τα φυσικά μέλη της υποχρεούνται βάσει του ιδρυτικού της νόμου (Ν. 359/1947 όπως τροποποιήθηκε από το Ν.Δ. 2857/1953) να παραδίδουν σε αυτή έως και το 25% της παραγωγής τους. Η μη συμμόρφωση με αυτή την υποχρέωση έχει ως συνέπεια την επιβολή προστίμου που μπορεί να φτάσει μέχρι και το 25% της αξίας των μη παραδοθέντων προϊόντων. Εντούτοις, από την μελέτη της ιστορικής εξέλιξης της ΕΣΘΠ προκύπτει ότι οι παραπάνω διατάξεις δεν εφαρμόστηκαν ποτέ.

Επί του πρακτέου, η αρχή της αναγκαστικότητας συνδεόταν και συνεχίζει να συνδέεται μόνο με τα δικαιώματα των φυσικών μελών και όχι με τις υποχρεώσεις αυτών επί της ΕΣΘΠ. Στο σενάριο που οι προβλεπόμενες υποχρεώσεις των φυσικών μελών από το Ν. 359/1947, το Ν.Δ. 287/1953, το καταστατικό και τον ειδικό κανονισμό λειτουργίας των Ομάδων Παραγωγών ως προς τις παραδοθείσες ποσότητες των γεωργικών των προϊόντων στην ΕΣΘΠ τηρούνταν, τα φυσικά μέλη της ΕΣΘΠ θα διαχωρίζονταν στις ακόλουθες κατηγορίες:

- Μέλη που δεν είναι εγγεγραμμένα στην Ομάδα Παραγωγών “Κρασιών από Νωπά Σταφύλια” και στην Ομάδα Παραγωγών “Τοματάκι Σαντορίνης” και παραδίδουν στην ΕΣΘΠ τουλάχιστον το 25% της ατομικής παραγωγής τους σταφυλιών, τομάτας και φάβας (παράγραφος 1, άρθρο 7 καταστατικού).
- Μέλη που είναι εγγεγραμμένα στην Ομάδα Παραγωγών “Κρασιών από Νωπά Σταφύλια” και παραδίδουν στην ΕΣΘΠ το 80% της ατομικής τους παραγωγής σταφυλιών.
- Μέλη που είναι εγγεγραμμένα στην Ομάδα Παραγωγών “Τοματάκι Σαντορίνης” και παραδίδουν στην ΕΣΘΠ το σύνολο της ατομικής τους παραγωγής τομάτας.

Στην πραγματικότητα όμως, με το πέρασμα των ετών τα φυσικά μέλη της ΕΣΘΠ με βάση τις συναλλαγές τους, που στη ουσία εξαρτώνται από τις παραδοθείσες ποσότητες γεωργικών προϊόντων στην ΕΣΘΠ, διακρίνονται στις εξής κατηγορίες:

- Μέλη που δεν πραγματοποιούν συναλλαγές με το συνεταιρισμό, αλλά διατηρούν δικαίωμα ψήφου καθώς συνεχίζουν να είναι εγγεγραμμένα λόγω του αναγκαστικού χαρακτήρα της ΕΣΘΠ.
- Μέλη που παραδίδουν το σύνολο της παραγωγής τους (σταφύλια ή/και τομάτα ή/και φάβα) στην ΕΣΘΠ.
- Μέλη που παραδίδουν στην ΕΣΘΠ μικρά ποσοστά της συνολικής τους παραγωγής λευκών σταφυλιών.
- Γηραιά μέλη που λόγω συνταξιοδότησης έχουν μεταβιβάσει τις συνεταιριστικές τους μερίδες στους απογόνους τους, αλλά επί του πρακτέου συνεχίζουν να διατηρούν δικαίωμα ψήφου καθώς παραμένουν “αρχηγοί” της γεωργικής τους εκμετάλλευσης.

Τα μέλη της πρώτης κατηγορίας διακρίνονται σε τρεις υποκατηγορίες:

- Μέλη, τα οποία είναι ιδιοκτήτες ιδιωτικών οινοποιείων και που εκτός από την επεξεργασία σταφυλιών άλλων μελών της ΕΣΘΠ, επεξεργάζονται την παραγωγή των ιδίων γεωργικών τους εκμεταλλεύσεων.
- Μέλη που παραδίδουν το 100% της παραγωγής λευκών σταφυλιών σε ιδιωτικά οινοποιεία.
- Μέλη που έχουν αποβιώσει αλλά δεν έχουν διαγραφεί
- Μέλη που δεν παράγουν πλέον κάποιο προϊόν και δεν έχουν κανενός είδους συναλλαγή με την ΕΣΘΠ (ανενεργά μέλη).

Κατά συνέπεια, ο αναγκαστικός χαρακτήρας της ΕΣΘΠ σε επίπεδο δικαιωμάτων των φυσικών μελών της, από την έναρξη της λειτουργίας της έως σήμερα, εκ των πραγμάτων συντελεί στη διαχρονική αύξηση της απόκλιση των συμφερόντων τους.

Οι παραγωγοί της νήσου δεν γίνονται μέλη της ΕΣΘΠ από συνειδητή επιλογή, δηλαδή επειδή αντιλαμβάνονται την αναγκαιότητα της συλλογικής δράσης, αλλά επειδή αυτό καθίσταται υποχρεωτικό βάσει νόμου. Για παράδειγμα, οι ιδιοκτήτες των ιδιωτικών οινοποιείων που διατηρούν δική τους γεωργική εκμετάλλευση έχουν αντικρουόμενα συμφέροντα από τον μέσο παραγωγό της νήσου. Επομένως, υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις για την αποδοχή της υπόθεσης πέντε, δηλαδή ότι η αλλαγή της σύνθεσης των παραγωγών-μελών της ΕΣΘΠ που οφείλεται στον αναγκαστικό της χαρακτήρα αυξάνει την απόκλιση των προτιμήσεων και των συμφερόντων τους.

Εκτός της αύξησης απόκλισης των συμφερόντων και των προτιμήσεων, η αναγκαστικότητα και η άνιση ισχύς των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των μελών φαίνεται να έχει δημιουργήσει προβλήματα εκπροσώπησης των παραγωγών-μελών στο ανώτατο όργανο της ΕΣΘΠ, δηλαδή στη Γενική Συνέλευση. Οι παραγωγοί, οι οποίοι είναι παράλληλα και ιδιοκτήτες ιδιωτικών οινοποιείων, ή οι παραγωγοί που παραδίδουν το σύνολο ή ποσοστό μεγαλύτερο του 75% της παραγωγής σταφυλιών σε άλλα οινοποιεία της νήσου, διατηρούν το δικαίωμα του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι σε επίπεδο ΑΣΘΓΠ και σε επίπεδο ΕΣΘΠ. Εκ των πραγμάτων, τα μέλη αυτά επηρεάζουν τα αποτελέσματα των συνεδριάσεων της Γενικής Συνέλευσης (ΓΣ) αφού σύμφωνα με την παρ. 7 του άρθρου 14 του καταστατικού της ΕΣΘΠ ο αριθμός των ψήφων έκαστου ΑΣΘΓΠ στη ΓΣ είναι ανάλογος των καλλιεργούμενων εκτάσεων των μελών κάθε ΑΣΘΓΠ την τελευταία τριετία.

Ωστόσο, η αναγκαστικότητα στη μορφή που εφαρμοζόταν και εφαρμόζεται είναι πιθανό να έχει επηρεάσει και θετικά την πορεία της ΕΣΘΠ. Ο νυν Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΣΘΠ, κ. Μάρκος Καφούρος επισημαίνει ότι:

“Η ΕΣΘΠ έχει καταφέρει να διατηρήσει τον αμπελώνα της νήσου, μετά από πολύ δύσκολα χρόνια (σεισμός του 1956 μετά τον οποίο υπήρξε εγκατάλειψη της αγροτικής γης), έχει διασώσει τον ποικιλιακό πλούτο, έχει λάβει προστατευτικό ρόλο απέναντι σε προσπάθειες εγκατάστασης ξένων ποικιλιών αμπέλου στη νήσο, έχει καταφέρει να στρέψει ένα μεγάλο μέρος του ντόπιου πληθυσμού στην αγροτική παραγωγή σαν συμπληρωματικό αλλά ακόμη και σαν κύριο εισόδημα και βρίσκεται στην κορυφή των επιτυχημένων μοντέλων συνεταιρισμών κρίνοντας εκ του αποτελέσματος σε αυτό έχει συμβάλει θετικά η αναγκαστικότητα. Μπορεί η ΕΣΘΠ να έχει προβλήματα ως προς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μελών αλλά έχει και όλο τον κόσμο μαζί της, ακόμη και αυτός που δεν προσκομίζει σταφύλι στην ένωση είναι παιδί της ένωσης και αυτό δημιουργεί πρόβλημα σε κάποιους άλλους”.

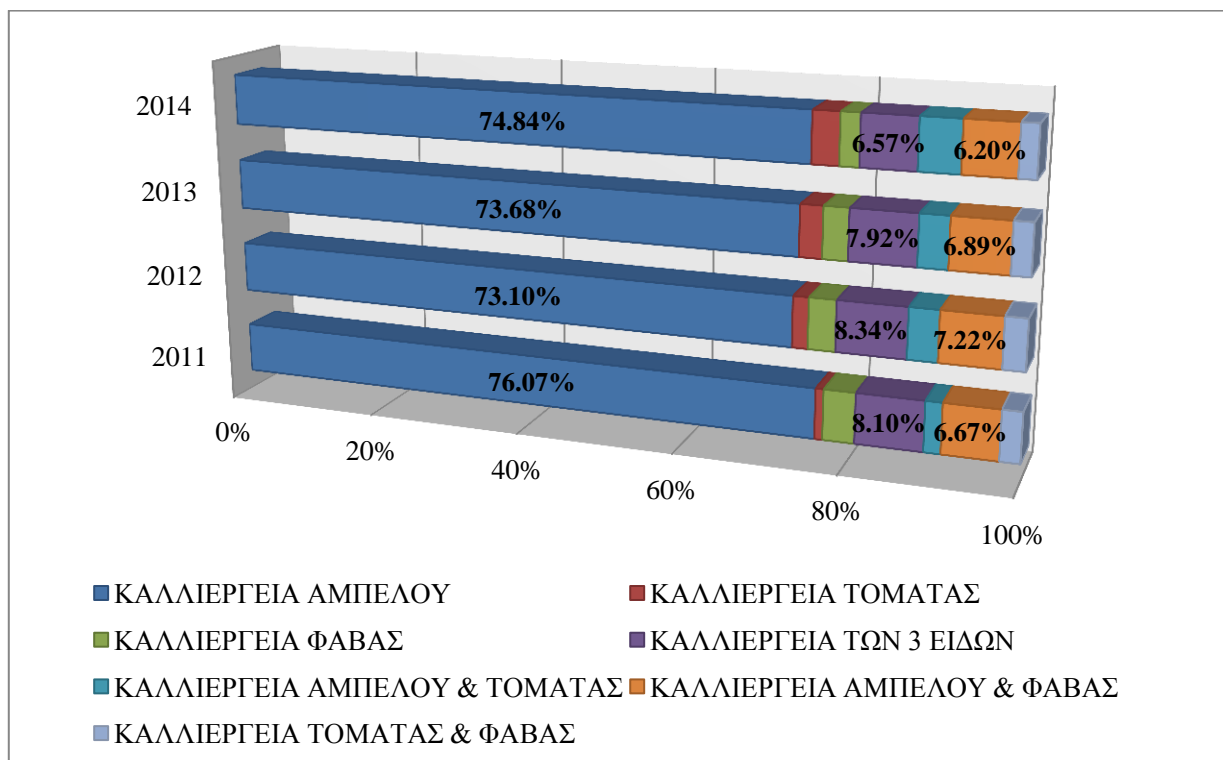
6.4.4.2 Υπόθεση 6

Η ετερογένεια των συμφερόντων και των προτιμήσεων των μελών μπορεί να εκφραστεί ως ένα βαθμό από τη μεταβολή της σύνθεσης των καλλιεργειών. Επιπλέον, μπορεί να εκφραστεί από τη διαφορά των πόρων α) σε επίπεδο αγροτικής εκμετάλλευσης, δηλ. τα καλλιεργούμενα στρέμματα ανά παραγωγό, β) σε επίπεδο

μεταποίησης, δηλ. ποια από τα μέλη διαθέτουν ή όχι ιδιόκτητο οινοποιείο, και από την εμπειρία που κάθε παραγωγός έχει ως προς τις καλλιεργητικές τεχνικές κάθε καλλιέργειας.

Όσον αφορά τη σύνθεση των καλλιεργειών, αν σε βάθος χρόνου ο αριθμός των παραγωγών που καλλιεργούν τομάτα ή/και φάβα ή/και σταφύλια παρουσιάζει σταθερότητα, τότε είναι πιθανό τα συμφέροντα των παραγωγών να μην αποκλίνουν σημαντικά στο εσωτερικό κάθε ομάδας καλλιεργητών. Για την περίοδο 2011-2014 και για επτά διαφορετικές συνθέσεις καλλιεργειών ανά μέλος παρατηρείται ότι υπάρχει μία σταθερότητα όχι μόνο ως προς τον αριθμό των αμπελοκαλλιεργητών, αποτέλεσμα αναμενόμενο εφόσον το αμπέλι είναι μία πολυετής καλλιέργεια, αλλά και ως προς τον αριθμό των καλλιεργητών φάβας και τομάτας (Διάγραμμα 8). Εντούτοις, το εν λόγω χρονικό διάστημα είναι πολύ μικρό ώστε να εξαχθούν κάποια συμπεράσματα σε σχέση με την ετερογένεια των συμφερόντων των μελών με βάση τη σύνθεση των καλλιεργειών

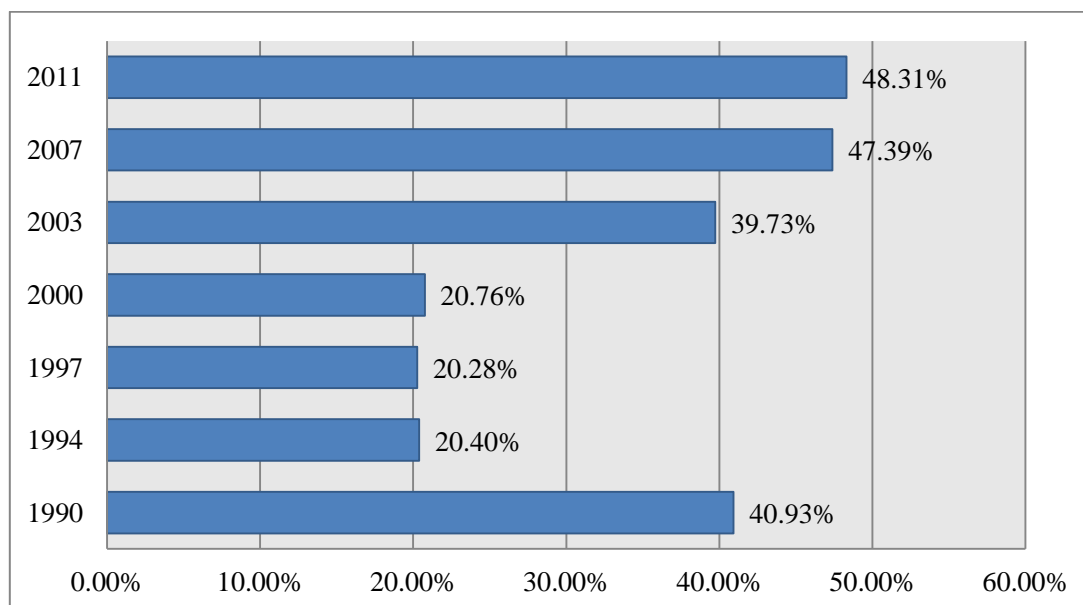
Διάγραμμα 8. Μεταβολή της σύνθεσης των φυσικών μελών της ΕΣΘΠ ως προς τα καλλιεργούμενα είδη (2011-2014)

Πηγή: Υπολογισμοί της ερευνήτριας από το ψηφιακό αρχείο της ΕΣΘΠ

Από την έναρξη της λειτουργία της ΕΣΘΠ έως σήμερα, όπως προαναφέρθηκε, έχουν ιδρυθεί στη νήσο τουλάχιστον δέκα νέα (μη συνεταιριστικά) οινοποιεία. Σήμερα οι δέκα από τους 13 ιδιοκτήτες οινοποιείων είναι φυσικά μέλη τις ΕΣΘΠ, ενώ οι εννέα από αυτούς είναι εγγεγραμμένοι και στην Ομάδα Παραγωγών “Κρασιά από Νοπά Σταφύλια”. Παρόλο που ο αριθμός τους είναι περιορισμένος, η επιρροή που ασκούν στα υπόλοιπα φυσικά μέλη της ΕΣΘΠ είναι υπολογίσιμη. Η αύξηση της έντασης του ανταγωνισμού μεταξύ του οινοποιείου SantoWines και των τεσσάρων μεγαλύτερων οινοποιείων της νήσου στην αγορά της πρώτης ύλης, δηλαδή στα σταφύλια και ειδικά στις λευκές ποικιλίες πιθανόν οξύνει την απόκλιση των προτιμήσεων των φυσικών μελών. Ωστόσο, το φαινόμενο αυτό δεν επηρεάζει την συμμετοχή της πλειονότητας των παραγωγών-μελών στη διαδικασία εκλογής των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου των πρωτοβάθμιων Αναγκαστικών Συνεταιρισμών Γεωργικών Προϊόντων (ΑΣΘΓΠ) και στην εκλογή των αντιπροσώπων αυτών στην ΕΣΘΠ. Αντιθέτως, στις εκλογές των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου των ΑΣΘΓΠ και των αντιπροσώπων αυτών στην ΕΣΘΠ τα έτη 2007 και 2011 σημειώθηκε η μεγαλύτερη συμμετοχή της περιόδου 1990-2011 (Διάγραμμα 9). Σημειώνεται δε, ότι αν στο σύνολο των εγγεγραμμένων μελών δεν συμπεριλαμβάνονταν τα ανενεργά μέλη τότε τα ποσοστά αυτά θα ήταν ακόμη υψηλότερα.

Διάγραμμα 9. Συμμετοχή Φυσικών Μελών στην εκλογή μελών του διοικητικού συμβουλίου των ΑΣΘΓΠ και των αντιπροσώπων αυτών στην ΕΣΘΠ (1990-2013)

Πηγή: Υπολογισμοί της ερευνήτριας από το έντυπο αρχείο της ΕΣΘΠ

Το παραπάνω φαινόμενο, σε συνδυασμό με τις ενέργειες της παρούσας διοίκησης για την προστασία του γεωργικού εισοδήματος των παραγωγών της νήσου και την αύξηση των καλλιεργούμενων εκτάσεων, δεν παρέχουν αρκετές ενδείξεις για την αποδοχή ή απόρριψη της υπόθεσης έξι. Σύμφωνα με αυτή την υπόθεση η απόκλιση των προτιμήσεων των μελών οδηγεί σε αύξηση της επιρροής του Διοικητικού Συμβουλίου και των διευθυντικών στελεχών με αποτέλεσμα η ΕΣΘΠ να προσανατολίζεται στην επιδίωξη στόχων παραπλήσιων μιας κεφαλαιουχικής εταιρείας. Η ΕΣΘΠ φαίνεται να επιδιώκει την μεγιστοποίηση των πλεονασμάτων των παραγωγών-μελών της, τα οποία έμμεσα τους μεταβιβάζει μέσω των ικανοποιητικών τιμών των γεωργικών προϊόντων που τα μέλη λαμβάνουν. Η ΕΣΘΠ έχει μετατραπεί πλέον σε ένα συνεταιρισμό με επιθετικό προσανατολισμό που στα πλαίσια των οικονομικών της στόχων, παρέχει και κοινωνικά οφέλη στην κοινωνία της Θήρας και Θηρασιάς.

6.4.4.3 Υπόθεση 7

Η πολιτική καθορισμού των τιμών παραγωγού που η ΕΣΘΠ εφαρμόζει από το 2010 για τα λευκά και ερυθρά σταφύλια υποδηλώνει τις προσπάθειες της διοίκησης να επιβραβεύσει τους αφοσιωμένους σε αυτήν παραγωγούς και να αποδοκιμάσει τους μη αφοσιωμένους. Ο διαχωρισμός των τιμών ανά κιλό προσκομιζόμενων ερυθρών σταφυλιών, ανάλογα με την ποσότητα των προσκομιζόμενων σε αυτή λευκών σταφυλιών, αποτελεί μία πρακτική που εντάσσεται στη στρατηγική “ευθυγράμμιση συναλλαγών-ωφελειών” (user alignment) που αναφέρθηκε στο Κεφάλαιο 4. Με αυτό τον τρόπο, η ΕΣΘΠ, έμμεσα προσπαθεί να συνδέσει το ύψος των συναλλαγών των αφοσιωμένων μελών, και στην προκειμένη την ποσότητα λευκών σταφυλιών που αυτά παραδίδουν σε αυτή, με τα οφέλη που προσκομίζουν, δηλαδή την υψηλότερη τιμή ερυθρών σταφυλιών που τα αφοσιωμένα μέλη λαμβάνουν. Προς αυτή την κατεύθυνση φαίνεται να κινείται και η πρακτική που ακολουθήθηκε το 2013, δηλαδή στους παραγωγούς που προσκόμισαν στην ΕΣΘΠ ποσότητα λευκών σταφυλιών μεγαλύτερη του 50% της συνολικής τους παραγωγής, δόθηκε εκτός από την τιμή βάσης 1€/kg και τιμή εκκαθάρισης ίση με 0,20€/kg.

Πέραν τούτου, η επικείμενη ίδρυση της εταιρείας “SANTO HEALTH IKE” εκφράζει τις προσπάθειες της διοίκησης να προσελκύσει κεφάλαια εξωτερικών επενδυτών και συνιστά μία τεχνική που οι παραδοσιακοί συνεταιρισμοί υιοθετούν προκειμένου να

προσελκύσουν με καινοτόμο τρόπο κεφάλαια. Οι δύο αυτές στρατηγικές παρέχουν ισχυρές ενδείξεις για την αποδοχή της υπόθεσης επτά, δηλαδή ότι η διοίκηση της ΕΣΘΠ εφαρμόζει την στρατηγική της μερικής αναδιαμόρφωσης προκειμένου να παρατείνει την παραμονή της στο τρίτο στάδιο του κύκλου ζωής της.

Συνοψίζοντας, όπως φαίνεται στον ακόλουθο πίνακα, από τις τρεις υποθέσεις του τρίτου σταδίου δεν φαίνεται να υποστηρίζεται επαρκώς η μία από αυτές.

Πίνακας 21. Έλεγχος Υποθέσεων Τρίτου Σταδίου του Κύκλου Ζωής της ΕΣΘΠ

Υπόθεση 5	Η αλλαγή της σύνθεσης των μελών της ΕΣΘΠ που οφείλεται στον αναγκαστικό της χαρακτήρα αυξάνει την απόκλιση των προτιμήσεων και των συμφερόντων τους.	Αποδοχή
Υπόθεση 6	Η απόκλιση των προτιμήσεων και των συμφερόντων μελών οδηγεί σε αύξηση της επιρροής του Διοικητικού Συμβουλίου και των διευθυντικών στελεχών με αποτέλεσμα η ΕΣΘΠ να προσανατολίζεται στη επιδίωξη στόχων παραπλήσιων μιας κεφαλαιουχικής εταιρείας.	Ασαφή εικόνα
Υπόθεση 7	Η διοίκηση της ΕΣΘΠ εφαρμόζει την στρατηγική της μερικής αναδιαμόρφωσης προκειμένου να παρατείνει την παραμονή της στο τρίτο στάδιο του κύκλου ζωής της.	Αποδοχή

6.5 Τέταρτο Στάδιο: Αναγνώριση & Ενδοσκόπηση και Πέμπτο Στάδιο: Έξοδος

Όπως αναφέρθηκε στο Κεφάλαιο 4, στο τέλος του τρίτου σταδίου και στις αρχές του τέταρτου σταδίου τα μέλη ενός συνεταιρισμού διακρίνονται σε τέσσερις ομάδες, κάθε μία εκ των οποίων φέρει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά γνωρίσματα.

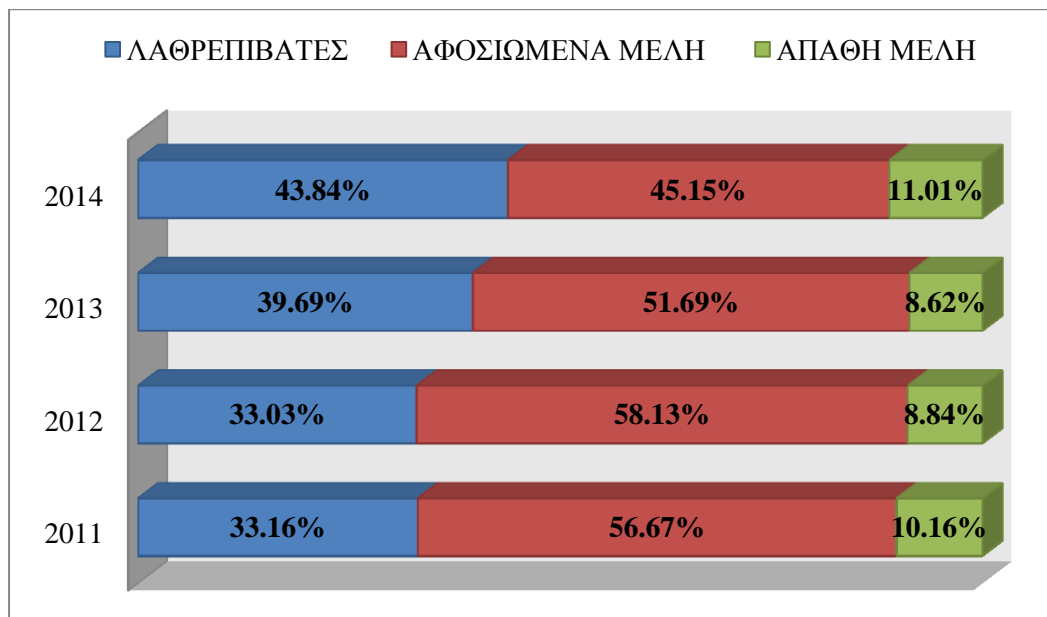
Δεδομένου ότι η αμπελοκαλλιέργεια αποτελεί την κυρίαρχη καλλιέργεια της νήσου και ότι οι αποκλίνουσες προτιμήσεις/συμφέροντα εντοπίζονται κυρίως μεταξύ των καλλιεργητών της αμπέλου, η διάκριση των παραπάνω ομάδων μελών περιορίστηκε μεταξύ των αμπελοκαλλιεργητών-μελών της ΕΣΘΠ.

Βάσει του ποσοστού της παραγωγής λευκών σταφυλιών που οι παραγωγοί παρέδωσαν στην ΕΣΘΠ την περίοδο 2011-2014 προέκυψαν οι κάτωθι επιμέρους ομάδες μελών:

- Αφοσιωμένα μέλη που παραδίδουν στην ΕΣΘΠ το 100% της παραγωγής των λευκών σταφυλιών τους στην ΕΣΘΠ.
- Μέλη λαθρεπιβάτες που παραδίδουν σε άλλα οινοποιεία το 100% της παραγωγής των λευκών σταφυλιών τους.
- Απαθή μέλη που παραδίδουν στην ΕΣΘΠ ποσότητες μεγαλύτερες του 0% και μικρότερες του 80% της παραγωγής λευκών σταφυλιών τους εξαρτώμενες κάθε φορά από τις επικρατούσες συνθήκες στην αγορά.

Όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα από το 2011 έως το 2014 ο αριθμός των μελών-λαθρεπιβατών σταδιακά αυξάνεται, χωρίς όμως να ξεπερνά τον αριθμό των αφοσιωμένων μελών, ενώ ο αριθμός των απαθών μελών είναι ιδιαίτερα περιορισμένος παρουσιάζοντας όμως για την περίοδο 2012-2014 ανοδική πορεία. Το άθροισμα δε των μελών της δεύτερης και τρίτης ομάδας ξεπερνά τον αριθμό των αφοσιωμένων μελών για το 2014. Εντούτοις, η ανάλυση σε βάθος τετραετίας δεν παρέχει ισχυρές ενδείξεις για την αποδοχή της υπόθεσης οκτώ, δηλαδή ότι ο αριθμός των μελών-λαθρεπιβατών και των απαθών μελών της ΕΣΘΠ είναι υψηλότερος από τον αριθμό των αφοσιωμένων μελών, εφόσον τα δύο από τα τέσσερα έτη της ανάλυσης ήταν έτη με χαμηλή παραγωγή σταφυλιών και δεν μπορούν να θεωρηθούν αντιπροσωπευτικά. Όπως έχει περιγραφεί νωρίτερα, τα έτη με χαμηλή παραγωγή, τα μέλη τείνουν να παραδίδουν μεγαλύτερες ποσότητες λευκών σταφυλιών στα μη συνεταιριστικά οινοποιεία της νήσου λόγω του έντονου ανταγωνισμού.

Διάγραμμα 10. Σύνθεση μελών ΕΣΘΠ βάσει των ποσοτήτων παράδοσης λευκών σταφυλιών την περίοδο (2011-2014)

Πηγή: Υπολογισμοί της ερευνήτριας από το ψηφιακό αρχείο της ΕΣΘΠ

Ωστόσο, το γεγονός ότι κατά μέσο όρο, για την τετραετία 2011-2014, το 52,9% των αμπελοκαλλιεργητών της νήσου παρέδωσε το 100% της παραγωγής του στην ΕΣΘΠ, αποτελεί ένα θετικό αποτέλεσμα το οποίο και έχει κατακτηθεί μέσω των προσπαθειών της ΕΣΘΠ, τα τελευταία χρόνια, να αναπτυχθεί επιχειρηματικά και να αναπτύξει την συνεταιριστική συνείδηση των μελών της. Ο Γενικός Διευθυντής της ΕΣΘΠ, κ. Ματθαίος Δημόπουλος, αναφέρει ότι αν η ΕΣΘΠ δεν είχε μία καλή χρηματοοικονομική εικόνα το παραπάνω ποσοστό θα ήταν περιορισμένο στο 20%-30% των παραγωγών, καθώς όπως έχει αναφερθεί στο Κεφάλαιο 5 η πλειονότητα των παραγωγών-μελών που παραδίδει προϊόν στην ΕΣΘΠ έχει ως βασικά κριτήρια α) την τιμή που λαμβάνει για κάθε κιλό προσκομιζόμενου προϊόντος αλλά και β) την εμπιστοσύνη στην ΕΣΘΠ ως επιχείρηση. Επομένως, η υπόθεση οκτώ στην περίπτωση της ΕΣΘΠ κρίνεται ανεπαρκής και ακατάλληλη να εκτιμήσει αν η ΕΣΘΠ έχει εισέλθει στο τέταρτο στάδιο του κύκλου ζωής της.

Στην περίπτωση που η ΕΣΘΠ έχει εισέλθει σε αυτό το στάδιο τρία είναι τα πιθανά σενάρια (χρησιμοποίησα τις προτάσεις σας γιατί δεν μπορούσα να σκεφτώ τι άλλο να γράψω):

- Να μην έχει συνειδητοποιήσει ότι υπάρχει πρόβλημα.

- Να έχει αντιληφθεί την ύπαρξη προβλήματος αλλά να μην μπορεί να το αντιμετωπίσει.
- Να έχει συνειδητοποιήσει ότι υπάρχει πρόβλημα αλλά να έχει αποφασίσει ότι θα συνεχίσει χωρίς κάποιες αλλαγές (status quo).

Όσον αφορά την υπόθεση του πέμπτου σταδίου του κύκλου ζωής, δηλαδή ότι οι επιλογές της ΕΣΘΠ ως προς τις στρατηγικές της εξόδου και της ριζικής αναδιαμόρφωσης περιορίζονται από την νομοθεσία, υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις για την απόρριψη της. Ειδικότερα, μετά την ψήφιση του Ν. 4305/2014, με τον οποίο διατηρήθηκαν οι διατάξεις της παρ. 1 του άρθρου 39 του Ν. 2810/2000 και κατ' επέκταση οι διατάξεις της παρ. 7 άρθρο 47 του Ν. 2169/1993, η ΕΣΘΠ έχει δύο επιλογές:

- I. Μπορεί μέσω της συγχώνευσης των ΑΣΘΓΠ, να μετατραπεί σε πρωτοβάθμιο αναγκαστικό αγροτικό συνεταιρισμό και με αυτό τον τρόπο να περιορίσει την υψηλή φορολογία που την επιβαρύνει τα τελευταία τρία έτη, εφόσον φορολογείται ως Α.Ε. ή
- II. Μπορεί μετά από εισήγηση της, στο Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, να μετατραπεί σε εθελοντικό συνεταιρισμό.

Η πιο πιθανή επιλογή είναι η πρώτη καθώς όπως αναφέρθηκε στην αρχή του κεφαλαίου, η διοίκηση της ΕΣΘΠ θεωρεί ότι η αναγκαστικότητα έχει επιδράσει θετικά στην εξέλιξη της ΕΣΘΠ στο χρόνο. Εντούτοις, με την υιοθέτηση της δεύτερης επιλογής η ΕΣΘΠ θα έχει τη δυνατότητα να επιλέξει ανάμεσα σε ένα ευρύ φάσμα εναλλακτικών μορφών συνεταιρισμών και στρατηγικών. Ανάλογα με τους δικαιούχους των ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων η ΕΣΘΠ θα μπορούσε, για παράδειγμα, να μετατραπεί σε συνεταιρισμό με προνομιούχες μερίδες (investor-oriented firm), σε συνεταιρισμό νέας γενιάς (new generation cooperative), κ.λπ. (Chaddad and Cook, 2004). Ακόμη και αν, η ΕΣΘΠ επιλέξει την πρώτη εναλλακτική και εν τέλει διατηρήσει τον αναγκαστικό της χαρακτήρα, είναι πιθανό να συνεχίσει να διορθώνει και να περιορίζει τις αδυναμίες του ιδρυτικού της νόμου, μέσω των διατάξεων του καταστατικού της, πρακτική που ακολουθούσε και στο παρελθόν.

Πίνακας 22. Έλεγχος Υποθέσεων Τέταρτου και Πέμπτου Σταδίου του Κύκλου Ζωής της ΕΣΘΠ

Υπόθεση 8	Ο αριθμός των μελών-λαθρεπιβατών και των απαθών μελών της ΕΣΘΠ είναι υψηλότερος από τον αριθμό των αφοσιωμένων μελών.	Ασαφή εικόνα
Υπόθεση 9	Οι επιλογές της ΕΣΘΠ ως προς τις στρατηγικές της εξόδου και της ριζικής αναδιαμόρφωσης περιορίζονται από την νομοθεσία..	Απόρριψη

Ανακεφαλαιώνοντας, η ΕΣΘΠ είναι ένας συνεταιρισμός αναγκαστικής μορφής που παρά τα οικονομικά αδιέξοδα που κλήθηκε να αντιμετωπίσει από τα πρώτα χρόνια λειτουργίας του έως και το πρόσφατο παρελθόν, κατάφερε να επιβιώσει και τα τελευταία χρόνια να αναπτυχθεί επιχειρηματικά. Σήμερα, βάσει της ανάλυσης που προηγήθηκε και της συχνότητας της χρήσης των στρατηγικών μερικής αναδιαμόρφωσης φαίνεται να βρίσκεται στο τρίτο στάδιο του δεύτερου κύκλου ζωής του.

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της διερευνητικής παραγοντικής ανάλυσης και επιδιώκεται η επεξήγηση τους βάσει της ανάλυσης που πραγματοποιήθηκε στο παρόν κεφάλαιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΔΙΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

7.1 Εισαγωγή

Ο περιορισμένος αριθμός των υπό μελέτη ετών, λόγω έλλειψης στοιχείων, περιόρισε σημαντικά την ανάλυση και δεν επέτρεψε την εξαγωγή γόνιμων συμπερασμάτων που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην ποσοτική εκτίμηση της υγείας της ΕΣΘΠ. Εντούτοις, από τις στατιστικές μεθόδους που χρησιμοποιήθηκαν προέκυψαν ενδιαφέροντα αποτελέσματα τα οποία περιγράφονται στη συνέχεια.

7.2 Μήτρα Συσχετίσεων

Σε επίπεδο σημαντικότητας $\alpha=1\%$, διαπιστώθηκε ότι από τις 17 μεταβλητές (proxy variables), υψηλή συσχέτιση εμφάνισαν οι 15 από αυτές. Οι δύο μεταβλητές που εμφάνισαν πολύ χαμηλή έως και μηδενική συσχέτιση με τις υπόλοιπες 15 αλλά και μεταξύ τους, ήταν οι μεταβλητές που χρησιμοποιήθηκαν για να εκτιμήσουν την επίδοση της ΕΣΘΠ στην αγορά.

Ειδικότερα, όπως φαίνεται στον Πίνακα 23, οι περισσότεροι από τους χρηματοοικονομικούς δείκτες εμφανίζουν υψηλή μεταξύ τους συσχέτιση. Εξαίρεση αποτελεί ο δείκτης Μέση Διάρκεια Αποθεμάτων που συσχετίζεται έντονα μόνο με του άλλους δύο δείκτες αποδοτικότητας. Αυτό μπορεί να οφείλεται στο γεγονός ότι από το 1998 και έπειτα, η τιμή του δείκτη, με εξαίρεση το έτος 2004⁴², όταν η συνολική παραγωγή λευκών σταφυλιών ξεπέρασε τους 5.000 τόνους, ήταν κατά μέσο όρο 476 ημέρες με τυπική απόκλιση ± 92 περίπου ημέρες.

⁴² Το 2004 η παραγωγή των λευκών σταφυλιών ήταν εξαιρετικά υψηλή και ξεπερνούσε ακόμη και τα επίπεδα της παραγωγής του 1989, έτος κατά το οποίο η ΕΣΘΠ αγόρασε σχεδόν όλη την παραγωγή λευκών σταφυλιών της νήσου με αποτέλεσμα να αυξήσει δραματικά τα αποθέματα οίνου της, τα οποία την επιβάρυναν μέχρι και τα μέσα της δεκαετίας του 1990.

Επιπλέον, παρατηρείται ότι η μεταβλητή «μέσο ετήσιο ποσοστό παράδοσης σταφυλιών στην ΕΣΘΠ ανά μέλος» εμφανίζει υψηλή συσχέτιση με τους δείκτες «Ίδια Κεφάλαια/Σύνολο Ενεργητικού» και «Μακροχρόνιες Υποχρεώσεις/Ίδια Κεφάλαια», με τους δείκτες «Μικτό περιθώριο κέρδους» και «Κυκλοφοριακή Ταχύτητα Πάγιου Ενεργητικού», και με την μεταβλητή «πόσες φορές η τιμή σε € ανά κιλό προσκομιζόμενων λευκών σταφυλιών που λαμβάνουν οι αμπελοκαλλιεργητές από την ΕΣΘΠ είναι μεγαλύτερη από την μέση τιμή σε € ανά κιλό ΠΟΠ σταφυλιών που λαμβάνουν οι αμπελοκαλλιεργητές της Ελλάδας». Η θετική υψηλή συσχέτιση της πρώτης μεταβλητής με το δείκτη Ίδια Κεφάλαια/Σύνολο Ενεργητικού και η αρνητική σχέση της με το δείκτη Μακροχρόνιες Υποχρεώσεις/Ίδια Κεφάλαια μπορεί να οφείλεται στο γεγονός ότι την περίοδο που η ΕΣΘΠ χρηματοδοτούσε την οινοποίηση και μεταγενέστερα και την εμφιάλωση των οίνων της με βραχυπρόθεσμα δάνεια, δεν κατέβαλε στους αμπελοκαλλιεργητές τα ποσά εξόφλησης από την προσκομισθείσα ποσότητα σταφυλιών σε αυτή εάν πρώτα δεν είχε πληρώσει τα τοκοχρεολύσια του βραχυπρόθεσμου δανείου. Κατά συνέπεια, οι παραγωγοί όσο η δανειοδότηση ήταν υψηλή προσκόμιζαν στην ΕΣΘΠ μικρές ποσότητες της παραγωγής τους, ενώ όσο αυτή περιοριζόταν οι ποσότητες αυτές άρχισαν να αυξάνουν. Ωστόσο οι παραπάνω ενδείξεις απαιτούν περαιτέρω διερεύνηση, η οποία και επιδιώκεται μέσω της Διερευνητικής Παραγοντικής Ανάλυσης.

Πίνακας 23. Μήτρα συσχετίσεων μεταβλητών υγείας ΕΣΘΠ (1992-2013)

Correlation Matrix																		
	P1	P2	PWG	MPWG	PVS	INW	GM	OM	LR1	LR2	CR	QR	FATR	CATR	ID	CP	PA	
Correlation	P1	1.000	.765	-.258	.192	-.441	.445	.424	.258	.378	-.429	-.034	-.251	.531	.629	-.452	-.493	-.437
	P2	.765	1.000	-.035	.635	-.378	.421	.571	.310	.789	-.678	.149	-.278	.699	.567	-.382	-.545	-.447
	PWG	-.258	-.035	1.000	.528	-.427	-.464	.345	.389	.316	-.402	-.090	-.330	.291	.133	.169	-.138	.096
	MPWG	.192	.635	.528	1.000	-.425	-.028	.531	.310	.806	-.690	.097	-.298	.536	.208	-.115	-.352	-.208
	PVS	-.441	-.378	-.427	-.425	1.000	.077	-.172	-.008	-.337	.324	-.183	.041	-.226	-.164	.281	.272	.260
	INW	.445	.421	-.464	-.028	.077	1.000	-.021	-.060	.251	.008	.310	.186	.162	.175	-.182	-.099	-.200
	GM	.424	.571	.345	.531	-.172	-.021	1.000	.859	.638	-.865	-.462	-.842	.896	.830	-.445	-.821	-.539
	OM	.258	.310	.389	.310	-.008	-.060	.859	1.000	.447	-.729	-.579	-.846	.770	.826	-.278	-.686	-.364
	LR1	.378	.789	.316	.806	-.337	.251	.638	.447	1.000	-.816	.118	-.396	.732	.510	-.229	-.526	-.328
	LR2	-.429	-.678	-.402	-.690	.324	.008	-.865	-.729	-.816	1.000	.414	.815	-.888	-.774	.215	.654	.301
	CR	-.034	.149	-.090	.097	-.183	.310	-.462	-.579	.118	.414	1.000	.827	-.324	-.479	-.029	.260	-.031
	QR	-.251	-.278	-.330	-.298	.041	.186	-.842	-.846	-.396	.815	.827	1.000	-.735	-.787	.187	.624	.244
	FATR	.531	.699	.291	.536	-.226	.162	.896	.770	.732	-.888	-.324	-.735	1.000	.885	-.331	-.726	-.444
	CATR	.629	.567	.133	.208	-.164	.175	.830	.826	.510	-.774	-.479	-.787	.885	1.000	-.363	-.731	-.435
	ID	-.452	-.382	.169	-.115	.281	-.182	-.445	-.278	-.229	.215	-.029	.187	-.331	-.363	1.000	.840	.975
	CP	-.493	-.545	-.138	-.352	.272	-.099	-.821	-.686	-.526	.654	.260	.624	-.726	-.731	.840	1.000	.887
	PA	-.437	-.447	.096	-.208	.260	-.200	-.539	-.364	-.328	.301	-.031	.244	-.444	-.435	.975	.887	1.000

Πηγή: Υπολογισμοί ερευνήτριας

7.3 Διερευνητική Παραγοντική Ανάλυση

Στην Διερευνητική Παραγοντική Ανάλυση δεν συμπεριλήφθηκε, για τους λόγους που αναφέρθηκαν νωρίτερα, ο δείκτης Μέση Διάρκεια Αποθεμάτων. Επιπλέον, για τις ανάγκες των αναλύσεων, μετά από συνεχείς δοκιμές αφαιρέθηκαν από την ομάδα μεταβλητών οι μεταβλητές που εμφάνιζαν υψηλές φορτώσεις σε περισσότερους από έναν παράγοντες.

Εν τέλει, η ομάδα των μεταβλητών για την οποία και πραγματοποιήθηκε η ανάλυση αποτελούνταν από τις μεταβλητές:

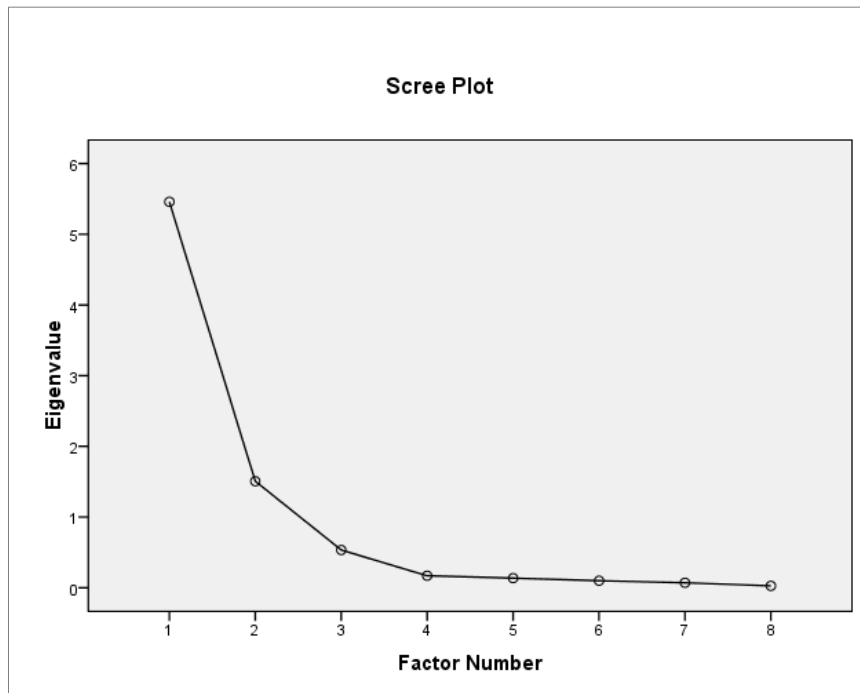
1. Πόσες φορές η τιμή σε € ανά κιλό προσκομιζόμενων λευκών σταφυλιών που λαμβάνουν οι αμπελοκαλλιεργητές από την ΕΣΘΠ είναι μεγαλύτερη από την μέση τιμή σε € ανά κιλό ΠΟΠ σταφυλιών που λαμβάνουν οι αμπελοκαλλιεργητές της Ελλάδας-P2
2. Μέσο ετήσιο ποσοστό παράδοσης σταφυλιών στην ΕΣΘΠ ανά μέλος-MPWG
3. Μικτό περιθώριο κέρδους-GM
4. Λειτουργικό περιθώριο κέρδους OM
5. Ίδια Κεφάλαια/Σύνολο Ενεργητικού-LR1
6. Τρέχουσα Ρευστότητα-QR
7. Κυκλοφοριακή Ταχύτητα Πάγιου Ενεργητικού-FATR και
8. Κυκλοφοριακή Ταχύτητα Κυκλοφορούντος Ενεργητικού -CATR.

Για την εξαγωγή των παραγόντων χρησιμοποιήθηκε η Μέθοδος Παραγοντοποίησης Κύριου Άξονα ενώ για την περιστροφή των παραγόντων, η έμμεση πλάγια περιστροφή καθώς οι υπολογισθέντες παράγοντες εμφάνισαν υψηλή συσχέτιση. Επίσης από την ανάλυση αποκλείστηκε η εμφάνιση φορτώσεων με τιμή μικρότερη του 0,40.

Παρά το μικρό μέγεθος του δείγματος, ο δείκτης δειγματικής επάρκειας ΚΜΟ (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy=0,76) βρίσκεται σε αποδεκτά επίπεδα, δηλαδή υπάρχει μέτρια συσχέτιση των υπό μελέτη μεταβλητών. Επιπλέον, σε επίπεδο σημαντικότητας $\alpha=5\%$ από τον έλεγχο σφαιρικότητας προκύπτει ότι η μηδενική υπόθεση, δηλαδή ότι οι συντελεστές συσχέτισης δεν απέχουν και πολύ από το μηδέν, απορρίπτεται. Συνεπώς, οι παραπάνω έλεγχοι υποδεικνύουν ότι η παραγοντική ανάλυση για αυτό το σύνολο μεταβλητών έχει νόημα.

Από το γράφημα ιδιοτιμών (eigenvalues) διαπιστώνεται ότι οι μεταβλητές υπάγονται σε δύο παράγοντες αφού οι δύο ιδιοτιμές με τα μεγαλύτερα μεγέθη ($eigenvalue \approx 1,5$ και $eigenvalue \approx 5,5$) βρίσκονται στο σημείο πριν το μη γραμμικό τμήμα της καμπύλης διακοπεί από το γραμμικό της τμήμα (Γράφημα 7.1).

Διάγραμμα 11. Αναπαράσταση ιδιοτιμών

Πηγή: Υπολογισμοί της ερευνήτριας

Επιπλέον από τον παρακάτω πίνακα διαπιστώνεται ότι το μοντέλο των δύο παραγόντων είναι ικανό να εξηγήσει 82,42% της διασποράς, δηλαδή το 82,42% της συνολικής πληροφορίας, ποσοστό διόλου ευκαταφρόνητο.

Πίνακας 24. Πίνακας διασποράς

Total Variance Explained							
Factor	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings ^a
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total
1	5,459	68,240	68,240	5,306	66,319	66,319	4,862
2	1,506	18,831	87,071	1,288	16,103	82,422	3,991
3	,534	6,670	93,741				
4	,169	2,118	95,859				
5	,136	1,695	97,554				
6	,099	1,237	98,791				
7	,070	,878	99,669				
8	,026	,331	100,000				

Extraction Method: Principal Axis Factoring.

a. When factors are correlated, sums of squared loadings cannot be added to obtain a total variance.

Πηγή: Υπολογισμοί της ερευνήτριας

Από τις δύο συστάδες μεταβλητών που δημιουργήθηκαν, η πρώτη συστάδα περιλαμβάνει εξ' ολοκλήρου τους χρηματοοικονομικούς δείκτες GM, OM, OR, FATR, CATR ενώ η δεύτερη τις μεταβλητές P2 και MPWG καθώς και τον χρηματοοικονομικό δείκτη Ίδια Κεφάλαια/Σύνολο Ενεργητικού (Πίνακας 25).

Πίνακας 25. Μήτρα μοτίβου

Pattern Matrix^a		
	Factor	
	1	2
P2		,824
MPWG		,872
GM	,819	
OM	,996	
LR1		,974
QR	-,982	
FATR	,682	
CATR	,915	

Extraction Method: Principal Axis Factoring.
 Rotation Method: Promax with Kaiser Normalization.
 a. Rotation converged in 3 iterations.

Πηγή: Υπολογισμοί της ερευνήτριας

Ο πρώτος παράγοντας, ως ένα βαθμό αντικατοπτρίζει την χρηματοοικονομική επίδοση της ΕΣΘΠ. Όπως φαίνεται από τον παραπάνω πίνακα, υπάρχει αρνητική συσχέτιση του δείκτη τρέχουσας ρευστότητας και των υπολοίπων δεικτών, υπονοώντας παραδόξως ότι η χρηματοοικονομική επίδοση της ΕΣΘΠ θα μειώνεται όσο η τρέχουσα ρευστότητα θα αυξάνεται. Εντούτοις, το αποτέλεσμα αυτό είναι δυνατό να ερμηνευθεί. Για παράδειγμα, αν η ΕΣΘΠ αυξήσει σημαντικά τις πωλήσεις επί πιστώσει τότε οι απαιτήσεις από πελάτες θα διογκωθούν και κατ' επέκταση ο δείκτης θα λάβει υψηλές τιμές. Η αύξηση όμως του δείκτη δεν θα υποδηλώνει αναγκαία και τη βελτίωση της ρευστότητας του συνεταιρισμού.

Από το δεύτερο παράγοντα ουσιαστικά επιβεβαιώνεται αυτό που αρχικά προέκυψε από τη μήτρα συσχέτισης, δηλαδή ότι το μέσο ετήσιο ποσοστό λευκών σταφυλιών

που παραδίδεται στην ΕΣΘΠ ανά μέλος συσχετίζεται έντονα με το πόσες φορές η τιμή σε € ανά κιλό προσκομιζόμενων λευκών σταφυλιών που λαμβάνουν οι αμπελοκαλλιεργητές από την ΕΣΘΠ είναι μεγαλύτερη από την μέση τιμή σε € ανά κιλό ΠΟΠ σταφυλιών που λαμβάνουν οι αμπελοκαλλιεργητές της Ελλάδας και όχι με την μεταβλητή τιμή σε € ανά κιλό προσκομιζόμενων λευκών σταφυλιών που λαμβάνουν οι παραγωγοί από την ΕΣΘΠ . Αυτό ίσως οφείλεται στο γεγονός ότι η Ρ2 έμμεσα εκφράζει α) το βαθμό που τα οινοποιεία της νήσου αναγνωρίζουν τις ιδιαιτερότητες του αμπελώνα της νήσου και προσφέρουν στον παραγωγό τιμές ικανές να καλύψουν το υψηλό κόστος καλλιέργειας και να αυξήσουν τα περιορισμένα έσοδα λόγω των χαμηλών αποδόσεων, β) το βαθμό του ανταγωνισμού της αγοράς λευκών σταφυλιών Σαντορίνης και γ) το βαθμό που η μέση τιμή ΠΟΠ σταφυλιών στην Ελλάδα (και κατ' επέκταση η προσφορά σταφυλιών αφού όσο αυξάνεται η προσφορά η τιμή μειώνεται) χρησιμοποιήθηκε ως γνώμονας για τον καθορισμό της τιμής των λευκών σταφυλιών στη Σαντορίνη. Όσον αφορά τη θετική συσχέτιση του δείκτη Ίδια Κεφάλαια/Σύνολο Ενεργητικού με το μέσο ετήσιο ποσοστό παράδοσης σταφυλιών στην ΕΣΘΠ ανά μέλος ίσως υποδεικνύει ότι όσο η έκθεση της ΕΣΘΠ στον χρηματοοικονομικό κίνδυνο μειώνεται τόσο αυξάνεται η εμπιστοσύνη των παραγωγών στην ΕΣΘΠ και επομένως τόσο μεγαλύτερες ποσότητες λευκών σταφυλιών παραδίδουν σε αυτή. Φυσικά, οι εξηγήσεις αυτές δεν αποτελούν παρά επιπλέον υποθέσεις εργασίας, οι οποίες θα πρέπει να διερευνηθούν σε μεταγενέστερο στάδιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ & ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

8.1 Εισαγωγή

Μέσω της ανάλυσης του αρχαιακού υλικού της ΕΣΘΠ περιγράφηκαν τα βασικότερα γνωρίσματα κάθε σταδίου του κύκλου ζωής της. Όπως αποδείχθηκε, η ΕΣΘΠ ολοκλήρωσε τον πρώτο κύκλο ζωής της τον Απρίλιο του 1947 με τη διακοπή της λειτουργίας του ΤΑΟΘ, ενώ ήδη από τα τέλη του ίδιου έτους μετέβη στον δεύτερο κύκλο ζωής της. Τόσο ο πρώτος όσο και ο δεύτερος κύκλος ζωής της επηρεάστηκαν σημαντικά από τις διαταραχές του εξωτερικού περιβάλλοντος αλλά και από τη συνεχή παρέμβαση του κράτους στις διαδικασίες διαχείρισης και διοίκησης της. Από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, και όταν πλέον η παρέμβαση του κράτους είχε αρχίσει να περιορίζεται, η ΕΣΘΠ άρχισε να αναπτύσσεται, επαναπροσδιορίζοντας σταδιακά τη σχέση εξάρτησης της με τη δανειοδότηση.

8.2 Προσαρμογή του Πλαισίου του Κύκλου Ζωής των Αγροτικών Συνεταιρισμών στην ΕΣΘΠ

Η μελέτη της εξέλιξης της ΕΣΘΠ στο χρόνο υπό το πρίσμα του πλαισίου του κύκλου ζωής των αγροτικών συνεταιριστών (cooperative life cycle framework) όπως αυτό προτάθηκε από τους Cook και Burress (2009) και συμπληρώθηκε από τους Cook και Πιορουλος προσφέρει μία νέα οπτική ως προς τους παράγοντες που δύναται να επιδρούν στον κύκλο ζωής και στην υγεία ενός αγροτικού συνεταιρισμού και εν προκειμένω ενός ελληνικού συνεταιρισμού.

Όπως φαίνεται, η υγεία της ΕΣΘΠ καθορίστηκε μεγάλο βαθμό από εξωτερικές παρεμβάσεις. Ειδικότερα, παρόλο που η ΕΣΘΠ στη διάρκεια του δεύτερου κύκλου ζωής της βρέθηκε πολλές φορές σε οικονομικό αδιέξοδο, κατάφερε μέσω εξωτερικής παρέμβασης να επιβιώνει και να συνεχίζει τη λειτουργία της. Η ΑΤΕ μέσω μακροπρόθεσμων, μεσοπρόθεσμων και βραχυπρόθεσμων δανείων επικροτούσε ένα μη βιώσιμο συνεταιρισμό για τον οποίο η δανειοδότηση αποτελούσε την πανάκεια σε όλες τις προκλήσεις του εσωτερικού και εξωτερικού περιβάλλοντος.

Ενδεχομένως, το επαναλαμβανόμενο αυτό μοτίβο υπονοεί ότι κατά τη διάρκεια του κύκλου ζωής ενός αγροτικού συνεταιρισμού μία εξωτερική δύναμη μπορεί να οδηγήσει στον τερματισμό ενός κύκλου και στην έναρξη ενός νέου, υπό τις ίδιες όμως συνθήκες και χωρίς καμία αλλαγή (status quo). Μακροπρόθεσμα όμως αυτό δεν θα κινητοποιήσει τα μέλη του συνεταιρισμού να προβούν σε αλλαγές που θα εξασφαλίσουν την επιχειρηματική ανάπτυξη του συνεταιρισμού. Ο φαύλος αυτός κύκλος θα συνεχίσει έως ότου η εξωτερική παρέμβαση περιοριστεί. Η διάσταση αυτή θα μπορούσε να προστεθεί στο μοντέλο των Cook και Burress (2009) προκειμένου αυτό να προσαρμοστεί στα δεδομένα της ελληνικής πραγματικότητας και ειδικά της ΕΣΘΠ.

Επιπλέον, η υγεία της ΕΣΘΠ επηρεάστηκε σημαντικά από του περιορισμούς του θεσμικού της περιβάλλοντος. Ο αναγκαστικός της χαρακτήρας αφαίρεσε από τους παραγωγούς το δικαίωμα της ενεργού συμμετοχής κατά τη φάση του οργανωτικού της σχεδιασμού και της επιλογής του συστήματος διακυβέρνησης με αποτέλεσμα να μην ληφθούν υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των μελών. Στην προκειμένη, ο νομοθέτης δεν έλαβε υπόψη ότι με την υποχρεωτική συμμετοχή όλων των παραγωγών της νήσου στο συνεταιρισμό εκ των πραγμάτων θα υπήρχε απόκλιση των συμφερόντων και των προτιμήσεων τους. Η επιβολή του Ν. 359/1947 ενδεχομένως να στέρησε από τους παραγωγούς και την ευκαιρία να αναπτύξουν σταδιακά συνεταιριστική συνείδηση και να πάρουν την πρωτοβουλία να ιδρύσουν έναν εθελοντικό συνεταιρισμό. Η απουσία της αντίληψης αυτής ίσως ήταν η αιτία που η ΕΣΘΠ ήδη από το πρώτο έτος λειτουργίας της αντιμετώπιζε προβλήματα λόγω της μη εκπλήρωσης των υποχρεώσεων των παραγωγών-μελών της.

Κατά συνέπεια, βάσει των παραπάνω παραδοχών αλλά και των αναλύσεων του Κεφαλαίου 6, συμπεραίνεται ότι η εξέλιξη της υγείας του υπό μελέτη συνεταιρισμού δεν μπορεί να αποδοθεί με μία «λειά» και ομαλή καμπύλη όπως αυτή του μοντέλου των Cook και Burress (2009). Αντίθετα, η καμπύλη της υγείας της ΕΣΘΠ θα χαρακτηρίζεται από έντονες μεταβολές και συνεχόμενες πτώσεις με κάποιες σπάνιες ανόδους. Η καμπύλη πιθανόν θα αρχίσει να ομαλοποιείται μετά το 2000 ενώ από το 2007 ως σήμερα πιθανόν να παρουσιάζει μία ανοδική τάση.

Όσον αφορά τα χαρακτηριστικά κάθε σταδίου του κύκλου ζωής της ΕΣΘΠ, από τον έλεγχο των υποθέσεων αλλά και των διαφόρων συνθηκών που επικράτησαν στο εσωτερικό της, φαίνεται ότι υπάρχουν κοινά στοιχεία με τα γνωρίσματα των σταδίων του μοντέλου των Cook και Burress (2009), όπως αυτό συμπληρώθηκε από τους

Πιορoulos και Cook (2013) και από την τρέχουσα έρευνα των ίδιων συγγραφέων. Επιβεβαιώνεται, μεταξύ άλλων, ότι ο συνεταιρισμός στο τρίτο στάδιο του κύκλου ζωής του υιοθετεί τις στρατηγικές της ριζικής αναδιαμόρφωσης προκειμένου να παρατείνει την παραμονή του σε αυτό.

Βάσει της σημερινής εικόνας της ΕΣΘΠ και των στρατηγικών που έχει υιοθετήσει τα τελευταία χρόνια εκτιμάται ότι σήμερα βρίσκεται στο τρίτο στάδιο του δεύτερου κύκλου ζωής της. Ωστόσο, τα διαθέσιμα στοιχεία και τα αποτελέσματα των αναλύσεων δεν μπορούν να προσδώσουν στην ανάλυση το χαρακτηριστικό της πρόβλεψης, δηλαδή να προβλέψουν πότε και αν η ΕΣΘΠ θα εισέλθει στο επόμενο στάδιο.

8.3 Υγεία της ΕΣΘΠ

Από την μελέτη των σταδίων του κύκλου ζωής της ΕΣΘΠ και βάσει των ενεργειών του διοικητικού συμβουλίου την τελευταία εικοσαετία γίνεται η παραδοχή ότι η υγεία της ΕΣΘΠ εκτός από τους εξωγενείς παράγοντες που αναφέρθηκαν παραπάνω, αποτελεί συνισταμένη δύο ακόμη παραμέτρων. Η πρώτη παράμετρος αφορά τα αποτελέσματα των ενεργειών της διοίκησης για την άμεση και έμμεση αύξηση του γεωργικού εισοδήματος ενώ η δεύτερη αφορά τον βαθμό ανταπόκρισης των μελών σε αυτά. Ειδικότερα, βάσει των στοιχείων που παρατέθηκαν στο Κεφάλαιο 6 διαπιστώνεται ότι στην πρώτη παράμετρο περιλαμβάνονται: α) η χρηματοοικονομική επίδοση της ΕΣΘΠ, β) ο βαθμός έκθεσης του συνεταιρισμού στον χρηματοοικονομικό κίνδυνο, γ) οι επενδύσεις σε έρευνα και ανάπτυξη σε επίπεδο αγροτικής εκμετάλλευσης των μελών για την μείωση του κόστους παραγωγής, δ) οι επενδύσεις σε έρευνα και ανάπτυξη σε επίπεδο συνεταιρισμού για την παραγωγή προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας, ε) η αξιοποίηση κατά το μέγιστο των διαφόρων εθνικών και κοινοτικών πόρων και στ) η διεύρυνση του δικτύου διανομής των συνεταιριστικών προϊόντων. Στη δεύτερη παράμετρο υπάγονται: α) η υιοθέτηση από τα μέλη νέων πρακτικών καλλιέργειας, όπως αυτές προέκυψαν από τα προγράμματα έρευνας και ανάπτυξης και β) η συνέπεια των μελών ως προς τις υποχρεώσεις τους απέναντι στο συνεταιρισμό.

8.4 Προτάσεις για Μελλοντική Έρευνα

Ο αριθμός των ερευνητικών εργασιών που ασχολείται με το πλαίσιο του κύκλου ζωής των αγροτικών συνεταιρισμών είναι ιδιαίτερα περιορισμένος. Επισημαίνεται δε, ότι σύμφωνα με τις διαθέσιμες πληροφορίες, μέχρι σήμερα δεν έχει δημοσιευθεί σε παγκόσμιο επίπεδο αντίστοιχη μελέτη με την παρούσα, για αγροτικό συνεταιρισμό πολλαπλού σκοπού.

Η κατασκευή ενός μοντέλου του οποίου τα χαρακτηριστικά θα έχουν βασιστεί στην ποιοτική αλλά και ποσοτική έρευνα ενός συνόλου συνεταιρισμών είναι δυνατό να λάβει το ρόλο ενός βοηθητικού εργαλείου κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Τα διευθυντικά στελέχη και τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου, προσαρμόζοντας τα χαρακτηριστικά του συνεταιρισμού τους στο μοντέλο αυτό ενδεχομένως να επιλέξουν καταλληλότερες στρατηγικές προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις κρίσεις κάθε σταδίου του κύκλου ζωής και να μειώσουν με αυτό τον τρόπο τα προβλήματα συλλογικής λήψης αποφάσεων και τα προβλήματα προσέλκυσης κεφαλαίων.

Για την κατασκευή του παραπάνω μοντέλου πρέπει να μελετηθεί ένας εύλογος αριθμός συνεταιρισμών, ώστε να σκιαγραφηθούν με μεγαλύτερη ακρίβεια τα χαρακτηριστικά κάθε σταδίου. Με γνώμονα ένα κοινό μοντέλο για κάθε κατηγορία αγροτικών συνεταιρισμών ενδεχομένως οι συνεταιρισμοί να μην μεταβαίνουν στο τέταρτο στάδιο όπου τα ιδιοκτησιακά κόστη αλλά και άλλες κατηγορίες κόστους είναι εξαιρετικά αυξημένα, αλλά από το τρίτο στάδιο να εισέρχονται απευθείας στο πέμπτο στάδιο και κατ' επέκταση σε ένα νέο κύκλο ζωής, με το μικρότερο δυνατό κόστος.

Επιπλέον, από την επισκόπηση της βιβλιογραφίας διαπιστώνεται ότι υπάρχει κενό ως προς την επίδραση των εξωγενών παραγόντων στην υγεία ενός αγροτικού συνεταιρισμού. Στην περίπτωση της Ελλάδας, όπου οι συνεταιρισμοί για πολλές δεκαετίες λειτουργούσαν υπό την εποπτεία του κράτους, θα είχε εξαιρετικό ενδιαφέρον να αποδειχθεί εάν τελικά υπάρχει μία εξωτερική δύναμη που διακόπτει τον κύκλο ζωής ενός συνεταιρισμού και τον εισάγει σε ένα δεύτερο ή νιοστό κύκλο χωρίς αυτό να συνεπάγεται κάποια αλλαγή. Αυτό έμμεσα θα μπορούσε να ενισχύσει την άποψη ότι η έντονη παρέμβαση του κράτους ήταν και είναι ο υπαίτιος για την απαξίωση της έννοιας του συνεργατισμού στην Ελλάδα.

Συν τοις άλλοις, αντικείμενο μελλοντικής έρευνας θα μπορούσε να αποτελέσει ο ακριβής προσδιορισμός της έννοιας της υγείας του συνεταιρισμού. Για το σκοπό αυτό

θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί ποιοτική έρευνα κατά την οποία ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα μελών του εκάστοτε υπό μελέτη συνεταιρισμού θα ερωτάται συγκεκριμένες ερωτήσεις ώστε να ορίσει τα κριτήρια με τα οποία κατά την άποψη του προσδιορίζεται η υγεία του συνεταιρισμού. Τα κριτήρια αυτά θα συγκρίνονται με τα κριτήρια που οι διοικήσεις των συνεταιρισμών έχουν ορίσει και στη συνέχεια η έννοια της υγείας θα προσδιορίζεται από ένα συνονθύλευμα των δύο αυτών ομάδων κριτηρίων. Ενδιαφέρον θα είχε η μέτρηση της υγείας σε βάθος χρόνου ώστε αυτή να αποτυπωθεί διαγραμματικά ώστε η καμπύλη του μοντέλου του Cook και Burress (2009) να επιβεβαιωθεί, να απορριφθεί ή να τροποποιηθεί μερικώς.

[BF%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B5%CE%AF%CE%B1_%CF%84%CF%89%CE%BD_%CE%95%CE%B8%CE%BD%CF%8E%CE%BD](#), ημερομηνία επίσκεψης ιστοσελίδας: 20/08/2014.

Δαουτόπουλος, Γ. (2005). *Μεθοδολογία Κοινωνικών Ερευνών*, Ε' Έκδοση, Εκδόσεις Ζυγός, Θεσσαλονίκη.

EMX, (2014a). “Ένωση Μαστιχοπαραγωγών Χίου: Η Μαστίχα Χίου”, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.gummastic.gr/index.php?contentid=52&langflag=>, ημερομηνία επίσκεψης ιστοσελίδας 10/09/2014.

EMX, (2014b). “Ένωση Μαστιχοπαραγωγών Χίου: Η εταιρεία - Φορέας”, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.gummastic.gr/index.php?contentid=90&langflag=>, ημερομηνία επίσκεψης ιστοσελίδας 12/09/2014.

Έντυπο Αρχείο ΕΣΘΠ, (2014). “Ένωση Συνεταιρισμών Θηραϊκών Προϊόντων: Έντυπο Αρχείο”

ΕΟΣΣΑΜΟΥ, (2014a). “Ένωση Οινοποιητικών Συνεταιρισμών Σάμου: Αμπελώνες”, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.samoswine.gr/2.html>, ημερομηνία επίσκεψης ιστοσελίδας 10/09/2014.

ΕΟΣΣ, (2014b), “Ένωση Οινοποιητικών Συνεταιρισμών Σάμου: Ιστορικό”, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.samoswine.gr/1.php>, ημερομηνία επίσκεψης ιστοσελίδας: 12/08/2014.

Καρλής, Δ. (2003). *Πολυμεταβλητή Στατιστική Ανάλυση*, Τμήμα Στατιστικής, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Εκδόσεις Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών.

Καφούρος, Μ. (2011). “Προϊόντα Santo: Με το Βλέμμα στο Μέλλον”, εισήγηση για το *Διεθνές Συνέδριο Cherry Tomato*, 08-09 Ιουλίου, Σαντορίνη, ψηφιακό αρχείο ΕΣΘΠ.

ΚΕΟΣΟΕ, (2014). “Μέση τιμή ανά κιλό σταφυλιού”, Κεντρική Συνεταιριστική Ένωση Αμπελοοινικών Προϊόντων, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.keosoe.gr/statistikaelladas/times.html>.

Κλήμης, Α. (1985). *Οι συνεταιρισμοί στην Ελλάδα*, Τόμος Α, Εκδόσεις Πιτσιλός, Αθήνα.

- Λαμπροπούλου-Δημητριάδου, Β. (1995). “Κριτική Θεώρηση της Ελληνικής Συνεταιριστικής Νομοθεσίας”, *Συνεταιριστική Πορεία*, 38: 95-107.
- Λογοθέτη, Σ. (2014). “Αυθεντικά Προϊόντα Σαντορίνης”, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.favathiras.gr/index.php/proiontasantorinis>, ημερομηνία επίσκεψης ιστοσελίδας 25/09/2014.
- Λουλούδης, Λ. (1996). “Πολιτικές Όψεις της Κρατικής Παρέμβασης Στη Γεωργία”, *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, 6: 121-146.
- Μάρκου, Α. (2013). “Προϊόντα Κρόκου Κοζάνης ΑΕΒΕ”, παρουσιάστηκε στο Ευρωπαϊκό Συνέδριο: Αυτό το χωράφι είναι η επιχείρησή σου, 15 Οκτωβρίου, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://farmsup.eu/assets/site/conference/am/markou.pdf>.
- Μαυρογορδάτος, Γ.Θ. (1988). *Μεταξύ Πιτυοκάμπη και Προκρούστη – Οι επαγγελματικές οργανώσεις στη σημερινή Ελλάδα*, Εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα.
- My Blog Samos, (2013), “Στη Βουλή το Θέμα του Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Ε.Ο.Σ.Σ.”, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://my-samos.blogspot.gr/2013/09/blog-post_2981.html, ημερομηνία επίσκεψης ιστοσελίδας: 26/08/2014
- Πάνος, Δ.Θ. (1978), “Οι Αναγκαστικοί Συνεταιρισμοί”, *Θέματα Συνεταιρισμών-Οικονομίας-Τραπεζών*, 48-50.
- Παπαγεωργίου, Κ.Π. (2007), *Βιώσιμη Συνεταιριστική Οικονομία: Θεωρία και Πρακτική*, Β΄ Έκδοση, Εκδόσεις Σταμούλη, Αθήνα.
- Παπαγεωργίου, Κ. (2010). “Καλή και κακή χρησιμοποίηση των συνεταιρισμών. Το παράδειγμα της Ελλάδας”, Παρουσιάστηκε στο συνέδριο *Αγροτικοί Συνεταιρισμοί στη Νότια και Κεντρική Ευρώπη 19^{ος} και 20^{ος} αιώνες: Μία Συγκριτική Θεώρηση*, Αθήνα, Ελλάδα, 10-11 Ιουνίου.
- ΠΑΣΕΓΕΣ, (2014). “ΠΑΣΕΓΕΣ: Προφίλ”, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.paseges.gr/el/profile>, ημερομηνία επίσκεψης ιστοσελίδας 30/09/2014.
- Πράσσοι, Δ. (2014). “Το Σαντορινιό Τοματάκι και οι Μπολσεβίκοι”, Ηλεκτρονική Εφημερίδα SANTONEWS, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα:

<http://www.santonews.com/to-santorinio-tomataki-kai-oi-bolsevikisantonews>,
ημερομηνία επίσκεψης ιστοσελίδας 10/12/2014.

Santorini, (2014). “Επισκέψιμο Οινοποιεία”, Τουριστική Πύλη Δήμου Θήρας,
διαθέσιμο στην ιστοσελίδα:
http://www.santorini.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=132&Itemid=99, ημερομηνία επίσκεψης ιστοσελίδας 28/08/2014.

SantoWines, (2014). “SantoWines-Union of Santorini Cooperatives: το Οινοποιείο”,
διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.santowines.gr/el/visit-santowines-winery/santorini-winery-santowines>,
ημερομηνία επίσκεψης ιστοσελίδας 10/06/2014.

Σταυρακάκης, Μ.Ν. (2010). *Αμπελογραφία*, Εκδόσεις Τροπή, Αθήνα.

Συρίγος, Ε. (2012). “Συνοπτικό Ιστορικό Χρονικό ΕΣΘΠ Περιόδου 1984-1991,
Αναπτυξιακή Πορεία υπό την Διεύθυνση Ελευθέριου Ι. Συρίγου”, ομιλία
Ελευθέριου Ι. Συρίγου, Θήρα.

ΥπΑΑ, (2007a). “Προδιαγραφές Προϊόντος: Κανονισμός (ΕΚ) 1234/2007, Άρθρο
118γ, Παράγραφος 2”, Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων,
διαθέσιμο στην ιστοσελίδα:
http://www.minagric.gr/images/stories/docs/agrotis/POP-PGE/TEΧΝΙΚΟΙ_FAKELOI_OINON_POP-PGE_ENGLISH/PDO_31/PDO_31_Santorini_stsndards.pdf.

ΥπΑΑΤ, (2007b). “Προδιαγραφές Προϊόντος: Φάβας Σαντορίνης”, Υπουργείο
Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα:
http://minagric.gr/images/stories/docs/agrotis/POP-PGE/fava_santorinis_specifications.pdf

ΥπΠΑΤ, (2013). “Προδιαγραφές Προϊόντος: Τοματάκι Σαντορίνης”, Υπουργείο
Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων διαθέσιμο στην ιστοσελίδα:
http://minagric.gr/images/stories/docs/agrotis/POP-PGE/tomataki_santorinis_221012.pdf

Ψηφιακό Αρχείο ΕΣΘΠ, (2014). “Ένωση Συνεταιρισμών Θηραϊκών Προϊόντων:
Ψηφιακό Αρχείο”.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- Abbott, J. and Creupelandt, H. (1966), *Agricultural Marketing Boards: Their Establishment and Operation*, Food and Agriculture Organization, Rome.
- Akerlof, G.A. (1970). "The Market for "Lemons": Quality Uncertainty and the Market Mechanism", *The Quarterly Journal of Economics*, 84(3): 488-500.
- Babcock, H.E. (1935). "Cooperatives - The Pacesetters in Agriculture", *Journal of Farm Economics*, 17: 153-156.
- Bekkum, O.F. Van and Bijman, J. (2006). "Innovations in Cooperative Ownership: Converted and Hybrid Listed Cooperatives", paper presented at the 7th *International Conference on Management in AgriFood Chains and Networks*, Ede, The Netherlands, 31 May – 2 June.
- Biyalogorsky, E. and Gerstner, E. (2004). "Contingent Pricing to Reduce Price Risks", *Marketing Science*, 23(1): 146-155.
- Burress, M.J., Cook, M.L. and O'Brien, D.J. (2011). "Governing Agribusiness: The Impact of Board Structure and Process on Performance of Producer-Owned Agribusinesses", Working Paper, University of Missouri.
- Butler, G. (1988). "Designing Membership Structures for Large Agricultural Cooperatives", ACS Research Report Number 75, Agricultural Cooperative Service, USDA.
- Campbell, D.P. (1957). "Voluntary and Compulsory Co-operatives", *Canadian Journal of Agricultural Economics*, 5 (2): 26-37.
- Center, T.J. (1988). "The Role of Cooperatives in Agriculture: Historic Remnant or Viable Membership Organization?", *Journal of Agricultural Cooperation*, 3: 94-106.
- Chaddad, F.R. (2006). "Investment Constraints in Agricultural Cooperatives: Theory, Evidence and Solutions", paper presented at *XLIV Congresso Da Sober: Questões Agrárias, Educação no Campo e Desenvolvimento*, Sao Paulo, Brazil, 23-27 July.

- Chaddad, F.R. and Cook, M.L. (2004). "Understanding New Cooperative Models: An Ownership-Control Rights Typology", *Review of Agricultural Economics*, 26 (3): 348-360.
- Chaddad, F.R. and Iliopoulos, C. (2013). "Control Rights, Governance, and the Costs of Ownership in Agricultural Cooperatives", *Agribusiness*, 29(1): 3-22.
- Coase, R. (1937). "The Nature of the Firm", *Economica*, 4(16): 386-405.
- Comrey, A.L. and Lee, H.B. (1992). *A First Course in Factor Analysis, Second Edition*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Condon, A.M. (1987). "The Methodology and Requirements of a Theory of Modern Cooperative Enterprise", in J.S. Royer: *Cooperative Theory: New Approaches*, ACS, U.S. Department of Agriculture, Service Report 18.
- Cook, M.L. (1995). "The future of U.S. Agricultural Cooperatives: A Neo-Institutional Approach", *American Journal of Agricultural Economics*, 77 (5): 1153-1159.
- Cook, M.A. and Burrell, M.J. (2009). "A Cooperative Life Cycle Framework". Unpublished working paper, University of Missouri, available at: <http://departments.agri.huji.ac.il/economics/en/events/p-cook.pdf>.
- Cook, M.A., Burrell, M.J. and Iliopoulos, C. (2008). "New Producer Strategies: The Emergence of Patron-Driven Entrepreneurship", paper prepared for presentation at the *12th EAAE Congress; People, Food and Environments: Global Trends and European Strategies*, Gent, Belgium, 26-29 August.
- Cook, M. L., and Chambers, M. (2007). "The Role of Agricultural Cooperatives in Global Netchains", Paper presented at the workshop on *Small Farmer Organization and Markets in Developing Countries* organized by INRA-MOISA and Wageningen University, Montpellier, France.
- Cook, M.L. and Iliopoulos, C. (1998). "Solutions to Property Rights Constraints in Producer-Owned and Controlled Organizations: Prerequisite for Agri-Chain Leadership?", in G.W. Ziggers, J.H. Trienekens, and P.J.P. Zuurbier, (eds.), *Proceedings of the Third International Conference on Chain Management in Agri Business and Food Industry*, Wageningen University Press, Wageningen, the Netherlands, available at

http://www.academia.edu/2214641/Solutions_to_Property_Rights_Constraints_in_Producer-Owned_and_Controlled_Organizations_Prerequisite_for_Agri-Chain_Leadership

- Cook, M.L. and Iliopoulos, C. (2000). “Ill-Defined Property Rights in Collective Action: The Case of US Agricultural Cooperatives”, in C. Menard, (Ed), *Institutions, Contracts, and Organizations: Perspectives from New Institutional Economics*, Edward Elgar: London.
- Donald, F.A. (1997). “Co-ops 101: An Introduction to Cooperatives”, Rural Business-Cooperative Service U.S. Department of Agriculture, *Cooperative Information Report* 55, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.rurdev.usda.gov/rbs/pub/cir55/cir55rpt.htm>
- Everitt, B.S. (1975). “Multivariate analysis: The need for data, and other problems”, *British Journal of Psychiatry*, 126: 237-240.
- European Commission, (2013), “European Commission; Agricultural and Rural Development; News: Commission Requests Greece to Ensure Free Market Access for Wine Producers in Samos”, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: http://ec.europa.eu/agriculture/newsroom/116_en.htm, ημερομηνία επίσκεψης ιστοσελίδας: 23/08/2014.
- Examiner.com, (2014). “Sustaining Greek agriculture: the mission of Santo Wines”, available at <http://www.examiner.com/article/sustaining-greek-agriculture-the-mission-of-santo-wines>, date 02/09/2014.
- Fairbairn, B. (2003). *Three Strategic Concepts for the Guidance of Co-operatives: Linkage, Transparency and Cognition*, Centre for the Study of Co-operatives University of Saskatchewan, Canada.
- Forbes, J. (1982), “Societal control of producer marketing boards”, *Journal of Macromarketing*, 2(1): 27-37.
- Franken, J.R.V. and Cook, M.L. (2013a). “Informing Measurement of Cooperative Performance”, Selected Paper prepared for presentation at the *International Conferences on Economics and Management of Networks – EMNet*, Agadir, Morocco, November 21-23.

- Franken, J.R.V. and Cook, M.L. (2013b). “Governance and Performance of Multipurpose Cooperatives”, Selected Paper prepared for presentation at the *International Conferences on Economics and Management of Networks – EMNet*, Agadir, Morocco, November 21-23.
- Fransesconi G.N. and Ruben, R. (2008). “The Life Cycle of Agricultural Cooperatives: Implications for Management and Governance in Ethiopia”, *Journal of Rural Cooperation*, 36(2): 115-130.
- Francesconi, G.N. and Wouterse, F. (2014). “The Health of Farmer-Based Organizations in Ghana Organizational Diagnostics and Governance Implications”, Paper Presented at the *International Summit of Cooperatives*, Quebec, Canada, October 6-9.
- Fulton, M. (1999). “Co-operatives and Member Commitment”, Paper Presented at *The Role of Cooperative Entrepreneurship in the Modern Market Environment*, Helsinki, Finland, June 11.
- Grashious, J. and Cook, M.L. (2013). “Genesis and Growth of Amul: Life Cycle Lessons for Kenyan Dairy Cooperatives”, Selected Paper prepared for presentation at the *International Conference on Economics and Management of Management of Networks -EMNet*, Agadir, Morocco, November 21-23.
- Green, C. (1983). “Agricultural Marketing Boards in Canada: An Economic and Legal Analysis”, *The University of Toronto Law Journal*, 33(4): 407-433.
- Hansmann, H. (1996). *The Ownership of Enterprise*, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, London, England.
- Harte, L.N. (1997). “Creeping Privatisation of Irish Co-operatives: A Transaction Cost Explanation”, in *Strategies and Structures in the Agro-Food Industries*, ed. J. Nilson and G. van Dijk,, Van Gorcum & Comp. B.V., The Netherlands.
- Hind, A.M. (1999). “Co-operative Life Cycle and Goals”, *Journal of Agricultural Economics*, 50(3): 536-548.
- Hiscocks, G.A. and Bennett, T.A. (1974). “Marketing Boards and Pricing in Canada”, *Canadian Farm Economics*, 9: 15-22.

- ICA, (2014). “Co-operative facts & figures”, available at <http://ica.coop/en/whats-co-op/co-operative-facts-figures>, date 29/09/2014.
- ICA, (1995). “The International Co-operative Alliance Statement on Co-operative Identity”, *Review of International Co-operation* 88, 3: 3-4.
- Iliopoulos, C. (2000). “The evolution of the Greek cooperative law: from the first to the last order of economizing”, paper presented at the Fourth Annual Conference of *the International Society for New Institutional Economics*, 22–24 September, Tübingen, Germany.
- Iliopoulos, C. (2005). “New Generation Cooperatives: The Potential of an Innovative Institutional Arrangement for Mediterranean Food Supply Chains”, *MEDIT*, 4(1): 14-20.
- Iliopoulos, C. (2012). Support for Farmers’ Cooperatives: Country Report Greece. Wageningen: Wageningen UR.
- Iliopoulos, C. and Cook, M.L. (1999). “Invited Reaction: The Internal Organization of the Cooperative Firm: An Extension of a New Institutional Digest”, *Journal of Cooperatives*, 14: 77-85.
- Iliopoulos, C. and Cook, M.L. (2013). “Property Rights Constraints in Producer-Owned Firms: Solutions as Prerequisites for Successful Collective Entrepreneurship”, Selected Paper prepared for presentation at the *International Conferences on Economics and Management of Networks – EMNet*, Agadir, Morocco, November 21-23, 2013.
- Iliopoulos, C., and Hendrikse, G.W.J. (2009). “Influence Costs in Agribusiness Cooperatives: Evidence from Case Studies”, *International Studies of Management & Organization*, 39(4): 60-80.
- Iliopoulos, C. and Valentinov, V. (2012). “Opportunism in agricultural cooperatives in Greece”, *Outlook on Agriculture*, 41 (1): 15-19.
- Inderst, R., Muller, H.M. and Warneryd, K. (2005). “Influence Costs and Hierarchy”, *Economics of Governance*, 6: 177-197.
- James, B. G. (1974). “The Theory of the Corporate Life Cycle”, *Long Range Planning*, 7(2): 49-55.

- Jensen, M.C. (1986). "Agency Costs of Free Cash Flow, Corporate Finance, and Takeovers," *American Economic Review*, 76(2): 323-329.
- Jensen, M.C. and Meckling, W.H. (1976). "Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure", *Journal of Financial Economics*, 3(4): 305-360.
- Kim, Jae-On and Mueller, C.W. (1978). Introduction to Factor Analysis: What is and How to Do it; Series: Quantitative Applications in the Social Sciences, A Sage University Paper 13, Sage Publications, United States of America.
- Kimberly, J.R. (1979). "Issues in the Creation of Organizations: Initiation, Innovation and Institutionalization", *Academy of Management Journal*, 22(3): 437-457.
- Kurzban, R. and Houser, D. (2005). "Experiments Investigating Cooperative Types in Humans: A Complement to Evolutionary Theory and Simulations", *PNAS*, 102(5): 1803-1807.
- Lambert, P. (1963). *Studies in the Social Philosophy of Co-operation*, Co-operation Union.
- Larsen, G.H. and Erdman, H.E. (1962). "Aaron Sapiro: Genius of Farm Cooperative Promotion", *The Mississippi Valley Historical Review*, 49(2): 242-268.
- Lester, D.L., Parnell, J.A. and Carraher, S. (2003). "Organizational Life Cycle: A Five-Stage Empirical Scale", *International Journal of Organizational Analysis*, 11(4): 339-354.
- LeVay, C. (1983). "Agricultural Co-operative Theory: A Review", *Journal of Agricultural Economics*, 34(1): 1-44.
- Ling, K.C. (2006). "Measuring Performance of Dairy Cooperatives", RBS Research Report 212, USDA.
- Ling, K.C. and Liebrand, C. (1998). "A New Approach to Measuring Dairy Cooperative Performance", RBS Research Report 166, Rural Business-Cooperative Service, USDA.
- Lippitt, G.L. and Schmidt, W.H. (1967). "Crises in a Developing Organization", *Harvard Business Review*, 45: 102-112.

- MacCallum, R.C. and Widaman, K.F. (1999). "Sample Size in Factor Analysis", *Psychological Methods*, 4(1): 84-99.
- Mahoney, J. and Rueschemeyer, D. (2003). *Comparative Historical Analysis in the Social Sciences*, Cambridge University Press.
- McMurchy, J. (1990). "A History of Agricultural Marketing Legislation in Ontario", *Ontario-Ministry of Agriculture, Food and Rural Affairs*, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.omafra.gov.on.ca/english/farmproducts/factsheets/history.htm>, ημερομηνία επίσκεψης ιστοσελίδας: 18/06/2014.
- Mendoza, E.V. and Castillo, E.T. (2006). *The Path to the Success of Cooperatives*, The University of the Philippines Press, Philippines.
- Milgrom, P. and Roberts, J. (1990). "Bargaining Costs, Influence Costs, and the Organization of Economic Activity", in J. Alt and K. Shepse, (eds.), *Perspectives on Political Economy*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Miller, D. and Friesen, P. (1984). "A Longitudinal Study of the Corporate Life Cycle", *Management Science*, 30 (10): 1161-1183.
- Mills, J., Bible, L. and Mason, R. (2002). "Defining Free Cash Flow", *The CPA Journal*, available at: <http://www.nysscpa.org/cpajournal/2002/0102/features/f013602.htm>
- Murray, G.C. (1983). "Towards an Agricultural Co-operative Classification", *Journal of Agricultural Economics*, 34(2): 151-161.
- Nilsson, J., Svendsen, G.L.H and Svendsen, G.T. (2012). "Are Large and Complex Agricultural Cooperatives Losing Their Social Capital?", *Agribusiness*, 28(2): 187-204.
- Nourse, E.G. (1922). "The Economics Philosophy of Co-operation", *The American Economic Review*, 12(4): 577-597.
- Ortmann, G.F. and King R.P. (2007). "Agricultural Cooperatives I: History, Theory and Problems", *Agrekon*, 46(1): 40-68.
- Parnell, E. (1995). *Reinventing the Co-operative: Enterprises for the 21st Century*, Plunkett Foundation for Cooperative Studies, Oxford.

- Patronis, V. (2002). "Between state and market forces: Greek agricultural cooperative organizations in transition period", 13th Congress of the International Economic History Association, 22–26 July, Buenos Aires, Argentina.
- Peterson, C.H. and Aderson, B.L. (2009). "Cooperative Strategy: Theory and Practise", *Agribusiness*, 12(4): 371-383.
- Pischke, J.D. Von and Rouse, J.G. (2004). *New Strategies for Mobilizing Capital in Agricultural Cooperatives*, Economic and Social Development Department, Food and Agriculture Organization of the United Nations, Rome, available at <http://www.fao.org/docrep/007/y5469e/y5469e00.htm#Contents>.
- Plunkett, B., 2005. "The Portfolio Problem in Agricultural Cooperatives: An Integrated Framework", a dissertation presented to the Faculty of the Graduate School University of Missouri, unpublished, in partial fulfillment of the Requirements for the Degree Doctor of Philosophy.
- Porter, P. and Scully, G. (1987). "Economic Efficiency in Cooperatives", *The Journal of Law and Economics*, 30: 489-512.
- Quinn, R. and Cameron, K. (1983). "Organizational Life Cycles and Shifting Criteria of Effectiveness: Some Preliminary Evidence", *Management Science*, 29(1): 33-52.
- Rhodes, V.J., Dauve, J.L. and Parcell, J.L. (1995). *The Agricultural Marketing System*, 5th Edition, Holcomb Hathaway Publishers, AR, USA.
- Riordan, M.H. and Williamson, O.E. (1985). "Asset Specificity and Economic Organization", *International Journal of Industrial Organization*, 3: 365-378.
- Ritossa, C.M. and Bulgacov, S. (2009). "Internationalization and Diversification Strategies of Agricultural Cooperatives: A Quantitative Study of the Agricultural Cooperatives in the State of Parana", *BAR - Brazilian Administration Review*, 6 (3), available at: <http://dx.doi.org/10.1590/S1807-76922009000300003>.
- Royer, J.S. (1999). "Cooperative Organizational Strategies: A Neo-Institutional Digest", *Journal of Cooperatives*, 14: 44-67.

- Russoa, C., Weatherspoon, D., Peterson, C. and Sabbatini, M. (2000). “Effects of Managers’ Power on Capital Structure: A Study of Italian Agricultural Cooperatives”, *International Food and Agribusiness Management Review*, 3: 27-39.
- Sappington, D.E.M. (1991). “Incentives in Principal-Agent Relationships”, *Journal of Economic Perspectives*, 5:45-66.
- Schrader, L.F. (1989). “Equity Capital and Restructing of Cooperatives as Investor Oriented Firms”, *Journal of Agricultural Cooperation*, 4: 41-53.
- Sexton, R.J. and Iskow, J. (1988). “Factors Critical to the Success or Failure of Emerging Agricultural Cooperatives”, Giannini Foundation Information Series No. 88-3, University of California, Davis.
- Spyropoulos, P.C. and Fortsakis, T.P. (2009), *Constitutional Law in Greece*, Kluwer Law International BV, The Netherlands.
- Staatz, J.M. (1987). “Farmers’ incentives to take collective action via cooperatives: A Transaction Cost Approach”, *Agricultural Cooperative Service Report* 13. USDA
- Tamilia, R.D. and Charlebois, S. (2007), “The Importance of Marketing Boards in Canada: A twenty – First Century Perspective”, *British Food Journal*, 109(2): 119-144.
- Tortia, E.C., Valentinov, V. and Iliopoulos, C. (2013). “Agricultural Cooperatives”, *Journal of Entrepreneurial and Organizational Diversity*, 2(1): 23-36.
- Tsai, W. (2000). “Social Capital, Strategic Relatedness and the Formation of Intra-organizational Linkages”, *Strategic Management Journal*, 21: 925-939.
- USDA, (1995). “Base Capital Financing of Cooperatives”, RBCDS Cooperative Information Report 51, Rural Business and Community Development Service, United States Department of Agriculture.
- UVIC, (2014). “Chapter 11: Markets in Agriculture: Key Concepts”, University of Victoria, Canada, available at: <http://web.uvic.ca/~kumara/econ520/chap11.pdf>.

- Valentinov, V. (2007). "Why are Cooperatives Important in Agriculture? An Organizational Economics Perspective", *Journal of Institutional Economics*, 3(1): 55-69.
- Valentinov, V. and Iliopoulos, C. (2012). "Property Rights Problems in Agricultural Cooperatives: A Heterodox Institutional Perspective", *German Journal of Agricultural Economics*, 61(3): 139-147.
- Vendetti, D. (2010). "Company Evolution & the Organizational Life Cycle", Product Arts, available at: http://www.product-arts.com/attachments/article/1246/Company_Evolution_The_Organizational_Lifecycle.pdf
- Wiener, M. and Mehrabian, A. (1968). *Century Psychology Series; Language within Language: Immediacy, a Channel in Verbal Communication*, Meredith Corporation, New York.
- Williamson, L. (1987). "The Farmer's Cooperative Yardstick: Financial Ratios Useful to Agricultural Cooperatives", *University of Kentucky Cooperative Extension Service*, College of Agriculture Extension Publication No. AEC-55.
- Williamson, O.E. (1979). "Transaction Cost Economics: the Governance of Contractual Relations", *Journal of Law and Economics*, 22 (2): 233-261.
- Williamson, O.E. (1981a). "The Economics of Organization: The Transaction Cost Approach", *The American Journal of Sociology*, 87 (3): 548-577.
- Williamson, O.E. (1981b). "The Modern Corporation: Origins, Evolution, Attributes", *Journal of Economic Literature*, 19: 1537-568.
- Williamson, O.E. (1990). "A Comparison of Alternative Approaches to Economic Organization", *Journal of Institutional and Theoretical Economics*, 146: 61-71.
- J.C.F. de Winter, Dodou, D. and Wieringa, P.A. (2009). "Exploratory Factor Analysis with Small Sample Sizes", *Multivariate Behavioral Research*, 44(2): 147-181.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

Ερωτηματολόγιο Έρευνας

Ερωτηματολόγιο 1

Ενότητα Α

1. Πόσα έτη εργάζεστε/εργαζόσασταν ως διευθυντής της ενώσεως;
2. Τι συνθήκες και ποια προβλήματα συναντήσετε όταν αναλάβατε την διεύθυνση της ένωσης;

Ενότητα Β

3. Πότε μία ένωση συνεταιρισμών πιστεύετε ότι μπορεί να θεωρηθεί επιτυχημένη;
4. Κατά τη γνώμη σας, σήμερα η ένωση είναι ένας πετυχημένος δευτεροβάθμιος συνεταιρισμός;
5. Ποιοι παράγοντες έχουν συντελέσει, σε κάθε χρονική περίοδο από την ίδρυση της στην επιτυχία της;
6. Στην πορεία της ένωσης μπορείτε να διακρίνεται κάποιες φάσεις-έτη σταθμός που διαμόρφωσαν τη σημερινή της εικόνα (αν ναι απαντήστε στις δύο επόμενες ερωτήσεις);
7. Ποια τα χαρακτηριστικά κάθε φάσης;
8. Ποιοι παράγοντες συνετέλεσαν στη δημιουργία αυτών των φάσεων;
9. Ποιοι είναι οι σημαντικότεροι στόχοι της ένωσης σήμερα (για παράδειγμα η μεγιστοποίηση των κερδών, η συνεχής ανάπτυξη, η μεγιστοποίηση των τιμών παραγωγού, η συμμετοχή παραγωγών στη λήψη αποφάσεων, κλπ.)
10. Οι στόχοι αυτοί έχουν μεταβληθεί σε σύγκριση με το παρελθόν; Χρονικά πότε άλλαξαν και για ποιους λόγους;

Ενότητα Γ

11. Ποια η σχέση της ΕΣΘΠ με τα μέλη-φυσικά πρόσωπα; Για παράδειγμα, πραγματοποιεί εργασίες για λογαριασμό τους ή απευθείας συναλλαγές με αυτά;
12. Πως ορίζετε την έννοια “ανενεργό μέλος”;

13. Τα ανενεργά μέλη των Συνεταιρισμών-μελών της Ένωσης έχουν μηδενικές συναλλαγές με αυτούς και με την Ένωση (γεωργικά εφόδια, παραγόμενα προϊόντα);
14. Με βάση το μητρώο των μελών σας, σήμερα είναι εγγεγραμμένα πάνω από 2300 μέλη-φυσικά πρόσωπα. Ωστόσο, από αυτά μόνο τα 1100 περίπου έκαναν δήλωση ενιαίας ενίσχυσης για το 2014. Ποιοι παράγοντες συνετέλεσαν διαχρονικά στη μείωση των ενεργών μελών;
15. Γιατί τα ανενεργά μέλη-φυσικά πρόσωπα δεν διαγράφονται από τον εκάστοτε συνεταιρισμό; (Βάσει του άρθρου 4 παρ. 2 και του άρθρου 3 παρ. 1 του Ν. 359/1947 μέλη που δεν είναι πλέον *“αγρόται, ιδιοκτήται ή εμφυτευταί ή επικαρπωταί ή μισθωταί ή επίμορτοι καλλιεργηταί αμπέλων ή αγρών καλλιεργουμένων δια τομάτας ή φάβας”* πρέπει να διαγράφονται από το Δ.Σ.)
16. Τα ανενεργά μέλη των συνεταιρισμών συμμετέχουν στην ψηφοφορία ή/και στη λήψη αποφάσεων και κατ' επέκταση μέσω των αντιπροσώπων τους στην ψηφοφορία και στη λήψη αποφάσεων σε επίπεδο ένωσης; (Βάσει του άρθρου 14 παρ. 7 *“ο αριθμός των ψήφων κάθε συνεταιρισμού στη γενική συνέλευση της ένωσης κανονίζεται αναλόγως των παρά των μελών αυτού κατεχόμενων εκτάσεων ή των εκτάσεων των καλλιεργούμενων υπ' αυτών κατά την τελευταία τριετία με προϊόντα προστατευόμενα από τον Ν. 359/1947. Ουδείς συνεταιρισμός έχει περισσότερες από τρεις ψήφους”*. Αυτό σημαίνει ότι συνεταιρισμός με μη ενεργά μέλη που έχουν όμως εκτάσεις έχει δικαίωμα ψήφου;)
17. Ο μεγάλος αριθμός ανενεργών μελών τους συνεταιρισμούς προκαλεί αντιδράσεις από τα ενεργά μέλη αυτών και αν/όχι γιατί;
18. Τι υποχρεώσεις έχουν τα ανενεργά μέλη-φυσικά πρόσωπα απέναντι στον πρωτοβάθμιο συνεταιρισμό στον οποίο ανήκουν αλλά και στην ένωση;
19. Τι υποχρέωση έχει ο κάθε πρωτοβάθμιος συνεταιρισμός και η ένωση απέναντι στα ανενεργά μέλη;
20. Υπάρχουν συνεταιρισμοί που ο αριθμός των ανενεργών μελών τους είναι σημαντικά υψηλότερος σε σύγκριση με τους υπόλοιπους συνεταιρισμούς;
21. Βάσει καταστατικού τα μέλη-φυσικά πρόσωπα παραδίδουν στον συνεταιρισμό το 25% της ποσότητας παραγωγής τους ενώ στους υπόλοιπους αναγκαστικούς συνεταιρισμούς της χώρας τα μέλη παραδίδουν το 100% της παραγωγής τους. Γνωρίζετε που οφείλεται αυτή η σημαντική διαφορά;

22. Υπάρχουν μέλη που παραδίδουν ποσότητες μεγαλύτερες από το ποσοστό του 25%. Ανταμείβεται τα μέλη αυτά για αυτή τους την απόφαση;
23. Αν όχι, υπάρχουν μέλη που είναι αντίθετα στην πρακτική αυτή; Πότε άρχισαν να αντιδρούν;
24. Θεωρείτε ότι τα μέλη της ΕΣΘΠ έχουν συνεταιριστική συνείδηση και αν ναι σε τι βαθμό;
25. Τα νέα μέλη λαμβάνουν τις τιμές που λαμβάνουν τα ήδη υπάρχοντα μέλη-φυσικά πρόσωπα και έχουν ίσα δικαιώματα με τα παλιά μέλη; Αν ναι, υπάρχουν αντιδράσεις από τα παλαιότερα μέλη;
26. Ποιοι παράγοντες έχουν οδηγήσει στην απόφαση περί μη κατανομής κερδών στα φυσικά μέλη και στην έμμεση ενίσχυση των εισοδημάτων τους μέσω της αύξησης της τιμής παραγωγού;
27. Για ποιο λόγο τα τελευταία χρόνια διατηρείται πολύ υψηλό αποθεματικό;

ΕΝΟΤΗΤΑ Δ

28. Τα ενεργά μέλη-φυσικά πρόσωπα είναι διατεθειμένα να χρηματοδοτήσουν
- μακροπρόθεσμες επενδύσεις όπως εκσυγχρονισμό των εγκαταστάσεων επεξεργασίας τομάτας, φάβας, κλπ.
 - την έρευνα και ανάπτυξη
 - τις διάφορες προωθητικές ενέργειες που απαιτούνται προκειμένου να επιτευχθεί αύξηση των πωλήσεων
29. Από ποιους παράγοντες εξαρτάται η διάθεση να χρηματοδοτήσουν τέτοιες επενδύσεις;
30. Στο παρελθόν, έχει πραγματοποιηθεί κάποια αντίστοιχη επένδυση στηριζόμενη αποκλειστικά στις εισφορές των μελών;
31. Το 2002 παρατηρείται διπλασιασμός του καταβεβλημένου μετοχικού κεφαλαίου (από 20,296.40 σε 44,127.93). Η ενέργεια αυτή πραγματοποιήθηκε μέσω της καταβολής κάποιου επιπλέον ποσού από τα μέλη; Αν ναι, πως αντέδρασαν τα μέλη στην ενέργεια αυτή;

ΕΝΟΤΗΤΑ Ε

32. Ο αναγκαστικός χαρακτήρας της ένωσης έχει επηρεάσει θετικά ή αρνητικά τη λειτουργία της και γιατί;

33. Διαχρονικά έχουν δημιουργηθεί προβλήματα που να οφείλονται σε αυτό το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό και αν ναι ποια είναι αυτά;
34. Στο παρελθόν μέλη-φυσικά πρόσωπα ή ακόμη και μη μέλη έχουν επιδιώξει την άρση της αναγκαστικότητας;
35. Πως εκτιμάτε ότι θα επηρεάσει μία πιθανή κατάργηση του αναγκαστικού χαρακτήρα της ένωσης τα μέλη της-φυσικά πρόσωπα αλλά και τη γενικότερη εικόνα του αγροτικού τομέα της νήσου;
36. Βάσει του ιδρυτικού νόμου της ΕΣΘΠ, μέλη της είναι και οι ιδιοκτήτες ιδιωτικών οινοποιείων που διατηρούν ίδιες εκμεταλλεύσεις. Τα μέλη αυτά θεωρείτε ότι λειτουργούν σε γενικές γραμμές προς το συμφέρον των μελών της ένωσης ή λειτουργούν ανταγωνιστικά;
37. Στο παρελθόν, όταν χρειαζόταν κάποια επιπλέον επένδυση για το οινοποιείο της ένωσης, αυτά τα μέλη ήταν πρόθυμα να τη χρηματοδοτήσουν (;
38. Η τιμή που ο παραγωγός λαμβάνει για τα προϊόντα της αμπέλου καθορίζεται από την ένωση και όχι από την αγορά; Αν ναι πως καλύπτεται η διαφορά αυτή;
39. Με ποια κριτήρια επιλέγεται η τιμή που εν τέλει θα λάβει κάθε μέλος για το προϊόν που έχει παραδώσει στην ένωση;
40. Οι τιμές που τα υπόλοιπα οινοποιεία αγοράζουν τα προϊόντα της αμπέλου είναι διαχρονικά υψηλότερες ή χαμηλότερες από της ένωσης;
41. Ποια είναι η συνήθης πρακτική των οινοποιείων προκειμένου να πείσουν περισσότερους παραγωγούς να παραδώσουν μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής τους;
42. Υπάρχει το αίσθημα της δέσμευσης των μελών στην ένωση με την έννοια ότι προτιμούν να παραδίδουν στην ένωση το σύνολο της παραγωγής τους και όχι να πωλούν το μεγαλύτερο μέρος αυτής στα άλλα οινοποιεία της νήσου; Αν ναι σε τι βαθμό εκτιμάται ότι υπάρχει;
43. Πουλάει η ένωση σταφύλια ή μούστο στα άλλα οινοποιεία της νήσου, και αν ναι σε τι τιμές; Πως επωφελείται από τη διαδικασία αυτή;
44. Υπάρχει περίπτωση το 25% της παραγωγής των αμπελοκαλλιεργητών που παραδίδεται στην ένωση να είναι κατώτερης ποιότητας ενώ το 75% που παραδίδεται για παράδειγμα στα άλλα οινοποιεία να είναι υψηλότερης προκειμένου οι παραγωγοί να αποκομίσουν υψηλότερη τιμή;

45. Αν ναι, πως αντιμετωπίζετε το πρόβλημα αυτό; Δίνεται κάποια κίνητρα στους παραγωγούς για να αποτρέψετε την ενέργεια αυτή;

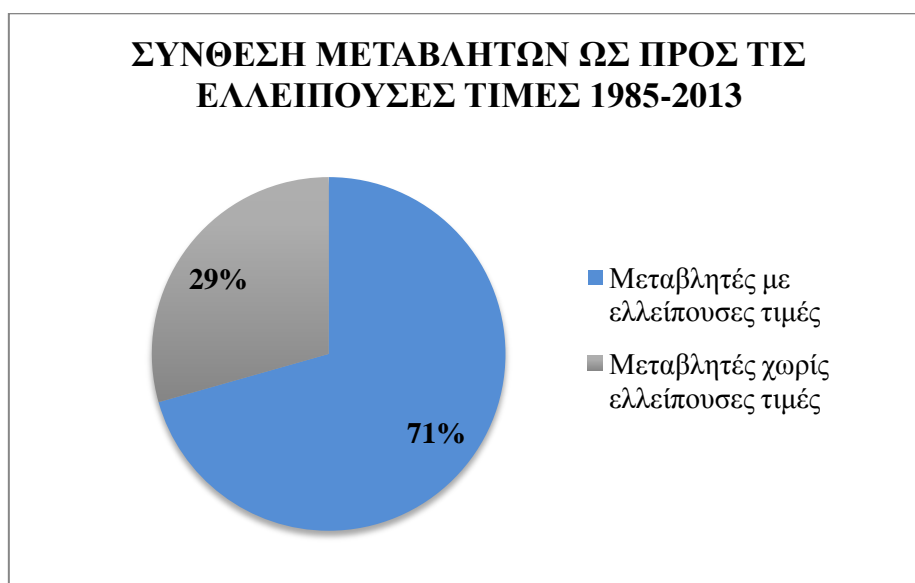
Ερωτηματολόγιο 2

ΕΝΟΤΗΤΑ Α

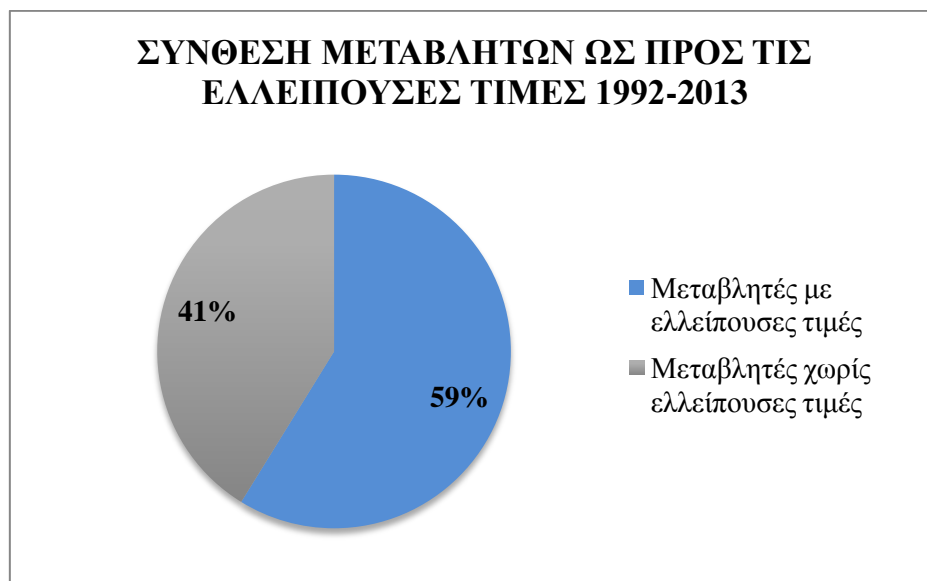
1. Πόσα έτη διατελείτε πρόεδρος της ΕΣΘΠ;
2. Πριν αναλάβετε την προεδρία της ένωση ήσασταν μέλος του ΔΣ και αν ναι τι θέση είχατε και για πόσα έτη;
3. Ως μέλος καλλιεργείται συστηματικά κάποιο φυτικό είδος;
4. Τι συνθήκες και ποια προβλήματα συναντήσετε όταν αναλάβετε τα καθήκοντα του προέδρου;

ΕΝΟΤΗΤΕΣ Β, Γ, Δ, Ε ίδιες με τις ενότητες του ερωτηματολογίου 1

Διάγραμμα 1: Ποσοστό μεταβλητών με ελλείπουσες τιμές (1985-2013)

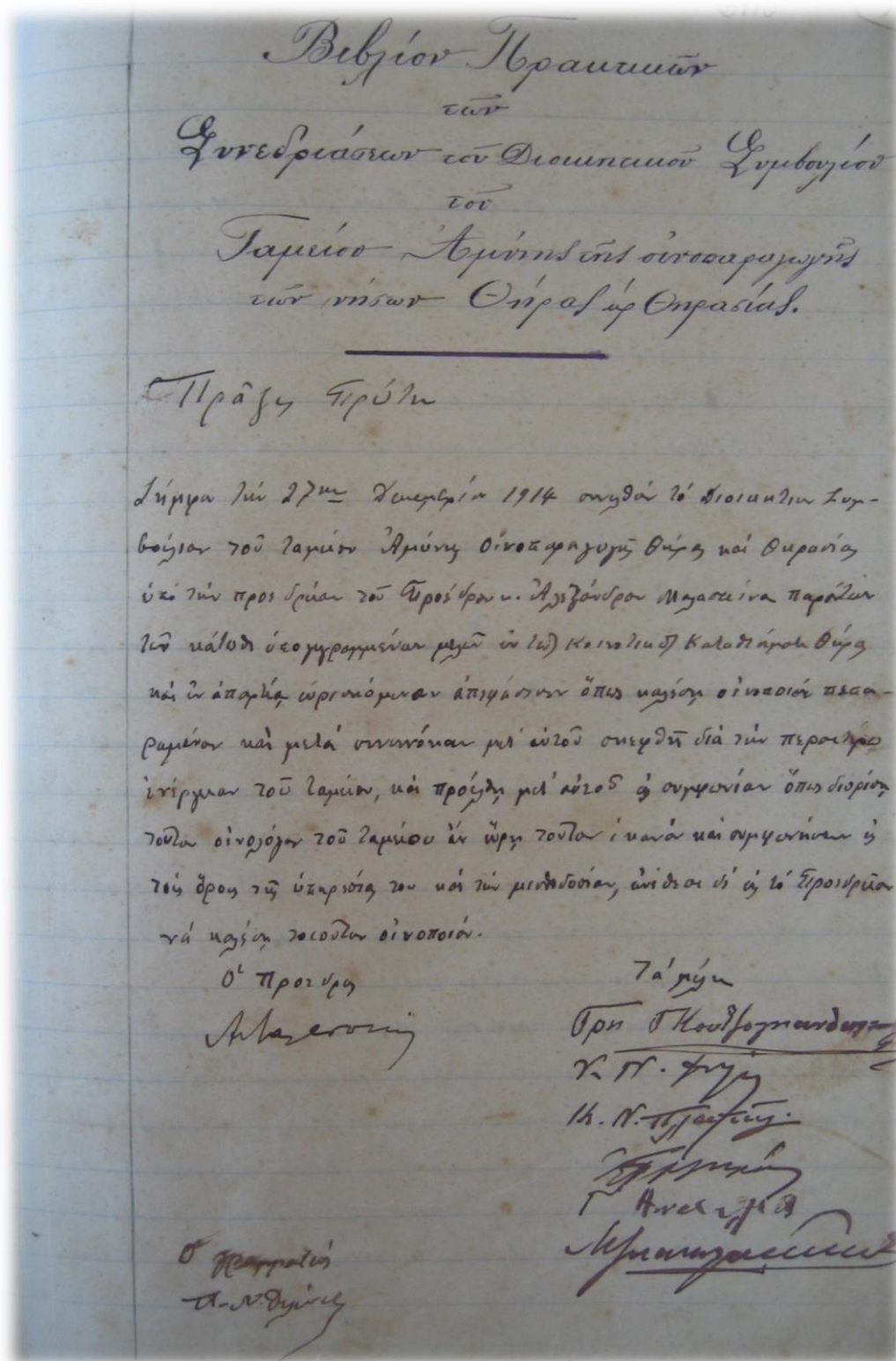

Διάγραμμα 2: Ποσοστό μεταβλητών με ελλείπουσες τιμές (1992-2013)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

Εικόνα 1. Πρώτη Συνεδρίαση του Διοικητικού Συμβουλίου του Ταμείου Αμόνης της Οινοπαραγωγής των νήσων Θήρας και Θηρασίας

Πηγή: 1^ο Βιβλίο Πρακτικῶν Διοικητικῶν Συμβουλίου του Ταμείου Αμόνης της Οινοπαραγωγής των νήσων Θήρας και Θηρασίας

Εικόνα 2. Δαπάνες Οινοποίησης 1915, Απόσπασμα Προϋπολογισμού του Λογιστικού Έτους 1^{ης} Ιουλίου 1915-30^{ης} Ιουνίου 1916.

Μέρος τρίτον					
Δαπάνη οινοποίησης					
κατά τοις μηνήσι του 1915 ή συνεκλήσεως τῶν ματασυναρτάσεων					
ὄντιν μέχρι 30 ^{ης} Ιουνίου 1916.					
Συνολικόν Δ.					
Μεταμύρια οινοποίησης					
Έξοικον εισαγωγῆς	₪ 500 -		₪ 500 -		
Ὀπίμιον οινοποιήσεως ἠλαστικῶν	1500 -		1500 -		
Ὀπίμιον οἰστῆρας, ἐλαστικῶν, ἑλ.					
ἄλλοι ἀνεξάρτητοι ἠλαστικῶν	100 -		100 -		
ἄλλα ἐλαστικῶν (μετασυναρτάσεων) ἠλαστικῶν					
2 - δ βαρῶν	1400 -		1400 -		
ἄλλα 5000 γραμῶν, 4000 γραμῶν ἠλαστικῶν					
αὐτῶν ἠλαστικῶν	800 -		800 -		
ἄλλα μεταμύρια μεταμύρια ἠλαστικῶν	200 -		200 -		
ἄλλα 150000 ἠλαστικῶν ἠλαστικῶν	14300 -		14300 -		
ἠλαστικῶν 10000 ἠλαστικῶν ἠλαστικῶν	7000 -		7000 -		
ὄντιν μετασυναρτάσεων	₪ 25800 -		₪ 25800 -		
Αἰτιολογία		ἠλαστικῶν	ἠλαστικῶν	Παρατηρήσεις	
ὄντιν μετασυναρτάσεων	₪ 25800 -	25800 -	25800 -		
35 Μετασυναρτάσεων ἠλαστικῶν μετασυναρτάσεων					
1 1/2 ἠλαστικῶν	1500 -	1500 -			
36 Δύο ἠλαστικῶν	100 -	100 -			
37 ἠλαστικῶν	1200 -	600 -			
38 Μεταμύρια οἰστῆρας	1500 -	1500 -			
39 Μεταμύρια ἐλαστικῶν οἰστῆρας	800 -	800 -			
40 Διά 40 ἠλαστικῶν	400 -	400 -			
41 " 300 " ἠλαστικῶν	200 -	200 -			
42 " 5 " ἠλαστικῶν	50 -	50 -			
43 Διάγραμμα μετασυναρτάσεων, τῶν ἠλαστικῶν	100 -	100 -			
44 ἠλαστικῶν ἠλαστικῶν	300 -	300 -			
45 Μετασυναρτάσεων 160000 ἠλαστικῶν ἠλαστικῶν	300 -				
ὄντιν					
	₪ 22250 -	431350 -			

Πηγή: 1^ο Βιβλίο Πρακτικῶν Διοικητικῶν Συμβουλίου του ΤΑΟΘ

**Πίνακας 1. Νόμοι, Βασιλικά & Προεδρικά Διατάγματα του Ταμείου Αμύνης
Οινοπαραγωγής Θήρας και Θηρασιάς**

Αριθμός Φύλλου	Νόμοι & Διατάγματα
ΦΕΚ 15/14-01-1910	Ν. ΓΦΛΓ'/1910, "Περί Καταργήσεως της Στρεμματικής Φορολογίας των Αμπέλων και Συστάσεως Ταμείων Αμύνης Οινοπαραγωγής"
ΦΕΚ 171/08-07-1911	Β.Δ. 18/07/1911, "Περί Συστάσεως Ταμείου Αμύνης της Οινοπαραγωγής των νήσων Θήρας και Θηρασιάς"
ΦΕΚ 198/19-07/1914	Β.Δ. 17/07/1914, "Περί Κανονισμού του Ταμείου Αμύνης της Οινοπαραγωγής των νήσων Θήρας και Θηρασιάς"
ΦΕΚ 301/22-10-1914	Ν. 319/1914, "Περί Καθορισμού Πάγιου Βοηθήματος εις τα Ταμεία Αμύνης της Οινοπαραγωγής Λευκάδος και Θήρας"
ΦΕΚ 394/24-12-1914	Ν. 511/1914, "Περί Συμπληρώσεως των Ισχυουσών Διατάξεων περί Ταμείου Αμύνης της Οινοπαραγωγής της Επαρχίας Λευκάδος και των νήσων Θήρας και Θηρασιάς"
ΦΕΚ 137/28-07-1916	Β.Δ. 25/07/1916, "Περί Λειτουργίας του Ταμείου Αμύνης της Οινοπαραγωγής των νήσων Θήρας και Θηρασιάς"
ΦΕΚ 111/05-05-1923	Ν. 3322/1923, "Περί Τροποποιήσεως και Συμπληρώσεως της Αφορούσης τα Ταμεία Αμύνης Οινοπαραγωγής Νομοθεσίας"
ΦΕΚ 234/01-08-1929	Ν. 4224/1929, "Περί Τροποποιήσεως του άρθρου 1 του Νόμου 3322 Περί Τροποποιήσεως και Συμπληρώσεως της Αφορούσης τα Ταμεία Αμύνης Οινοπαραγωγής Νομοθεσίας"
ΦΕΚ 103/24-03-1926	Ν.Δ. 20/03/1926, "Περί Τροποποιήσεως του από 25 Ιουλίου 1916 Β. Διατάγματος Περί Λειτουργίας του Ταμείου Αμύνης της Οινοπαραγωγής των νήσων Θήρας και Θηρασιάς"
ΦΕΚ 50/18-02-1930	Π.Δ. 13/18 Φεβρουαρίου 1930, "Περί Καθορισμού Ποσοστού Πρόσθετου Φόρου Υπέρ του Ταμείου Αμύνης Οινοπαραγωγής Θήρας και Θηρασιάς"
ΦΕΚ 131/30-04-1930	Π.Δ. 22/04/1930, "Περί Τροποποιήσεως της Εκλογής των Αντιπροσώπων και της Διοικήσεως του Ταμείου Οινοπαραγωγής Θήρας"
ΦΕΚ 249/31-07-1931	άρθρο 2 Ν. 5271/1931, "Περί Συμπληρώσεως του Νόμου 4142"
ΦΕΚ 271/20-08-1932	Π.Δ. 5/20 Αυγούστου 1932, "Περί Διοικήσεως και Λειτουργίας του Ταμείου Αμύνης Οινοπαραγωγής των νήσων Θήρας και Θηρασιάς"

Πίνακας 2. Τιμές ανά Οκά Σταφυλιών και ανά Ποικιλία που Έλαβαν οι Οινοπαραγωγοί της Θήρας για την εσοδεία σταφυλιών 1915

Τιμές Παραγωγού Εσοδείας 1915 (δρχ./οκά)	
Ποικιλία “Ασύρτικο”	0,15
Ερυθρές Ποικιλίες	13.5
Ποικιλία “Αηδάνι” και λοιπές Λευκές Ποικιλίες	0,10

Πηγή: 1^ο Βιβλίο Πρακτικών Διοικητικού Συμβουλίου του ΤΑΟΘ